

Tuomas Kuhmonen, Liisa Luoto ja
Jenny Turunen

NUORTEN TULEVAISUUS- KUVAT MAASEUDUN KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHTANA

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS
TUTU-JULKAISUJA 2/2014

Turun yliopisto
University of Turku

TUTU-JULKAISUJA 2/2014

NUORTEN TULEVAISUUSKUVAT MAASEUDUN KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHTANA

Tuomas Kuhmonen

Liisa Luoto

Jenny Turunen

maaseuturahasto

Tuomas Kuhmonen

Tutkimusjohtaja, KTT, MMM

tuomas.kuhmonen(a)utu.fi

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Liisa Luoto

Projektitutkija, YTM

liisa.luoto(a)utu.fi

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Jenny Turunen

Projektitutkija, HTM

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

Copyright © 2014 kirjoittajat sekä Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

ISBN 978-952-249-285-2 (kirja)

ISBN 978-952-249-286-9 (pdf)

ISSN 1797-1284

Painopaikka Hansaprint Oy

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

20014 TURUN YLIOPISTO

Turku Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku

Helsinki Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 Helsinki

Tampere Yliopistonkatu 58 D, 33100 Tampere

(02) 333 9530

utu.fi/ffrc

tutu-info@utu.fi

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	6
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset	7
1.2. Valinnat ja maaseudun tulevaisuus	8
1.3. Henkilökohtainen tulevaisuus	14
1.4. Tutkimusprosessin ja raportin rakenne	17
2. TULEVAISUUSKUVIEN AINEKSET	19
2.1. Kirjallisuuskatsaus	19
2.1.1. Maaseudun puitteet liiketoiminta- ja asumisvalinnoille	19
2.1.2. Nuorten toimeentulo- ja asumismielitymykset	23
2.1.3. Hahmotelmia maaseudun vaihtoehtoisista tulevaisuuksista	28
2.1.4. Synteesi: maaseudun toimeentulo- sekä asumis- ja elämäntapareseptien osatekijät	33
2.2. Tulevaisuusverstaas	41
2.2.1. Verstaan osallistujat	41
2.2.2. Verstaan tuotokset	42
3. TULEVAISUUSKUVAT	46
3.1. Tulevaisuuskuvien sisältö	46
3.2. Tulevaisuuskuvien arviointiprosessi	50
4. TULOKSET	52
4.1. Vastaajien taustatiedot ja näytteen edustavuus	52
4.2. Kuusi tulevaisuuskuvaa	54
4.2.1. Tulevaisuuskuvien toivottavuus ja todennäköisyys	55
4.2.2. Toivottavuus ja todennäköisyys suhteessa vastaajien taustatekijöihin	61
4.3. Oma unelmatulevaisuus	70
4.3.1. Unelmatulevaisuuden sisältö	70
4.3.2. Unelmatulevaisuuden sijainti	93
5. YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	103
5.1. Yhteenveto	103
5.2. Johtopäätökset	107
5.3. Suositukset	108
LÄHTEET	111
LIITTEET	119

ESIPUHE

Yleisessä keskustelussa puhumme nuorisosta monesti kollektiivisessa mielessä, vaikka toisaalta tiedämme, miten heterogeenisestä ihmisryhmästä on kyse. Nuorison määritelmäkin vaihtelee käyttökontekstin mukaan. Juridisesti nuoruus päättyy 18-vuotiaana, tässä tutkimuksessa 18–30 -vuotias luetaan nuoreksi. Tutkimuksessa tulee hyvin esiin ’nuorison’ heterogeenisuus, vaikka nuorison tulevaisuuskäsityksissä onkin yhteisiä elementtejä. Tutkimusraportissa käsitellään monipuolisesti ja monimenetelmällisesti maaseudun tulevaisuushaasteita ja toisaalta sitä, mitä kohderyhmä piti tulevaisuuden kannalta toivottavana ja todennäköisenä. Toki uhkiin ja ei-toivottuihin tulevaisuuksiin otettiin myös kantaa. Tulosten perusteella tehdään politiikkasuosituksia ja toivomekin, että tulokset antavat eväitä politiikan tekemiselle. Tutkimuksella on siis tieteellinen ja käytännöllinen ulottuvuutensa.

Tilanteessa, jossa taloutemme rakenne vaatii uudistamista ja monipuolistamista, maaseutu näyttäytyy suurena potentiaalina uudenlaiselle kestäväälle taloudelle. Tutkimuksen kohderyhmää tulisi käsitellä ei vain tulevaisuuteen kohdistuvien toimenpiteiden kohteena vaan tulevaisuustoimijoina, jotka itse osallistuvat toivomien tulevaisuuksien rakentamiseen. Toivon, että tutkimusraportti antaa taustatietoa akateemisten ja päätöksentekijäpiirien lisäksi heterogeenisen nuorison omaan tulevaisuustyöhön.

Tutkimushankkeen on rahoittanut maa- ja metsätalousministeriö Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 valtakunnallisten hankkeiden varoista. Ohjausryhmän jäsenenä ovat toimineet kehityspäällikkö Jarkko Huovinen Kuntaliitosta, asiantuntija Lassi Hurskainen Hämeen ELY-keskuksesta, johtaja Minna-Mari Kaila MTK:sta, neuvotteleva virkamies Sirpa Karjalainen maa- ja metsätalousministeriöstä, tutkimusjohtaja Tuomas Kuhmonen Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta, kylien liiketoiminta-asiamies Juha Kuisma Suomen Kylätoiminta ry:stä, nuorisotyön johtaja Marjaana Liukko Suomen 4H-liitosta, nuorisotutkimuksen dosentti, yliopistotutkija Jaana Lähteenmaa Helsingin yliopistosta ja toiminnanjohtaja Arja-Leena Peiponen Maaseudun Kehittämisyhdistys Viisari ry:stä. Ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut tutkimusjohtaja Tuomas Kuhmonen ja sihteerinä projektitutkija Liisa Luoto. Tulevaisuuden tutkimuskeskus kiittää rahoittajaa työn mahdollistamisesta ja ohjausryhmää hyvistä kommentteista ja ajatuksista. Lämmin kiitos myös tulevaisuusverstaaseen ja seminaariin osallistuneille sekä erityisesti kyselyyn vastanneille nuorille tutkimuksen hyväksi annetusta arvokkaasta ajasta!

Turussa 27.8.2014

Juha Kaskinen

Johtaja

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

1. JOHDANTO

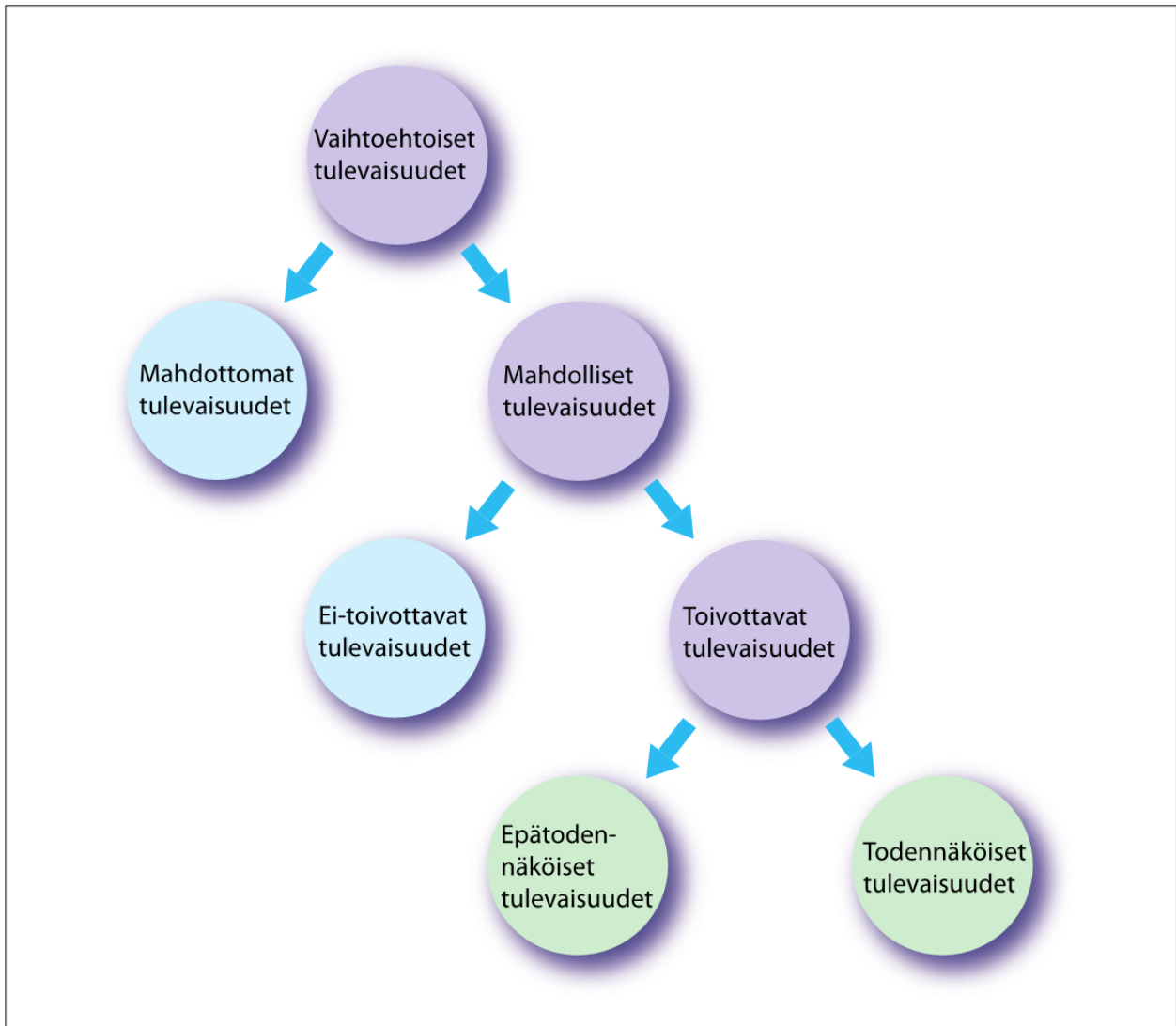
1.1. Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Maaseudulla on monta vaihtoehtoista tulevaisuutta. Maaseutu voi kehittyä esimerkiksi ”biotalouden onnelaksi”, ”siirtomaataloudeksi”, ”maaseutumuseoksi” tai ”saarekemaaseudeksi” (Kuhmonen & Kuhmonen 2014). Maaseudun kehitykseen vaikuttavia muutosvoimia, ajureita, on kymmenittäin: kestävyysvaatimukset, kaupungistuminen, ikääntyminen, luonnonvarojen merkitys, energiakysymykset, hajautuminen ja keskittyminen, terveys ja hyvinvointi jne. Nämä voivat vaikuttaa eri paikoissa, eri aikoina ja eri toimijatahoihin hyvinkin monella erilaisella tavalla. Keskeistä entisen säilymiselle tai muutoksen syntymiselle on se, että muutosvoimat vaikuttavat valintoihin – ihmisten, organisaatioiden ja yhteiskunnan sitoutumiseen juuri tietynlaisiin tulevaisuuspolkuihin.

Nuorten valinnat ovat maaseudun tulevaisuuden syntymisen ytimessä. Erityisen merkityksellisiä 20–30 vuoden päähän ulottuvan tulevaisuuden kannalta ovat nykyisten nuorten tekemät valinnat. Miten he ansaitsevat toimeentulonsa? Missä he asuvat? Miten he elävät? Jokaisella on omien mieltymysten, voimavarojen, mahdollisuuksien ja sattumien kautta määrittyvä erityinen toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptinsä. Monet muutosvoimat vaikuttavat siihen, millaisia aineksia näihin resepteihin valikoituu ja millaiseksi maaseudun asutus ja liiketoiminta niiden myötä muovautuvat. **Tämän tutkimuksen päätavoitteena on selvittää, millaiset vaihtoehtoiset maaseudun asumisen ja liiketoiminnan muodot houkuttavat nykynuorisoa tulevaisuudessa.** Tavoitteen saavuttamiseksi hahmotellaan kuusi visualisoitua tulevaisuuskuvaa, joiden toivottavuutta ja todennäköisyyttä omana tulevaisuutena testataan laajassa kyselytutkimuksessa. Näihin kuviin sekä nuorten itse määrittelemiin unelmatulevaisuuksiin perustuvista *mikrotason* valinta-aikomuksista ja arvioista voidaan johtaa hahmotelmia maaseudun *makrotason* mahdollisista ja toivottavista tulevaisuuksista. Tulosten perusteella päästään myös pohtimaan, mitä maaseudulla pitäisi kehittää ja miten, jotta nuorten positiiviset tulevaisuuskuvat voisivat toteutua ja vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta. Tuloksista johdetaan suosituksia maaseutupolitiikalle ja käytännön kehittämistyölle.

Tutkimustyössä joudutaan tekemään aina rajauksia. Tulevaisuutta koskeva tutkimus kiinnittyy erilaisten tulevaisuuksien kirjoon erityisellä tavalla, joka riippuu tutkimusintressistä. Tutkimustehtävä voi koskea mahdollisia ja/tai mahdottomia, toivottuja ja/tai ei-toivottuja taikka todennäköisiä ja/tai epätodennäköisiä tulevaisuuksia (kuva 1). Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita sellaisista maaseutuun liittyvistä sellaisista toimeentulosta, asumista ja elämäntapaa koskevista tulevaisuusvalinnoista, jotka ovat mittakaavaltaan merkittäviä ja maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta mahdollisia ja toivottavia (vrt. Bell 1997, 73). Maaseudun autioitumista ja elinvoiman heikkenemistä edistävät valinnat on jätetty tämän tarkastelun ulkopuolelle, koska tutkimuksen tulosten on tarkoitus palvella maaseudun liiketoiminnan, asumisen ja niistä muodostuvan elinvoimaisuuden kehittämistyötä erilaisilla yhteiskuntapolitiikan keinoilla. Nuoret arvioivat kyselytutkimuksessa

mahdollisten ja maaseudun elinvoimaisuuden kannalta tulevaisuuksien **toivottavuutta ja todennäköisyyttä omasta näkökulmastaan**.

Kuva 1. Erilaisia tulevaisuuksia.

1.2. Valinnat ja maaseudun tulevaisuus

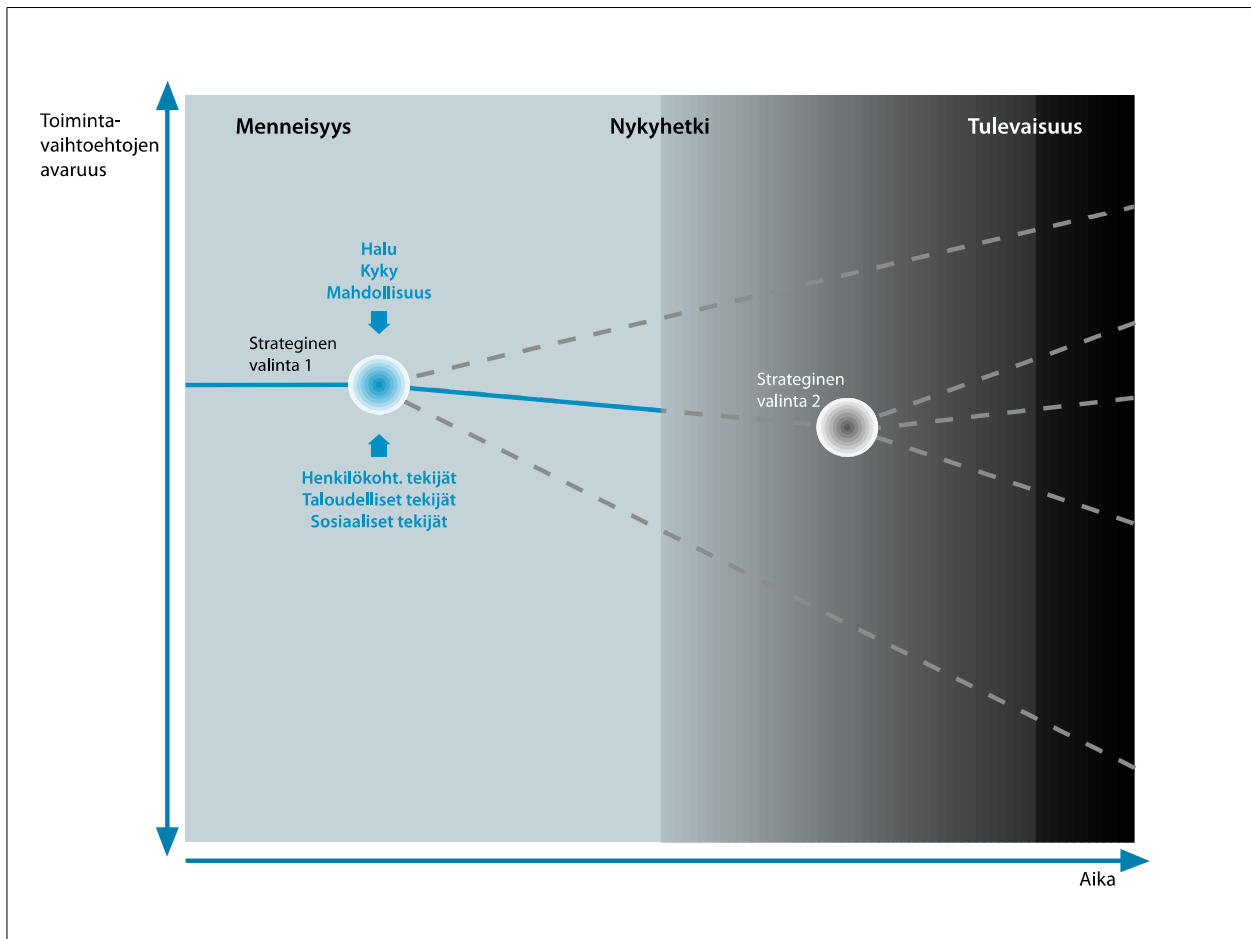
Tulevaisuus syntyy valinnoista. Valintojen kautta ihmiset päätyvät johonkin ammattiin, työ- ja asuinpaikkaan, perhesuhteeseen, toimeentulomalliin jne. Osa valinnoista on niin pieniä, että niissä voidaan palata helposti takaisin lähtöpisteeseen, jos mieltymykset, voimavarat tai olosuhteet muuttuvat. Jotkin valinnat ovat kuitenkin ominaisuuksiltaan tai mittakaavaltaan sellaisia, että niitä ei voi kokonaan peruuttaa ja niistä aiheutuu väistämättä *uponneita kustannuksia* (sunk costs), joita ei saada koskaan katettua (Arkes & Blumer 1985, 124–125; Baumol & Willig 1981, 406). Esimerkiksi liiketoiminnan epäonnistuminen voi aiheuttaa toiveiden ja ponnistusten romuttumisen, maineen tai liikearvon heikentymisen sekä taloudellisen tappion, kun esimerkiksi turhaksi jäänyttä kalustoa joudutaan myymään kirjanpitoarvoa halvemmalla – syntyy psykologisia, sosiaalisia ja taloudel-

lisiä uponneita kustannuksia. Näitä voi syntyä myös esimerkiksi kouluttautumis- tai asuinpaikkavalintojen myötä, jos tehdylle uhraukselle ei saada odotettua tuottoa tai mielihyvävastinetta. Muutoksen vaatimat ponnistukset sekä tehdyt uhraukset liimaavat ihmiset erilaisista valinnoista syntyviin kehityspolkuihin: isoa polkua ei vaihdeta jatkuvasti. Toisaalta tällaiset isot valinnat ovat kaikkein mielenkiintoisimpia tutkimuskohteita, sillä niiden vaikutukset ovat merkittäviä sekä yksilöille että yhteiskunnalle.

Työ, asuinpaikka ja elämäntapa ovat strategisista valintoja. Taloustieteilijä G. L. S. Shackle (1955, 63) nimitti edellä kuvatun kaltaisia valintoja *ratkaiseviksi kokeiluiksi* (crucial trial). Hänen mukaansa tällaiset kokeilut ovat ainutlaatuisia, koska ne olennaisella ja peruuttamattomalla tavalla määrittävät valitsijan tulevien tapahtumien polun: *”Toteuttamalla kokeilun yksilö saa uuden olosuhteiden ja mahdollisuuksien joukon, minkä jälkeen hänen on loogisesti mahdotonta toistaa kokeilua, joka toi hänet tähän tilanteeseen”*. Myös strateginen valinta (strategic choice; Child 1972, 12; Child 1997, 48; Mosakowski 1997, 437) ja käytäväperiaate (corridor principle; Ronstadt 1988, 34; Ronstadt 2007, 71) kuvaavat samaa, epävarmuuden vallitessa tehtyä riskipitoista kiinnittymistä johonkin tiettyyn tulevaisuuspolkuun. ”Strategisen” minimimittakaava on tulkinnanvarainen ja toimijakohtainen: jos valintaan sitoutuu valitsijan mittakaavassa merkittäviä uhrauksia ja palautumattomuutta, sitä voidaan pitää strategisena valintana. Ammatti ja työ, asuinpaikka ja elämäntapa ovat ihmisille luonteeltaan strategisista valintoja.

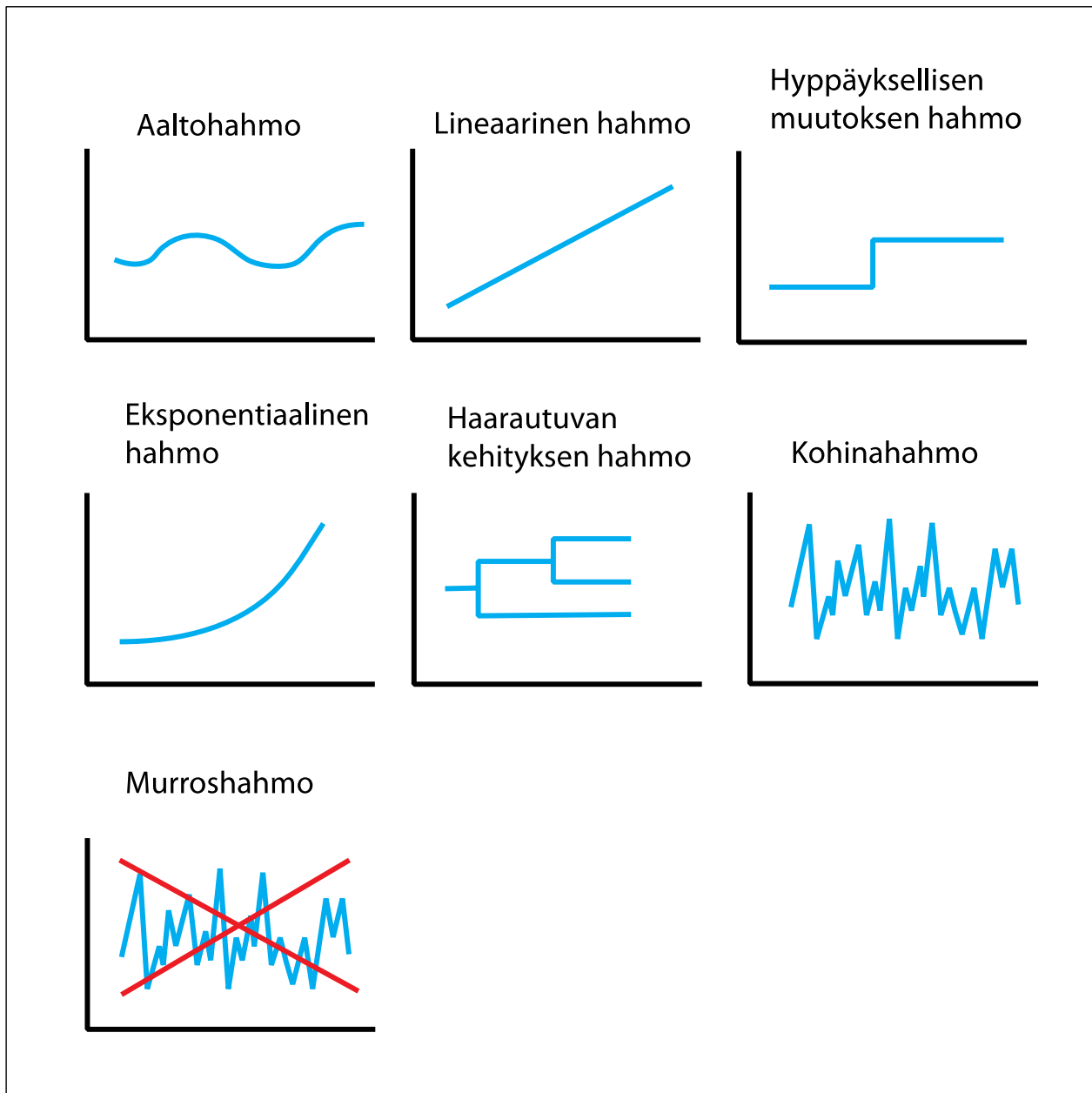
Aika sitoo valinnat toisiinsa polustoksi. Merkittäviä valintoja ei voida tehdä jatkuvasti, mikä johtuu niiden vaatimista investoinneista, epävarmuuden aiheuttamista riskeistä ja uponneista kustannuksista. Toimeentulo- ja asumisratkaisut vaativat ponnistelua, muiden vaihtoehtojen ohittamista (mistä aiheutuu vaihtoehtoiskustannuksia) sekä investointeja aineettomiin (koulutus) ja aineellisiin (asunto) kohteisiin. Niinpä merkittävät valinnat muodostavat ajassa tarkasteltuna eräänlaisen *valintojen poluston*: tiettyä merkittävää valintaa seuraa jonkin pituinen toteutus- tai takaisinmaksujakso, ennen kuin taas uudessa valintatilanteessa päädytään uudelle polulle jne. (kuva 2). Strategisessa valinnassa – tulevaisuuspolun käännepisteessä – yhdistyvät halu (tai pakko), kyky ja mahdollisuus muutokseen ja käännepisteen synnyttävät usein yhtäaikaiset henkilökohtaiset, taloudelliset ja sosiaaliset muutosvoimat.

Aika erottelee tulevaisuuksia monin eri tavoin. Tarkastelujakson loppupuolella (esim. lähellä vuotta 2030) vaikuttavien voimien ja valintojen ennakointi on vaikeaa, koska valittavissa olevat tulevaisuusmaisemat ovat muuttuneet lähitulevaisuuden valintojen seurauksena monin eri tavoin. Kaukana tulevaisuudessa vaikuttaa lisäksi tekijöitä, joilla ei ole nykyisyydessä vaikutusvoimaa tai joita ei edes tunnisteta. Historiallisella ajalla on moninaisia vaikutuksia projisoitaessa tietyn hetken aikomuksia tulevaisuuteen. *Ikävaikutus* syntyy vaikutuksen tai muutoksen kestosta, *ajanjaksovaikutus* koskee kaikkia tietyn ajanjakson henkilöitä samankaltaisena ja *kohorttivaikutus* erilaistaa tietyn hetken vaikutusta sen perusteella, että henkilöillä on erilainen historiallinen perintö (Aldrich & Ruef 2006, 164). Esimerkiksi 10 vuotta maalla asuneet kokevat asian eri lailla kuin vuosi sitten muuttaneet (ikävaikutus), syvä lama vaikuttaa erityisellä tavalla kaikkien laman koskettamien tulevaisuudensuunnitelmiin (ajanjaksovaikutus) ja netin tilapäinen toimimattomuus peräkorvessa voi haitata enemmän nuoria kuin ikäihmisiä erilaisten tarpeiden ja tottumusten vuoksi (kohorttivaikutus).

Kuva 2. Strategisten valintojen evoluutiomalli.

Muutosprosesseilla voi olla tunnistettavia hahmoja. Yksilötason valintojen tuloksena syntyvät makrotason muutokset voivat noudattaa tunnistettavissa olevaa hahmoa muun muassa siksi, että valinnat ovat yhdensuuntaisia tai ne muuttuvat ajan myötä yhdensuuntaisemmiksi. Yksilötasolta kerättävästä aikomuksista yms. koskevasta informaatiosta voidaan tunnistaa tekijöitä, jotka ennakoivat tietynlaisen makrotason *muutoshahmon* toteutumista (kuva 3). Makrotason muutokset voivat toteutua paitsi lineaarisena kehityksenä myös esimerkiksi muutosaaltoina, hyppäyksellisenä muutoksena, eksponentiaalisena muutoksena tai eri poluille haarautuvana rinnakkaiskehityksenä; kohinahahmossa muutokset ovat satunnaisia ja epäolennaisia ja todellisuus taustalla (esim. ihmisten perustarpeet) pysyvät muuttumattomina – murroshahmossa puolestaan entinen ei enää päde ja alkaa kokonaan uusi tilanne (Kamppinen & Malaska 2004, 68–69). Monet makrotason muutokset noudattavat jotakin tällaista muutoshahmoa (esim. talous, elinkeinorakenne, aluerakenne, teknologia).

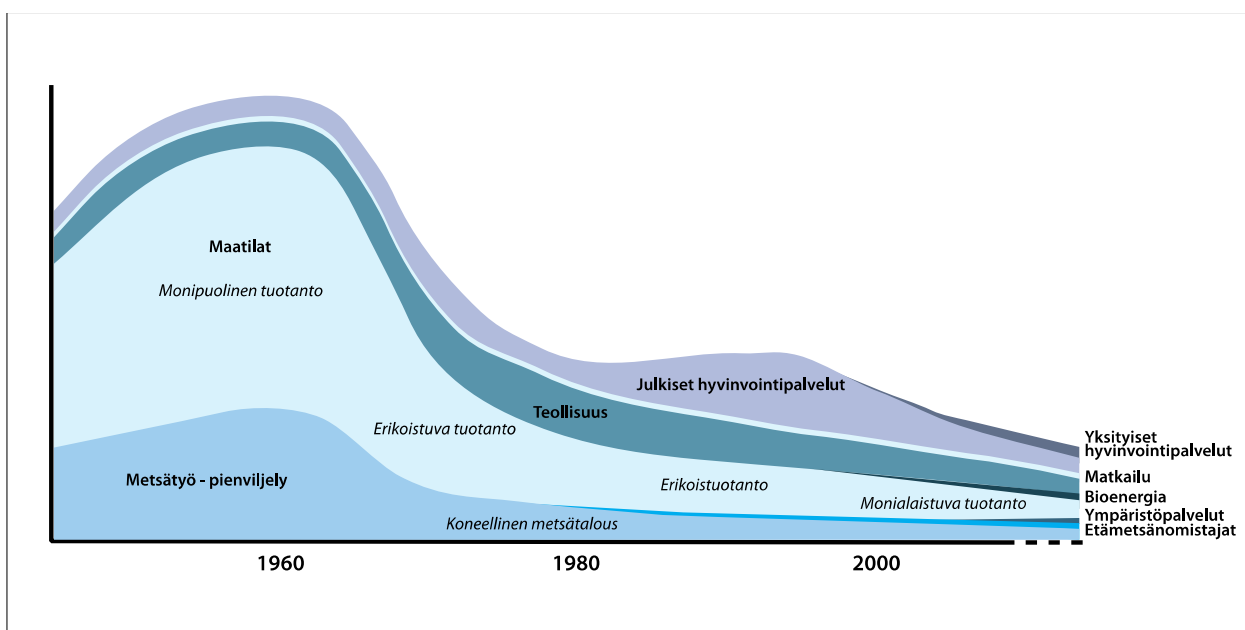

Kuva 3. Muutosahmot (Kamppinen & Malaska 2004, 68).

Mikrotason valinnat synnyttävät makrotason kerrostumia. Kun tarpeeksi suuri joukko valintoja ehtii tapahtua ajan myötä, osa ennen vallinneista rakenteista ja toiminnoista katoaa. Tällaisina syntyvinä, vahvistuvina, ohentuvina ja katoavina *kerrostumina* uudistuvat niin johtamisoppien, ammattien kuin teknologioidenkin kokonaisuudet. Vahvistuvien kerrostumien tai aaltojen mukaan voidaan nimetä esimerkiksi erilaisia kehityskausia ja niiden taustalla vaikuttavia voimia. Yhteiskunnissa voidaan tunnistaa tieto-, bio- ja fuusioyhteiskunnan vaiheita (Mannermaa 2004, 56) tai sähköistymisen, autoistumisen tai informaatioteknologian nostamia kasvuaaltoja (Kondratieffin aaltoja; Mannermaa 2008, 17–18; Wilenius & Kurki 2012, 9). Monet yhteiskunnalliset muutokset syntyvät käännepisteissä, ”vallankumouksissa”, joita sitten seuraavat hitaamman ja vakaamman kehityksen kaudet (esim. Laszlo 1996, 109; Malaska 1991, 137).

Mahdollisten maailmojen evoluutiossa syntyy uutta ja katoaa vanhaa, mutta lyhyellä aikavälillä nykyisen säilyminen ja uudistuminen on aina merkittävin rakennetta määrittävä tekijä. Oksan (1994,

10) esittämässä *kerrostumamallissa* on paljon viisautta muutoksen kuvaamisessa (kuva 4). Siinä kehitys ei ole vain uuden syntymistä, vaikka havainnointimme harhaisuus sitä luonnostaan korostaakin (Constant 2002, 1253). Maaseudun viime vuosikymmenten toiminnallisissa kerrostumissa näkyvät niin teollistavan aluepolitiikan kuin hyvinvointivaltion palvelutuotannon kasvun vaikutukset. Uusia kerrostumiakin syntyy. Maatilat ovat toisaalta muuntautuneet rakenteellisesti, toiminnallisesti ja teknologisesti hyvin erilaisiksi 50 vuodessa, mutta toisaalta säilyttäneet keskeisen asemansa syvän maaseudun taloudellisen toiminnan ja historiallisen rakenteen selkärangana. Archer (2000, 307–308) ja Sayer (2000, 27) kuvasivat kunkin hetken kertymää *rakenteelliseksi perinnöksi* (structural inheritance), jota eri toimijat toisintavat ja/tai uudistavat rakenteistamalla sitä uudelleen. Rakenteet tarjoavat voimia ja työkaluja (esim. kieliä, kyvykkyyksiä ja aineellisia välineitä), joita toimijat voivat hyödyntää tavoitteellisessa toiminnassaan, mutta samalla ne asettavat myös rajoitteita heidän toimintakyvyilleen (Bhaskar 1978, 11; Bhaskar 1986, 126). Tulevaisuus ei ole menneisyyden peilikuva, mutta se on menneisyyden vahvasti ehdollistama mahdollisuuksien maailma. Siksi rakenteellisen perinnön sisällön ja vaikutusten tunteminen on olennainen osa tulevaisuuden mahdollisuuksien ymmärtämistä. Malli, joka mikrotasolla rakentuu yksillöllisistä valintojen poluista ja makrotasolla jäsentyy niistä syntyvien erilaisten kerrostumien syntyyn, kasvuun ja hiipumiseen, kuvaa myös evolutionääristä tulevaisuuskäsitystä (Mannermaa 2004, 47–51).

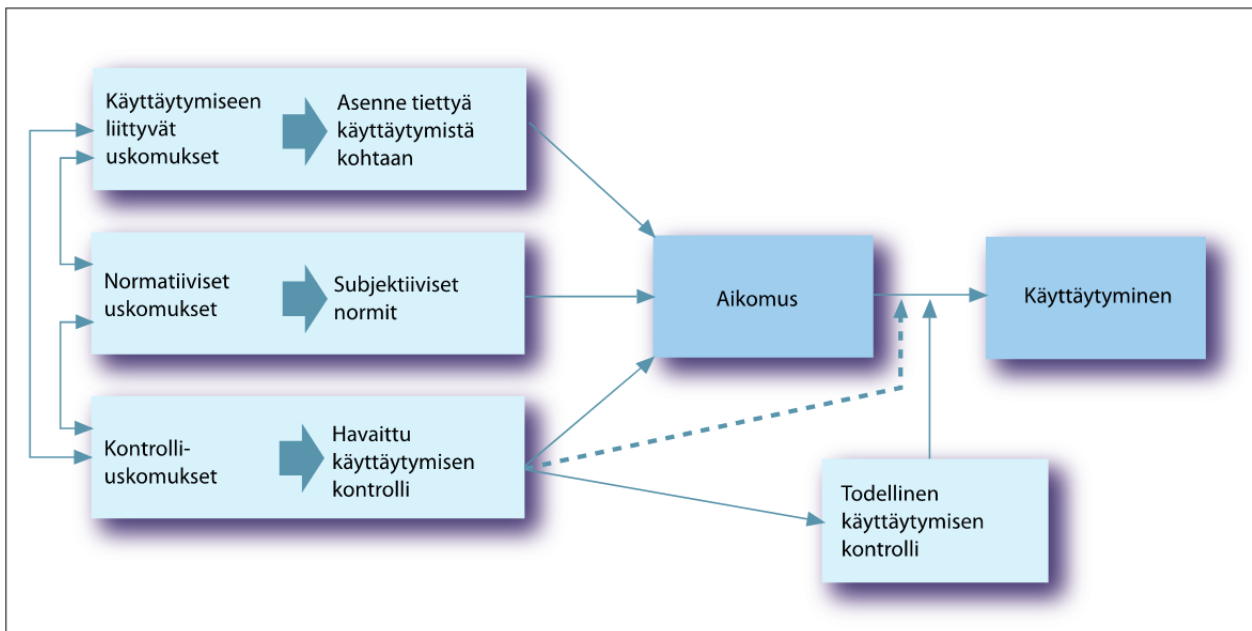

Kuva 4. Suomalaisen maaseudun historiallisia kerrostumia (Oksa 1994, 10; täydennettynä).

Historialla on merkitystä. Tulevaisuuden syntymisessä valintatilanne on ratkaiseva. Sitä voi luonnehtia esimerkiksi vaihtoehtoja ja valintamahdollisuuksia voimakkaasti ohjaava historiallinen perintö, jolloin muutos on *polkuriippuvainen* (path dependent; David 2005; Mahoney 2000). Jos vaikkapa uusi liiketoimi vaatisi saavuttamattomia pääomia, valinta voi kohdistua entisen toiminnan maltilliseen laajentamiseen. Pääomien puute voi estää omakotitalon hankinnan uudelta paikkakunnalta, jolloin elämä jatkuu vuokrakohteissa nykyisellä asuinalueella. Hankittu koulutus voi sallia monenlaiset tehtävät nykyisellä alalla, mutta estää alan vaihdon. Jos ilmiön tiedetään olevan polkuriippuvainen, sen kehitystä on helpompi ennakoida. Filosofiasa on vuosisatojen

ajan pohdittu ihmisen valintojen asemoitumista *vapaan tahdon* ja *determinismin* ääripäihin tai välimaastoon (esim. Coleman 1986, 1310; Homans 1964, 817; Joas 1996, 148; Lukes 1973, 146; Parsons 1968, 11; Pozzebon 2004, 248). Tulevaisuus osittain rakennetaan ja osittain se rakentuu (ja siihen sopeudutaan). Tulevaisuuteen kiinnittyviin valintoihin vaikuttaa yksilötasolla suuri joukko tekijöitä, joiden muutettavuus vaihtelee vaikuttavan voiman, henkilön ja tilanteen mukaan. Siksi monet valinnat ovat ainakin joiltakin osin polkuriippuvaisia. Vaihtoehtojen tulevaisuuksien toivottavuus ja todennäköisyys voi tietyissä väestöryhmissä selittyä osittain polkuriippuvuudella, tausta- ja tilannetekijöiden determinismillä.

Aikomukset ovat valintojen ”heikkoja signaaleja”. Harva valinta perustuu vain yhteen syyhyn tai vaikuttavaan tekijään. Tekijöitä voidaan luokitella monella tavalla. Useimmissa työtä ja asumista koskeissa valinnoissa on taustalla samanaikaisesti vaikuttavia henkilökohtaisia, taloudellisia ja sosiaalisia tekijöitä (vrt. kuva 5). *Henkilökohtaiset tekijät* voivat liittyä esimerkiksi omiin arvioihin, mieltymyksiin ja tavoitteisiin. *Taloudelliset tekijät* liittyvät hyötyihin ja kustannuksiin, eri vaihtoehtojen taloudelliseen houkuttavuuteen. *Sosiaaliset tekijät* liittyvät ihmisten vuorovaikutukseen ja instituutioihin. Kaikki tekijät voivat joko mahdollistaa tai rajoittaa tiettyjä valintoja. Valitsija on yleensä vaihtelevasti tietoinen eri tekijöiden vaikutuksista eli osa niistä voi olla tiedostamattomia, osa taas hyvin tunnistettuja ja arvioituja. *Aikomukset* ovat valintojen varhaisilmentymiä. Ne ovat käyttäytymisen ja toteutuvien valintojen hyviä ennustajia, joita on käytetty runsaasti myös tutkimuksessa (esim. Bird 1988, 444; Dutta & Thornhill 2008, 323; Kolvereid 1996, 53–54; Krueger & Carsrud 1993, 323). Esimerkiksi tavoitteellisen toiminnan teoriassa (Ajzen 1991, 2001, 2002; kuva 4) aikomuksia puolestaan muovaavat erilaiset asenteisiin, normeihin ja kontrolliin liittyvät uskomukset – esimerkiksi pidänpö tiettyä työtä toivottavana, pitävätkö minulle tärkeät ihmiset työtä toivottavana ja uskonko kykeneväni työhön.

Kuva 5. Tavoitteellisen toiminnan teoria (Ajzen 1991, 2001, 2002).

Valinnat eivät ole aina ”täydellisiä”, ne eivät synny sosiaalisessa tyhjiössä ja niissä voi ilmetä tiettyjä ihmisryhmiä yhdistäviä säännönmukaisuuksia. Läheskään kaikki valinnat eivät siis täytä klassisen

päätöksentekoteorian ja perinteisen tavoite-keino –rationaalisuuden ehtoja (Frey & Eichenberger 1989, 424; Von Neumann & Morgenstern 1953, 8–9, 16–17). Edellä mainituissa teorioissa valitsijalla ajatellaan olevan selvä preferenssi tai hyötyjen järjestys, jossa eri vaihtoehdot tuottavat toistaan suurempaa tai pienempää hyötyä (rahaa, vaurautta, arvostusta, mielihyvää tms.). Esimerkiksi yrittäjille on tyypillistä, että keinojen lisäksi tavoitteet täsmentyvät vasta yrittäjyysprosessin aikana (esim. Baker & Nelson 2005; Gartner et al. 1992; Sarasvathy 2001). Monet valinnat – myös merkittävät, strategiset valinnat – ovat rajoittuneesti rationaalisia (bounded rationality; Simon 1955, 114; Simon 1957, 3), koska tiedot ja valintaprosessit ovat *epätäydellisiä*. Tällöin erilaisilla aavistuksilla, malleilla ja instituutioilla voi olla suuri vaikutus valintoihin ”rationaalisen” hyötyvalinnan rinnalla, sen täydentäjänä tai jopa sen korvaajana (vrt. Cooksey 1996, 61). Ihminen ei tee välttämättä valintojaan läheskään aina atomistisena hyödynmaksimointiyksikkönä, vaan muiden vaikutuksille ja valintavirheille alttiina toimijana. Tämä merkitsee sitä, että valintoihin voi liittyä vaikkapa henkilöiden asuinalueeseen, koulutukseen tai elämänvaiheeseen yhdistyviä säännönmukaisuuksia, jossakin kontekstissa universaaleja piirteitä.

Voimakenttien vaikutus valintoihin ei ole välttämättä hyvin jäsentynyt – kuten ei valintaprosessikaan. Tulevaisuus tuo jo itsessään suurta epävarmuutta ja suoranaista tietämättömyyttä mukaan valintatilanteeseen, koska tulevaisuutta ei voi tietää (elämää voi ymmärtää vain taaksepäin, vaikka sitä onkin pakko elää eteenpäin; Kierkegaard 1938, 161). Tulevaisuus voi olla *suunniteltu/tarkoitettu, toteutumaton* tai *muotoutuva/emergentti* eli toteutuessaan rakentunut, kuten Mintzberg (1973) tyypitteli strategioita. Joidenkin elementtien osalta tulevaisuus voi toteutua likimain suunniteltuna, mutta joiltakin osin selkeä käsitys tehdystä valinnasta ja sen seurauksista voi syntyä vasta myöhemmin; osa aikomuksista jää toteutumatta. Mitä monimutkaisempi tilanne eli vaikuttavien voimien kenttä, sitä todennäköisemmin valinta on heikosti jäsentynyt. Esimerkiksi Mintzberg et al. (1976) tutkivat empiirisesti 25 yritysten strategista valintaprosessia. Prosessien kesto vaihteli alle vuodesta yli neljään vuoteen, minkä lisäksi niiden käynnistäjät, prosessit ja ratkaisut vaihtelivat ja niissä oli 8–25 erilaista vaihetta. Yksittäisten ihmisten strategisissa valinnoissa on samoja ominaispiirteitä. Tulevaisuudessa on usein jotain suunniteltua ja toteutunutta, jotain suunniteltua ja toteutumatonta ja jotain suunnittelematonta, matkan varrelta mukaan tarttunutta – työn, asumisen ja elämäntavan tulevaisuus on harvoin vain jostain näistä.

1.3. Henkilökohtainen tulevaisuus

Henkilökohtaisten tulevaisuuksien tutkiminen on harvinaista ja haasteellista. Tulevaisuudentutkimuksessa on keskitytty usein teknologioiden, talouden tai yhteiskuntapolitiikan vaihtoehtojen tulevaisuuksien tutkimiseen. Yksittäisten ihmisten tulevaisuuksien tutkiminen on huomattavasti haasteellisempaa, koska jokainen yksilö on erityinen ja toimintavaihtoehtojen avaruus on lähes rajaton. Yksilötkin ”tutkivat” omia tulevaisuuksiaan, ja esimerkiksi taloustieteen kulutus- ja investointikäyttäytymistä voidaan ajatella eräänlaisena henkilökohtaisen tulevaisuuden analyysinä, eri vaihtoehtojen tuottamien nettohyötyjen arviointina ja arvottamisena ”rationaalisten odotusten” pohjalta (Arrow 1986, 394). Henkilökohtaisia tulevaisuuksia käsittelevät työt ovat liittyneet ensisijaisesti visionäärisyyteen eri toiminnoissa (esim. johtamisessa tai yrittäjyydessä; House & Shamir 1993; Johannisson 1987) tai tulevaisuuden suunnitteluun (esim. Morrissey 1992; Smith 1993). Myös Weickin

(1989, 520; 2002, 7) ”kurinalaisen mielikuvittelun” (*disciplined imagination*) käsite on lähellä visiointia (vrt. Levin 2001, van der Helm 2009).

Yksilöiden tulevaisuussissakin on yhteisiä piirteitä ylemmällä rakenteiden tasolla. Wheelwright (2005, 2009) on tutkinut erityisesti henkilökohtaisen tulevaisuuden syntymisen prosessia. Hän on tunnistanut sellaisia elämän osa-alueita ja piirteitä, jotka ovat yhteisiä lähes kaikille ihmisille (Wheelwright 2009, 92). Wheelwrightin (2009, 95) hahmottama henkilökohtaisten tulevaisuuksien järjestelmä (*personal futures system*) koostuu kolmesta keskeisestä osasta: 1) henkilökohtainen tutkimus (*personal research*), 2) skenaarioiden kehittäminen (*scenario development*) ja 3) henkilökohtainen strategiasuunnittelu (*personal strategic planning*). Tässä yhteydessä keskitytään henkilökohtaisen tutkimuksen eri osiin, joita Wheelwright hahmottaa viisi: 1) elämänvaiheet (*life stages*), 2) sidosryhmät (*stakeholders*), 3) henkilökohtaiset muutosvoimat (*personal domains/forces*), 4) elämäntapahtumat (*life events*) ja 5) henkilökohtaiset arvot (*personal values*). Nämä osa-alueet yhdistävät ihmisiä universaaleina, merkittävänä tulevaisuutta muokkaavina voimina, joiden erilaiset sisällöt puolestaan jakavat ihmisiä erilaisiin ryhmiin. Henkilökohtaisen tutkimuksen osa-alueet ovat omalla tavallaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia rajaavia ja mahdollistavia rakennetekijöitä. Niiden sisältöä ja vaikutuksia analysoimalla voidaan arvioida – sekä henkilökohtaisesti että tutkimuksen keinoin – erilaisten tulevaisuuksien mahdollisuutta, toivottavuutta ja todennäköisyyttä yksittäisten ihmisten ja ihmisryhmien kohdalla. *Vaikka henkilötason elämänsisällöt ja tulevaisuudet ovat yksilöllisiä, niiden tutkimiseen ja suunnitteluun saadaan yleispätevyyttä pitäytymässä tarkastelulla sellaisella tasolla, jolla yhteisyys totentuu.* Kaikilla työikäisillä ihmisillä on esimerkiksi jonkinlainen toimeentulo-, asumis- ja elämäntaparesepti, vaikka reseptien sisältö on yksilöllinen. Ilmiö on hyvin tunnettu kompleksisuuden tutkimuksessa, jossa systeemin kokonaisuutta ei voi tunnistaa tai sen toimintaa ennustaa sen erillisistä osista vaan tarkastelu täytyy tapahtua niin yleisellä tasolla, että ”mekaniikka” tuottaa säännönmukaisuutta (esim. Kuosa 2012, 83).

Elämänvaihe on tärkeä halua, kykyä ja mahdollisuutta määrittävä tekijä yksilötason tulevaisuuksissa. Wheelwrightin (2009, 95) mukaan yksilötason tulevaisuuden suunnittelu tai tutkimus alkaa *elämänvaiheen* tunnistamisella. Kukin elämänvaihe (esim. nuori aikuinen 19-29 v., aikuinen 30-39 v.) kestää noin 10 vuotta, mikä tekee siitä sopivan pituisen ajanjakson myös tulevaisuuden suunnittelua ajatellen. Prosessin aluksi on tärkeää määritellä mihin elämänvaiheeseen yksilö kyseisellä hetkellä sijoittuu. Toinen merkittävä asia yksilön tulevaisuuden muodostumisen kannalta on tärkeimpien *sidosryhmien* (esim. perheenjäsenet ja ystävät) huomiointi (ibid., 95). Sidosryhmillä on merkittävä ja elämänvaiheittain muuttuva rooli yksilön tulevaisuuden muotoutumisessa.

Muutosvoimat jakavat ihmisiä erilaisille tulevaisuuspoluille. Kolmantena osana henkilökohtaiseen tutkimukseen kuuluu kuuden *henkilökohtaisen muutosvoiman* tunnistaminen. Wheelwright (2009, 97) on määritellyt nämä seuraavanlaisesti: 1) toiminnot (activities; esim. työ, harrastukset, koulutus), 2) talous (finances; esim. tulot, menot, varallisuus), 3) terveys (health; esim. terveydentila, ruokavalio, liikunta), 4) asuminen (housing; esim. koti, asuinmiljö, paikkakunta), 5) ihmiset (social; esim. perhe, naapurit, työyhteisö) ja 6) liikkuminen (transportation; esim. kävely, autoilu, työmatka). Nämä kaikkiin ihmisiin omalla tavallaan vaikuttavat muutosvoimat erilaistavat henkilökohtaisia tulevaisuuksia, vaikka muutosvoimat sinänsä vaikuttavatkin kaikkiin.

Elämäntapahtumat voivat muuttaa tulevaisuuspolkua nopeastikin, arvot ohjaavat valintoja pitkäjänteisemmin. *Elämäntapahtumia* ovat esimerkiksi avioliitto, lapsen syntymä tai eläköityminen (Wheelwright

2009, 97). Elämäntapahtumien vaikuttavuus ja ennustettavuus vaihtelee; yksilötason strateginen suunnittelu keskittyy vaikuttaviin ja ennustettaviin eli todennäköisiin tapahtumiin (ibid., 97). Elämäntapahtumat muodostavat usein käännepisteitä, saranakohtia, tulevaisuuspolkujen välillä. Viimeisen osan henkilökohtaisesta tutkimuksesta muodostavat *henkilökohtaiset arvot*, jotka ohjaavat yksilön valintoja (ibid., 97). Nämä arvot voivat liittyä esimerkiksi kulttuuriin, uskontoon tai yksilön omiin pyrkimyksiin, toiveisiin tai tarpeisiin. Arvot liittyvät erityisesti erilaisten tulevaisuuksien toivottavuuteen.

Henkilökohtaiseen tulevaisuuteen voi vaikuttaa valinnoilla. Nuorten tulevaisuuskuvia tutkinut Rubin (2000, 85) havaitsi, että nuoret kokivat voivansa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa, vaikka yleisempään kehitykseen vaikuttaminen tuntuikin mahdottomalta. Maaseudun tulevaisuuden näkökulmasta on erityisen mielenkiintoista tietää, mitä nuoret ajattelevat maaseutuun kiinnittyvien vaihtoehtoisten tulevaisuuksien toivottavuudesta ja todennäköisyydestä. Koska aikomukset (todennäköisinä pidetyt henkilökohtaiset tulevaisuudet) ennakoivat toteutuvia valintoja, näiden sisältöjä tutkimalla voidaan tunnistaa tarttumapintoja maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseksi sellaiseen suuntaan, että se vastaa tulevien asukkaiden tarpeita ja mieltymyksiä.

Toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptit jäsentävät henkilökohtaisia tulevaisuuksia ja luovat tarttumapintoja kehittämispolitiikalle. Henkilökohtaisen tulevaisuuden yleisenä, kaikkia koskevana kehityksenä on käytetty tässä tutkimuksessa kolmea reseptiä: toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptiä. *Toimeentuloreseptiä* määrittävät työmarkkina-asema (palkansaaja, yrittäjä), toimiala ja työn erityissisältö merkityksineen. *Asumisreseptiä* määrittävät sijainti ja asunto ja *elämäntapareseptiä* sisältö merkityksineen. Mikään tyypittely ihmisten elämää jäsentävistä muutosvoimista tai sisällöistä ei ole toki kattava, mutta tätä tutkimusta varten laadittu kolmen tekijän malli kokoaa alueellisen kehittämispolitiikan näkökulmasta sellaisia tekijöitä, joihin politiikka-toimilla on periaatteessa mahdollista vastata.

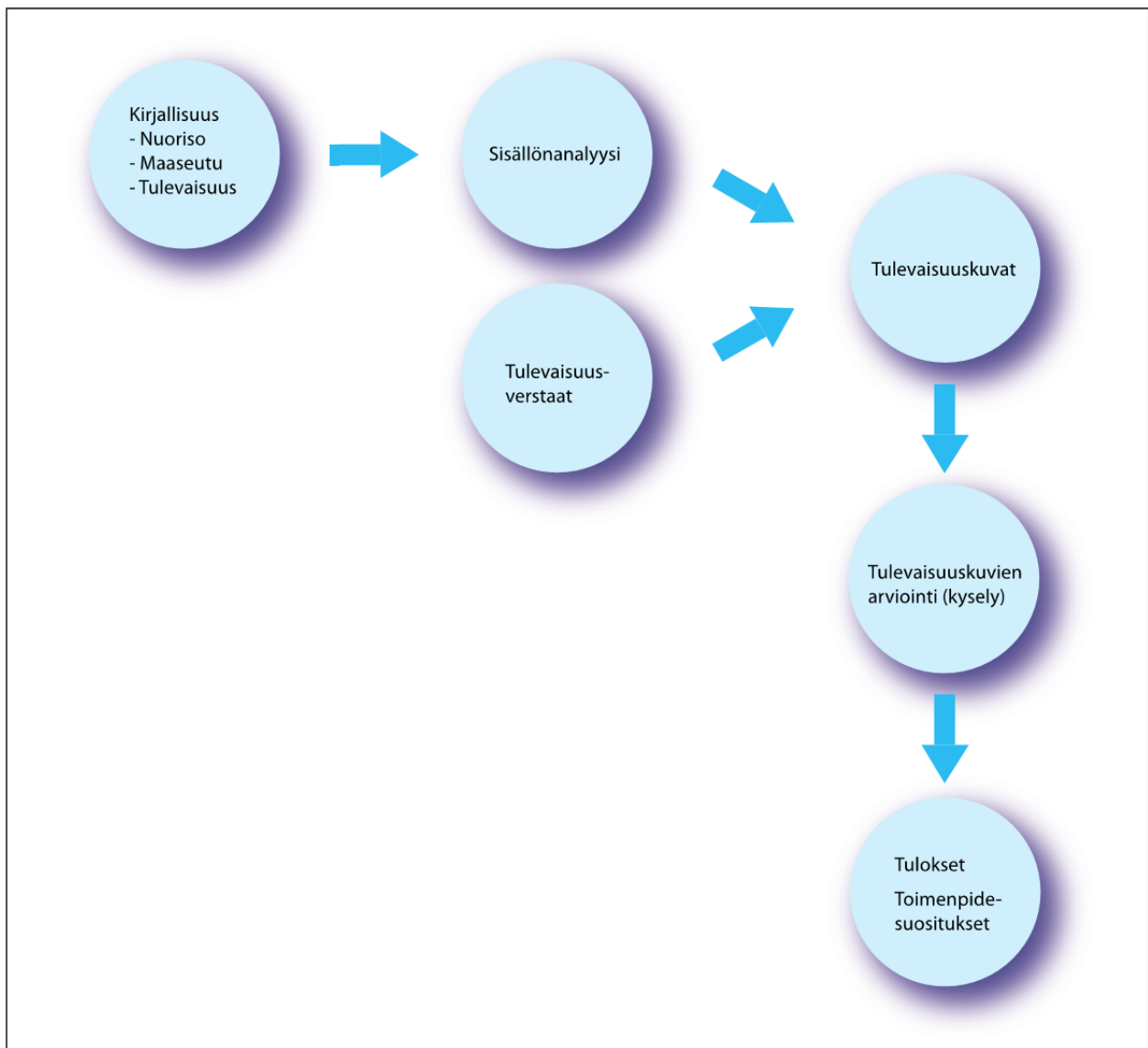

Kuva 6. Henkilökohtaisen tulevaisuuden osa-alueet ja muutosvoimat.

1.4. Tutkimusprosessin ja raportin rakenne

Tutkimusprosessi (tulevaisuuskuvien laatimis- ja analyysiprosessi) on esitetty kuvassa 7. Hankkeessa rakennetaan kuusi visualisoitua kuvaa vaihtoehtoisista, maaseudulle sijoittuvista tulevaisuuksista. Kussakin tulevaisuuskuvassa on kolme osaa: toimeentulo-, asumis- ja elämäntaparesepti. Kuvien teemat ja elementit perustuvat kahteen aineistolinjaan: valikoidusta maaseutu-, nuoriso- ja tulevaisuudentutkimuskirjallisuudesta on tehtyyn sisällönanalyyysiin sekä asiantuntijoista koostuvan tulevaisuusverstaan tuloksiin. Nuorten on oletettavasti helpompi ottaa kantaa havainnollisiin kertomuksiin ja tulevaisuuskuviin kuin rakentaa ne itse ”puhtaalta pöydältä” (mikä osoittautuikin lopulta oikeaksi oletukseksi). Tutkimuksen kohderyhmän muodostavat 18–30 -vuotiaat nuoret, jotka arvioivat kuvien toivottavuutta ja toteutumisen todennäköisyyttä omasta näkökulmastaan laajassa valtakunnallisessa kyselytutkimuksessa. Tämän lisäksi nuoret saavat rakentaa oman unelmatulevaisuuteensa sekä sijoittaa sen aluekartalle ja keskus-syrjäseutu -jatkumolle.

Raportin luvussa 2 käydään läpi laajemmin tulevaisuuskuvien rakentamisprosessi. Luvussa 3 esitellään kirjallisuusanalyysin ja tulevaisuusverstaan tulosten pohjalta rakennetut tulevaisuuskuvat sekä niiden pohjalta laadittu kysely. Luku 4 sisältää kyselyn tulosten analyysin. Luvussa 5 hahmotellaan tutkimuksen tuloksiin perustuvia suosituksia maaseudun kehittämistyölle, joihin tarjosivat aineksia myös hankkeen loppuseminaarin noin 30 asiantuntijaosallistujaa. Tarkemmat kuvaukset käytetyistä menetelmistä on esitetty prosessin kunkin vaiheen kohdalla.

Kuva 7. Tulevaisuuskuvien laatimis- ja analyysiprosessi.

2. TULEVAISUUSKUVIEN AINEKSET

Tulevaisuuskuvat ohjaavat valintoja. Bell (1997, 81–86) pitää tulevaisuuskuvien tutkimista yhtenä tulevaisuudentutkimuksen päätehtävistä. Hän perustelee tehtävää muun muassa sillä, että (nykyiset) tulevaisuuskuvat ovat yksi toteutuvan tulevaisuuden syistä (ibid., 82). Tulevaisuuskuvia voidaan tutkia sekä tietynlaisia tulevaisuuskuvia synnyttävien tekijöiden (psykologiset, poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset) että esimerkiksi kulloinkin vallitsevien tulevaisuuskuvien yhteisten piirteiden (positiiviset vs. negatiiviset) näkökulmista (ibid., 82–83). Bell pitää tulevaisuuskuvia välttämättöminä tavoitteellisessa toiminnassa, koska tulevat tapahtumat täytyy silloin pyrkiä jollakin tasolla ennakoimaan (ibid., 86). Tulevaisuuskuvat voivat sisältää mahdollisia ja/tai mahdottomia, toivottuja ja/tai ei-toivottuja taikka todennäköisiä ja/tai epätodennäköisiä tulevaisuuksia. Tulevaisuuskuvat vaikuttavat valintoihin sekä tietoisesti että tiedostamattomasti (Heinonen ym. 2013, 331).

Tulevaisuuskuvat perustuvat kahteen rinnakkaiseen aineistolinjaan. Tässä luku sisältää tulevaisuuskuvien ainekset, jotka perustuvat kahteen aineistolinjaan. Tulevaisuuskuvien ensimmäinen aineistolinja perustuu *maaseutu-, nuoriso- ja tulevaisuudentutkimuskirjallisuudesta tehtyyn sisällönanalyysiin*. Tarkasteltu kirjallisuus on valittu siten, että se sisältää monipuolisia aineksia ja näkökulmia. Millaiset puitteet toimeentulolle ja asumiselle maaseutu tarjoaa? Millaisia mieltymyksiä, mahdollisuuksia ja rajoitteita nuorisolla on maaseudulla toimimisen ja asumisen suhteen? Millaisia näkemyksiä tulevaisuudentutkimus tarjoaa maaseudun muutosvoimista ja vaihtoehtoisista tulevaisuuksista? Kukin kirjallisuuskatsaus sisältää toisaalta toimeentuloon, toisaalta asumiseen ja elämäntapaan liittyviä huomioita. Asumis- ja elämäntapareseptejä on tässä luvussa käsitelty yhdessä, koska ne liittyvät kirjallisuudessa läheisesti toisiinsa. Lyhyiden kirjallisuuskatsausten (2.1.1.–2.1.3.) jälkeen esitellään kirjallisuuden avainkäsitteistä tehty sisällönanalyysi synteisinä tämän aineistolinjan tarjoamista tulevaisuuskuvien aineksista (2.1.4.). Toinen aineistolinja perustuu *tulevaisuusverstaaseen* (2.1.5.). Tulevaisuusverstaas on osallistava tulevaisuudentutkimuksen menetelmä, jossa tarkasteltavan ilmiön tuntevat asiantuntijat jäsentävät siihen vaikuttavia muutosvoimia, -prosesseja ja lopputulemia eli vaihtoehtoisia tulevaisuuksia (vrt. Heinonen ym. 2013, 333). Millaiset muutosvoimat saavat nuoret valitsemaan erilaisia tulevaisuuspolkuja maaseudulla? Millaisia kokonaisuuksia niistä muodostuu? Tulevaisuusverstaasta on esitetty osallistujat, toteutus ja tulokset luvun lopuksi.

2.1. Kirjallisuuskatsaus

2.1.1. Maaseudun puitteet liiketoiminta- ja asumisvalinnoille

Maaseutu toimeentulon lähteenä

Maaseudun toimeentuloperusta on muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmeninä. Alkutuotannon koneellistuminen ja työn tuottavuuden parantuminen ovat vapauttaneet työvoimaa muille toimialoille, erityisesti keskuskaupunkien palveluelinkeinoihin (Kuhmonen & Niittykangas 2008). Keskuskaupungit ovat kasvaneet ja tarjonneet niiden läheiselle maaseudulle mahdollisuuden kaupunkityön ja maaseutuasumisen yhdistämi-

seen työssäkäynnin eli pendelöinnin kautta (Ponnikas ym. 2014, 97). Kaupunkien läheisen maaseudun väestömäärä onkin kasvanut jo jonkin aikaa kaikista aluetyypeistä nopeimmin. Kaukana keskuksista oleva harvaan asuttu maaseutu on puolestaan erilaisista maaseutualueista eniten riippuvainen yrittäjyydestä ja alueen omista työpaikoista (ibid., 88). Pendelöinti maaseudulta keskuksiin on ollut kuitenkin kasvussa kaikentyyppisillä maaseutualueilla (ibid., 105).

Yksityiset palvelut katoavat syvältä maaseudulta, mutta keskusten työpaikat hyödyttävät niiden läheistä maaseutua. Pohdittaessa maaseudun toimeentulon lähteitä onkin syytä erottaa toisistaan lähellä keskuskaupunkeja oleva maaseutu ja kuntakeskukset sekä niiden ulkopuolinen syvä maaseutu. Keskuskaupunkien läheinen maaseutu on ollut kiinteästi mukana yhteiskunnan elinkeinorakenteen palveluvaltaistumisen ja erityisesti julkisten palveluiden laajentumisen vaikutuspiirissä hyvän saavutettavuuden ansiosta (Kuhmonen & Niitytkangas 2008; Ponnikas ym. 2014). Vuosikymmenten ajan tämä kehitys tuotti uusia työtilaisuuksia keskusten palveluammateissa myös maaseudun asukkaille – joko toisessa kunnassa tai omassa kuntakeskuksessa. Sen sijaan kauempana keskuksista olevilla maaseutualueilla maa- ja metsätalous säilyi merkittävänä työllistäjänä huolimatta siitä, että maatilojen rakennemuutos jatkui nopeana. Harvaan asutun maaseudun suhteellinen työpaikkakehitys alkutuotannossa ei poikennut aikavälillä (esimerkiksi vuosina 1988-2010) keskuksista tai muista maaseutualueista (Niemi & Ahlstedt 2014, 85). Jalostuksen työpaikkakehitys oli harvaan asutulla maaseudulla hie-man koko maan keskiarvoa heikompi, mutta ydinmaaseudulla keskimääräistä parempi. Julkisten palveluiden työpaikat vähentyivät em. ajanjaksolla vain harvaan asutulla maaseudulla, mutta yksityiset palvelut ovat siirtyneet väestön perässä nopeasti keskuksiin (ibid.). Vaikka yleinen kehityskuva onkin selväpiirteinen, on syytä huomata, että syvältäkin maaseudulta löytyy sekä menestyviä yrityksiä että likimain kaikkien alojen työpaikkoja.

Maaseudun toimeentuloperusta ja –mahdollisuudet ovat vahvasti paikkasidonnaisia. Jos paikalla ei ole henkilölle erityistä merkitystä, maaseudulla voi hankkia toimeentulonsa melkein missä ammatissa tahansa. Jos taas lähtökohtana on tietty paikkasidos (esim. perheen asunto), sijainti voi rajata toimeentulovaihtoehtoja voimakkaastikin. Syrjäisempi maaseutu on työpaikkaomavaraista aluetta eli siellä toimeentulo ei voi perustua keskusten työpaikkatarjontaan vaan omaan yrittäjyyteen, sen hedelmiin (työnantajayrityksiin), etätyöhön tai julkisen sektorin väheneviin työpaikkoihin. Monet maaseudun liiketoimintamahdollisuudet ovat niin pieniä, että kilpailukykyisen toimeentulon hankkiminen edellyttää yrittäjiltä monitoimisuutta (palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistämistä) tai monialaisuutta (usean erilaisen liiketoiminnan harjoittamista rinnakkain (Niemi & Ahlstedt 2014, 10; Ponnikas ym. 2014, 101). Vahva erikoistuminen on tyypillisin ansaintalogiikka suurilla maatiloilla. Sekä julkiset että yksityiset palvelut ovat vetäytyneet erityisesti maakuntien reuna-alueiden maaseudulta viime aikoina takaisin keskuksiin (esim. Ponnikas ym. 2014, 50, 56), joten niiltä osin ko. alueilla asuminen ja toimiminen edellyttää tavanomaista suurempaa omatoimisuutta tai tyytymistä tavanomaista alhaisempaan palvelutasoon.

Hajautunut yhdyskuntarakenne edellyttää kilpailukykyisiä toimeentulovaihtoehtoja. Maaseudun säilyminen toimintakykyisenä tai peräti elinvoimaisena on kuitenkin merkityksellistä sekä yhteiskunnan että yksilöiden kannalta. Luonnonvarat sijaitsevat hajallaan ja niiden kestävä hyödyntäminen edellyttää myös jossain määrin hajautunutta yhdyskuntarakennetta (Sitra 2009). Toisaalta osa ihmisistä haluaa asua maaseudulla elinkeinostaan tai toimeentulolähteestään riippumatta. Hajautuneella yhdyskuntarakenteella ja luonnonvarojen

hyödyntämiskyvyllä on myös turvallisuuteen ja huoltokykyyneen liittyviä perusteita (ibid.). Jotta nämä tavoitteet toteutuisivat, maaseudun mahdollisten toimeentulovaihtoehtojen täytyy olla kilpailukykyisiä eli tuottaa riittävä toimeentulo suhteessa keskustun tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Maaseutu asuinpaikkana ja elämäntapana

Opiskelu ja työ vetävät kaupunkiin. Maalta kaupunkiin muutetaan useimmiten työ- ja opiskelupaikkojen perässä, kun taas kaupungeista maalle muutetaan paremman asumisen ja elinympäristön takia (Nivalainen 2008). Kaupunkiin muuton todennäköisyys on suurin noin 15–25 -vuotiaana. Alle 30-vuotiailla opiskeluun liittyvät motiivit ovat etusijalla asuinkunnan vaihdossa. Nivalaisen tulosten mukaan työ on merkittävin syy asuinkunnan vaihtoon 30–50 -vuotiaana, kun taas sitä vanhemmilla muuttoon kannustavat useimmiten asumiseen ja sosiaalisiin tekijöihin liittyvät syyt. Soinisen (2002) tutkimuksessa korostuu osin ikäsidonnaisesti perheen merkitys: sopiva puoliso voisi sitoa kotipaikkaan ja estää maaltamuuton. Toivonen (2002) selvitti omassa tutkimuksessaan nuorten näkemyksiä maaseudusta ja siellä asumisesta. Tulosten mukaan nuorista yli puolet valitsisi omaksi asuinpaikakseen maaseudun, jos asuinpaikan voisi valita täysin vapaasti, ottamatta huomioon opiskelu- ja työpaikkojen saatavuutta. Nuoret kokevat maaseudun suurimpina ongelmina huonot työllistymismahdollisuudet, kauppojen ja huvittelumahdollisuuksien vähyyden sekä pitkät välimatkat (ibid.). Myös toisten käyttämisen ja juoruilun yleisyys, kaupunkia alhaisempi palkkataso, keskuksiin matkustamisen hankaluus sekä nuorten kokoontumis- ja ajanviettoiltojen puute ovat maaseudulla haittaavia tekijöitä yli puolelle Toivosen tutkimukseen osallistuneista nuorista. Työ- ja opiskelupaikat ovat nuorten mielestä suurimpia syitä siihen, miksi nuoret jättävät kotipaikkansa ja muuttavat kaupunkiin.

Viihtyvyys, talous ja perhe työntävät maalle. Muuttoliikettä suuntautuu myös maaseudulle. Nivalaisen (2008) mukaan kaupungista maalle muuttoa edistäviä tekijöitä ovat vanhan asuinympäristön epäkohdat, asumisen ahtaus ja kalleus sekä perhetilanteen muutokset. Lapset pienentävät maalta kaupunkiin muuton todennäköisyyttä, mutta eivät jarruta kaupungista maalle muuttoa. Korkea koulutus lisää Nivalaisen mukaan muuttoalttiutta kohteesta riippumatta, koulutetut ovat kaikkein liikkuvaisimpia. Toivosen (2002) mukaan nuoret arvostavat maaseudulla erityisesti puhdasta ja luonnonmukaista ympäristöä sekä mahdollisuutta olla omissa oloissaan. He kokevat maaseudun turvallisena ja hyvänä kasvupaikkana lapsille ja arvostavat sitä, että maalla on mahdollista asua väljemmin kuin kaupungissa ja pitää kotieläimiä.

Maaseudulla voi tehdä itse – ja täytyykin. Tuorila (2006) on tutkinut maalle muuttajien kokemuksia maaseudusta uutena asuinpaikkana. Tuorilan tutkimat muuttajat ovat muuttaneet maalle joko asumisen laadun, perhesyiden, työpaikan tai tunnepohjaisten syiden takia. Tunnepohjainen syy muutolle voi Tuorilan mukaan olla esimerkiksi halu toteuttaa pitkäaikainen haave maalle muuttamisesta. Kaupungista maaseudulle muuttaminen mahdollistaa väljemmän asumisen ja antaa siten mahdollisuuden sellaiseen itsenäiseen tekemiseen talossa ja pihapiirissä, joka ei kerros- tai rivitalossa ole mahdollista. Tuorilan mukaan kaupunki saatetaan ennakkokäsitysten vastaisesti kokea hyvin rajoittavana ympäristönä itsensä toteuttamisen näkökulmasta. Tuorila kirjoittaa, että ”maaseutu on omatoimisten ihmisten asuinalue” – maaseudulla itse tekeminen, riippumattomuus ja ympäristön muokkaaminen oman tarpeen mukaan on eri tavalla mahdollista kuin kaupungissa.

Maalle muuttaneet kokevat vapautuneensa. Tuorilan (2006) tutkimat muuttajat kokevat maaseudun monella tapaa paremmaksi asuinympäristöksi kuin kaupungin. Heillä on mahdollisuus asua paremmassa asunnossa ja elinympäristö on turvallisempi. Turvallisuuden tunne syntyy siitä, että vaaratekijöitä on vähemmän ja siitä, että oma ympäristö tunnetaan paremmin. Asumisen luonnonläheisyys koetaan tärkeänä ja luontoon syntyy omakohtainen suhde mielekkään luonnossa kulkemisen ja tekemisen kautta. Tuorilan tutkimuksessa tärkeänä erona kaupungin ja maaseudun välillä koetaan myös maalla vallitseva oma rauha ja vapaus elää omien arvojen mukaisesti. Maalle muuttaneet kokevat jälkeensä, että kaupunki on rajoittava ympäristö ja se pyrkii muokkaamaan asukkaistaan samanlaisia. Kaupungissa on vain vähän sosiaalisesti kontrolloivia mekanismeja, ja kaupungin vapaus on vapautta sosiaalisesta yhteisöllisyydestä. Tämä luo paikkaan kuulumattomuuden tunteen, mutta voi toisaalta olla myös vapautta käyttämisestä ja liian tiivistä sosiaalisista suhteista.

Maaseutu koetaan turvalliseksi, erityisesti lapsille. Omakotitalossa maalla asuminen mielletään lasten kannalta turvallisemmaksi ja paremmaksi asuinympäristöksi kuin kaupungin kerrostalot ja maalle muuttoa perustellaan usein juuri lasten eduilla (Tuorila 2006). Tuorilan mukaan maaseudulle muutetaan usein sellaisessa elämänvaiheessa, jolloin lapset ovat pieniä ja perhe-elämä tärkeää. Toisaalta maaseutu asuinympäristönä myös korostaa perhekeskeyttä, sillä maaseutumainen ympäristö ei tarjoa yhtä helppoja mahdollisuuksia viettää aikaa kodin ulkopuolella. Myös Pekkanen ym. (1997) kuvailevat maaseudulla omakotitalossa asumista erityisesti lapsiperheiden elämäntapaan ja -vaiheeseen liittyvänä ihanteena.

Kestävä elämäntapa kiehtoo maaseudulla. Tuorilan (2006) mukaan ekologisuus ja vihreät arvot liittyvät luonnollisesti maaseudulla asumiseen. Maaseudulla asuvien ihmisten viihtyvyys on ympäristön hyvinvoinnista riippuvainen, mikä tekee heistä ainakin jossain määrin ympäristötietoisia. Maaseudulla asuvat ihmiset eivät Tuorilan mukaan välttämättä avoimesti tunnustaudu vihreiden arvojen kannattajiksi, mutta ne tulevat kuitenkin heidän jokapäiväisessä toiminnassaan esiin. Myös Kytön ja Aaltolan (2006) tutkimuksessa osoittautui, että mahdollisuus elää ekologisesti on eräs vetovoimatekijä erityisesti muutettaessa harvaan asutulle maaseudulle ja siellä haja-asutusalueelle. Tutkimuksessa ekologisen elämäntavan vetovoimaa painottaa kolmannes harvaan asutulle maaseudulle muuttaneista ihmisistä (Kytö & Aatola 2006).

Maaseudulla asumisessa on hankaluuksia, mutta maallemuuttajat kokevat hyödyt niitä suuremmiksi. Tuorilan (2006) haastattelemat muuttajat ovat kokeneet elämässään joitakin heikennyksiä verrattuna kaupungissa asumiseen. Palvelutarjonta on heikompaa, välimatkat pitkiä, liikkumien kalliimpaa ja sukulaiset ja ystävät kauempana. Suurin puute palveluissa on julkinen liikenne. Toisaalta terveyspalveluihin ollaan tyytyväisempiä kuin kaupungissa ja muiden palveluiden vähäistä tarjontaa ei koeta suurena ongelmana, koska siihen ollaan varautuneita. Kaupallisten palveluiden vähyys koettiin jopa vapauttavana, koska vapaa-aikaa voi käyttää mielekkäämmin. Maallemuuton mukanaan tuomat parannukset katsottiin kokonaisuutena painoarvoltaan tärkeämmiksi kuin heikennykset.

Maaseudun yhteisöllisyys täyttää odotuksia ja tuottaa yllätyksiä. Moni muuttaa maalle toiveenaan löytää sieltä yhteisöllisyyttä, mutta sosiaalista ympäristöä ei voi tarkistaa etukäteen samalla tavalla kuin fyysisen ympäristön. Hyryläisen ja Rannikon (2000) mukaan suhtautuminen maaseudun sosiaalisuuteen on kaksijakoista. Toisaalta ajatellaan, että maaseudulla on vielä olemassa vanhaa yhteisöllisyyttä enemmän kuin kaupungissa ja muuton myötä halutaan osaksi sitä – toisaalta halutaan muuttaa omaan rauhaan, missä ei ole pakko olla

tekemisissä muiden kanssa. Voimakas paikallisyhteisö saattaa vaikeuttaa uusien asukkaiden sopeutumista; juoruilu ja toisten asioiden tietäminen koetaan negatiivisena. Maaseudun yhteisöt kuitenkin muuttuvat, ja maaseudun asukkaat eivät ole enää osallisena vain omassa kyläyhteisössään: paikallinen identiteetti voi laajentua oman kylän tasolta usean kylän kattavaksi ja kuntatasolta seutukuntatasoiseksi (Hyryläinen ja Rannikko, 2000). Kylätoiminta jatkaa vanhan talkootoiminnan perinnettä, mahdollista asuin ympäristön asioihin vaikuttamisen sekä pitää yllä kuntien omaa kulttuuria ja itsehallintoa (Rannikko 2000).

Läheisyyden ekonomia koetaan miellyttävänä ja sujuvana arkena. Mäntylä ja Lindqvist ovat (2004) tutkimuksessaan määritelleet miellyttävänä koettua asuinpaikkaa läheisyyden ekonomin käsitteen avulla. ”Läheisyys” ei heidän mukaansa viittaa vain maantieteelliseen läheisyyteen, vaan sillä tarkoitetaan esimerkiksi lyhyitä jonotusaikoja, helppoa asiointia ja monipuolisia sosiaalisia verkostoja – siis tekijöitä, jotka tekevät arkielämästä sujuvaa. Mäntylän ja Lindqvistin tutkimuksessa läheisyyden ekonomin katsottiin toteutuvan, kun palvelut ovat helposti saavutettavissa eivätkä ne ole ruuhkaisia, asuminen on edullista, kaupallisuuden ja trendikyyden paineet ovat vähäisiä, asukkaiden arkeen liittyvä päätöksenteko on joustavaa ja nopeaa, naapurit tunnetaan ja naapuriapu toimii tarvittaessa.

Läheisyyden ekonomiaa on maalla ja kaupungeissa. Mäntylän ja Lindqvistin (2004) mukaan pienten kaupunkien ja keskikokoisten maaseutukuntien keskustoilla on keskimääräistä useampia vahvuuksia läheisyyden ekonomin näkökulmasta katsottuna. Myös maaseudun kylät ja kaupunkien rauhalliset lähiöt, joissa on palveluja, koetaan miellyttävinä asuinpaikkoina. Maaseudun vahvuuksia ovat asumisen edullisuus, kunnallisen päätöksenteon joustavuus ja asioimisen helppous, luottamushenkilöiden helppo lähestyttävyys sekä alueen muiden asukkaiden tuttuus ja sen myönteiset vaikutukset palvelujen laatuun. Läheisyyden ekonomin näkökulmasta vähiten miellyttävinä paikkoina koetaan syrjäiset haja-asutusalueet ja väkirikkaimmat keskukset. Maaseudulla erityisesti julkisen liikenteen vajavaisuus sekä julkisten palvelujen puutteet ja saavutettavuus heikentävät viihtyvyyttä. Kaupungeissa viihtyvyyttä huonontavat puolestaan vähäisiksi koetut mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon, ruuhkaisuus, naapureiden vieraus sekä asumisen ja yleisen hintatason kalleus.

2.1.2. Nuorten toimeentulo- ja asumismielitymukset

Toimeentulo

Kouluttautumis- ja työmahdollisuudet vetävät nuoria keskuksiin. Asuinpaikan valinta on monien eri osien summa, mutta useiden tutkimusten mukaan työ, hyvät mahdollisuudet edetä uralla ja opiskelupaikka näyttävät tärkeää roolia, kun nuoret valitsevat asuinpaikkaansa (Aho & Ilola 2002; Myllyniemi 2009; Pöyliö & Suopajarvi 2005; Soininen 2002; Tuhkunen 2002; Viinamäki 1999). Työ ja koulutus eivät ole ainoita syitä asuinpaikan valinnan taustalla, mutta näyttäisi siltä, että usein ne ovat kuitenkin tärkeimmät tekijät. Nuoret pitävät työtä myös tärkeänä osana oman ihanne-elämän rakentamisessa (Tuhkunen 2002.) Tämä aiheuttaa ennen kaikkea ongelmia syrjäisille maaseutualueille, joissa ei ole samanlaisia kouluttautumis- ja työmahdollisuuksia kuin esimerkiksi isommissa keskuksissa. Myllyniemi (2007) toteaaakin vuoden 2007 nuorisobarometrissa, että isot kaupungit houkuttelevat nuoria nimenomaan työn, opiskelun ja muiden mahdollisuuksien vuoksi. Muuttaminen

syrjäseuduilta nähdään myös työmahdollisuuksien ohella tietynlaisena pakkona nuorten teksteissä. Nuorten kirjoituksista heijastuu ajatus, että jos he eivät halua jäädä elämään mahdollisen työttömyysuhan ja syrjäytymisen alle, niin heidän on syytä olla aktiivisia ja muuttaa (Ollila 2004; Ollila 2008). Omien työmahdollisuuksien lisäksi nuoret pitävät erittäin tärkeänä, että asuinpaikkakunnalta löytyy myös heidän puolisolleen töitä (Pöyliö & Suopajarvi 2005; Raunio 2001).

Paikka on kriittinen tekijä työn kysynnässä ja tarjonnassa. Nuoren työuran alku ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla isossa kaupungissa. Työmarkkinoille pääsy koetaan nuorten keskuudessa niin merkittävänä ja samaan aikaan epävarmana asiana, että he ovat valmiita muuttamaan ensimmäisen työpaikkansa perässä esimerkiksi pohjoisimpaan Suomeen. Vaikka nuoret katsovat, että työn saanti on tärkein syy opiskella, työn saamisen kannalta motivaatio, ammattitaito ja työkokemus arvioidaan arvioidaan nuorisobarometrissa koulutusta tärkeämmäksi (Myllyniemi 2007; Myllyniemi 2008). Työn kysynnän ja tarjonnan kohtaanto paikkakunnalla on kriittinen tekijä, ja se voi ilmentyä joko työn puutteena asuinpaikkakunnalla, puutteellisena koulutuksena ja ylikoulutuksena (ibid.). Koulutusinflaation ja ylikoulutuksen suhde näkyy mielenkiintoisella tavalla Ollilan (2008) tutkimuksessa, jossa lappilaisnuorten mukaan ylikoulutus (= yliopistotutkinto) ja asuinpaikan työmahdollisuuksien vähäisyys liittyivät usein yhteen – helsinkiläisnuoret eivät tunnistanee vastaavaa ongelmaa.

Mielenkiintoinen työ puhuttelee nuoria, maaseudulla myös työsuhteen pysyvyys. Pöyliön ja Suopajarven (2005) tekemässä tutkimuksessa piirtyy kuva nuorista, joista merkittävä osa toivoo itselleen ja puolisolleen pysyvää työsuhdetta sekä omaa kotia turvallisesta kunnasta, josta löytyvät hyvät peruspalvelut, samanhenkisiä ihmisiä ja hyviä harrastusmahdollisuuksia. Myös työn sisällöllä on suuri merkitys nuorille. Nuoret pitävät työtehtävien mielenkiintoisuutta tärkeimpänä asiana – jopa tärkeämpänä kuin hyvää työilmapiiriä tai pysyvää työsuhdetta (ibid.). Myös vuoden 2007 Nuorisobarometri (Myllyniemi 2007) tunnistaa merkityksellisuuden: 63 prosenttia naisvastaajista ja 46 prosenttia miesvastaajista pitää työn sisältöä tärkeimpänä asiana työssä. Iän myötä työn sisällön merkitys näyttäisi kasvavan ja uralla etenemismahdollisuudet puolestaan menettävän hiukan merkitystään (ibid.). Maaseutumaisissa kunnissa työsuhteen pysyvyys koetaan tärkeänä asiana, kun taas kaupunkimaisissa kunnissa korostetaan työn sisältöä (Tuppurainen 2009).

Yrittäjyys koetaan oman tien valintana, joka puhuttelee miehiä, vähän koulutettuja ja melko nuoria. Nuoret tuntuvat näkevän yrittäjyyden enemmän valintana kuin perinteen tai odotusten sanelemana. Myöskään maatalousyrittäjyyttä ei koeta nuorten keskuudessa enää sukukronikkana tai automaattisena pakkona, vaan ennen kaikkea omana valinta. Markkinaliberaalit arvot ovat jääneet nuorten yrittäjyyttä koskevia tekstejä analysoineen Paakkunaisen (2007) mielestä vähemmälle: nuoret puhuvat selkeästi aiempaa enemmän paikallisuudesta ja ”pieni on kaunista” ajatuksista, joissa korostuvat sosiaalisuus, pienyhteisölliset ja ekologiset arvot. Turvattu tai vakituinen työpaikka tuntuvat olevan nuorten mielestä mennyttä aikaa ja yrittäjyysmäisistä ratkaisuista ja päätöksistä on tullut nykypäivää (ibid.). Tästä huolimatta todella harva nuori on tutkimuksen mukaan heti valmis ryhtymään yrittäjäksi – yrittäjyys on useille enemmän mahdollisuus kuin aikomus. Naiset ja hyvin koulutetut suunnittelevat muita harvemmin yrittäjäksi ryhtymistä. Tämän lisäksi 25 vuotta näyttäisi olevan virstanpylväs, jonka jälkeen yrityksen perustaminen käy yhä epätodennäköisemmäksi riippumatta nuoren koulutustausta tai sukupuolesta. Kaikkein suosituimmaksi yritysideoiksi nousivat kodinsisustus, erikoisliikkeet, ruoka, ravintolat, kauneudenhoito, vaatetus, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä aihiot, jotka liittyvät kulttuuriin,

luontoon, liikuntaan ja asiantuntijapalveluihin. Maatalousyrittäjyys näkyy lähinnä maatilamatkailun muodossa, hevostalleina, eläintenhoitona ja luontoreikeilynä. Yrittäjyys elää nuorten teksteissä usein paikattomassa tilassa, koska heillä on taito käyttää teknologiaa ja erilaisia medioita tavalla, joka poistaa pitkät välimatkat ja maantieteelliset ongelmat (ibid.).

Hyvä sosiaaliturva ja oman kulutuksen sopeuttaminen sallivat monenlaiset valinnat. Monet nuoret suhtautuvat työhön valintana, jossa toteutuvat mielekkäisyys, mahdollisuus itsensä toteuttamiseen ja oma maailmankuva. Sosiaaliturva on tekijä, joka mahdollistaa ihmisten suhtautumisen työhön valintana eikä pärjäämisen pakkona. Ekologinen elämäntyyli ja ympäristöasioiden tiedostaminen ovat johtaneet myös siihen, että nuoret sovittavat oman kulutuksensa vastaamaan tulotasoaan; tällöin elämäntapa ei liity tuottamiseen vaan elämäkokemiseen, jossa työhönkin suhtaudutaan uudella tavalla (Mokka et al. 2009; Sell 2007; Tuppurainen 2009). Toisaalta joissakin tutkimuksissa on käynyt ilmi, että nuoret hallitsevat ekologisen kulutuksen retoriikan, mutta eivät kuitenkaan todellisuudessa toteuta puheitaan. Osa nuorista toivoisikin ”vihreyden” olevan saatavilla helposti, edullisesti ja vaivattomasti toteutettuna pakettiratkaisuna (Autio & Paju 2005; Autio & Wilska 2003; Tuppurainen 2009).

Nuoret ovat mieltymyksiltään heterogeeninen ryhmä. Ajatus vapaa-ajan, osaamisen ja yrittäjyyden yhdistämisestä saa nuorissa huomattavan paljon vastakaikua (Paakkunainen 2007). Toisaalta Soininen (2002) toteaa, että myös palkka näyttäisi olevan monella nuorelle merkittävä tekijä ammatinvalinnassa. Sitran nuorten tulevaisuuskuvia koskevan selvityksen mukaan (Seppänen 2008) nuoret näkevät tulevaisuutensa ja työelämän kovin perinteisessä mielessä. Suurin osa kirjoittajista haaveilee asumisesta omakotitalossa kotipaikkakunnallaan, maaseudulla tai kaupungin lähistöllä. Heillä on puoliso, kaksi lasta, koira sekä vanhemmat lähellä ja vaatimaton työpaikka. Yllä esitettyjen tutkimustulosten valossa voitaneenkin todeta, että nuoret ovat toimeentuloon liittyviä tekijöitä koskevien mieltymysten suhteen heterogeeninen ryhmä.

Asuminen ja elämäntapa

Edullinen ja väljä asuminen kiinnostaa nuoria. Suomalainen unelma asuminen näyttäisi edelleen olevan pientaloasuminen esikaupunkimaisessa ympäristössä (Ilmonen ym. 2005; Strandell 1999). Vuonna 2010 nuorten asumista koskevassa tutkimuksessa 66 prosenttia nuorista sanoi asuvansa mieluiten omakotitalossa, kun rivitaloasumisen valitsi 17 prosenttia ja kerrostaloasuminen 16 prosenttia nuorista (Kupari 2011). Myös kottuuhintainen asuminen näyttäisi vaikuttavan nuorten asuinpaikan valintaan, samoin kuin hyvä tontti- ja omistusasuntotarjonta (Myllyniemi 2007; Pöyliö & Suopajarvi 2005). Lähteenmaan (2006) tutkimuksen valossa nuoret pitävät maalla asumisen hyvänä puolena nimenomaan mahdollisuutta asua isossa omakotitalossa vaikka ei olisikaan rikkaasta perheestä. Esimerkiksi vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa 51 prosenttia nuorista piti maaseutumaista asumista mieluisimpana vaihtoehtona; erityisesti lapsiperheet suosivat maaseutumaista asumista (Kupari 2011).

Turva, rauha ja luonto vetävät nuoria maaseudulle asumaan. Asuinpaikan turvallisuus, luonnonläheisyys, ympäristön kauneus, rauhallisuus, siisteys, meluttomuus ja saasteettomuus ovat usein positiivisia ja tärkeinä pidettyjä asuinympäristön laatutekijöitä, kun nuoret miettivät tulevaa asuinpaikkaansa (Kupari 2011;

Lähteenmaa 2006; Myllyniemi 2007; Pöyliö & Suopajarvi 2005). Näistä turvallisuus ja luonnonläheisyys nousevat laatutekijöinä ylitse muiden. Luonnonläheisyys voi toki tarkoittaa myös puistoa tai ulkoilualuetta kaupungissa (Kupari 2011). Esimerkiksi syvää maaseutua edustavaan Lappiin muuttoa pohtineille fyysinen ympäristö (ennen kaikkea Lapin luonto) nousee jopa peruspalveluja tärkeämmäksi tekijäksi mahdollista muuttoa mietittäessä (Pöyliö & Suopajarvi 2005). Myös nuorten Lappiin liittämät positiiviset kuvaukset liittyvät lähes aina rauhallisuuteen, turvallisuuteen, puhtauteen, luonnonläheisyyteen ja ennen kaikkea luontoon itseensä (Ollila 2008; Paunikallio 1997; Soininen 2002). Toisaalta näiden tekijöiden rinnalla nuoret muistavat myös sen, että samaan aikaan maalla asuminen merkitsee tapahtumaköyhyyttä ja rajallisia mahdollisuuksia toteuttaa itseään (Jukarainen & Tuhkunen 2004; Soininen 2002). Nuoret kokevat syrjäseudulla asumisen monella tavalla haastavaksi (Dahlström 1996; Heggen 2000; Kurikka 2000; Soininen 1998; Soininen 2002; Tuhkunen 2002; Viinamäki 1999).

Alueen imago ja tulevaisuudennäkymät vaikuttavat nuorten muuttopäätöksiin. Tutkimusten perusteella asuinalueen imago, henki, identiteetti tai maine – joka saattaa muodostua esimerkiksi alueen historiasta, traditioista, asuinalueen ulkonäöstä, toimintamahdollisuuksista, sekä siellä asuvista ihmisistä – vaikuttaa nuorten muuttopäätökseen (Jukarainen & Tuhkunen 2004; Kupari 2011; Lähteenmaa 2006; Soininen 2002; Tuhkunen 2002). Imago ei välttämättä ole sidonnainen millään tavoin asuinpaikan kokoon, vaan se kiinnittyy ennemminkin alueen resursseihin ja tunnelmaan sekä siihen mitä alue pystyy tarjoamaan asukkaalleen (Tuhkunen 2002). Vuonna 2010 tehdyssä nuorten asumista käsittelevässä tutkimuksessa 77 prosenttia nuorista koki asuinalueen ”hengen” vaikuttavan muuttopäätökseen (Kupari 2011). Myös mielikuvat alueen kehityksen tulevaisuudesta vaikuttavat nuorten tyytyväisyyteen asuinpaikkaansa kohtaan ja heidän muuttopäätökseensä (Lähteenmaa 2006; Soininen 2002). Puhe kuolevasta maaseudusta voi siis edistää asiaa.

Asuinpaikan hyvät peruspalvelut ovat tärkeitä nuorille. Pöyliön ja Suopajarven (2005) tutkimuksessa nuoret pitivät seuraavia tekijöitä asuin- ja elinympäristönsä kannalta tärkeinä: 1) hyvät terveyspalvelut (93 % piti melko tai erittäin tärkeänä), 2) peruskouluopetuksen laatu (88 %), 3) hyvät kaupalliset palvelut (86 %), 4) oman harrastuksen harrastusmahdollisuus (84 %), 5) monipuoliset harrastusmahdollisuudet (83 %), 6) hyvät päivähoitopalvelut (75 %), 7) terveys- ja päivähoitopalvelujen läheisyys (75 %), 8) lisäkoulutusmahdollisuudet (74 %), 9) peruskoulujen läheisyys (73 %), 10) mahdollisuus vaikuttaa palvelujen tarjontaan (73 %), 11) monipuolinen kulttuuritarjonta (58 %) ja 12) vilkas iltaelämä (37 %). Huomionarvoista on, kuinka vähän tärkeinä asioina monipuolista kulttuuritarjontaa ja vilkasta elämää pidetään verrattuna hyviin terveyspalveluihin, peruskouluopetuksen laatuun, hyviin kaupallisiin palveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin. Myös vuoden 2007 Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2007) tulosten mukaan 79 prosenttia nuorista toteaa, että peruspalvelut vaikuttavat paljon tai jonkin verran heidän valintaansa asuinpaikan suhteen, kun taas esimerkiksi vapaa-ajan harrastukset vaikuttavat valintaan paljon tai jonkin verran vain 58 prosentin mielestä. Raunion (2001) tutkimus tukee väitettä, että peruspalveluille annetaan enemmän painoarvoa kuin erikoispalveluille.

Merkityksellisten ihmisten läheisyys on nuorille tärkeää. Sosiaaliset verkostot (ystävät, perhe, sukulaiset, tutut ja naapurit) ovat merkittävä tekijä, kun nuoret pohtivat muuttopäätökseensä liittyviä asioita. Vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa 77 prosenttia nuorista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että läheisten tai tuttujen ihmisten lähellä asuminen on heille tärkeää. Vielä suurempi joukko, 92 prosenttia vastaa-

jista, oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että mukavilla naapureilla on suuri merkitys asumisviihtyvyyteen. Mukavia naapureita arvostavat erityisesti lapsiperheet (Kupari 2011). Myös ystävien läheisyyttä ja erityisesti poika- tai tyttöystävän läheisyyttä pidetään tärkeänä kriteerinä asuinpaikkaa valittaessa, kun taas vain noin joka kolmas vastaaja pitää asumista vanhempien lähellä tärkeänä tekijänä (Soininen 2002). Pöyliön & Suopajärven (2005) tutkimuksessa samanikäisten ja -henkisten ihmisten läheisyyttä asuinpaikkakunnalla pidettiin hieman tärkeämpänä kuin sukulaisten ja ystävien läheisyyttä. Erityisesti syrjäseuduilla ja pienemmissä kylissä asuvat nuoret pitävät sosiaalisen elämän ja uusien mielenkiintoisten ihmisten puutetta negatiivisena asiana ja epäilevät, että nämä seikat estävät heitä saavuttamasta ihanne-elämäänsä kotipaikkakunnallaan (Ollila 2008; Tuhkunen 2002). Toisaalta asuinpaikan pienuus, jossa kaikki tuntevat toisensa, tuo myös nuorille turvallisuuden tunnetta ja luovat mukavan ilmapiirin (Lähteenmaa 2006).

Kotiseudussa on vetovoimaa. Eri tutkimukset osoittavat, että huomattava osa nuorista toivoisi asuvansa tulevaisuudessa lähellä nykyistä kotipaikkaansa tai lähellä lapsuutensa kotiseutua. Tämän lisäksi pienten paikkakuntien kasvatit tuntuvat suosivat maaseutumaista asumista, kun taas helsinkiläisistä vain joka viides pitää maaseutumaista asumista suosituimpana asumismuotona. Näyttäisi siis siltä, että asuinpaikkakunta ja se, minkä kokoisesta asuinympäristöstä on kotoisin, vaikuttaa myös nuorten tulevaisuuden asumismielitymyksiin (Ilmonen et al. 2005; Kupari 2011; Myllyniemi 2007; Pöyliö & Suopajärvi 2005).

Nuoret haluavat vaikuttaa asuinympäristöönsä. Vuonna 2008 tehdyssä nuorisobarometrissa (Myllyniemi 2008) huomattiin, että nuorten aktiivisuus oman asuinalueen kehittämiseen ja suunnitteluun vaikuttamisessa on noussut huomattavan verrattuna vuoteen 2001. Barometrin mukaan tiedonsaanti on parasta maaseutumaisissa ja pienemmissä kunnissa kuin suuremmissa kaupungeissa. Vaikuttamiskokemukset eivät ole kuitenkaan maaseutumaisissa kunnissa asuvilla nuorilla parempia kuin suurempien kaupunkien nuorilla, jos ei oteta lukuun pääkaupunkiseutua, joka jää selkeästi muista alueista jälkeen nuorten vaikuttamiskokemusten riittävydessä. Paunikallio (2000) ja Soininen (2002) toteavat, että nuorten vaikutusmahdollisuuksia kotikuntansa kehittämiseen olisi tarve lisätä, ja nuoret haluaisivat päästä vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin.

Myös itsensä toteuttaminen, identiteetti, menestys ja onni ohjaavat nuorten valintoja. Maalla asumisen yhtenä haasteena nähdään nimenomaan mahdollisuuksien rajallisuudet itsensä toteuttamiselle. Kouluttamisesta on tullut keskeinen osa nuorten identiteettiä, ja useimmat nuoret toivovat kotipaikalleen nimenomaan lisää vaatekauppoja, kahviloita, ravintoloita ja ostosmahdollisuuksia. Myös elämykset, kuten harrastus- ja tapahtumatarjonta, ovat nuorten toivelistalla korkealla (Jukarainen & Tuhkunen 2004). Ollila (2008) kirjoittaa, että nuorten mielestä menestyksen avaimet ovat vaivannäkö, itsekuri, korkeakoulutus ja opinnoissa onnistuminen – tämä heijastaa länsimaista työ- ja koulutusorientoitunutta ajattelua, jossa korostetaan elämässä menestymistä yksilön valintojen ja omien kykyjen kautta (esim. Aapola et al. 2005; Beck 1992; Ollila 2008). Tähän koulutususkoiseen menestystarinaan voi tuoda särön ainoastaan menestyvä yksityisyrittäjä. Nuorten menestyskäsitteen ja -ajattelun tarkasteleminen on merkittävää, koska myös paikalla on tärkeä rooli nuorten puhuessa menestyksestä ja onnellisuudesta. *Menestys* sijoittuu usein kaupunkiympäristöön (tai ainakin isompaan asuinpaikkaan kuin nuoren sen hetkinen kotiseutu) ja vielä usein etelään, kun *onnellisuus* taas asettuu usein maaseudulle tai pienempiin kaupunkeihin. Toisaalta nuoret eivät lähde etsimään isoista kaupungeista vain menestystä, vaan niihin lähdetään etsimään myös omaa identiteettiä, itsenäistymistä, aikuistumista ja su-

vaitsevaisuutta sekä pakoon pikkukylien henkistä ahtautta ja suvaitsemattomuutta (Ollila 2008; Tuhkunen 2002).

2.1.3. Hahmotelmia maaseudun vaihtoehtoisista tulevaisuuksista

Toimeentulo maaseudulla

Maaseutua muovaavat sekä ulkoiset että sisäiset muutosvoimat. Maaseutua koskevissa tulevaisuuskuvis-
sa ja skenaarioissa toimeentulo maaseudulla on usein osa isompaa kehystä tai kehityskuvaa. Tulevaisuutta
muovaavia muutosvoimia ovat muun muassa ilmastonmuutos, globalisaatio tai kansainvälinen talous, politiik-
ka ja erilaiset kriisit. Toisaalta maaseutua muuttavat myös sisäiset, eri toimialojen ja väestön muutosprosessit.

Vähähiilinen tulevaisuus voi perustua hajautettuun tai keskitettyyn yhdyskuntarakenteeseen.
Ilmastonmuutoksen torjuntaan tähtäävä ”vähähiilinen tulevaisuus” (VATT 2012) voisi toteutua kolmen kehi-
tyspolun kautta, joilla kaikilla olisi vaikutusta myös maaseudun toimeentuloedellytyksiin. Skenaarioissa kasvi-
huonekaasupäästöt vähentyisivät 80–90 % aikavälillä 2010–2050. *Tonni-Suomessa* elinkeino- ja yhdyskuntara-
kenne ei muutu olennaisesti nykyisestä ja uuden teknologian käyttöönotto on maltillista. *Inno-Suomessa* uuden
teknologian käyttöönotto on laaja-alaista ja uusien teollisuudenalojen ”äly-yhteiskunta” perustuu keskitettyyn
yhdyskuntarakenteeseen. *Onni-Suomessa* elinkeinorakenne palveluvaltaistuu, asunnot ovat nykyistä suurempia ja
hajautettu yhdyskuntarakenne tukeutuu etätöihin, lähien energiaan ja lähipalveluihin. Näistä tulevaisuuksista vain
Inno-Suomessa maaseutu on selvästi marginalisoituvaa aluetta, koska siinä älyn ajatellaan keskittyvän kapun-
keihin.

Globaalit muutosvoimat korostavat maaseudun roolia huoltokyvyn ylläpitäjänä. EVA:n (2009)
globaalit skenaariot vuoteen 2020 kuvaavat talouden, teknologian ja väestökehityksen luomia ”tulevaisuuden
pelikenttiä”. Skenaariossa ”*länsi luo nahkansa*” talous uudistuu onnistuneesti pienyritysten, energia- ja ympäris-
tö- sekä informaatioteknologian ja vastuullisuuden voimin. Aluepolitiikan uudelleenarviointi on kuitenkin tar-
peen, sillä painopiste on kaupungeissa ja luultavimmin kaupunkien läheisen maaseudun kehitys olisi tämän
myötä melko myönteistä. Skenaariossa ”*kiinalaista kapitalismia*” tapahtuu suuri, pakonomainen rakennemuutos.
Omistusta siirtyä aasialaisille toimijoille ja kunnat ulkoistavat palveluitaan. Tällaisen tulevaisuuden myötä kau-
punkikeskukset kasvavat ja pienet kunnat katoavat, mikä heikentää toimintaedellytyksiä erityisesti syrjäisem-
mällä maaseudulla. ”*Blokkien taistossa*” valtiot vahvistuvat ja kääntyvät sisäänpäin, protektionismi ja Venäjä vah-
vistuvat, mutta taloustilanne ja julkiset palvelut heikkenevät. Tässä tulevaisuudessa alueiden välinen taseus on
hyväksyttävää, ja tämän myötä maaseutu kiinnittyy yleiseen kehityskuvaan. Viimeisessä skenaariossa ”*stimulus ja*
romahdus” markkinat jakautuvat voimakkaasti kahtia vientimarkkinoihin ja kotimaan markkinoihin. Työttömyys
ja pakolaisuus lisääntyvät. Vastareaktiona myös yhteisöllisyys ja kansalaisyhteiskunta vahvistuvat, omavaraista-
lous kasvaa (myös esim. energiantuotannossa) ja protektionismi lisääntyy. Pienimuotoinen maatalous perustuu
ekologiseen kestävyYTEEN. Tällaisessa tulevaisuudessa maaseutu tarjoaa ratkaisuja useisiin yhteiskunnallisiin on-
gelmiin. Yleisesti ottaen maaseudun rooli yhteiskunnassa on EVA:n skenaarioissa kaksijakoinen. Toisaalta
maaseudun merkitys korostuu uusiutuvien luonnonvarojen lähteenä esimerkiksi energiatuotannossa ja huolto-

kykyajattelussa. Toisaalta maaseudun merkitys eräänlaisena turvasatamana, jouston ja jaksamisen tai toipumisen lähteenä sekä hyvinvointipalveluiden tarjoajana on esillä monessa mahdollisessa tulemassa. Yhteisöllisyys, vastuullisuus, kohtuullisuus ja monet muut maaseudun ja talonpoikaiskulttuurin perinteiset arvot korostuvat ja voivat muuttua tulevaisuudessa voimavaroiksi tai kilpailueduiksi.

Erityisesti maaseutua koskevissa tulevaisuuskuvissa ulkoiset muutosvoimat johtavat erilaiset maaseutualueet erilaisille kehityspoluille. Heinosen vuonna 2001 laatima maaseutua koskeva skenaarioperhe koostui kuudesta erilaisesta tulevaisuudesta:

- *Rurbania, etätyöesikaupunki.* Maaseudulla asuu viljelijöitä ja etätyöläisiä, joista monet ovat palanneet juurilleen tekemään etätoita ja viettämään laadukasta elämää kaupunkia paremmassa asuinympäristössä.
- *Permalandia, permakulttuuriparatiisi.* Tehotuotannosta on luovuttu, kestävä maatalous ja elämäntapa pitävät geenimuunnellut tuotteet ja tehotuotannon taudit ja vitsaukset loitolla; puhtaita ja kestävästi tuotettuja tuotteita viedään laajasti.
- *Ekosampo, luonnonreservaatti.* Hätätilastrategiana maa on jaettu luonnonreservaatteihin, joita hoitavat viranomaiset ja armeija. Näissä tuotanto on tehokasta, muu maa on autioitunut.
- *Ruraburgia, maaseutulinna-alueet.* Vain suurimmat tilat ovat säilyneet ja muuttuneet ”maaseututehtaita” ja omia etujaan valvoviksi linnakkeiksi, joiden tehotuotantoa (ml. geeni- ja biotekniikka) kansalaisjärjestöt protestoivat ja sabotoivat.
- *Rexodus, autio maa.* Tyhjentyneellä ja vailla toimeentulomahdollisuuksia olevalla maaseudulla hallitsevat autiotalojen rikollisliigat ja köyhät kunnat ovat myyneet maitaan sijoituspaikaksi ulkomaiselle ydin- ja ongelmajätteelle.
- *Troija, maaseudun musta hevonen.* Maaseutu on pakolaiskeskus, jonne ympäristökatastrofien ja poliittisten levottomuuksien tänne ajamat ihmiset on sijoitettu vähintään kahden vuoden työkomennukselle. Maataloustuotteille on kysyntää, tuottajia ja kaikki maa on tuottavassa käytössä.

Skenaariot tarjoavat monia tarttumapintoja tai vaikutusvoimia ihmisten valintojen taustaksi. Esimerkiksi elämäntapa (laadukas, luonnonläheinen, kestävä) ja toimintatapa (itsekes, eettinen, välinpitämätön, satunnainen tai kaoottinen) ovat useissa skenaarioissa mukana. Skenaarioissa on myös laaja skaala oman pyrkimyksen tai vapaan valinnan ja ympäristön determinismin asetelmia. Itse asiassa skenaarioiden perusasetelma voidaan jäsentää oma hyvä elämän vs. ulkoinen paha ympäristö –tasapainon muunnelmiksi. Joissakin mahdollisissa tulevaisuuksissa syrjäinen maaseutu autioituu ja kaupunkien läheinen maaseutu hyötyy keskuksiin kasautuvasta väestöstä ja liiketoiminnasta. Mielenkiintoisella tavalla maaseudun merkitys ison kriisin kohdatessa nousee yhteiskunnallisesti erittäin keskeiseksi sekä Heinosen (2001) maaseudun yhteiskunnallista roolia koskevissa skenaarioissa että seuraavissa Janssonin ja Terluinin (2009) ensisijaisesti aluekehitystä ja maataloutta koskevissa tulevaisuuskuvissa.

Maatalouselinkeinollakin on monia vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Esimerkiksi Jansson ja Terluin (2009) tekivät vertailua ja synteesiä lukuisista maaseudun tulevaisuutta koskevista skenaariotutkimuksista (Espoon, Eururalis, Scenar2020, Sensor, Seamless, Prelude). Näiden tutkimusten elementeistä he koostivat kuusi erilaista tulevaisuuskuvaa EU:n maaseutualueille. ”Peruslinjassa” globalisaatio etenee, metropolialueet vahvistuvat ja syrjäseudut menettävät väestöään. Kuivuus on näivettänyt maataloustuotantoa Etelä-Euroopassa, mutta

biomassan ja energiakasvien tuotanto maaseudulla on lisääntynyt. ”*Kilpailukyky*”-tulevaisuuskuvassa teknologia- ja innovaatiovetoisessa taloudessa metropolialueet kasvavat ja maataloustuotanto keskittyy parhaille tuotanto-alueille, jolloin alueiden väliset erot kasvavat. ”*Koheesio*” leimaamassa tulevaisuuskuvassa metropolialueiden ulkopuoliset seudut saavat tukea teknologian kehittämiseen ja käyttöönottoon. Politikassa tähdätään ympäristön kannalta kestäväan aluekehitykseen ja taajaan asutuilta alueilta atapahtuu nettomuuttoa syrjäisemmille seuduille. Maatalous on pitkälle teknistynyt ja yhä enemmän luonnonmukaista tuotantoa. ”*Klusteroituneet verkostot*”-tulevaisuuskuvassa poismuutto saastuneilta kaupunkialueilta kiihtyy ja syntyy uusia keskikokoisia kaupunkeja, joista syrjäseudutkin hyötyvät. Globalisaatio etenee ja maatalous marginalisoituu kansainvälisten kauppasuhteiden syvenemisen myötä; tuotanto jatkuu vain parhailla viljelyalueilla ja suuria alueita jää viljelyn ulkopuolelle. ”*Salaattiyllätyksen u*” tuottaa merkittävä ruokakriisi vuonna 2015. Kriisin hallitseminen epäonnistuu ja luottamus keskushallintoon romahtaa. Poliittikkaa hajautetaan alemmille portaille ja elämän laadun parantamisesta tulee politiikan tärkein tavoite. Ympäristötietoisuus ja kestävästi tuotetun ruuan kysyntä kasvavat. Tärkeimmillä tuotantoalueilla maataloudesta tulee hyvin teknistynyt, puhdasta ja melko pienimittakaavaista. Viimeisessä ”*isön kriisin*” tulevaisuuskuvassa sarja ympäristökriisejä vuonna 2015 johtaa politiikkakeinoihin, jotka ohjaavat väestöä kaupungeista kohti Euroopan syrjäseutuja. Poliittikan keskiössä on kestävä ja alueellisesti tasapainoinen kehitys. Maatalouden voimaperäisyysaste on alhainen ja pääpaino on maisemanhoidossa. Tässä ja koheesioon perustuvassa tulevaisuuskuvassa viljelty peltoala säilyy likimain ennallaan, muissa se vähenee merkittävästi nykyisestä. Janssonin ja Terluinin (2009) laatimat tulevaisuuskuvat ovat todellakin vaihtoehtoisia, mutta mahdollisia tulevaisuuksia, joissa maaseudun rooli muuttuu ensisijaisesti sijainnin myötä (metropolit lähiseutuineen vs. syrjäseudut; parhaat vs. heikot viljelyalueet). Maaseudun peruselinkeinoon – maatalouden – tulevaisuus määrittyy ulkoisten tekijöiden, tuotanto-olosuhteiden ja sijainnin perusteella.

Maaseudun omien toimijoiden rooli vaihtoehtoisissa tulevaisuuksissa vaihtelee voimakkaasti.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR halusi kartoittaa maaseudun kehittämistyön toimintaympäristön tulevaisuutta ja laati tähän tarpeeseen neljä skenaariota (YTR 2006):

- *Hyvinvoiva maaseutu.* Lokalisaatio eli paikallisuus nousee, yhteistoiminta on harmonista ja elinkeinoelämä monimuotoista. Ihmisten ajattelussa korostuvat laadukkaat tuotteet ja palvelut sekä ympäristön hyvinvointi.
- *Yksilölliset alamaiset.* Maailma kriisiytyy, bioenergian tuotanto lisääntyy ja palveluita tarjotaan ensisijaisesti kotimarkkinoille. Vastareaktiona kehitykselle yksilöllisyys korostuu paikallisesti.
- *Länsimaiden talouden kriisiytyminen.* Talous on globalisaation viettävänä. Elinkeinoelämä on syöksykierteessä, eletään kvartaalitaloutta ja keskittymiskehitys etenee. Hinta ratkaisee valinnoissa. Ihmiset ovat alistuneita eivätkä kyseenalaista vaihtoehtotonta talouden ohjailemaa julkista valtaa.
- *Kaksinapainen maailma.* Talouden toimijat ovat verkottuneita ja kustannustehokkaita. Talous on häiriöherkkää ja elinkeinoelämä epävarmaa. Elinkeinoelämän pienet toimijat ovat verkostoitumalla kyenneet vastaamaan suuryritysten kilpailupaineeseen.

Skenaarioista vain ensimmäisessä asukkaat ovat ”pelaajia” eli valtaa ja intressiä omaavia toimijoita; muissa he ovat vallattomia ”uhreja”. Useissa skenaarioissa pääpelaajina ovat pääomapiirit ja suuryritykset. Muutosvoimat

ovat pääsääntöisesti ulkoisia (globalisaatio, teknologia, EU:n kehitys jne.) ja yksilön rooli on ensisijaisesti sopeutuva ja/tai reaktiivinen.

Siirtyminen öljytaloudesta biotalouteen on mahdollisuus maaseudulle. Öljytalouden kuihtuminen ja biotalouden kasvu on yksi maaseudun(kin) kannalta merkittävimmistä suurista kehityssuunnista, joka on vielä sen verran uusi ajatus, että sitä koskevia tulevaisuuskuvia on niukasti (esim. Wilenius & Kurki 2012). Tässä suuressa muutoksessa maaseudulle avautuu sekä uusia raaka-ainetuottajan, niiden jalostajan että palvelutuottajan tehtäviä. Keskeisinä politiikkakeinoina ovat hajautetut ratkaisut eri muodoissaan (esim. Hyyryläinen et al. 2011, 32; Kokkonen 2010, 4), koska bioraaka-aine syntyy ”hajallaan” maaseudulla. Jos näistä hajallaan olevista varannoista jalostetaan uudenlaisia virtoja sekä paikallisiin että valtakunnallisiin jakelujärjestelmiin, uusia toimintamahdollisuuksia avautuu kaikkialla maaseudulla (Sitra 2009; TEM 2010). Maaseudun työ- ja asuinpaikka- valintojen näkökulmasta biotalous avaa kokonaan uusia näköaloja. Jos maaseutu-asunto käyttää vain paikallista uusiutuvaa energiaa ja yksityisautoilu tapahtuu kokonaan biopolttoaineella (esim. biokaasulla), hajautettu yhdyskuntarakenne ei ole ympäristörasite (jollaiseksi sitä on kuvattu; kaupunkien suuri hiilijalanjälki tosin perustuu ensisijaisesti korkeaan kulutustasoon, ks. Heinonen 2012; Heinonen & Junnila 2011).

Maaseudun toimeentulomahdollisuudet liittyvät luonnonvaroihin ja keskuksiin. Esimerkinomaisesti tarkastelluissa maaseudun toimeentuloperustaa ja –mahdollisuuksia koskevissa skenaarioissa ja tulevaisuuskuvissa korostuvat maaseudun näkökulmasta ulkopuoliset muutosvoimat: markkinat, politiikka, teknologia, ympäristö ja mekanistinen aluekehitys. Maaseutu toimintoineen ja toimijoineen sopeutuu erilaisiin tulevaisuuksiin. Maaseudun tarjoamat toimeentulomahdollisuudet liittyvät tulevaisuudessa edelleen luonnonvarojen hyödyntämiseen, mutta monissa tulevaisuuskuvissa toimintaedellytykset esimerkiksi peruspalveluiden osalta saattavat heikentyä syrjäisemmillä alueilla merkittävästi. Kaupunkikeskusten läheisten maaseutualueiden tulevaisuus nähdään usein myönteiseksi. Yhteiskuntaan, ympäristöön, talouteen tai huoltokykyyn liittyvissä kriiseissä maaseudun merkitys laajentuu turvasatamaksi.

Asuminen ja elämäntapa maaseudulla

Maaseudulla on olijoita ja kävijöitä. Maaseutu- ja nuorisokirjallisuudessa asuminen ja elämäntapa ovat huomattavasti laajemmin esillä kuin maaseudun toimeentulokysymykset. Tästä syystä niitä käsitellään tässä tulevaisuuskirjallisuuden osalta hieman suppeammin. Jotkut maaseudun ammatit sitovat harjoittajansa varsin kiinteästi asumaan lähelle työtä (esim. karjatalous), mutta osalle maaseudulla asuminen on osa monipaikkaista elämäntapaa. Identiteetti, harrastukset, työ, asuminen ja erilaiset pakottavat syyt (kuten pakolaisuus ja avioero) jakavat ihmisten eri paikoissa viettämää aikaa (Haukkala 2011, 12). Muun muassa lisääntynyt taloudellinen hyvinvointi, tietoliikenteen kehittyminen, vapaa-ajan lisääntyminen ja autoistuminen lisäävät monipaikkaista asumista. Maaseudulta haetaan usein rauhallista asuinympäristöä, tilavaa ja edullista asumista tai turvallista kasvuympäristöä lapsille; osalle kiinnepisteenä maaseudulla ovat sukulaiset tai kotiseutu. Samantyyppiset tekijät lisäävät Haukkalan (2011) mukaan myös monipaikkaista työtä, mutta siinä myös työssä jaksamisella, etätyömahdollisuuksilla ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmilla on vaikutusta. Osa-aikaista asumista maaseudulla, etätöitä maaseudulla, maaseudun helppoa saavutettavuutta ja lähiratkaisuja vaihtoehtona keskittämislle pidetään myös

laajasti toivottavina maaseutuun liittyvinä tulevaisuuskuvina (Nieminen-Sundell 2011, 26). Tulevaisuudessakin maaseudulla on paikkaan sidottuja ja paikkaa vaihtavia asukkaita, olijoita ja kävijöitä.

Epätodennäköiset muutostekijät ja saavutettavuus voivat muuttaa maaseutuasumisen kehityskuvaa. Seuraava talous voi olla onnen talous, jossa miellyttävällä asumisella on uusi rooli (Haukkala 2011). Lähityön, -ruuan ja -palvelujen arvostus voi vahvistua ja kasvaa valtavirraksi. Lähimaaseudun arvostus, merkitys ja käyttötavat voivat muuttua. Uudet tieto- ja kommunikaatioteknologian ratkaisut voivat muovata toimintamahdollisuuksia ja synnyttää uusia vuorovaikutuksen ja työn muotoja (esim. virtuaalimaailmassa). Organisaatioiden rajat voivat madaltua ja muuttua häilyviksi, jos talous perustuu avointen verkostojen yhteistyöhön ja niissä syntyviin uudistuksiin (innovaatioihin). Vapaaehtoisia palveluita saatetaan tuottaa uudenlaisen yhteisöllisyyden varassa. Toisaalta ilmastonmuutos voi synnyttää ennakoimattomia muuttoliikkeitä ja erilaiset kriisit voivat synnyttää pakkoyhteiskunnan. Haukkalan (2011) tunnistamissa harvinaisissa mutta toteutuessaan merkittävässä muutosvoimissa piilee kokonaan uudenlaisia kehityspolkuja myös maaseudun asutukselle. Toisaalta riippumatta siitä, miten ihminen haluaa olla vuorovaikutuksessa maaseudun kanssa, sen saavutettavuus on keskeinen mahdollistava ja rajoittava tekijä. Liikkumisen kehityssuunta maaseudulla painottuu vahvasti yksityisautoiluun, jolloin sen aiheuttama ensisijainen rajoite on taloudellinen (Lehtola 2007). Tietoliikenneverkkojen kehittyminen (kiinteät ja mobiilit laajakaistat) edistää maaseudulla toimimista ja monipaikkaisuutta.

Henkilökohtaiset merkitykset voivat luoda maaseudulle uusia rooleja asuinpaikkana ja elämäntavan mahdollistajana. Sekä uskomuksissa että toivomuksissa korostuvat erityisesti lähiruoka, vihreä liiketoiminta (biotalous) ja monipaikkaisuus (osa-aikainen asuminen, etätyö). Hyvinvoinnin korostuminen sekä valintojen perustana että maaseudun liiketoimintamahdollisuutena on tullut esille muissakin tulevaisuusarvioissa (esim. Kuhmonen & Niittykangas 2008). Tähän liittyy läheisesti myös erilaisten merkitysten rooli yksilöllisten valintojen perusteena, jolloin valinnoilla on paitsi välitön myös syvempi merkitys – laajimmillaan puhutaan jopa merkitysyhteiskunnasta tai merkitystaloudesta (Aalto-Setälä 2005). Monet maaseudun arjen merkitystälouden piirteet puhuttelevat ihmisiä: arkiset seikkailut (eläinten hoitaminen, puutarhanhoito, kalastus ja metsästyks), identiteetti (suvun ja paikan historia), mielenrauha ja hiljaisuus (maaseudun luonto), huolenpito (terveyden edistäminen) jnr. (Kirveennummi 2007, Kuhmonen & Niittykangas 2008). Edelläkävijöiden mielikuvissa ja unelmissa (Hienonen 2011) maaseutu näyttäytyy ennen kaikkea luonnonläheisenä ja –mukaisena asumisympäristönä, jossa on lähipalveluita sekä hyvät netti- ja liikenneyhteydet. Mielikuvat eivät vaikuta kaikilta osin kovin omakohtaisilta tai realistisilta, koska ainoa mainittu toimeentulotapa on etätyön ja omavaraisviljelyn yhdistelmä. Maaseudun merkitys yhteiskunnassa muuttuu joka tapauksessa ihmisten asumis- ja elämäntapavalintojen myötä. Kaupungistumisen jatkuminen tekee monista asioista (esim. luontoyhteys, tila, eläimet) harvinaisia yhä useammille ihmisille – ja siksi niistä tulee yksilöiviä ja arvokkaita ja erilaisten valintojen perusteita.

2.1.4. Synteesi: maaseudun toimeentulo- sekä asumis- ja elämäntapareseptien osatekijät

Toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien aineksissa on moninaisuutta, mutta myös selvästi erottuvia maaseudulle ominaisia piirteitä. Edellä esitetyt kolmen eri tutkimusalan kirjallisuudesta laadittiin edellä esitettyä laajemmat työpaperit, joista tehtiin sisällönanalyysi (esim. Krippendorff 2004; Tuomi & Sarajärvi 2004) tunnistamalla toimeentulo- sekä asumis- ja elämäntapareseptien muutosvoimia ja aineksia. Avainkäsitteitä etsittiin tunnistamalla systemaattisesti vastauksia ensisijaisesti kysymykseen ”mitä” ja toissijaisesti kysymykseen ”miksi”. Analyysi tehtiin NVivo-ohjelmistolla ja sen tulokset on esitetty sanapilvinä (kuvat 8 ja 9). Mitä isommalla kirjasimella sana on esitetty kuvassa, sitä useammin se mainittiin lähdekirjallisuudessa; käytetyt lähteet on merkitty sisällysluettelossa tähdellä. Reseptien aineksissa on tunnistettavissa vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia, kun ajatellaan maaseudun kilpailukykyä liiketoiminta- ja asumisympäristönä.

Maaseudun toimeentuloresepteissa korostuvat etätyö ja ympäristö. Kirjallisuuden toimeentuloreseptien aineksissa korostuvat *etätyö* sekä *koulutus* ja *työn saatavuus*, jotka liittyvät yhteen: koulutus työpaikan saamisen mahdollistajana ja työtä vastaavan koulutuksen löytäminen rajoitteena (kuva 8). Hieman näitä harvemmin mainitaan *informaatioteknologia* (työn lähteenä ja etätyön mahdollistajana), *keskittyminen* ja *urakehitys* (ensisijaisesti heikkouksina tai uhkina) sekä *yrittäjyys*, *matkailu*, *elintarviketuotanto*, *hyvinvointiliiketoiminta* ja *viestintä* (vahvuuksina tai mahdollisuuksina). *Globalisaatio* ja *ilmastonmuutos* tunnistetaan sekä uhkia että mahdollisuuksia mukanaan tuoviksi muutosvoimiksi. Ylipäättään ympäristöön liittyvät mahdollisuudet ja toimeentulovaihtoehdot ovat melko merkittävässä roolissa: *kestävä kehitys*, *resurssitehokkuus*, *ympäristöliiketoiminta*, *ympäristöteknologia* ja *biotalous* kiinnitetään kirjallisuudessa melko usein maaseudun rooliin ja tulevaisuuteen. *Ansiotas* ei profiloidu maaseudun vahvuutena, mutta toisaalta toimeentulon kannalta on merkitystä *sosiaaliturvalla*, erilaisilla *verkostoilla* sekä *joustavalla* ja *mielenkiintoisella työllä*.

Kirjallisuudessa on esillä hieman epärealistinen ja suppea kuva maaseudun toimeentulovaihtoehtoista. Kirjallisuus tuottaa mielenkiintoisella tavalla vinon kuvan maaseudun toimeentuloreseptien aineksista. Etätyö on edelleen maaseudulla erittäin marginaalisessa roolissa perinteisiin ammatteihin ja keskuksissa työssäkäyntiin verrattuna – silti se nähdään maaseudun toimeentulon ylivertaisena ykkösasiana. Perinteinen maa- ja metsätalous on erittäin ohuesti mukana kirjallisuudessa, vaikka se muodostaa maaseudun liiketoiminnan ja aluerakenteen selkärangan pitkälle tulevaisuuteen. Tämä vinouma ja epärealistisuus johtunee siitä, että kirjallisuuden fokus on painottunut enemmän muutokseen kuin merkitykseen. Lähteistä ei myöskään etsinnästä huolimatta löydy kovin paljon selkeitä vastauksia siihen, millä maaseudulla tullaan toimeen tulevaisuudessa.

Maaseudun asumis- ja elämäntapareseptiessä korostuvat peruspalvelut, turvallisuus, saavutettavuus ja luonto. Kirjallisuuden asumis- ja elämäntapareseptien aineksissa selvästi merkittävimpana tekijänä nousee esille *peruspalveluiden* saatavuus: terveys-, koulu- ja kauppalpalvelujen tulisi olla lähellä (kuva 9). *Turvallisuus* nousee esille maaseudun vahvuutena, moniulotteisena turvana ja huolenpitona, erityisesti lasten turvallisen kasvuympäristön muodossa. Hyvät *liikenneyhteydet*, *keskuksen läbeisyys* ja *barrastusmahdollisuudet* kuuluvat niin ikään tärkeinä pidettyihin tekijöihin maaseudulla asumisessa ja toimimisessa – vahvuuksina tai heikkouksina. Edelleen maaseudulla erityiset ja ominaiset *luonnonläbeisyys*, *rauhallisuus* ja *puhtaus* korostuvat asumis- ja elämäntapareseptiessä selvinä vahvuuksina. Osin näihin liittyen *edullinen asuminen*, *omakotitalo* ja *yksilöllisyys* liitetään

usein maaseutuun samoin vahvuuksina. *Perhe ja lapset, yhteisöllisyys ja sosiaalinen elämä* luovat reunaehdoja, joiden toteutumiselle maaseutu luo useimmiten hyvät puitteet. Maaseutu voi olla merkittävä osa *identiteettiä* ja oman itsensä toteuttamismahdollisuutta. Myös *vaikutusmahdollisuudet* maaseudun kaupunkeja pienemmissä kunnissa ja yhteisöissä tunnistetaan vahvuutena. Näiden ohella lukuisat muutkin tekijät voivat toimia maaseudun moninaisten asumis- ja elämäntapareseptien aineksina (kuva 9).

Maaseutu on esillä kirjallisuudessa ensisijaisesti asumis- ja elämäntapavalintana kuin toimeentulolähteenä. Kun toimeentuloresepteihin liittyviä käsitteitä tunnistettiin kirjallisuudesta 113 kpl, asumis- ja elämäntapareseptien aineksia löytyi lähes nelinkertainen määrä eli 373 kpl (kuvilla 8 ja 9 on mukana 100 useimmin mainittua käsitettä). Syitä tähän saattaa olla useita. Mielikuvissa maaseudun peruselinkeinot on nähty usein ”aurionlaskun aloina”: työn tuottavuuden kasvu on vähentänyt työvoimaa ja tuotantoyksiköitä jatkuvasti, vaikka tuotannon laajuus on edelleen maaseudulla hyvin merkittävää. Näitä aloja tutkivat lähinnä maatalous- ja metsäekonomistit. Maaseutututkimuksen tieteenalapohja taas on vahvasti maantieteeseen, sosiologiaan ja kulttuurintutkimukseen nojaava, minkä vuoksi toimeentulo tarkastelu on jäänyt marginaaliin. Nuorisotutkimuksessa huomio on harvoin työelämässä, koska tutkimuskohteena ovat nuoret. Tulevaisuudentutkimuksessa huomio on puolestaan vahvasti muutoksessa, tulevassa ja uudessa, jolloin merkittävä perinteinen toiminta jää usein huomiotta, vaikka se olisikin jatkuvassa uudistumisprosessissa. Asetelma on tutkimuksen kannalta hie-
man ongelmallinen, koska maaseudullakin asumisen edellytyksenä on toimeentulon järjestäminen.

energiateknologia epävarmuus eriarvoisuus **etätyö**
globaali haaste globaalit työmarkkinat globaali vastuu globalisaatio
hyvinvointiliiketoiminta hyvinvointipalvelut häiriöherkkyys ikääntyminen
ilmastonmuutos
informaatioteknologia innovaatio joustava työ
joustotyö julkinen valta kaksinaisuus kansainvälisyys **keskittyminen**
kestävä kehitys kestävä liiketoiminta kestävä maatalous kotimarkkinat
koulutus kriisiaika kulttuuri laadukas palvelu laadukas tuote
liikenne liiketoimintamalli liikkuvuus työelämässä luonnontuote luonnonvarat luonnonvaratalous
luova talous luovuus lähityö **maanviljely** maatalous mahdollisuus maisemanhoito
matkailu merkityksellinen työ merkitystalous **mielenkiintoinen työ**
monimuotoisuus **monipaikkainen työ** monipuolinen osaaminen nuori yrittäjä omatarveviljely
omistajuus osaaminen paikkasidonnaisuus pakko pakolainen perustulo pienimuotoisuus
pk-yritys rakennemuutos **protektionismi** puolison työllistyminen puolison työnsaanti
puunjalostus pysyvyys pysyvä työsuhte raaka-aine **resurssitehokkuus** riski
silpputyö **sosiaaliturva** suunnittelutyö suurtila sääntely **sääntelyn vähentyminen**
taloudellinen ympäristö talouden ylivalta tehokas maatalous tehokkuus tehotuotanto teknologia
tietoteknologia toimeentulo-ongelma työ työilmapiiri

työn saatavuus
työpaikka **urakehitys** verkosto vienti **viestintä** yhteistyö
ympäristöliiketoiminta ympäristöteknologia **yrittäjäyys**

35

ahkeruus ajankäyttö arjen sujuvuus arki autioituminen avoimuus byrokratia

edullinen asuminen edullisuus ekologinen elämäntapa

eläintenhoito elämys elämänlaatu epävarmuuden sieto **erikoispalvelut**
hajautuminen halpa asuminen harrastus

harrastusmahdollisuudet historia hyvinvointi

identiteetti ilmapiiiri imago internet iso asunto itsensä toteuttaminen

itsenäistyminen **joustavuus** juuret kauneus keskittyminen

keskus lähellä kestävyys kestävä elämäntapa kestävä kehitys kiireettömyys

kohtuuhintaisuus kotiseutu **kriisiaika** kulttuuri kulutusmahdollisuudet

kunta kylä laatu lapset **liikenneyhteydet**

luomuruoka **luonnonläheisyys** luonnonmukaisuus

luonnossa harrastaminen **luonto** läheisyys lähiluonto **lähipalvelut** lähiruoka

maaseutuasuminen maaseutumainen asuminen mahdollisuudet meluttomuus

merkityksellisyys mielikuva monipaikkainen asuminen **muutto**

mökkeily naapuriapu **naapurit** nykyinen asuinpaikka oma elämäntapa

omakotitalo oma rauha oma tila oma valinta omavaraisuus

osallistuminen paikallisyhteisö **perhe**

peruspalvelut

pieni on kaunista pienviljely **puhtaus** puutarhanhoito

rauhallisuus ruuhkattomuus saasteettomuus

sosiaalinen elämä sukulaiset tila tulevaisuuskuva

turvallisuus tuttuus uusiutuva energia

vaikutusmahdollisuus vapaus väljyys väljä asuminen

yhteisöllisyys yksilöllisyys yksityisyys ystävät

Kuva 9. Maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien aineksia; kirjasinkoko kuvaa käsitteen esiintymisen yleisyyttä kirjallisuuskatsauksessa.

Teemoittelemalla sisällönanalyysit saatiin sisältö- ja laatulementtejä tulevaisuuskuviiin. Seuraavassa analyysivaiheessa tutkimusryhmän jäsenet tekivät sanapilvistä teemoittelut, eräänlaiset meta-analyysit. Lopuksi näistä kolmesta erillisestä näkemyksestä muokattiin yksi kompromissinäkemys. Kuvissa sisemmällä kehällä ovat reseptien keskeiset sisällölliset elementit ja ulkokehällä niiden laadullisia määreitä. Mitä isompi ympyrä, sitä useammin käsite mainitaan kirjallisuuskatsauksesta tehdyssä sisällönanalyysissä. Nämä synteesit edustavat kirjallisuudessa esille nostettuja aineksia mahdollisimman yleisessä muodossa, jotta ne voivat palvella tulevaisuuskuvien rakentamista. Toimeentuloresepti (kuva 10) saatiin tiivistettyä neljään sisältöelementtiin ja seitsemään laadulliseen määreeseen. Asumis- ja elämäntaparesepti (kuva 11) saatiin puolestaan tiivistettyä kahteen sisältöelementtiin ja yhdeksään laadulliseen määreeseen.

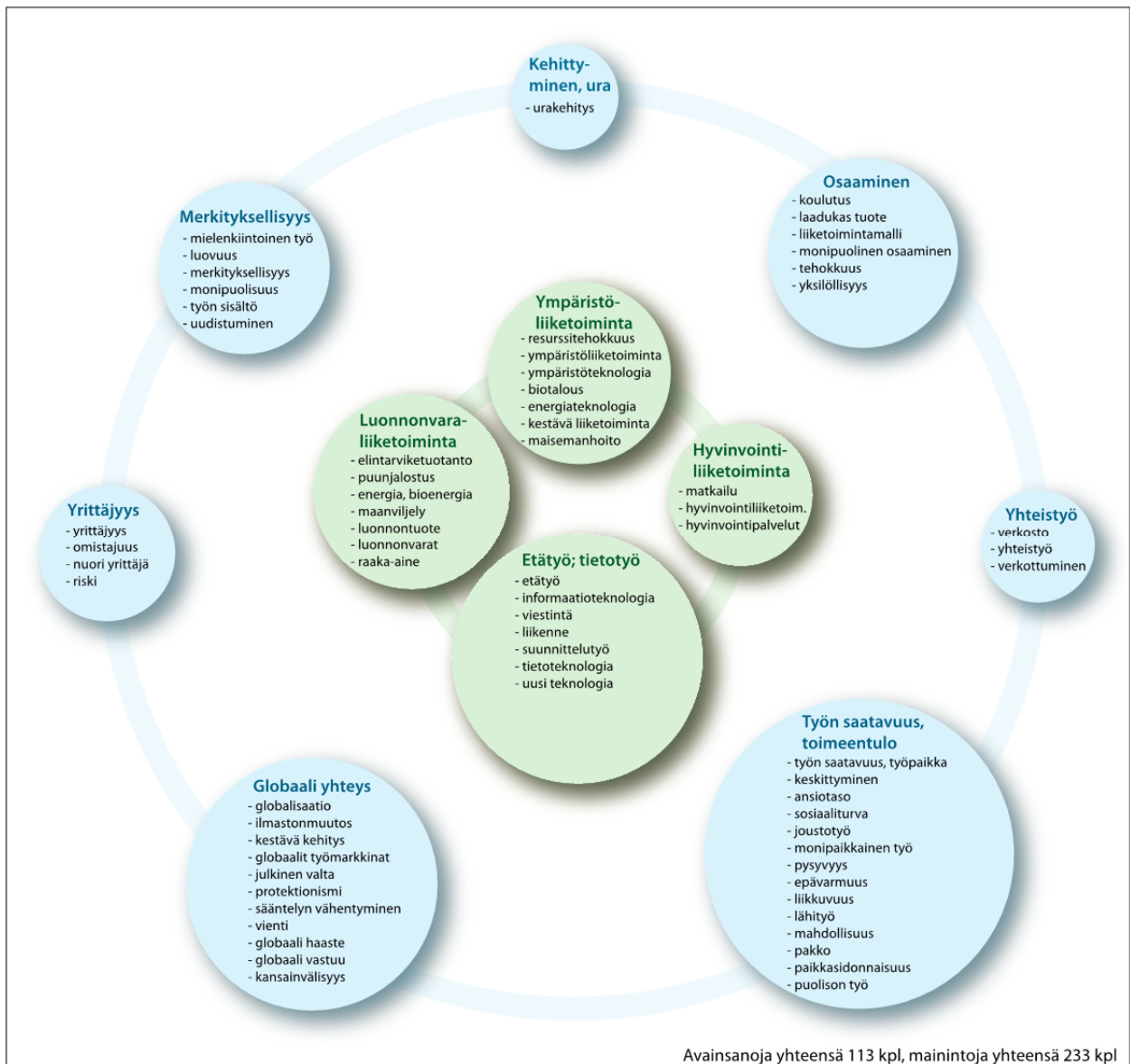
Maaseudun toimeentuloreseptit rakentuvat etätyöstä sekä luonnonvaroihin, ympäristöön ja hyvinvointiin liittyvästä liiketoiminnasta. Etätyö on usein asiantuntijatyötä (esim. suunnittelua tai viestintää) ja se liittyy kiinteästi teknologiaan (esim. informaatio- ja tietoteknologia). Luonnonvaraliiketoiminnassa jalostusaste ja ansaintalogiikka vaihtelee laajasti (esim. raaka-ainetuotanto, luonnontuotteiden keräily ja jalostus, maanviljely, puunjalostus). Ympäristöliiketoiminta on usein esille tuleva, mutta vielä hieman heikosti jäsentynyt kokonaisuus, johon kuuluu sekä selkeitä töitä (esim. maisemanhoito), liiketoimintamahdollisuuksia (esim. resurssitehokkuus), liiketoiminnan harjoittamistapoja (esim. kestävä liiketoiminta) että suuria kehityslinjoja (esim. biotalous). Hyvinvointiliiketoiminnan sisällöiksi tunnistetaan esimerkiksi hyvinvointipalvelut ja matkailu (kuva 10). Kirjallisuudessa toimeentulo maaseudulla perustuu yleisellä tasolla tarkasteltuna näihin neljään vaihtoehtoon; käytännössä kuitenkin myös esimerkiksi tavanomainen palkkatyö keskuksissa on merkittävä osa maaseudun toimeentuloperustaa.

Maaseudun toimeentuloreseptien tärkeimpiä reunaehdoja ja laatumääreitä ovat työn saatavuus, globaali yhteys, osaaminen ja merkityksellisyys. Työn saatavuuteen liittyy yleisen työn tarjonnan ja kysynnän kohtaantohaasteen lisäksi monenlaisia maaseutuun liittyviä mahdollisuuksia (esim. joustotyö, monipaikkainen työ) ja uhkia (esim. keskittyminen, ansiotaso). Maaseudun toimeentulokysymyksiin liittyy moniulotteinen *globaali yhteys*. Maaseudun elinkeinot ovat keskuksia laajemmin avoimen kansainvälisen kilpailun piirissä ja erilaisen politiikkatoimien kohteena (esim. globaalit työmarkkinat, vienti, sääntelyn vähentyminen; julkinen valta, protektionismi). Globalisaatio koetaan merkittävänä tekijänä myös ilmastonmuutoksen ja kestävä kehityksen vaatimusten kautta. Erityisesti nuoret haluavat vastata työllään globaaleihin haasteisiin ja toimia vastuullisesti. Osaaminen liittyy maaseudun toimeentulomahdollisuuksiin sekä voimavarana (esim. laadukas tuote, yksilöllisyys) ja vaatimuksena (esim. koulutus, monipuolinen osaaminen). Työn *merkityksellisyys* haetaan esimerkiksi mielenkiintoisesta sisällöstä, monipuolisuudesta, luovuudesta ja uudistumismahdollisuudesta. Myös *yrityksellisyys*, *yhteistyö* ja *urakehitys* voivat määrittää toimeentulon hankkimista, mutta kirjallisuuden perusteella selvästi edellisiä tekijöitä vähäisemmässä määrin (kuva 10). Edellä kuvatut sisällöt ja laatumääreet tuottavat suuren mahdollisuuksien ja rajoitteiden kirjon, josta erilaisia maaseudulle sijoittuvia toimeentuloreseptejä on mahdollista ammentaa.

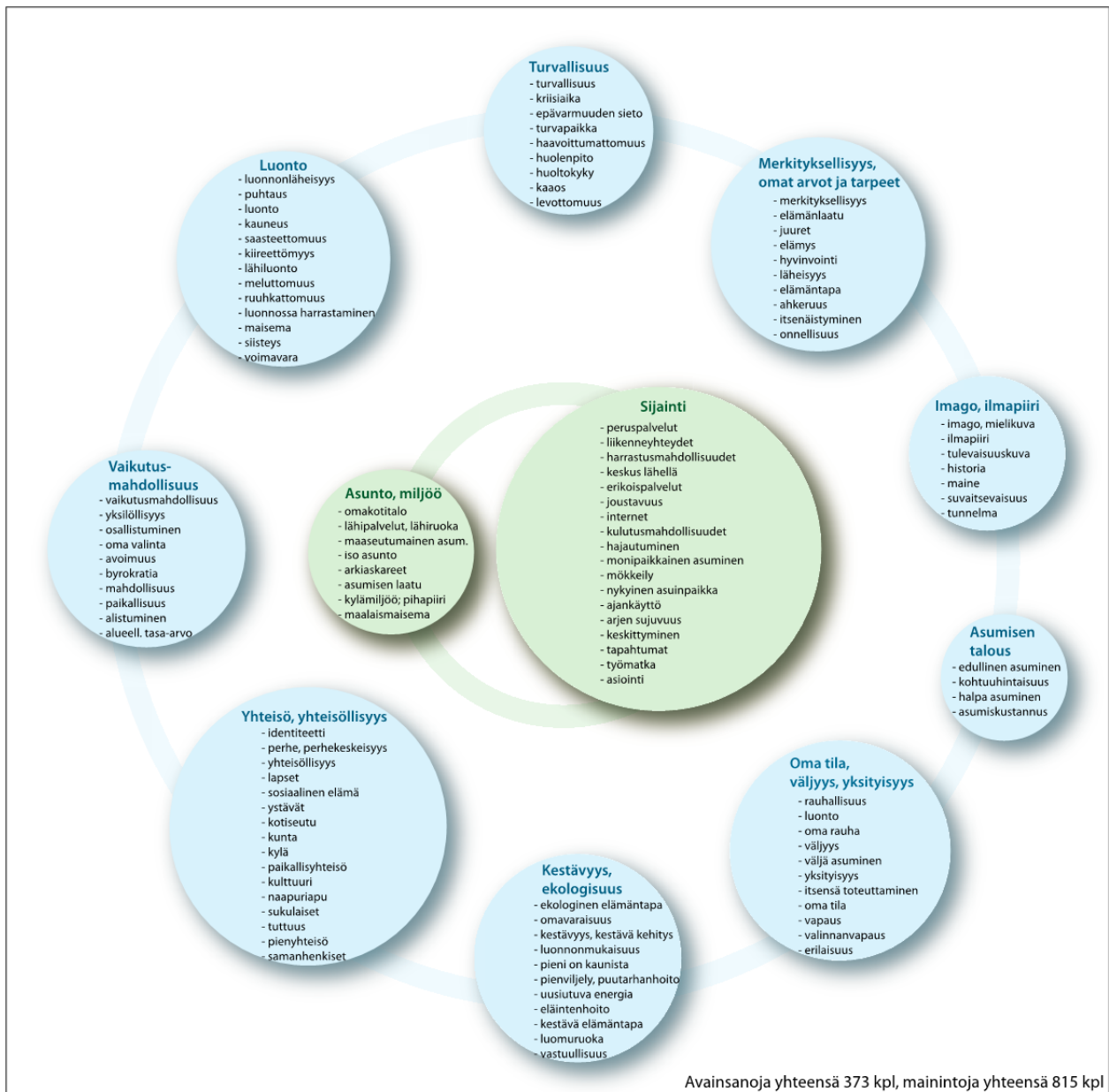
Maaseudun asumis- ja elämäntapareseptit rakentuvat asuntoon ja lähimiljööseen sekä sijaintiin liittyvistä tekijöistä. Sijainti on kirjallisuuden perusteella ylivertainen tekijä maaseudulla asumisessa, sillä siihen liittyvät monet palvelut (perus- ja erikoispalvelut; hajautuminen, keskittyminen), toiminta- ja kulutus-

mahdollisuudet (esim. harrastusmahdollisuudet, kulutusmahdollisuudet, asiointi, internet, tapahtumat), työn ja vapaa-ajan yhdistäminen (esim. monipaikkainen asuminen, mökkeily, nykyinen asuinpaikka, keskus lähellä, liikenneyhteydet, työmatka) sekä arjen sujuvuus (esim. joustavuus, arjen sujuvuus). *Asunto ja lähimiljö* sisältävät sekä itse asumiseen liittyviä sisältötekijöitä (esim. omakotitalo, iso asunto) että elämysten sisältöjä (esim. lähi-ilmiot, maaseutumainen asuminen ja asumisen laatu, arkiaskareet, pihapiiri, kylämiljö, maalaismaisema). Nämä kaksi rakenteita – sijaintia ja paikkaa – kuvaavaa tekijää määrittävät maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien puitteet (kuva 11).

Maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien tärkeimpiä reunaehdoja ja laatumääreitä ovat yhteisöllisyys, yksityisyys, merkityksellisyys, luonto, kestävyys ja vaikutusmahdollisuus. *Yhteisöllisyys* on tärkeä osa maaseudulla asumista ja toimimista. Se liittyy omaan identiteettiin, perheeseen, sukulaisiin ja ystäviin, mutta myös naapureihin, tuttuihin, paikallisyhteisöön ja alueen sosiaaliseen elämään. Kotiseutu, kylä ja kunta kiinnittävät maaseudun asukkaat erityiseen paikkaan ja yhteisöön, joka voi olla myös samanhenkisten pieniyhteisö. Yhteisöllisyyden halutunlainen toteutusmahdollisuus on maaseudun vahvuus ja toteutusmahdollisuuden puute rajoite. Osa asukkaista hakee maaseudulta toisaalta nimenomaan *omaa tilaa, väljyyttä ja yksityisyyttä*. Oma tila, vapaus ja mahdollisuus itsensä toteuttamiseen houkuttavat maaseudulla, jossa on mahdollista asua väljästi, olla omissa oloissaan ja omalla tavallaan ”erilainen”. Oma rauha on myös valinnanvapautta. Maaseudun rauha ja luonto luovat puitteet omalle paikalle. Edelleen *merkityksellisyys, omien tarpeiden ja arvojen* mukaan eläminen on merkittävä osa elämäntapareseptiä. Nämä voivat liittyä paitsi asioiden sisällöllisiin merkityksiin myös juuriin, elämyksiin tai itsenäistymiseen ja ruokkia hyvinvointia ja onnellisuutta. *Luonto* ympäröi maaseudulla asujaa ja puhuttelee puhtaudellaan, kauneudellaan, kiireettömyydellään; luonnossa voi harrastaa ja monet kokevat sen voimavarana. *Kestävyys* ja erityisesti *ekologisuus* (ympäristöllinen kestävyys) ovat tärkeä osa joidenkin ihmisten elämäntapareseptiä, jolla vaalitaan luonnonmukaisuutta, noudatetaan vastuullisuutta ja toteutetaan ”pieni on kaunista” –ajattelua. Maaseudulla voidaan tavoitella omavaraisuutta, tuottaa ja käyttää uusiutuvaa energiaa, hoitaa eläimiä ja puutarhaa. Myös *vaikutusmahdollisuus* kuuluu monille tärkeänä osana maaseutuasumiseen, joka sallii omat valinnat ja yksilöllisyyden, mahdollistaa osallistumisen ja vaikuttamisen pienehköissä yhteisöissä ja kunnissa – toisaalta vaikutusmahdollisuuksien uhkana ovat byrokratia, alistuminen ja alueellinen epätasa-arvo. Edelleen *turvallisuus* (sekä normaali- että kriisiaikoina), *imago ja ilmapiiri* (vahvuutena ja heikkoutena esim. maineen ja tulevaisuuskuvan näkökulmista) sekä *asumisen talous* (yleensä maaseudun alhaisina asumiskustannuksina) liittyvät usein maaseudulle sijoittuviin asumis- ja elämäntaparesepteihin (kuva 11).

Kuva 10. Synteesi maaseudun toimeentuloreseptien aineksista tutkimuskirjallisuudessa; ympyrän koko kuvaa käsitteen esiintymisen yleisyyttä kirjallisuuskatsauksessa.

Kuva 11. Synteesi maaseudun asumis- ja elämäntapareseptien aineksista tutkimuskirjallisuudessa; ympyrän koko kuvaa käsitteen esiintymisen yleisyyttä kirjallisuuskatsauksessa.

2.2. Tulevaisuusverstas

Tulevaisuusverstaassa voidaan yksinkertaistaa monimutkaista ja epämääräistä. Tulevaisuusverstas on osallistava menetelmä (Bell 1997, 300), jossa tuotetaan usein osallistujien näkemykselliseen ja tiettyä ilmiötä koskevaan erityistietoon perustuvia ajatuksia, ideoita, aihioita tai tarinoita. Verstaissa voidaan tunnistaa ongelmia, hahmotella niihin ratkaisuja luovilla menetelmillä ja suunnitella toimenpiteitä toivottavien tavoitteiden saavuttamiseksi (Nurmela 2013). Verstaissa voidaan tuottaa tulevaisuuskuvien ja skenaarioiden hahmoja (Mannermaa 1999). Tulevaisuusversta on käyttökelpoinen työkalu erityisesti laajojen, monimutkaisten kokonaisuuksien hahmottamisessa ja arvioinnissa (Jungk & Müllert 1987), koska verstaaseen usein kuuluva ”mielikuvitusvaihe” mahdollistaa muidenkin kuin triviaalien vaihtoehtojen esilletulon (Nurmela 2013, 214). Tässä hankkeessa tulevaisuusverstaasta käytettiin ”monimutkaisuuden yksinkertaistamiseen” eli toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien teemojen ja ainesosien hahmottelemiseen sekä niiden toivottavuuden ja todennäköisyyden arviointiin maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta.

2.2.1. Verstaan osallistajat

Tulevaisuusverstaan tulokset riippuvat osallistujista, tavoitteista ja toteutustavasta – asiantuntijamatriisi tasapainottaa näkökulmia. Tulevaisuusversta on melko herkkä osallistujien valinnalle, koska osallistujia on yleensä melko vähän (Mannermaa 1999) – tulosten ”objektiivisuutta” ei voida taata esimerkiksi laajalla otannalla. Näkemysten moninaisuutta ja tasapainoisuutta voidaan kuitenkin edistää tunnistamalla ilmiön kannalta olennaisia toimijaryhmiä ja toiminnan tasoja, joista muodostetaan sitten matriisi tai poimintakehikko osallistujille. Kuhunkin matriisin soluun haetaan sitten edustajia eri kriteereillä. Asiantuntijamatriisia käytetään usein tulevaisuudentutkimuksen osallistavissa menetelmissä (esim. Rikkonen & Tapio 2009; Varho & Tapio 2013).

Asiantuntijamatriisin ulottuvuuksina olivat sisältöalueet ja toimijaryhmät. Tässä tutkimuksessa verstaan yhtenä ulottuvuutena on käytetty kirjallisuuskatsauksen kolmijakoa, koska se edustaa keskeisiä näkökulmia maaseudun vaihtoehtojen tulevaisuuksien ymmärtämisessä. Edustajia on siis haettu 1) maaseudun, 2) nuoris- ja 3) tulevaisuuden ymmärtäjistä ja osaajista. Toisena ulottuvuutena on käytetty maaseudun elinvoimaisuuden säilymisen ja syntymisen kannalta keskeisiä toimijaryhmiä (miten), joita jäsennettiin neljä: 1) tutkimus, 2) hallinto ja julkinen sektori, 3) edunvalvonta, kehittäminen, neuvonta ja koulutus sekä 4) käytännön tekijät, maaseudun toimijat ja asukkaat. Haettaessa edustajia kuhunkin soluun kontrolloitiin paitsi asiantuntemusta ja edustavuutta myös ikä- ja sukupuolijakaumaa. Tulevaisuusverstaan osallistajat on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Tulevaisuusverstaan osallistajat (asiantuntijamatriisi).

	Maaseutu	Nuoriso	Tulevaisuus
Tutkimus	Professori <i>Petri Ollila</i> , Taloustieteen laitos, Helsingin yliopisto	Toiminnanjohtaja <i>Anne Ollila</i> , Paliskuntain yhdistys (ex-nuorisotutkija)	Johtaja <i>Juha Kaskinen</i> , Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
Hallinto, julkinen sektori	Erityisasiantuntija <i>Christell Åström</i> , Kuntaliitto (maaseudun kehittäminen)	Opettaja <i>Katja Suho-</i> <i>nen</i> , kunnanvaltuutettu, kunnanhallituksen jäsen, MLL:n paikallisyhdistyksen pj.	Neuvotteleva virkamies <i>Riitta Kirjavainen</i> , Valtioneuvoston kanslia (ennakointi)
Edunvalvonta, kehittäminen, neuvonta, koulutus	Koulutusjohtaja <i>Susanna Tauriainen</i> , MTK (ex-opetusneuvos, Opetushallitus)	Suunnittelija <i>Milla Re-</i> <i>kola</i> , Suomen Lukiolais-	Projektipäällikkö <i>Antti Tulila</i> , Toimiva Tervo –hanke
Käytännön tekijät, maaseudun toimijat ja asukkaat	Maatilayrittäjä <i>Martti Mäkelä</i> , Pihtipudas	Meriarkeologi <i>Eveliina Salo</i> , Alahärmä	Toimialapäällikkö <i>Hannes Tuohiniitty</i> , yhteisöaktiivi

2.2.2. Verstaan tuotokset

Tulevaisuuskuvien teemoiksi valikoitui kuusi merkittävää syytä tai keinoa asua ja toimia maaseudulla. Tulevaisuusverstaas järjestettiin 5.6.2013 Helsingissä. Ennen verstaasta jokainen osallistuja oli saanut sähköpostitse kirjallisuuskatsauksesta tehdyt sanapilvet virikeaineistoksi. Verstaan aluksi osallistujille esiteltiin hanketta, maaseudun muutosvoimia ja uudistumista sekä verstaan tavoitteet ja kulku. Ensin osallistujat saivat valita itsenäisesti kaksi vaihtoehtoista tekijää, joiden perusteella tai joiden varassa jokin ryhmä nuoria voisi elää ja asua maaseudulla vuonna 2030 (*teema-aihiot*). Tämän jälkeen tekijät listattiin ja niistä valittiin äänestämällä kuusi merkittävintä tulevaisuuskuvien teemoiksi. Tulevaisuuskuvien aihioiksi eli perussyiksi asua maaseudulla valikoituivat näin 1) pienyhteisö ja yhteisöllisyys, 2) monimuotoinen työ, 3) etätyö, 4) juuret, 5) elämänlaatu ja 6) monikulttuurisuus.

Tulevaisuuskuva-aihioissa korostui reseptien aineiden monimuotoisuus. Teemojen valinnan jälkeen osallistujat jaettiin kolmeen ryhmään työstämään *tulevaisuuskuva-aihioita*. Ryhmän tuli keskustelun kautta hahmotella yksi mahdollinen vastaus kolmeen kysymykseen: 1) millä tätä teemaa toteuttava nuori tulee toimeen maaseudulla vuonna 2030 (toimeentuloresepti)?, 2) miten tätä teemaa toteuttava nuori asuu vuonna 2030 (asumisresepti)? ja 3) miten tätä teemaa toteuttava nuori elää vuonna 2030 (elämäntaparesepti)? Kukin ryhmä työsti ensin reseptit yhteen teemaan sekä kommentoi ja täydensi kahta muuta teemaa. Näitä kierroksia käytiin kaksi, jolloin kaikki kuusi teemaa tuli käsiteltyä World Cafe -menetelmällä (esim. Aldred 2011). Teemoista laaditut tulevaisuuskuva-aihiot ovat rikas näyte eri elementtien yhdistelymahdollisuuksista (kuva 12). Kirjallisuusanalyysin tuottamiin tuloksiin verrattuna verstaan tuotoksissa on neljä mielenkiintoista piirrettä. Ensinnäkin

maaseudun toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien yleiset sisältö- ja laatulementit olivat varsin samansuuntaisia molemmissa aineistolinjoissa: luonnonvaroja, hyvinvointia, luonnonläheisyyttä, rauhaa, juuria jne. Toiseksi verstaiden tuottamat teemat ja sisällöt olivat ehkä hivenen realistisempia kuin kirjallisuuden melko etätyö-, ekologia- ja elämäntapapainotteinen sisältö. Kolmanneksi – tästä huolimatta – myös verstaassa toimeentulovaihtoehtojen konkreettinen hahmottaminen tuntui haasteelliselta ja jäi hieman hajanaisten huomioiden ja ainesosien tasolle. Neljänneksi verstaas tuotti joitakin mielenkiintoisia ainesosia resepteihin (esim. juurelliset vs. juurettomat, identiteetin säilyttäjät vs. synnyttäjät).

Pienyhteisö/yhteisöllisyys

Millä tullaan toimeen?	* vaihdantaloutta * matkailutuotteet, erikoistunutta * aineeton tuotanto, luova talous * ekologinen maa- ja metsätalous; terveystuotteet	* asunto + ravinto = minimi, perus * erityisosaaminen, etättyö * yhteistyössä tekeminen, verkostot	* työ kykyjen mukaan (vanhukset)
Miten asutaan?	* suhteellisen tiivis kylärakenne * uudisrakennuksia * yhteisomistusta	* erimuotoisia riippuen yhteisöstä * kylä * riittävän suuri; vanhat koulut	* sukupolvien yhteiselo
Miten eletään?	* ekologisuus * vähän liikenne-tarvetta -> kimppakyydit * turvallisuus, sosiaalinen vastuunjako * monimuoto-opetusta lapsille	* työn ilo; mielekäs työ * työ, harrastus, osa-aikaisuus * tietoinen valinta * itsetunto * moniarvoisuus	* varautuminen (kriisit, omavaraisuus)

Monimuotoinen työ

* yhteistyö osaajien välillä * yhteistyöverkostot (kolmas sektori, yritykset, koulut jne.) * projektiluontoisuus, jaksottaisuus	* varmuus * uudenlaiset yhdistelmät * uuden luominen	* työosuuskunta * työn ja harrastusten yhteys * tietotyön ja suorittavan työn yhdistelmät * moniammatillisia tehtäviä (esim. kolmannen sektorin työt) * kansainvälisiä työntekijöitä
* valmius muuttamiseen, liikkumiseen * tukikohta; tavaroiden varastointi	* mahdollistaa paikalla/maaseudulla asumisen	* monimuotoista * sesonkiluonteista * kaksi tai useampi koti * mobiiliasuminen
* joustavuus * avoimuus ja innovatiivisuus	* vaihtelevuus; avartaa * muutosvalmius * oman elämän hallinta * elinikäinen oppiminen	* humanismista ultrakapitalismin

Etättyö

Millä tullaan toimeen?	* ammattitaito * useat lähteet; monta työtä * kansainvälisyys	* tietoliikenne-yhteydet * joustava työkuultuuri * monipuolisuus; kausiluonteisuus	* valvontatyö (netti) * elinikäinen opiskelu * hajautettu tuotantologiikka
Miten asutaan?	* mahdollistaja -> monipuolisempaa, ekologisuus, omavaraisuus, hoivaaminen * monipalvelupisteet	* pendelöinti * monipaikkaisuus * tila, rauha, turvallisuus	* valinnan mahdollisuus asumispaikassa -> luovat työympäristöt
Miten eletään?	* vastuullisuus (edellyttää) * osa-aikaisuus	* identiteetti; juuret * juurettomuus * sinkut, pariskunnat, perheet * ideologia * asenne	

Juuret

* maa- ja metsätalous * erikoistuminen ja pieni tilakoko vs. suurtilat * toimeentulo tulee muualta * biotalouden luomat työt ja tuotanto * tarinat	* työn jatkuvuus * tiedon siirto, hiljainen tieto * tapojen vaaliminen, alkuperäisyys * kulttuuri, maisema	* sukupolvenvaihdos * luovuus: oman toimeentulon "kokoaminen"
* kaksipaikkaisuus	* perintö (mökki, tontit) * verkostot, turvallisuus	* sosiaaliset suhteet; sukulaiset * asuntojen vaihto: kaupunki <-> maaseutu
* "juurelliset" + "juurettomat"; identiteetin säilyttäjät ja synnyttäjät	* sukupolvien ja elämäntavan jatkumo	* kiintopiste, vakaus * identiteetti

Elämänlaatu

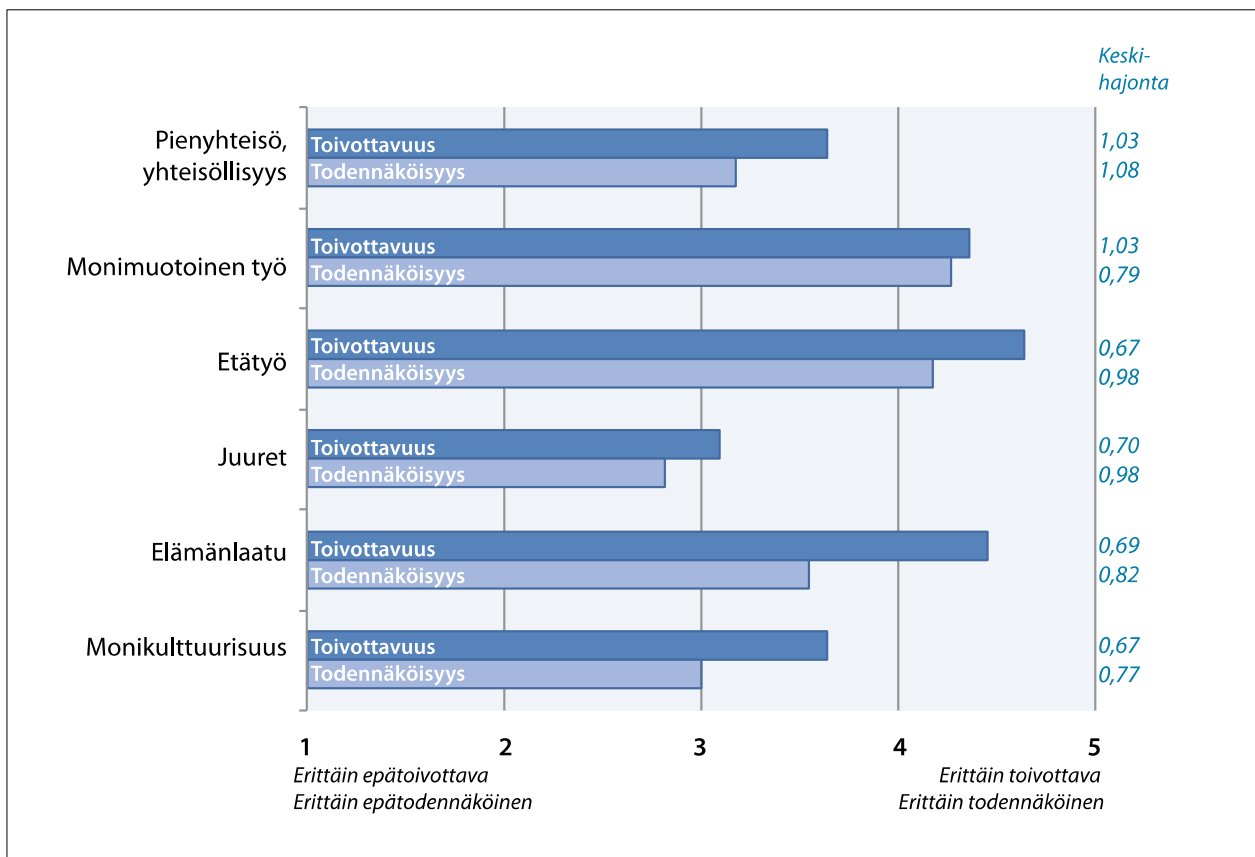
Millä tullaan toimeen?	* työn jälki * omavaraisuus (luonnon antimet)	* vähemmällä enemmän vs. suurituloiset * moniosaajia * verkostotaloudessa mukana	* itsenäisyys * monipuolinen työ
Miten asutaan?	* maisema * luonto ja sen ehdolla; asenne * rauha, hiljaisuus * turvallisuus	* väljää, tilaa, oma talo ("mummonmökki" vs. "kartano")	* pieniyhteisöt * yhteisöllisyys * oma talo ja tila * lemmikit * edullisuus
Miten eletään?	* aikakäsite, kiireettömyys * joustavuus; palvelu * erilaisuuden hyväksyminen	* lähiverkosto korostunut * kyläyhteisö * turvallinen, puhdas ruoka * omavaraisuutta	* vaikutusmahdollisuudet, lähi-demokratia * leppoisuus * turvaverkot, sosiaaliset suhteet * harrastukset

Monikulttuurisuus

* yhteydet maailmalle: ihmisten ja osaamisen vaihto * globaalit markkinat * tapahtumatuotanto * bed & breakfast, maatilamajoitus * käsityöläisyys; kulttuurityöläisyys	* työvoima * uudet ideat, tiedon vaihto * kielitaito, yhteydet, monipuolisuus * uusien kulttuurien tunteminen, kohtaaminen -> brändi	* "land of opportunities" * erikoiset tuotteet (käsityöt, kulttuuri) * kulttuurien törmäyttäminen myös liiketoiminnassa * väestömäärän säilyttäminen ja kasvu * eriarvoistumisen riskit
* kansainväliset kommuunit – kyläkoulut * edulliset ratkaisut * taiteilijaresidenssit + tutkijaresidenssit	* vuokra-asuminen * vaihtoasuminen (kansainvälinen) * laatu; materiaalit	
* tapahtumat * sosiaaliset suhteet * sosiaalinen media * nomadielämä * kulttuurin rikastuminen	* suvaitsevaisuus <-> oma identiteetti	

Kuva 12. Tulevaisuusverstaassa syntyneet tulevaisuuskuva-aihiot.

Etätyö, elämänlaatu ja monimuotoinen työ olivat sekä toivotuimpia että todennäköisimpiä tulevaisuuskuvia. Verstaan lopuksi osallistujat arvioivat lomakkeella kukin itsenäisesti kunkin tulevaisuuskuvaihion toteutumisen toivottavuutta (maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta) ja todennäköisyyttä vuoteen 2030 mennessä asteikolla viisiportaisella asteikolla (1 = erittäin epätoivottava tai epätodennäköinen ja 5 = erittäin toivottava tai todennäköinen). Arviointilomakkeita palautettiin yksitoista kappaletta ja tulokset on esitetty kuvassa 13. Kaikkein *toivotuimpina* maaseudun elinvoimaisuuden näkökulmasta arvioituna osallistujat pitivät etätyöhön, elämänlaatuun ja monimuotoiseen työhön perustuvia tulevaisuuskuvia; näistä monimuotoisen työn osalta näkemysten hajonta oli kaikkein suurin. Kaikkein *todennäköisimpinä* osallistujat pitivät samoja tulevaisuuskuvia, mutta eri järjestyksessä (monimuotoinen työ, etätyö, elämänlaatu); suurinta näkemysten hajonta oli etätyön todennäköisyydessä. Kaikkien tulevaisuuskuvahahmotelmien toivottavuutta pidettiin suurempana kuin niiden toteutumisen todennäköisyyttä. Verstaan tuotokset muodostavat tulevaisuuskuvien toisen aineistolinjan kirjallisuuden rinnalla.

Kuva 13. Tulevaisuuskuvaihioiden toivottavuus ja todennäköisyys tulevaisuusverstaan osallistujien arvioimana.

3. TULEVAISUUSKUVAT

Tulevaisuuskuvat perustuvat kirjallisuuskatsauksen synteesiin ja verstaan tulevaisuuskuvaihin. Tässä luvussa esitellään tulevaisuuskuvien sisältö (luku 3.1) sekä niiden arviointiprosessi (luku 3.2).

3.1. Tulevaisuuskuvien sisältö

Tulevaisuuskuvat ovat mahdollisia ja maaseudun elinvoimaisuuden kannalta toivottavia ”viipaleita” lukemattomista vaihtoehtoisista todellisuuksista. Rajaus on tehty siksi, että tutkimuksen avulla pyritään tunnistamaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä kehittämiskohteita. Kaksi aineistolinjaa yhdistämällä laadittiin kuusi tulevaisuuskuvaa, jotka kuvitettiin teemaan sopivilla valokuvilla. Tulevaisuuskuvat on esitysteknisistä syistä nimetty lyhyesti niiden keskeisen sisältöteeman mukaisesti: 1) *luonnonvarat*, 2) *monipaikkaisuus*, 3) *oma tila*, 4) *iso kehys*, 5) *monitoimisuus* ja 6) *juuret*. Jokaisessa kuudessa tulevaisuuskuvassa on jollakin tarkkuudella toimeentulo-, asumis- ja elämäntaparesepti (kuvat 14-19). Osioiden painotus vaihtelee. Esimerkiksi tulevaisuuskuvissa 1 (luonnonvarat) ja 5 (monitoimisuus) toimeentuloresepti saa varsin paljon painoarvoa, tulevaisuuskuvissa 2 (monipaikkaisuus) ja 3 (oma tila) puolestaan asuminen ja tulevaisuuskuvissa 4 (iso kehys) ja 6 (juuret) elämäntapa. Tässä mielessä tulevaisuuskuvat *eivät ole ehdottoman tasapainoisia ja keskenään vertailukelpoisia*, vaan ne on syytä nähdä nimenomaan kapeiksi ”viipaleiksi” lukemattomien mahdollisten vaihtoehtojen joukosta. Toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptit on pyritty yhdistämään kussakin tulevaisuuskuvassa niin, että kokonaisuus olisi looginen. Kuvat on valittu siten, että ne olisivat vuodenajan suhteen neutraaleja; kuvat ovat pääosin loppukesältä. Kuvien lähteinä ovat tekijät, FreeDigitalPhotos, MMM/Mavi, Puukkopaja Jouko Pirppu, Tulila Oy ja Wikimedia Commons. Kunkin kuvatekstin ensimmäinen lause määrittää tulevaisuuskuvan tärkeimmän sisällön.

TULEVAISUUS N:O 1

Ammennan toimeentuloni luonnonvaroista: pelloista, metsistä, riistasta, maan ja veden antimista. Korjaan luonnon tuottamaa satoa maanviljelijänä, metsurina, kalastajana tai vaikkapa luonnontuotteiden jatkojalostajana. Toimintaani rajaa ja rytmittää luonnon kierto-kulku. Ansioni riippuvat omista yrittäjätaidois-tani ja ahkeruudestani, mutta myös luonnon vaihtelevasta tuotosta. Tämän lisäksi yhteiskun-ta puuttuu elinkeinoni harjoittamisen ehtoihin raskaalla kädellä, mikä ottaa joskus päähän.

Asun keskellä luontoa ja elinpiirini on laaja ja väljä. Pidän maaseudun ilmapiiristä ja luonnon rauhasta. Elän luonnosta ja elän luonnossa. Saan olla tekemässä luonnon, koneiden ja ehkä eläintenkin kanssa. Kypsyvän viljan tuoksu, metsän humina tai moottorin murina ovat minulle hyviä mielialalääkkeitä, aitoja asioita. Olen tullut tähän ammattiin oman kiinnostuk-seni tai harrastukseni myötä. Oman työni jälki näkyy. Saan soveltaa kekseliäisyyttäni työn haasteisiin päivittäin.

Kuva 14. Tulevaisuuskuva 1: luonnonvarat.

TULEVAISUUS N:O 2

Jaan elämäni usean paikan välillä. Paikkojen eri-laisuus on itse asiassa elämäni keskeinen rikkaus. Monipaikkaisuudessa voi olla mukana myös toi-meentulemisen pakkoa, jotta saan koulutustani vastaavaa työtä. Teen työtä maaseudulta käsin ja siellä asuen. Pystyn näin hyödyntämään koulutus-tani, etenemään urallani ja yhdistämään jousta-vasti työn ja yksityiselämän. Työni voi olla etä-työtä tai asiantuntijatyötä, jota teen eri paikoissa. Voin olla vaikkapa tutkija, neuvoja, kouluttaja, eläinlääkäri tai tietyn tehtävän erityisosaaja.

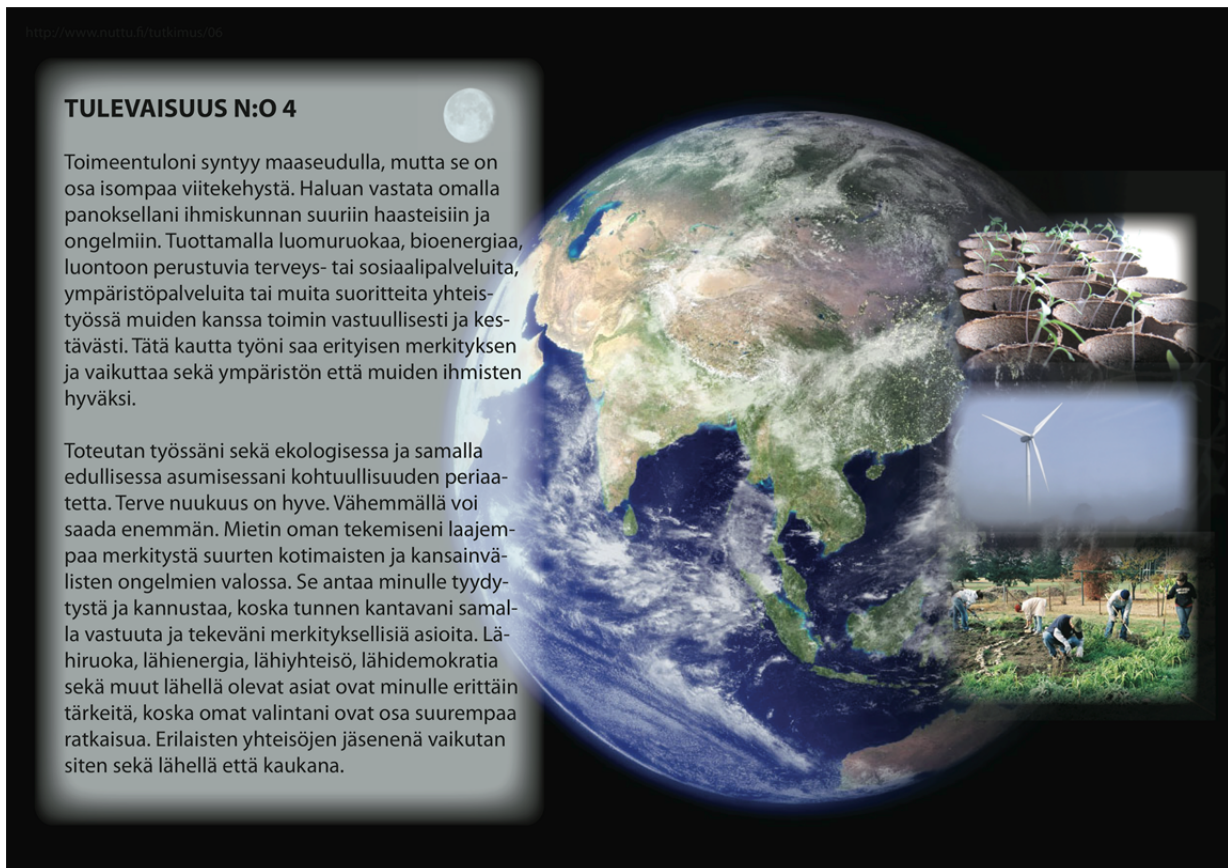
Liikun paljon eri keskusten ja maaseudun välillä. Minulla saattaa olla jokin tietty paikka ja kiinto-piste, joka on elämänlaatuni kannalta merkityk-sellinen ja josta en halua luopua. Siellä voivat olla esim. perhe, ystävät, harrastukset ja luonto. Teen uhrauksia "paikkariippuvuuden" vuoksi ja matkus-tan paljon. Paikkojen moninaisuus tuo kuitenkin mukanaan mukavaa vaihtelua, uusia ajatuksia, inspiraatiota ja jopa luovuuden puuskia. Maalla ja matkalla sielu lepää. "Olen tiellä taas..."

Kuva 15. Tulevaisuuskuva 2: monipaikkaisuus.

Kuva 16. Tulevaisuuskuva 3: oma tila.

Kuva 17. Tulevaisuuskuva 4: iso kehys.

TULEVAISUUS N:O 5

Kokoan toimeentuloni useista lähteistä ja teen monenlaisia töitä. Saan käyttää päätäni ja käsiäni vaihtelevissa töissä harjoittamalla monenlaista liiketoimintaa. Työn sisällön vaihtelu tuo mielekkyyttä elämään ja särvintä pöytään. Yrittäjyydellä on saattanut puraista minua. Tieto- ja asiantuntijatyö, maa- ja metsätalous, pieni-muotoinen yritystoiminta, ympäristönhoito, palvelutyö – palanen sieltä ja toinen täältä, mahdollisesti kausiluonteisesti. Osaamisen moninaisuus vaatii jatkuvaa oppimista; samalla se on kuitenkin mahdollisuus itsensä toteuttamiselle ja ammatilliselle kehitymiselle. Entiset harrastukset ja erityisen mielenkiinnon kohteet ovat merkityksellisiä, koska ne ovat hyödyksi työssä.

Asun todennäköisesti syvällä maaseudulla. Koen työni ja elämäni monimuotoisuuden suurena rikkautena, vaikka sen taustalla olisi myös toimeentulon pakkoa. Arvostan monipuolisuutta: olen mieluummin hyvä monessa asiassa kuin erinomainen yhdessä. Maaseudulla asuminen on minulle arvovalinta. Se on myös turvapaikka epävarmassa maailmassa.

Kuva 18. Tulevaisuuskuva 5: monitoimisuus.

TULEVAISUUS N:O 6

Olen "juurityöläinen": jatkan työssäni jotain perinteistä toimintaa, jolla on oma historiansa. Pidän yllä suvun tai perheen perinnettä tai olen löytänyt etsimällä puitteet, joissa voin luoda uutta perinnettä tuleville sukupolville jatkettavaksi. Luon, tallennan ja uudistan merkityksellisiä perinteitä. Ansioni tulee luultavasti yrittäjän työstä, johon liittyy mahdollisesti aiemmilta sukupolvilta periytyvää osaamista: maanviljely, käsityöläisyys, perinnerakentaminen, perinneruokien valmistaminen, maaseutukulttuurin vaaliminen museon, matkailun tai pitopalvelun muodossa tms.

Asuinmiljöönä on minulle erittäin merkityksellinen ja rakas: rakennus, pihapiiri, lähiseutu ja niiden historia tarinoineen. Aikaan ja paikkaan kiinnittyminen on tärkeä osa identiteettiäni. Maaseudun ilmapiiri on minulle henkistä ravintoa ja haluan pitää yllä sen imagon parhaita puolia. Vanhan korjaaminen on ekologista ja perinteinen toiminta kunnioittaa luontoa. Juurten vaaliminen ja uusien kasvattaminen on osa minua. Ympäriälläni oleva paikallisyhteisö on minulle voimavara.

Kuva 19. Tulevaisuuskuva 6: juuret.

Jokaiseen tulevaisuuskuvaan lisättiin kyselyä varten vielä kysymykset toivottavuudesta ja todennäköisyydestä (7-portaiset Likert-asteikot) sekä kysymykset kuvan miellyttävistä ja epämiellyttävistä aineksista (avoimet vastaukset). Lisäksi kysyttiin aluksi tavanomaiset taustatiedot (esim. ikä, asuinpaikka, perhesuhteet, koulutus, työelämätilanne), jotta voidaan toisaalta varmistua näytteen edustavuudesta ja toisaalta yleistää tuloksia perusjoukkoon. Kyselylomakeversio tulevaisuuskuvista on liitteessä 1.

3.2. Tulevaisuuskuvien arviointiprosessi

Nuorten paneeli arvioi tulevaisuuskuvien laatua ja kyselyn käyttökelpoisuutta. Kun tulevaisuuskuvat kuvituksineen ja kyselyineen oli muokattu alustavaan muotoon, ne lähetettiin arvioitavaksi kohderyhmän nuorista koostetulle testiryhmälle. Testiryhmä valittiin vastaamaan sukupuolen, asuinpaikan ja iän suhteen tutkimuksen kohderyhmää. Testiryhmä arvioi ensisijaisesti kyselyn pituutta, taustatietoihin liittyviä kysymyksiä sekä tulevaisuuskuvien tekstejä, kuvia ja kysymyksiä. Tämän lisäksi kyselylomake lähetettiin hankkeen ohjausryhmän sekä tulevaisuusverstaan osallistujien kommentoitavaksi. Jokaiselta testiryhmän jäseneltä saatiin arvio kyselylomakkeesta; myös ohjausryhmän ja tulevaisuusverstaan osallistujilta saatiin muutamia hajanaisia kommentteja. Kyselyä pidettiin käyttökelpoisena ja siihen esitettiin lähinnä pieniä teknisiä muutoksia. Testiryhmän koostumus ja kommentit ovat liitteessä 2. Näiden kommenttien perusteella kyselylomake ja tulevaisuuskuvat muokattiin lopulliseen muotoonsa.

Tutkijapaneeli validoi tulevaisuuskuvien sisältöelementtejä. Tulevaisuuskuvien viimeistelyn apuna käytettiin elementtitaulukkoa. Taulukkoon koottiin kirjallisuuskatsauksen synteessä syntyneet toimeentulosekä asumis- ja elämäntapareptien ainekset (kuvat 10 ja 11) sekä verstaan tulevaisuuskuva-aihioiden teemat (kuva 12). Tämän jälkeen neljä maaseutuun ja tulevaisuuskysymyksiin perehtynyttä tutkijaa (tekijät ja kaksi muuta) arvioi itsenäisesti sitä, mitkä em. aineksista sisältyi kuhunkin tulevaisuuskuvaan (kyllä/ei). Arvioinnin tarkoituksena oli validoida kyselyä siten, että tulevaisuuskuviin sisältyvistä elementeistä vallitsee samansuuntainen asiantuntijanäkemyks, jolloin voidaan tunnistaa niiden yhteys kirjallisuuteen ja verstaaseen. Koska arvioitiin vaikuttavat niin vastaajilla kuin tutkijoillakin sekä asiaperusteinen tunnistaminen että tunneperusteinen kokemus, näkemys sisällöstä ei voi koskaan olla täysin yksimielinen. Arvioitavia elementtejä oli 162 kappaletta (6 kuvaa á 27 sisältöelementtiä). Täysin yksimieliset arviot tietyn sisältöelementin mukanaolosta (tai puuttumisesta) kattoivat 67 % elementeistä (43 kpl + 65 kpl). Jos mukaan rajataan elementit, joiden mukanaolosta (tai puuttumisesta) vähintään kolme tutkijaa oli yhtä mieltä, yhteisen näkemyksen osuudeksi muodostuu 93 % (43 kpl + 65 kpl + 15 kpl + 27 kpl; jos vain yksi arvioi elementin olevan mukana, kolme arvioi sen puuttuvan). Myöskään tutkijoiden vastaukset eivät ole ”virheettömiä”, sillä yksi tutkija arvioi, että juuret eivät sisälly tulevaisuuskuvaan 6 (juuret). Tulosta voidaan pitää tyydyttävänä: kuvissa ovat mukana tavoitellut elementit ja elementtien mukanaolosta vallitsee samansuuntainen näkemys. Tulosta voidaan hyödyntää myös kuvien sisältöprofiilien tunnistamisessa ja sisältöelementtien analyysissä. Validoinnin tulos on esitetty taulukossa 2. Siihen on otettu mukaan elementit, joiden sisällymisestä tulevaisuuskuviin vähintään kolme neljästä tutkijasta oli samaa mieltä eli se on saanut lukuarvon 3 tai 4.

Taulukko 2. Tulevaisuuskuvien sisältöelementit tutkijapaneelin validoimana.

	Tulevaisuuskuva					
	1	2	3	4	5	6
Toimeentuloreseptin ainekset						
Etätyö, tietotyö, asiantuntijatyö; suunnittelu, viestintä	0	4	0	1	4	0
Luonnonvaroihin liittyvä liiketoiminta	4	0	0	4	4	4
Ympäristöön liittyvä liiketoiminta	0	0	1	4	4	1
Hyvinvointiin liittyvä liiketoiminta	0	2	4	4	1	3
<i>Työn saatavuus, toimeentulo (myös puolison)</i>	Tämä on mukana kaikissa perusoletuksena (mahdollisia & toivottavia tulevaisuuksia).					
<i>Gloaali yhteys; isot kansainväliset haasteet tai verkostot</i>	0	0	0	4	0	0
<i>Osaaminen; koulutus</i>	0	4	3	1	4	1
<i>Merkityksellisyys; työn sisällön laatu, kiinnostavuus, monipuolisuus</i>	2	3	0	4	4	4
<i>Yrittäjyys; omistajuus, riski</i>	4	0	1	1	4	4
<i>Yhteistyö, yhdessä tekeminen, verkosto</i>	0	1	1	4	0	0
<i>Kehittyminen, ura</i>	0	4	0	1	2	0
	Tulevaisuuskuva					
	1	2	3	4	5	6
Asumis- ja elämäntapareseptin ainekset						
Sijainti (palvelut, harrastusmahdollisuudet, yhteydet/saavutettavuus)	0	3	1	0	3	0
Asunto, miljöö (rakennus, pihapiiri, maisema, arki)	3	1	4	2	0	4
<i>Yhteisö, yhteisöllisyys; perhe, suku, tutut, naapurit; identiteetti</i>	0	4	1	4	0	4
<i>Oma tila, väljyys, yksityisyys; rauhallisuus, valinnanvapaus</i>	4	1	4	0	0	0
<i>Merkityksellisyys, arvot ja tarpeet; elämäntapa, onni, juuret, elämykset</i>	1	3	3	4	3	4
<i>Luonto; puhtaus, kauneus, siisteys, meluttomuus, kiireettömyys</i>	4	0	2	1	0	1
<i>Kestävyys, ekologisuus; omavaraisuus, pienimuotoisuus, vastuullisuus</i>	0	0	0	4	0	4
<i>Vaikutusmahdollisuus; oma valinta, mahdollisuus, paikallisuus, avoimuus</i>	1	2	4	4	2	2
<i>Turvallisuus; huolenpito, huoltokyky; turvapaikka; kriisi-aika</i>	0	0	4	0	4	0
<i>Imago, ilmapiiri; maine; historia, tulevaisuuskuva; tunnelma; suvaitsevaisuus</i>	2	1	1	0	0	4
<i>Asumisen talous; asumiskustannukset; edullinen asuminen</i>	0	0	4	3	0	0
	Tulevaisuuskuva					
	1	2	3	4	5	6
Verstaan aihiot/teemat (perussyy asua maaseudulla)						
Pieniyhteisö/yhteisöllisyys	0	1	0	3	0	4
Monimuotoinen työ	3	1	0	2	4	1
Etätyö	0	3	0	1	0	0
Juuret	0	1	0	0	1	3
Elämänlaatu	4	4	2	2	3	0
Monikulttuurisuus	0	0	0	0	0	0
4 = 4/4 vastaajaa sitä mieltä, että elementti sisältyy tulevaisuuskuvaan	43 kpl					
3 = 3/4 vastaajaa sitä mieltä, että elementti sisältyy tulevaisuuskuvaan	15 kpl					
2 = 2/4 vastaajaa sitä mieltä, että elementti sisältyy tulevaisuuskuvaan	12 kpl					
1 = 1/4 vastaajaa sitä mieltä, että elementti sisältyy tulevaisuuskuvaan	27 kpl					
0 = 0/4 vastaajaa sitä mieltä, että elementti sisältyy tulevaisuuskuvaan	65 kpl					

4. TULOKSET

Kirjeohjattuun sähköiseen kyselyyn vastasi 752 satunnaisotannalla poimittua nuorta. Tutkimuksen perusjoukosta (kaikki 18–30 -vuotiaat nuoret koko maassa, ml. Ahvenanmaa) tehtiin 25.000 henkilön satunnaisotanta (tasaväliotanta). Otantaan mukaan tulleille henkilöille lähetettiin kirje, jossa oli tietoa tutkimuksesta ja ohjeet kyselyn nettisivulle kirjautumisesta (www.nuttu.fi). Nettisivut oli suojattu käyttäjätunnuksella ja salasalla. Saatekirje postitettiin 9.–10.12.2013. Kyselyn tiedonkeruu toteutettiin Adobe pro -ohjelmalla, jolloin kyselyn graafinen ilme pystyttiin toteuttamaan halutulla tavalla. Vastaajat pystyivät lähettämään täyttämään ja tallentamaan kyselylomakkeen selaimella. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi tai ruotsiksi ja se oli avoinna 10.–27.12.2013 eli runsaat kaksi viikkoa. Koko kyselylomake on liitteessä 1. Vastauksia saatiin yhteensä 752. Seuraavaksi esitetään kyselyn tulokset vastaajien taustatiedoista ja näytteen edustavuudesta (luku 4.1.), kuudesta valmiista tulevaisuuskuvasta (luku 4.2.) ja itse hahmotetuista unelmatulevaisuuksista (luku 4.3.).

4.1. Vastaajien taustatiedot ja näytteen edustavuus

Vastaajat olivat ikäryhmälle tyypillisesti pääsääntöisesti kaupunkimaisissa kunnissa asuvia opiskelijoita tai työssäkäyviä nuoria, joista harvoilla oli lapsia. Kyselyyn vastanneista noin 61 % oli syntynyt kaupunkimaisessa kunnassa, 18 % taajaan asutussa kunnassa ja 20 % maaseutumaisessa kunnassa (Tilastokeskuksen tilastollinen kuntaryhmitys 2013; liite 6). Nuorten muutto esimerkiksi opiskelemaan keskuksiin näkyy siinä, että vastaajista nykyinen asuinkunta oli kaupunkimainen 77 prosentilla vastaajista (taulukko 3). Vastaajien ikäjakauma oli varsin tasainen ja kunkin yksivuotisikäryhmän osuus vastaajista oli välillä 6–10 % (18–30 vuotta; lisäksi 0,9 % vastaajista oli ehtinyt täyttää 31 vuotta otannan ja vastaamisen välisenä aikana). Noin 13 prosentilla vastaajista oli pieniä lapsia. Työelämätilanteen osalta 43 % vastaajista opiskeli ja 40 % oli töissä, pääsääntöisesti palkansaajana. Tyypillisin suoritettu koulutus oli joko lukio (30 %) tai ammattikoulu/oppisopimus (30 %) ja yleisin kesken oleva koulutus yliopisto (42 % niistä, joilla koulutus kesken).

Taulukko 3. Tilastolliset tunnusluvut vastaajien taustatekijöistä.

Taustatekijä	Osuus, %	Keskiarvo	Keskihajonta
<i>Syntymäkunnan kuntaryhmä, n=727</i>		<i>1,59</i>	<i>0,81</i>
• Kaupunkimainen kunta (1)	61,3		
• Taajaan asuttu kunta (2)	18,4		
• Maaseutumainen kunta (3)	20,2		
<i>Asuinkunnan kuntaryhmä, n=745</i>		<i>1,34</i>	<i>0,66</i>
• Kaupunkimainen kunta (1)	76,8		
• Taajaan asuttu kunta (2)	12,9		
• Maaseutumainen kunta (3)	10,3		
<i>Ikäryhmä, n=747</i>		<i>1,51</i>	<i>0,50</i>
• 18-24 vuotta (1)	48,9		
• 25-31 vuotta (2)	51,1		
<i>Sukupuoli, n=727</i>		<i>1,48</i>	<i>0,50</i>
• Nainen (1)	52,3		
• Mies (2)	47,7		
<i>Perhesuhteet, n=719</i>		<i>1,53</i>	<i>0,50</i>
• Yksineläjä (1)	47,3		
• Parisuhteessa (2)	52,7		
<i>Lapset, n=720</i>		<i>1,13</i>	<i>0,33</i>
• Ei ole (1)	87,2		
• On (2)	12,8		
– joista vain alle kouluikäisiä (2a)	91,3		
– joista kouluikäisiä lapsia (2b)	8,7		
<i>Työelämätilanne, n=709</i>		<i>1,82</i>	<i>0,89</i>
• Opiskelee (1)	42,6		
• Työssä (2)	40,3		
– joista palkansaajana (2a)	94,1		
– joista yrittäjänä (2b)	5,9		
• Työtön (3)	9,6		
• Poissa työelämästä (4)	7,5		
<i>Koulutus (korkein suoritettu), n=727</i>		<i>2,80</i>	<i>1,18</i>
• Peruskoulu (1)	13,8		
• Lukio (2)	30,0		
• Ammattikoulu/oppisopimus (3)	29,6		
• Ammattikorkeakoulu (4)	16,2		
• Yliopisto (5)	10,5		
<i>Koulutus (korkein kesken), n=331</i>		<i>3,99</i>	<i>1,08</i>
• Lukio (1)	15,1		
• Ammattikoulu/oppisopimus (2)	12,7		
• Ammattikorkeakoulu (3)	29,9		
• Yliopisto (4)	42,3		

Vastaajat muodostavat edustavan näytteen perusjoukosta. Vastaajien ja perusjouko jakaumat asuinpaikan, perheen ja työelämätilanteen suhteen vastaavat erittäin tarkasti toisiaan. Vastaajien joukossa ikäryhmän yläpään, naisten ja korkeasti koulutettujen osuudet ovat puolestaan hieman suurempia kuin perusjoukossa (taulukko 4). Vastaajien ja perusjoukon välillä ei ole sellaisia systemaattia eroja taustatekijöissä, että otosta voitaisiin pitää valikoituneena tai vinona. Tutkimuksen tulokset ovat siten varsin luotettavasti yleistettävissä

perusjoukkoon, johon kuului noin 885.363 henkilöä. Hyvin koulutettujen lievä yliedustus laskee maaseutuvaihtoehtojen suosiota (ks. taulukko 24).

Taulukko 4. Näytteen (vastausaika joulukuu 2013) ja perusjoukon (tilanne 31.12.2013) tunnuslukuja.

Taustatekijä	Näyte, %	Perusjoukko, %
Asuinkunnan kuntaryhmä		
• Kaupunkimainen kunta (1)	76,8	77,7
• Taajaan asuttu kunta (2)	12,9	12,2
• Maaseutumainen kunta (3)	10,3	10,2
Ikäryhmä [perusjoukko: 18-24 ja 25-30 vuotta]		
• 18-24 vuotta (1)	48,9	53,4
• 25-31 vuotta (2)	51,1	46,6
Sukupuoli		
• Nainen (1)	52,3	48,8
• Mies (2)	47,7	51,2
Lapset		
• Ei ole (1)	87,2	85,4
• On (2)	12,8	14,6
Työelämätilanne [perusjoukko: 2012]		
• Opiskelee (1)	42,6	..
• Työssä (2)	40,3	..
– Opiskelee tai työssä, yhteensä	82,9	81,9
• Työtön (3)	9,6	8,0
• Poissa työelämästä (4)	7,5	10,1
Koulutus (korkein suoritettu) [perusjoukko: 20-29 v.]		
• Peruskoulu (1)	13,8	17,8
• Lukio (2)	30,0	..
• Ammattikoulu/oppisopimus (3)	29,6	..
– Lukio tai ammattikoulu, yhteensä	59,6	63,8
• Ammattikorkeakoulu (4)	16,2	..
• Yliopisto (5)	10,5	..
– Ammattikorkeakoulu tai yliopisto, yhteensä	26,7	18,4

Lähde: Perusjoukon tunnusluvut on laskettu Tilastokeskuksen aineistoista. Työelämätilanteen määrittäminen on vaikeaa sekä tilastojen että vastaajien osalta, koska yli puolet 18 vuotta täyttäneistä opiskelijoista käy töissä (Tilastokeskus); tämän vuoksi työllisten ja opiskelijoiden osuuksia on tarkasteltu yhteissummana. Samä pätee koulutusasteeseen, jonka tilastointitapa on karkeampi kuin vastaajien itse määrittämä korkein suoritettu koulutus.

4.2. Kuusi tulevaisuuskuvaa

Kuudesta tulevaisuuskuvasta arvioitiin toivottavuutta ja todennäköisyyttä sekä tunnistettiin miellyttäviä ja epämiellyttäviä sisältöaineiksia. Vastaajat arvioivat kuuden valmiin tulevaisuuskuvan toivottavuutta ja todennäköisyyttä seitsenportaisella asteikolla, jonka ääripäävät olivat -3 (erittäin epätoivottava tai epätodennäköinen) ja +3 (erittäin toivottava tai todennäköinen). Tästä Likert-tyyppisestä asteikosta on mahdollista esittää keskiarvot ja tavanomaiset jakaumatiedot. Kysymyksiin vastasi kuvasta riippuen 716–727 nuorta. Lisäksi kysyttiin kussakin kuvassa avoimilla kysymyksillä sitä, mikä kuvassa *miellyttää* erityisesti ja mistä vastaaja *ei pidä*. Nä-

mä vastauksen tyypiteltiin siten, että aineistolähtöisesti muodostetut teemat kattoivat sekä miellyttävät että epämiellyttävät tekijät (esim. yrittäjäys: 11 = yrittäjäys miellyttävänä tekijänä, 12 = yrittäjäys epämiellyttävänä tekijänä). Näin sisältöelementit muodostivat eräänlaisia jatkumota, kun osa nuorista koki tulevaisuuskuvaan sisältyvän elementin myönteisenä ja osa kielteisenä asiana. Tämän sisällönanalyysin tulokset on esitetty sekä määrällisinä kokonaistuloksina että laadullisina havainnollistuksina miellyttävinä ja epämiellyttävinä pidetyistä tulevaisuuskuviin sisällöistä. Avoimia vastauksia saatiin kysymyksestä riippuen 558-705 kappaletta eli myös näihin vastattiin hyvin kattavasti.

4.2.1. Tulevaisuuskuviin toivottavuus ja todennäköisyys

***Nuoret pitivät omaa taloa maaseudulla ja ”omaa reviiriä” selvästi toivottavimpana tulevaisuuskuva-
na.*** Selvästi toivottavin oli tulevaisuuskuva 3 (oma tila; keskiarvo 1,5 asteikolla -3...+3). Sen toimeentuloresepti nojaa hyvinvointiliiketoimintaan; asumis- ja elämäntapareseptissä korostuvat oma asunto ja sen miellyttävä lähimiljö, ”oma reviiri”, yksityisyys, toiminnanvapaus, maaseudun rauha, turvallisuus sekä väljä ja edullinen asuminen. Myös tulevaisuuskuva 2 (monipaikkaisuus) toivottavuus oli positiivinen (noin 0,2). Muiden tulevaisuuskuviin toivottavuuden keskiarvo oli lähellä nollaa, kun toivottavana ja epätoivottavana pitäneitä oli suunnilleen yhtä paljon (kuva 20). Vastausten jakaumat olivat tasaisia lukuun ottamatta tulevaisuuskuva 3 (oma tila), jota 61 % vastaajista piti hyvin toivottavana (+2 tai +3) ja vain 6 % hyvin epätoivottavana (-2 tai -3). Muissa tulevaisuuskuviin molemmat osuudet olivat 20–25 %. Vähintään *viidennekselle* nuorista aikuista löytyy tulevaisuuskuviista *jokin perimmäinen syy asua ja toimia maaseudulla*: luonnonvarat, monipaikkaisuus, oma tila, iso kehys, monitoimisuus tai juuret. Noin 76 prosenttia nuorista piti ainakin yhtä tulevaisuuskuva 3 (oma tila) hyvin toivottavana (+2 tai +3). *Kolme neljästä nuoresta piti siis jonkinlaista maalla asumista ja toimimista hyvin toivottavana tulevaisuutena.*

Oma asunto maaseudulla oli myös todennäköisimpänä pidetty tulevaisuuskuva. Tulevaisuuskuviin todennäköisyyden hajonta oli selvästi suurempaa kuin niiden toivottavuuden hajonta. Oma tilaa korostava tulevaisuuskuva (n:o 3) oli kuitenkin selvästi todennäköisimpänä omana tulevaisuutena pidetty vaihtoehto (keskiarvo 0,6 asteikolla -3...+3). Kaikkien muiden tulevaisuuskuviin toteutumisen todennäköisyyden keskiarvo oli negatiivinen ja kaikkein epätodennäköisimpinä pidettiin luonnonvaroihin (n:o 1, keskiarvo -1,3) ja juuriin (n:o 6, keskiarvo -1,3) perustuvia tulevaisuuksia. Jakaumien osalta hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutena (+2 tai +3) pidettiin yleisimmin omaa tilaa (34 %). Noin 15 % vastaajista piti monipaikkaisuutta hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutena, kun muissa tulevaisuuskuviin osuus oli 7-9 %. Jokaiseen vaihtoehtoiseen tulevaisuuskuvaan löytyy joukko nuoria (vähintään 7 % ikäryhmästä), joka pitää sitä hyvin todennäköisenä *omana tulevaisuutenaan*. Noin 48 % nuorista piti ainakin yhtä tulevaisuuskuva 3 (oma tila) hyvin todennäköisenä (+2 tai +3). *Lähes puolet nuorista piti siis jonkinlaista maalla asumista ja toimimista hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutena.*

Kaikkien tulevaisuuskuviin toivottavuus oli suurempi kuin niiden toteutumisen todennäköisyys. Tämä kertoo siitä, että toiveiden toteutumisen tiellä on esteitä tai tulevaisuuskuvaan suhtaudutaan periaatteessa myönteisesti, mutta sitä ei pidetä realistisena omana tulevaisuutena. Kuvat jakautuivat eron suuruuden suhteen kolmeen ryhmään. Tulevaisuuskuviin 1 (luonnonvarat) ja 6 (juuret) kohdalla toivottavuuden ja todennäköisyyden keskiarvojen ero oli kaikkein suurin, noin 1,3 yksikköä. Tulevaisuuskuviin 3 (oma tila), 4

(iso kehys) ja 5 (monitoimisuus) ero oli noin 0,9 yksikköä. Selvästi pienin ero oli tulevaisuuskuvassa 2 (monipaikkaisuus), noin 0,5 yksikköä. Erityisen mielenkiintoisen ryhmän muodostavat nuoret, jotka pitävät tulevaisuuskuvia erityisen todennäköisinä omina tulevaisuuksinaan (+2 tai +3). Tämän ryhmän osuu vastaajista oli 10-14 prosenttiyksikköä pienempi kuin kuvia erityisen toivottavina pitäneiden osuus – paitsi tulevaisuuskuvassa 3 (oma tila), jossa ero oli peräti 27 prosenttiyksikköä. Tämän selvästi yleisimmin toivottavan tulevaisuuden toteutumiselle on siis erityisen paljon esteitä. Tässä tutkimuksessa ei selvitetty toivottavuuden ja todennäköisyyden eron syitä.

Kuva 20. Tulevaisuuskuvien toivottavuuden ja todennäköisyyden keskiarvot (-3...+3) sekä jakaumat (%) (n=716-727).

Tulevaisuuskuvien erityisen miellyttävissä tai epämiellyttävissä elementeissä korostuivat työn ja maaseudun ominaispiirteet. Avointen vastausten tyypittely tuotti yhdeksän teemaa tai sisältöelementtiä, joihin vastaajien maininnat kyettiin sitomaan; tämän lisäksi luokkaan ”muu asia” tuli joukko hajanaisia huomioita tai mainintoja koko tulevaisuuskuvan miellyttävyydestä/epämiellyttävyydestä (kuva 21). Yrittäjyys sekä työn merkitys ja kiinnostavuus liittyivät selvästi toimeentuloreseptin sisältöön. Monimuotoisuus ja talous sisälsivät sekä toimeentuloon että asumiseen liittyviä seikkoja. Maaseutu fyysisenä tilana ja sosiaalisena tilana, luonto ja rauha, jatkuvuus ja paikkasidos sekä ekologisuus liittyivät selvimmin asumis- ja toimeentuloreseptiin. Nämä yhdeksän teemaa kokoavat tiivistetysti yhteen maaseudulla asumisen ja toimimisen miellyttävinä ja epämiellyttävinä koetut asiat nuorten näkökulmasta – siltä osin kuin ne olivat tulevaisuuskuvissa esillä.

Asia	Tulevaisuuskuvassa toteutuvia asian miellyttäviä puolia	Tulevaisuuskuvassa toteutuvia asian epämiellyttäviä puolia
Yrittäjyys	Yrittäjyys, itsenäisyys, itse(ille) tekeminen, oman työn jälki, konkreettinen työ, käsillä tekeminen, itsensä toteuttaminen, omat valinnat, vapaus, itsemääräämisoikeus	Epävarmuus, riski, byrokratia, oma vastuu toimeentulosta, toimeentulo-ongelmat, työn vaativuus, monimutkaisuus, kiire, stressi, raskaus, sitovuus, pakko, rajoittavuus, vapaa-ajan puute
Työn merkitys, kiinnostavuus	Heijastaa itselle tärkeitä merkityksiä ja arvoja; työn kiinnostava sisältö, itseä kiinnostava ammatti, vaikuttava työ; koneet	Ei heijasta itselle tärkeitä merkityksiä ja arvoja; työn epäkiinnostava sisältö, väärä ala
Maaseutusijainti, fyysinen tila	Väljyys, oma tila, laaja elinpiiri, oma reviiri, yksityisyys; maalla asuminen, miellyttävä asuinmiljö, punainen tupa, oma piha, puutarha; vapaus	Etäisyys kaupungeista, palveluiden puute, palvelut kaukana, ystävät kaukana, pitkät etäisyydet, pitkät työmatkat, (liika) matkustaminen; vaadittava omaisuus, pihatyöt
Luonto, rauha	Luonto, rauha, hiljaiselo, eläimet, maaseutuilapiiri, maanläheisyys, kiireettömyys, leppoisuus; luonnon antimet, luonnonvarat	Luonto; liika rauha, liika hiljaisuus, tylsyys, ikävyystyminen, yksitoikkoisuus, masennus; eläimet
Jatkuvuus, paikkasidos	Pysyvyys; jatkuvuus, perinteet, juuret, kotiseutu, historia, historian ylläpitäminen, vanhan korjaaminen, kulttuuriarvot, maaseutukulttuuri; paikkayhteys, kiintopisteet	Velvoittava perinne, sitoutuminen menneisyyteen ja muiden valintoihin, jumiutuminen, yksipuolisuus, pakkojuurtuminen/suvun jatke, vanhanaikaisuus; (yhteen) paikkaan sitoutuminen
Ekologisuus	Kestävyys, ekologisuus, saasteettomuus, osa luonnon kiertokulkua, omavaraisuus, omilla valinnoilla vaikuttaminen; vastuullisuus, kohtuullisuus, lähiajattelu	Saastuttaminen, päästöt; maailmanparantaminen ei elätä, idealistisuus, ekohippeys, viherpiiperömeininki, omilla valinnoilla ei vaikutusta ympäristöön, työläs; nuukuus
Monimuotoisuus, vaihtelevuus	Monipuolisuus, monitaitoisuus, vaihtelevuus, kokonaisvaltaisuus, jatkuva oppiminen; kaupungin ja maaseudun yhdistelmä, matkustaminen, etätyö	Erikoistumismahdollisuuden puute (ei hyvä missään), rikkonaisuus, monelle taholle repeäminen, liika vaihtelu; matkustelu rasittaa, haittaa perhe-elämää
Talous, resurssit	Mahdollisuus; edullinen asuminen; uralla eteneminen, koulutusta vastaava työ; turvattu toimeentulo	Este tai rasite; resurssien (tila, pääomat) puute, suuret kustannukset; ei vastaa osaamista tai koulutusta; uralla eteneminen; työnsaannin epävarmuus
Osallisuus, sosiaalinen tila	Vaikutusmahdollisuus oman elämän puitteisiin ja yhteisiin asioihin, lähidemokratia; yhteisöllisyys, läheiset lähellä, paikallisyhteisö; turvallisuus	Ei voi vaikuttaa; yksinäisyys, syrjäytyneisyys, irrallisuus, sosiaalisuuden puute, mökkihöperyys; pienet piirit, liiallinen yhteisöllisyys, kalkkeutuneisuus, ahdasmielisyys; turvattomuus
Muu asia	Muu miellyttävä asia; kaikki kuvassa miellyttää	Muu epämiellyttävä asia; kaikki kuvassa epämiellyttävää

Kuva 21. Tulevaisuuskuvien miellyttävinä ja epämiellyttävinä pidetyt asiat – avointen vastausten teemoittelu.

Luonto ja rauha sekä jatkuvuus ja maaseudun paikkasidos miellyttävät nuoria – yrittäjyys ja maaseutu sosiaalisena tilana eivät houkuta. Kaikista avointen vastausten maininnoista (n=7.617) noin 52 % koski myönteisinä pidettyjä asioita ja 48 % kielteisiksi koettuja asioita; tulokset antavat siis melko tasapuolisen ja tilastollisesti analysointikelpoisen kuvan siitä, mikä nuoria maaseudulla miellyttää ja mikä ei. Kaikissa tu-

levaisuuskuvissa myönteisiä mainintoja oli hieman enemmän kuin kielteisiä. Tuloksia voidaan tulkita vain kun-kin asian tai teeman sisällä – teemat sen sijaan eivät ole keskenään vertailukelpoisia (esim. yrittäjyyttä on paljon esillä kuvissa 1, 5 ja 6, mutta monimuotoisuutta vain kuvissa 2 ja 5). Selvästi yleisimmin myönteiseksi koettu asia tulevaisuuskuvien sisällöissä oli luonto ja rauha, jonka 93 % vastaajista koki miellyttävänä ja vain 7 % epämiellyttävänä asiana (kuva 22). Jatkuvuutta ja paikkasidosta piti myönteisenä 70 %, ekologisuutta 64 % sekä monimuotoisuutta ja vaihtelevuutta 56 % vastaajista. Nuoret kokevat nämä asiat myönteisinä ja ne ovat siksi maaseudun *vahvuuksia* toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien aineksina tai perustana. Vastaavasti 79 % vastaajista koki osallisuuden ja maaseudun sosiaalisen tilan ensisijaisesti epämiellyttävänä asiana. Toimeentuloon liittyvät seikat olivat myös laajasti epämiellyttäviksi koettuja, kun yrittäjyyden nosti epämiellyttäväksi 74 %, talouden ja voimavarat 67 % sekä työn merkityksen ja kiinnostavuuden 65 % vastaajista. Myös maaseutusu sijainti ja maaseutu fyysisenä tilana oli hieman useammin kielteiseksi kuin myönteiseksi mainittu asia (52 % vs. 48 %). Nämä asiat ovat tulosten perusteella maaseudun *heikkouksia* toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien aineksina tai perustana. Maaseudun myönteisinä koetut asiat näyttävät nuorten mielissä liittyvän usein asumiseen ja elämäntapaan ja epämiellyttävinä koetut asiat puolestaan toimeentuloon.

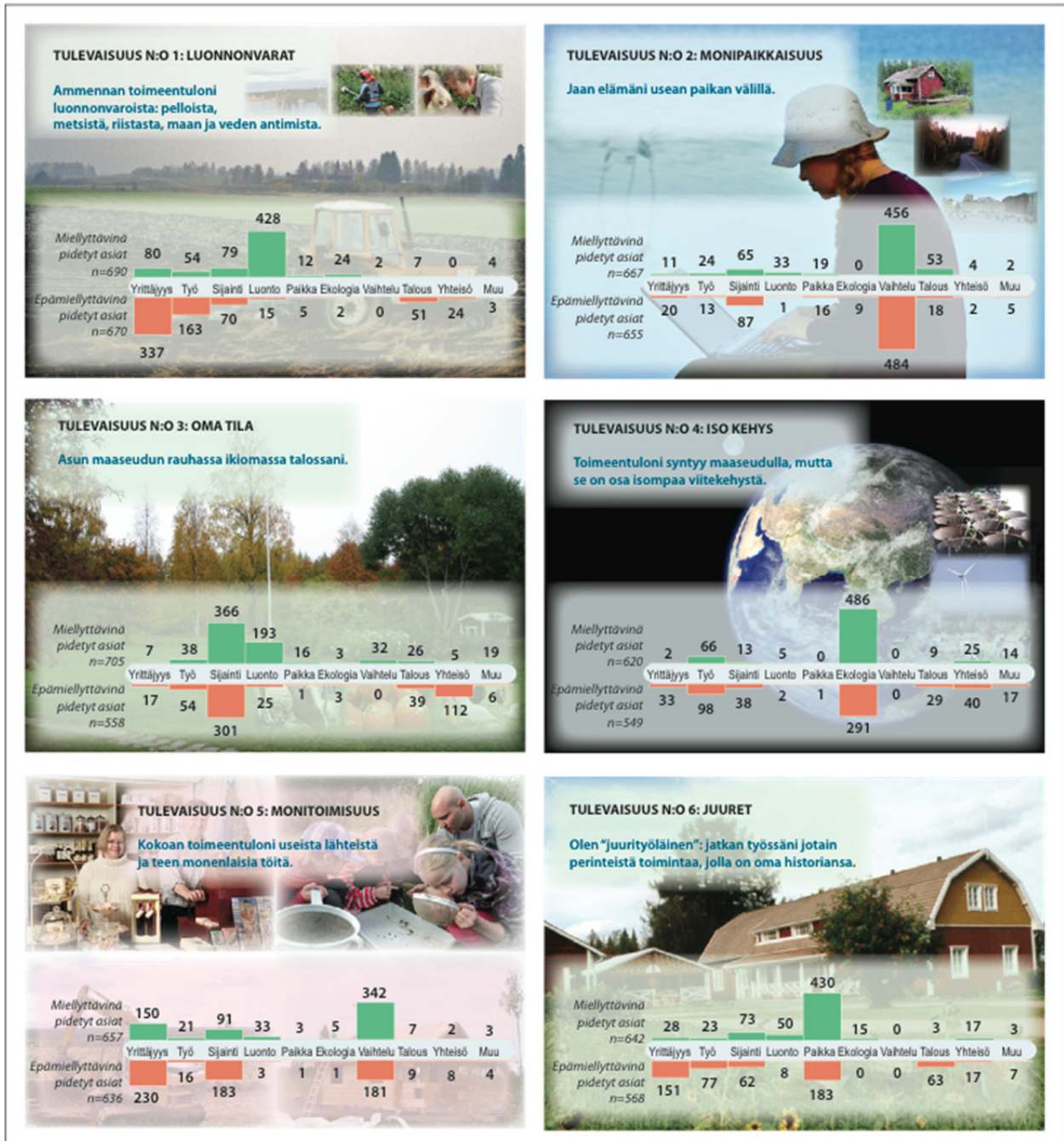
Asia	Tulevaisuuskuvassa toteutuvia asian miellyttäviä puolia	Tulevaisuuskuvassa toteutuvia asian epämiellyttäviä puolia
Yrittäjyys	 26	 74
Työn merkitys, kiinnostavuus	 35	 65
Maaseutusijainti, fyysinen tila	 48	 52
Luonto, rauha	 93	 7
Jatkuvuus, paikkasidos	 70	 30
Ekologisuus	 64	 36
Monimuotoisuus, vaihtelevuus	 56	 44
Talous, resurssit	 33	 67
Osallisuus, sosiaalinen tila	 21	 79
Muu asia	 52	 48

Kuva 22. Tulevaisuuskuvien miellyttäviksi ja epämiellyttäviksi koetut sisällöt, % teeman maininneista.

Kussakin tulevaisuuskuvassa nuoria puhuttelivat eri asiat. Kunkin tulevaisuuskuvan miellyttävinä ja epämiellyttävinä pidettyjen asioiden mainintojen määriä voidaan verrata suoraan toisiinsa, koska molempia kysyttiin samalla tavalla (kuva 23). Kunkin tulevaisuuskuvan sisällössä oli yhdestä kolmeen asiaa, jotka koettiin erityisen miellyttävänä tai epämiellyttävänä. Yhteensä yli 300 mainintaa saivat yrittäjyys (kuvat 1 ja 5), sijainti (kuva 3), luonto (kuva 1), paikka (kuva 6), ekologia (kuva 4) ja vaihtelu (kuvat 2 ja 5). Nämä tulevaisuuskuviin sisältyvät asiat herättivät nuorissa siis erityisen myönteisiä tai kielteisiä ajatuksia. Erilaisten maaseudulle sijoittuvien toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien sisällöillä on siis nuorten keskuudessa hyvin *erilaiset mieltymysprofiilit*. Maaseutu ei ole yksi vaan monta ja eri ihmisiä puhuttelevat tässä moninaisuudessa eri asiat.

Nuorten mieltymykset olivat vahvasti kahtiajakautuneita merkittäviksi koetuissa asioissa: vaihtelussa, ekologiassa, sijainnissa, paikassa ja yrittäjyydessä. Useimmat paljon huomiota saaneet sisältöelementit saivat runsaasti sekä myönteisiä että kielteisiä mainintoja – osa nuorista piti nimenomaan näistä asioista ja osa taas ei nimenomaan pitänyt. Tällaisia mieltymysten jakajia olivat erityisesti vaihtelu, ekologia, sijainti,

paikka ja yrittäjyys. Näissä laajasti huomiota saaneissa asioissa nuorten *mieltymysprofiilit olivat kahtiajakautuneita*. Luonto taas mainittiin lähes yksinomaan miellyttävänä asiana (kuva 1). Maaseudun miellyttävyyttä tai epämiellyttävyyttä voi siis perustua vaihtoehtoisissa tulevaisuuksissa vain yhteen merkittävään asiaan, mikä on syytä ottaa huomioon kehittämiss politiikassa. Nuoriso ei ole yksi ja nuorissa on ryhmiä, joita puhuttelevat maaseudun toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien sisällöissä hyvin eri asiat.

Kuva 23. Kussakin tulevaisuuskuvassa miellyttävänä ja epämiellyttävänä koettu sisältö, mainintojen lukumäärät.

4.2.2. Toivottavuus ja todennäköisyys suhteessa vastaajien taustatekijöihin

Tulevaisuuskuvien toivottavuuden ja todennäköisyyden sekä vastaajien taustatekijöiden välistä yhteyttä tutkittiin riippumattomuustestauksella. Tilastollisessa mielessä kaksi ilmiötä voi olla toisistaan riippumattomia, niillä voi olla yhteys (esim. korrelaatio) tai niiden välillä voi vallita syy-seuraussuhde. Tässä tutkimuksessa tulevaisuuskuvien toivottavuuden ja todennäköisyyden sekä vastaajien taustatekijöiden välistä suhdetta on analysoitu *riippumattomuustestauksella* (χ^2 -testisuure). Mikäli tekijöiden välillä havaitaan tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p < 0,05$), esitetään taustatekijän luokat, joissa tulevaisuuskuvaa epätoivottavimpana tai toivottavimpana pitäneiden osuudet ovat suurimmat; sama tulos esitetään myös todennäköisyyden osalta. Jotta kuhunkin soluun saataisiin riittävä määrä havaintoja, toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan seitsemän sijasta: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2 ja +3). Näin myös tulosten tulkinta helpottuu.

Luonnonvaroihin perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys kiinnittyivät vahvasti vastaajien taustatekijöihin, erityisesti alueeseen, elinkaaren vaiheeseen ja koulutukseen. Luokisilla vastaajien taustatekijöillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys tulevaisuuskuvan toivottavuuden ja todennäköisyyden kanssa. Luonnonvarat perimmäisenä syynä maaseudulla asumiselle ja toimimiselle oli erityisen toivottava maaseudulla asuvien, 25–30 -vuotiaiden ja lapsiperheiden keskuudessa (taulukko 5). Työelämätilanteen osalta kuva oli toivottavin niiden keskuudessa, jotka olivat poissa työelämästä (esim. perhevapailla). Koulutustason suhteen kuva oli toivottavin ammattikorkeakoulun suorittaneiden keskuudessa. Kaikkein todennäköisimpänä omana tulevaisuutenaan kuvaa pitivät maaseudulla syntyneet ja asuvat, perheelliset ja ammattikoulun käyneet henkilöt. Yliopistokoulutuksen saaneet, yksineläjät ja kaupunkilaiset eivät sen sijaan pitäneet luonnonvaroihin perustuvaa tulevaisuutta todennäköisenä omana tulevaisuutenaan. Maantieteellisellä synnyinalueella ja asuinalueella (kuuden alueen jaolla, ks. luku 4.3.2) ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä toivottavuuteen tai todennäköisyyteen. Tulosten kuvaamia nuorisoryhmiä puhuttelivat myönteisesti tai kielteisesti kuvan sisältöelementit (taulukko 2): luonnonvaroihin liittyvä liiketoiminta, yrittäjyys, oma tila ja luonto.

Taulukko 5. Tulevaisuuskuvan 1 (luonnonvarat) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	702	21,783***	4	Kaupunkimainen kunta	Taajaan asuttu kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	720	15,270**	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	722	7,474*	2	18-24 vuotta	25-31 vuotta
Sukupuoli	725	4,736	2		
Perhesuhteet	717	6,051*	2	Yksineläjä	Parisuhteessa
Lapset	718	11,100**	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	707	24,346***	6	Opiskelee	Poissa työelämästä
Koulutus (korkein suoritettu)	724	16,579*	8	Lukio	Ammattikorkeakoulu
Koulutus (korkein kesken)	330	7,667	6		
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	701	24,997***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	719	38,250***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	721	0,954	2		
Sukupuoli	724	0,224	2		
Perhesuhteet	716	6,421*	2	Yksineläjä	Parisuhteessa
Lapset	717	7,712*	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	706	11,343	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	723	27,384**	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	329	15,538*	6	Yliopisto	Ammattikoulu

Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Monipaikkaisuuteen perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys ei riippunut juuri lainkaan vastaajan taustatekijöistä. Ainoastaan työelämätilanne yhdistyi tulevaisuuskuvan toivottavuuteen tilastollisesti merkitsevällä tavalla, kun työssä olevat pitivät sitä kaikkein epätoivottavimpana ja opiskelijat kaikkein toivottavimpana (taulukko 6). Myös todennäköisyyden osalta työelämätilanne oli ainoa tilastollisesti merkitsevä taustatekijä. Monipaikkaisuutta pidettiin kaikkein epätodennäköisimpänä omana tulevaisuutena työelämästä poissa olevien keskuudessa ja kaikkein todennäköisimpänä opiskelijoiden keskuudessa. Monipaikkaisuus puhuttelee myönteisessä mielessä siten tästä ikäryhmästä vain opiskelijoita. Maantieteellisellä synnyalueella ja asuinalueella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuvan toivottavuuteen tai todennäköisyyteen. Työelämätilanteen suhteen erilaisia nuorisoryhmiä puhuttelivat siis myönteisesti tai kielteisesti kuvaa luonnehtivat sisältöelementit (taulukko 2): etätyö ja asiantuntijatyö, osaaminen, kehittyminen, yhteisöllisyys sekä merkityksellisyys työssä, asumisessa ja elämäntavassa.

Taulukko 6. Tulevaisuuskuvan 2 (monipaikkaisuus) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	702	5,825	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	720	4,291	4		
Ikäryhmä	722	0,422	2		
Sukupuoli	725	0,840	2		
Perhesuhteet	717	0,030	2		
Lapset	718	1,918	2		
Työelämätilanne	707	13,377*	6	Työssä	Opiskelee
Koulutus (korkein suoritettu)	724	4,342	8		
Koulutus (korkein kesken)	330	9,685	6		
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	699	9,385	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	717	4,678	4		
Ikäryhmä	719	0,694	2		
Sukupuoli	722	0,668	2		
Perhesuhteet	714	1,603	2		
Lapset	715	1,099	2		
Työelämätilanne	705	14,977*	6	Poissa työelämästä	Opiskelee
Koulutus (korkein suoritettu)	721	5,512	8		
Koulutus (korkein kesken)	329	11,414	6		

Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Omaan tilaan perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys kiinnittyi hyvin vahvasti vastaajan taustatekijöihin, erityisesti alueeseen, sukupuoleen, elinkaarivaiheeseen ja koulutukseen. Omaan tilaan perustuva toimeentulo-, asumis- ja elämäntaparesepti oli toivottavin maaseudun asukkaiden, naisten, lapsiperheiden, työttömien ja ammatillisen koulutuksen saaneiden keskuudessa (taulukko 7). Kaikkein epätoivottavin se oli kaupunkilaisten, miesten, perheettömien yksineläjien ja lukioista yliopistoon opiskelemaan siirtyneiden keskuudessa. Todennäköisyyden suhteen tilanne oli likimain sama, mutta yliopistotutkinnon jo suorittaneet pitivät kuvaa kaikkein epätodennäköisimpänä omana tulevaisuutenaan. Maantieteellisen synnyinalueen ja tulevaisuuskuvan toivottavuuden välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys ($\chi^2=25,454$; $df=12$; $p<0,05$); kuva oli erityisen toivottava Pohjanmaalla ja erityisen epätoivottava Uudellamaalla syntyneiden keskuudessa. Nykyisellä asuinalueella oli puolestaan yhteys todennäköisyyteen ($\chi^2=21,746$; $df=12$; $p<0,05$), kun peräti 80 % Lapissa asuvista nuorista piti kuvaa todennäköisenä omana tulevaisuutenaan. Tulosten kuvaamia nuorisoryhmiä puhuttelivat myönteisesti tai kielteisesti kuvaa luonnehtivat sisältöelementit (taulukko 2): hyvinvointiin liittyvä liiketoiminta, osaaminen, oma tila, merkityksellisyys asumisessa ja elämäntavassa, vaikutusmahdollisuus, turvallisuus ja asumisen talous.

Taulukko 7. Tulevaisuuskuvan 3 (oma tila) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	702	11,412*	4	Kaupunkimainen kunta	Taajaan asuttu kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	720	16,830**	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	722	2,364	2		
Sukupuoli	725	14,736**	2	Mies	Nainen
Perhesuhteet	717	12,717**	2	Yksineläjä	Parisuhteessa
Lapset	718	8,756*	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	707	15,814*	6	Opiskelee	Työtön
Koulutus (korkein suoritettu)	724	33,512***	8	Lukio	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	330	14,319*	6	Yliopisto	Ammattikorkeakoulu
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	698	19,279**	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	716	25,072***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	718	2,792	2		
Sukupuoli	721	20,318***	2	Mies	Nainen
Perhesuhteet	713	14,286**	2	Yksineläjä	Parisuhteessa
Lapset	714	17,456***	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	703	8,168	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	720	17,298*	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	328	8,692	6		

Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Isoon kehukseen perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys ei riippunut juuri lainkaan vastaajan taustatekijöistä. Mikään taustatekijöistä ei yhdistynyt tilastollisesti merkitsevällä tavalla tulevaisuuskuvan toivottavuuteen – se oli siis likimain yhtä toivottava kaikissa ryhmissä (taulukko 8). Todennäköisyyden osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys oli vain sukupuolella, kun naiset pitivät kuvaa todennäköisenä ja miehet epätodennäköisenä omana tulevaisuutena. Myöskään maantieteellisellä synnyinalueella ja asuinalueella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuvan toivottavuuteen tai todennäköisyyteen. Eri sukupuolia puhuttelivat siis myönteisesti tai kielteisesti kuvaa luonnehtivat sisältöelementit (taulukko 2): monenlainen liiketoiminta, globaali yhteys, merkityksellisyys työssä ja elämäntavassa, yhteistyö, yhteisöllisyys, kestävyys, vaikutusmahdollisuus ja asumisen talous.

Taulukko 8. Tulevaisuuskuvan 4 (iso kehys) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	698	5,409	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	716	2,303	4		
Ikäryhmä	718	2,945	2		
Sukupuoli	721	2,820	2		
Perhesuhteet	713	1,000	2		
Lapset	714	0,343	2		
Työelämätilanne	703	7,674	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	720	10,967	8		
Koulutus (korkein kesken)	328	2,946	6		
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	698	1,271	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	716	2,080	4		
Ikäryhmä	718	0,592	2		
Sukupuoli	721	7,129*	2	Mies	Nainen
Perhesuhteet	713	1,200	2		
Lapset	714	1,132	2		
Työelämätilanne	703	11,746	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	720	7,257	8		
Koulutus (korkein kesken)	328	3,797	6		

*Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.*

Monitoimisuuteen perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys kiinnittyi jos-sain määrin vastaajan taustatekijöihin, erityisesti alueeseen, perhetilanteeseen ja koulutukseen. Monitoimisuus puhutteli maaseudulla syntyneitä ja asuvia, lapsiperheitä, poissa työelämästä olevia ja ammattikoulun käyneitä nuoria aikuisia (taulukko 9). Kaikkein vähiten se puhutteli kaupunkilaisia, lapsettomia ja hyvin koulutettuja. Todennäköisyyden osalta tilanne oli täsmälleen sama lukuun ottamatta työelämätilannetta, jolla ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Syntymäkunnan maantieteellisellä sijainnilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuvan toivottavuuteen tai todennäköisyyteen, mutta nykyisellä asuinkunnalla oli ($\chi^2=25,707$; $df=12$; $p<0,05$). Lapissa asuvista nuorista peräti 75 % piti kuvaa toivottavana tulevaisuutena, kun keskiarvo oli 45 %. Tulosten kuvaamia nuorisoryhmiä puhuttelivat myönteisesti tai kielteisesti kuvaa luonnehtivat sisältöelementit (taulukko 2): monenlainen liiketoiminta, osaaminen, merkityksellisyys työssä sekä asumisessa ja elämäntavassa, yrittäjyys ja turvallisuus.

Taulukko 9. Tulevaisuuskuvan 5 (monitoimisuus) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	697	36,437***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	715	21,304***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	717	1,261	2		
Sukupuoli	720	1,831	2		
Perhesuhteet	712	2,573	2		
Lapset	713	8,150*	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	704	16,650*	6	Opiskelee	Poissa työelämästä
Koulutus (korkein suoritettu)	719	27,975***	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	329	9,579	6		
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	694	15,748**	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	712	22,885***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	714	0,496	2		
Sukupuoli	717	1,632	2		
Perhesuhteet	710	2,157	2		
Lapset	711	11,135**	2	Ei ole	On
Työelämätilanne	701	11,076	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	717	37,701***	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	327	11,833	6		

Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Juuriin perustuvan tulevaisuuskuvan toivottavuus ja todennäköisyys kiinnittyi jossain määrin vastaajan taustatekijöihin, erityisesti alueeseen ja koulutukseen. Juuret kiinnostivat erityisesti maaseudun asukkaita, naisia, poissa työelämästä olevia ja ammattikoulutuksen saaneita nuoria (taulukko 10). Kaikkein vähiten toivottavana tulevaisuutta pitivät kaupunkilaiset, miehet ja hyvin koulutetut. Todennäköisenä tai epätodennäköisenä omana tulevaisuutenaan ”juurityöläisyyttä” pitivät samat ryhmät, mutta työelämätilanteella ei ollut enää yhteyttä todennäköisyysarvioon. Maantieteellisellä synnyinalueella ja asuinalueella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuvan toivottavuuteen tai todennäköisyyteen. Tulosten kuvaamia nuorisoryhmiä puhutellivat myönteisesti tai kielteisesti kuvaa luonnehtivat sisältöelementit (taulukko 2): luonnonvaroihin ja hyvinvointiin liittyvä liiketoiminta, merkityksellisyys työssä sekä asumisessa ja elämäntavassa, yrittäjäyys, yhteisöllisyys, kestävyys sekä imago ja historia.

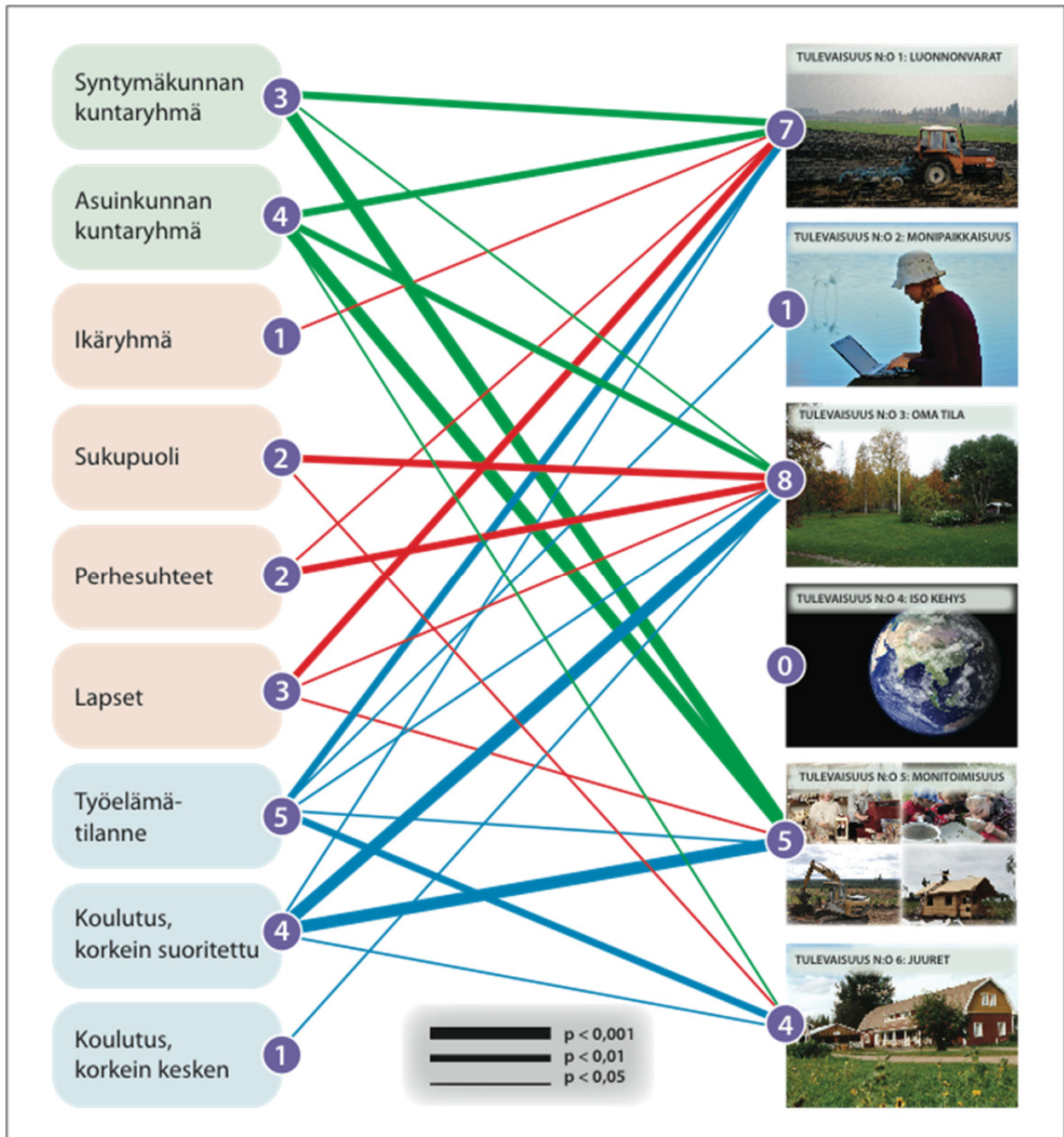
Taulukko 10. Tulevaisuuskuvan 6 (juuret) toivottavuuden ja todennäköisyyden yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Epätoivottavin tai epätodennäköisin, kun...	Toivottavin tai todennäköisin, kun...
Toivottavuus:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	693	9,044	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	710	12,719*	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	712	3,526	2		
Sukupuoli	715	7,194*	2	Mies	Nainen
Perhesuhteet	707	0,706	2		
Lapset	708	1,942	2		
Työelämätilanne	697	16,954**	6	Opiskelee	Poissa työelämästä
Koulutus (korkein suoritettu)	714	16,676*	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	327	1,495	6		
Todennäköisyys:					
Syntymäkunnan kuntaryhmä	692	16,041**	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	709	30,353***	4	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	711	1,366	2		
Sukupuoli	714	3,666	2		
Perhesuhteet	706	2,472	2		
Lapset	707	2,762	2		
Työelämätilanne	696	6,326	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	713	43,593***	8	Yliopisto	Ammattikoulu
Koulutus (korkein kesken)	326	8,514	6		

*Riippumattomuustestausta varten toivottavuus ja todennäköisyys on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan: -1 (-3, -2 ja -1), 0 (0) ja +1 (+1, +2, +3). χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.*

Työelämätilanne, koulutus ja asuinkunta määrittivät voimakkaimmin eri tulevaisuuskuvien toivottavuutta. Kuvassa 24 on tehty yhteenveto tilastollisesti merkitsevästä yhteyksistä kuvien toivottavuuden ja vastaajien taustatekijöiden välillä. *Synnyin- ja asuinalueen tyyppi* (maaseutu vs. kaupunki) yhdistyi erityisesti niiden tulevaisuuskuvien toivottavuuteen, joissa luonnonvarat tai monitoimisuus muodostivat keskeisen perustan toimeentulolle. *Demografiset tekijät* (ikä, sukupuoli, perhe) yhdistyivät oman ”reviirin” ympärille rakentuvan tulevaisuuskuvan toivottavuuteen, jossain määrin myös luonnonvaraperustaisen tulevaisuuskuvan toivottavuuteen.

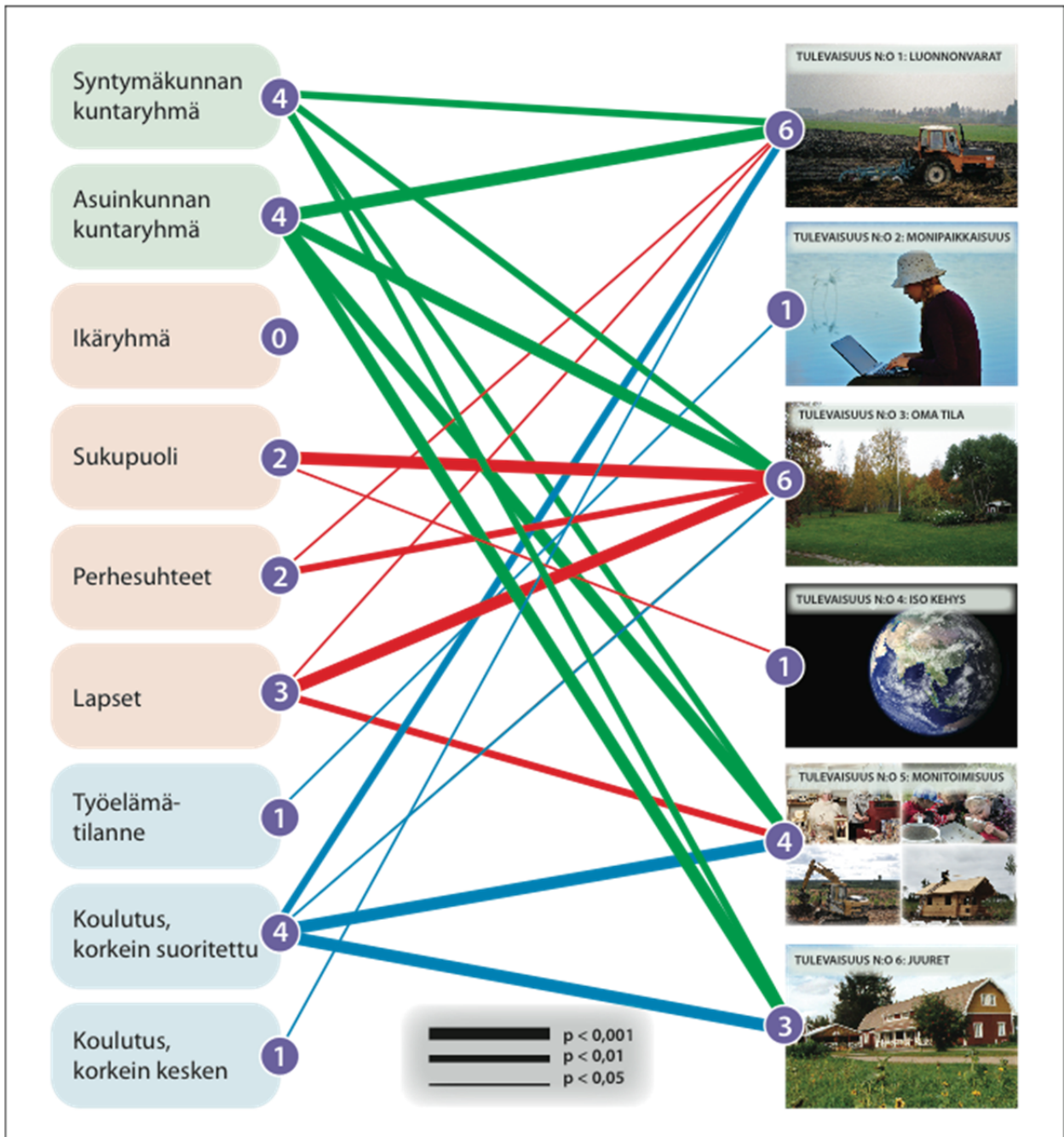
Työelämään liittyvät tekijät (työelämätilanne, koulutus) yhdistyivät varsin monipuolisesti eri tulevaisuuskuvien toivottavuuteen, mutta erityisesti omaan tilaan, monitoimisuuteen ja juuriin perustuviin tulevaisuuksiin. Työelämätilanne, koulutus ja asuinkunnan kuntatyyppi yhdistyivät vastaajien taustatekijöistä kaikkein kattavimmin eri tulevaisuuksien toivottavuuteen.

Kuva 24. Tilastollisesti merkitsevät yhteydet ($p < 0,05$) vastaajien taustatekijöiden ja tulevaisuuskuvien toivottavuuden välillä sekä yhteyksien lukumäärät.

Asuin- ja syntymäkunta sekä koulutus määrittivät voimakkaimmin eri tulevaisuuskuvien todennäköisyyttä. Kuvassa 25 on tehty yhteenveto tilastollisesti merkitsevistä yhteyksistä kuvien todennäköisyyden ja vastaajien taustatekijöiden välillä. *Synnyin- ja asuinalueen tyyppi* (maaseutu vs. kaupunki) yhdistyi vah-

vasti monien tulevaisuuskuvien todennäköisyyteen: luonnonvaroihin, omaan tilaan, monitoimisuuteen ja juuriin perustuviin tulevaisuuksiin. *Demografiset tekijät* (ikä, sukupuoli, perhe) yhdistyivät vahvasti vain oman ”reviirin” ympärille rakentuvan kuvan todennäköisyyteen omana tulevaisuutena. *Työelämään liittyvät tekijät* (työelämätilanne, koulutus) yhdistyivät erityisesti monitoimisuuteen ja juuriin perustuviin tulevaisuuksiin, jossain määrin myös luonnonvaraperusteiseen tulevaisuuteen. Syntymä- ja asuinkunnan kuntatyyppi sekä koulutus yhdistyivät vastaajien taustatekijöistä kaikkein kattavimmin eri tulevaisuuksien todennäköisyyteen omana tulevaisuutena.

Kuva 25. Tilastollisesti merkitsevät yhteydet ($p < 0,05$) vastaajien taustatekijöiden ja tulevaisuuskuvien todennäköisyyden välillä sekä yhteyksien lukumäärät.

4.3. Oma unelmatulevaisuus

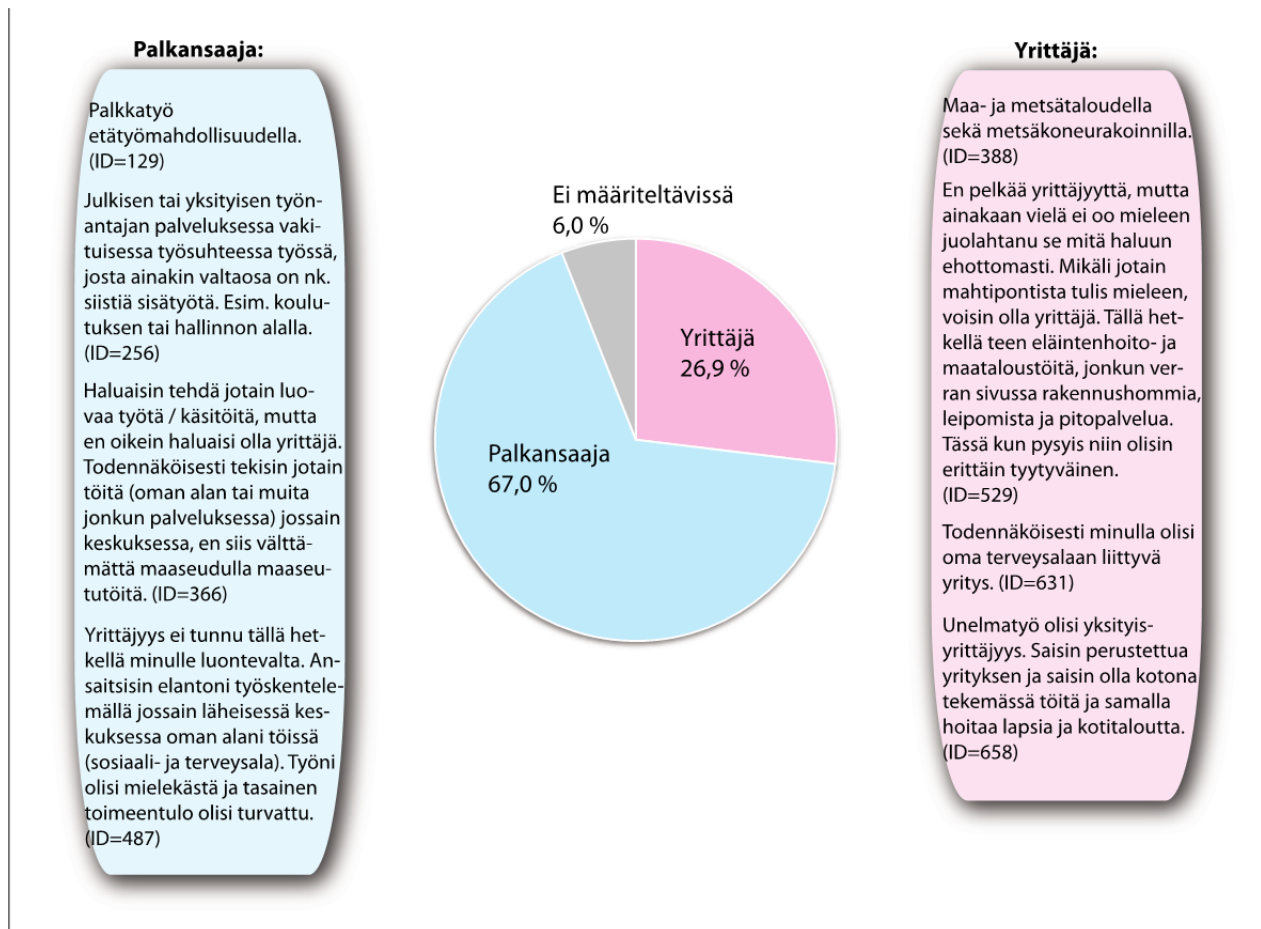
Omasta unelmatulevaisuudesta laadittiin toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptit sekä sijoitettiin se kartalle ja keskus-syrjäseutu –jatkumolle. Vastaajat määrittelivät ensin avoimiin kysymyksiin oman unelmatulevaisuutensa *toimeentulotapansa* (”millä tulisit toimeen”), *asumistapansa* (”miten ja missä asuisit”) ja *elämäntapansa* (”miten eläisit”). Tämän lisäksi oli mahdollisuus vastata ”en halua asua maaseudulla” ja kertoa syy siihen. Tämän vaiheen jälkeen nuoret saivat valita kartalta *alueen*, jossa unelmatulevaisuus luultavasti toteutuisi (ks. liite 1): 1) Helsinki ja Uusimaa, 2) Länsi-Suomi, 3) Sisä-Suomi, 4) Pohjanmaa, 5) Itä-Suomi ja 6) Pohjois-Suomi. Kuuden alueen aluejako perustui osin historiallisiin maakuntiin, koska muut aluejaot olivat tarkoitukseen epäsoivia (esimerkiksi ELY- ja maakuntajaot liian pienipiirteisiltä ja NUTS-jaot epäloogisilta muun muassa itä-länsi -ulottuvuuden suhteen). Lopuksi vastaajat saivat valita em. alueen sisältä asuinpaikan *aluetyypin* neliportaiselta keskus-syrjäseutu -asteikolta: 1) alueen keskustaungissa, 2) kaupunkien läheisellä maaseudulla, 3) kirkonkylässä tai kyläkeskuksessa ja 4) syvällä maaseudulla. Avoimia vastauksia on analysoitu tyyppittelemällä vastauksia osin aineistolähtöisesti (esim. tärkein erityissisältö) ja osin vakiintuneita tilastollisia luokituksia käyttäen (esim. työmarkkina-asema, toimiala). Tuloksista on esitetty tavanomaiset jakaumatiedot. Unelmatulevaisuuden sisällön määritteli 683–700 nuorta, unelmatulevaisuuden alueen määritteli 718 nuorta ja aluetyypin 738 nuorta. On syytä huomata, että vaikka nuorista kysyttiin maaseudulle sijoittuvan unelmatulevaisuuden sisältöä, osa on kuvannut kaupunkitulevaisuutta ja osa vastannut, ettei halua asua maaseudulla; asumisreseptin sijaintitiedon osalta nämä oli mahdollista yhdistää (jolloin tulos kuvaa koko perusjoukkoa, samoin kuin erillinen unelmatulevaisuuden sijaintikysymys alueiden ja aluetyypien suhteen) – muutoin *sisällöissä kuvataan ensisijaisesti maaseudulle sijoittuvia unelmatulevaisuuksia* (koska kaikki ne, jotka eivät halua asua maaseudulla, eivät ole kaikki kuvanneet unelmatulevaisuutensa sisältöä).

4.3.1. Unelmatulevaisuuden sisältö

Toimeentuloresepti

Runas neljännes nuorten toimeentuloresepteistä perustuu yrittäjyyteen. Kun toimeentuloreseptejä koskevat avoimet vastaukset tyyditeltiin työmarkkina-aseman mukaan, noin 27 % vastauksista sisälsi yrittäjyyden toimeentulon pääasiallisena ansaintatapana (kuva 26). Tämä on huomattavasti suurempi osuus kuin esimerkiksi yrittäjien osuus koko väestöstä tai ko. ikäluokasta (liite 3). Yrittäjyys vaikutti vastausten perusteella kytkeytyvän monenlaisiin tekijöihin kuten toimialaan (maa- ja metsätaloudessa lähes kaikki ovat yrittäjiä), innostukseen, menestymiseen, toimintavapauteen, riippumattomuuteen, monipuolisuuteen ja joustavuuteen asioiden yhteensovittamisessa. Tulos on mielenkiintoinen, koska valmiita tulevaisuuskuvia arvioitaessa nuoret suhtautuivat yrittäjyyden riskeihin melko varauksellisesti (esim. kuva 23). Kuvassa 26 on esimerkinomaisesti esitetty muutamia tyyditeltyjä vastauksia. Valtaosalla vastaajista (67 %) toimeentulo perustuu kuitenkin palkkatyöhön, jota koskevissa vastauksissa korostuivat muun muassa koulutusta vastaavan työn saaminen, varmuus

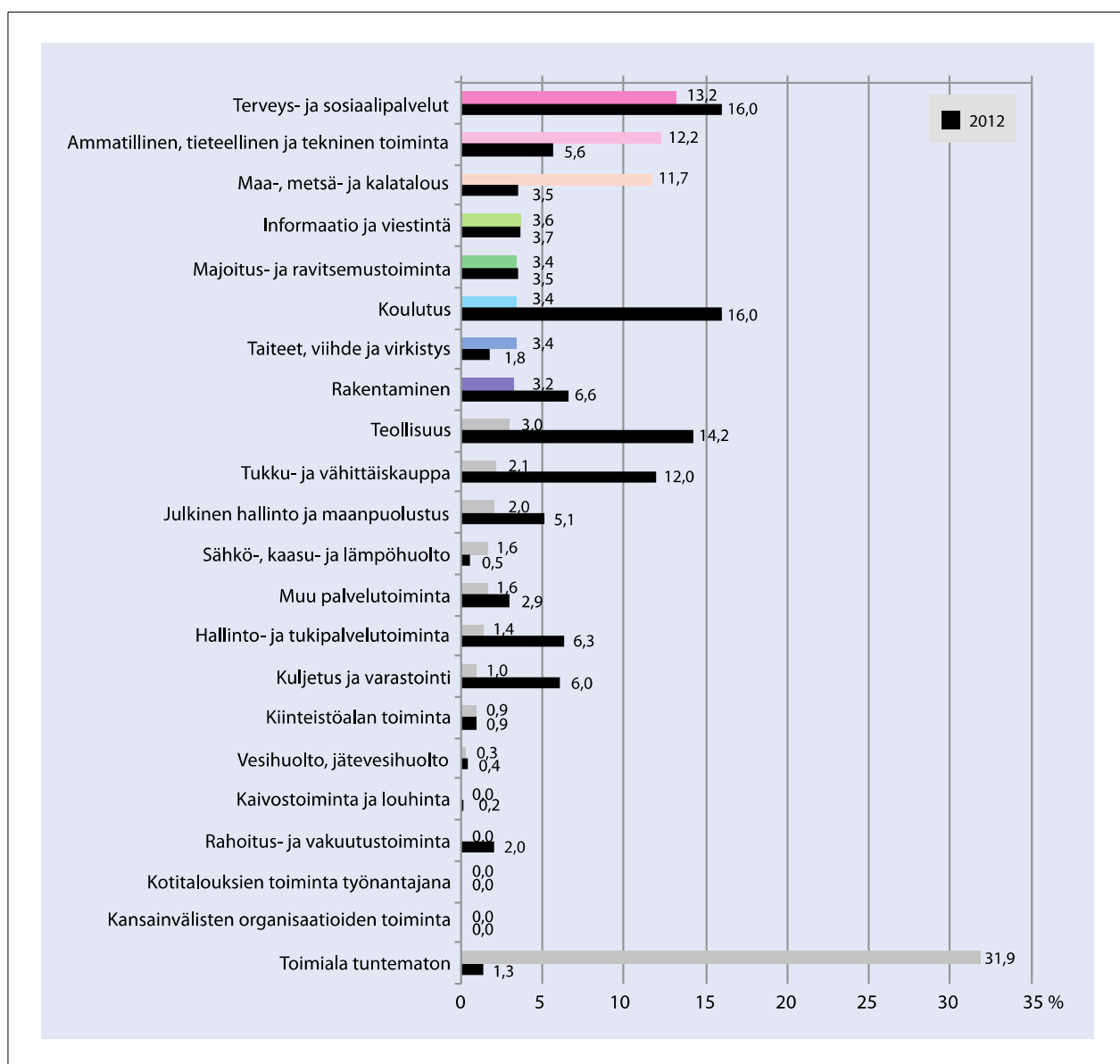
ja pysyvyys. Osa toimeentuloresepteistä (6 %) ei sisällä luokittelun vaatimia vihjeitä. *Mikäli nuorten unelmatulevaisuudet toteutuvat, yrittäjyydellä on edelleen merkittävä rooli nuorten unelmien toteuttamisessa.*

Kuva 26. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: työmarkkina-asema.

Unelmatulevaisuuksissa toimeentuloa hankitaan monilta aloilta, mutta asiantuntijatehtävät, luovat alat korostuivat – myös sosiaali- ja terveyspalvelut kiinnostavat nuoria. Noin 68 % unelmatulevaisuuksien toimeentuloresepteistä kyettiin luokittelemaan jollekin toimialalle (kuva 27, liite 3). Toimialoista yleisimpiä olivat terveys- ja sosiaalipalvelut (13,2 %), ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (12,2 %) sekä maa-, metsä- ja kalatalous (11,7 %). Nykyiseen työllisten toimialarakenteeseen verrattuna asiantuntijatehtävät, luovat alat (taiteet, viihde ja virkistys) sekä sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto olivat unelmatulevaisuuden toimialoina selvästi yleisempiä kuin nykyisessä elinkeinorakenteessa (kuva 27). Nykyiseen elinkeinorakenteeseen verrattuna unelmat sisälsivät selvästi vähemmän teollisuuden, tukku- ja vähittäiskaupan, kuljetuksen ja varastoinnin, rahoituksen ja vakuutuksen sekä hallinnon aloille luokittuvia töitä. On mielenkiintoista havaita, että monet näistä liittyvät tavaroihin: niiden valmistamiseen (teollisuus), kuljettamiseen (kuljetus ja varastointi) ja myymiseen (kauppa). Noin kolmannes nuorista kuvasi unelmansa siinä määrin yleisluontoisesti, että toimisalaa ei kyetty määrittämään. Koska kysymys oli ensisijaisesti maaseudulle sijoittuvien unelmatulevaisuuksien toimeentuloreseptistä, tulokset suhteutuvat ensisijaisesti maaseudun elinkeinorakenteeseen (vaikka monet olivat

kuvanneetkin kaupunkiin sijoittuvaa tulevaisuutta). *Mikäli nuorten unelmatulevaisuudet toteutuvat, asiantuntemukseen ja luovuuteen liittyvät alat menestyvät työpaikkakilpailussa; suurimpia menettäjiä ovat "tavaratehtävät" ja hallintotehtävät.*

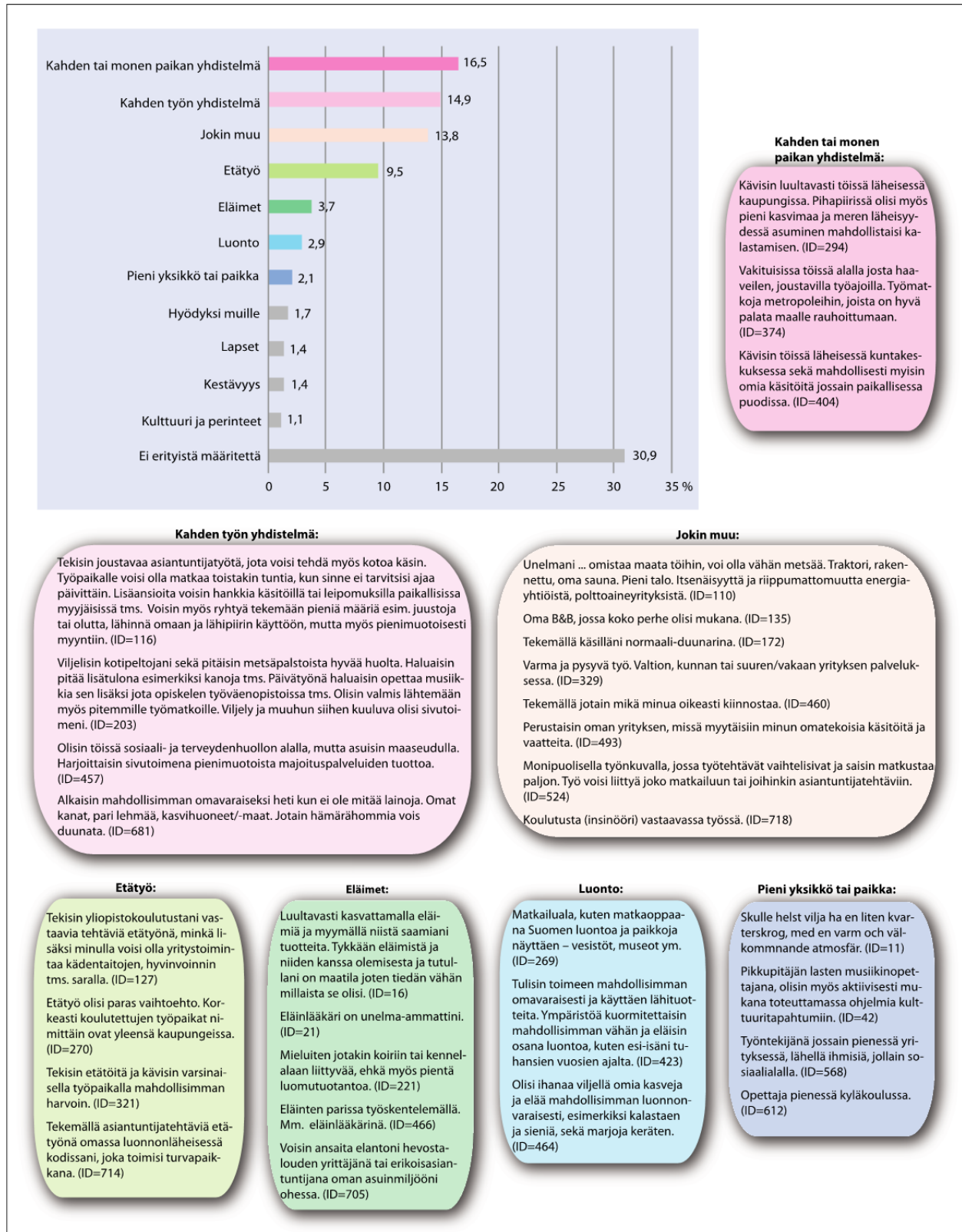
Kuva 27a. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: unelmien ja vuoden 2012 toimialarakenne.

Kuva 27b. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: toimiala.

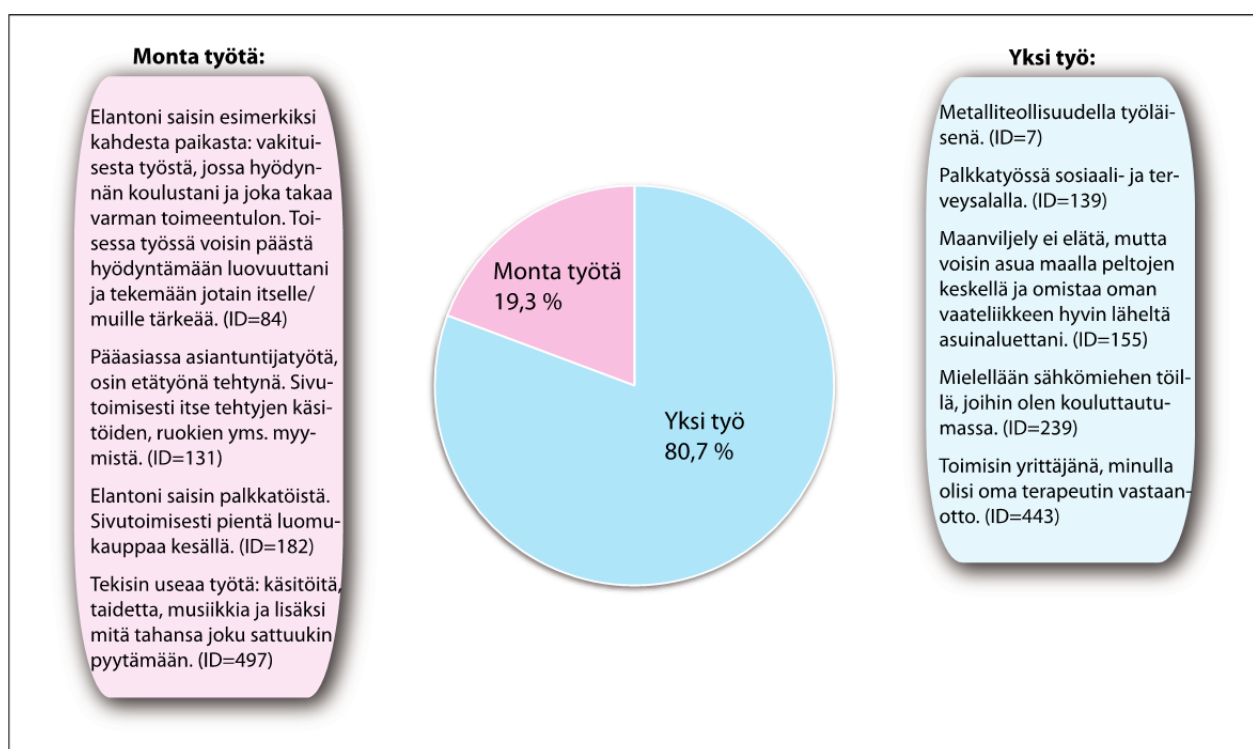
Unelmatulevaisuus perustui usein useaan paikkaan, useaan työhön tai etätööhön. Kun vastauksista tunnistettiin *tärkein* sisällöllinen erityispiirre (kuva 28), yleisimmäksi muodostui asetelma, jossa toimeentulon hankkimiseen liittyi vähintään kaksi paikkaa – useimmin asuinpaikka maalla ja työpaikka keskuksessa (16,5 %). Lähes yhtä usein toimeentuloreseptiin sisältyi kahden työn tai toimeentulolähteen yhdistelmä (14,9 %). Kolmanneksi yleisin erityispiirre oli etätö, josta unelmoi noin joka kymmenes nuori. Myös eläimet, luonto ja pieni yksikkö tai paikka mainittiin kukin yli kahdessa prosentissa vastauksista. Näiden lisäksi vastauksissa on joukko muita erityispiirteitä (13,8 %), kuten riippumattomuus, perheyhteys, käsillä tekeminen, varmuus, kiinnostavuus, oman käden jälki, monipuolisuus tai koulutusta vastaava työ. Noin 28 prosentilla nuorista unelmatyön toimeentuloreseptiin sisältyi jonkinlainen merkittävämpänä erityispiirteenä paikkasidos (etätö, kaksi paikkaa, kulttuuri ja perinteet, pieni paikka), noin 15 prosentilla monipuolisuus (kaksi työtä), noin 7 prosentilla muut (eläimet, lapset, hyödyksi muille) ja noin 4 prosentilla ympäristö (luonto, kestävyys). Vajaa kolmannes nuorista kuvasi unelmatulevaisuuttaan siinä määrin pelkistetysti, että mitään sisällöllistä erityispiirrettä tai laa-

dullista määrettä ei kyetty tunnistamaan. *Mikäli nuorten unelmatulevaisuudet toteutuvat, kahdessa kolmasosassa tapauksista työn sisällöllä on jokin paikkaan tai työn sisältöön liittyvä erityinen merkitys.*

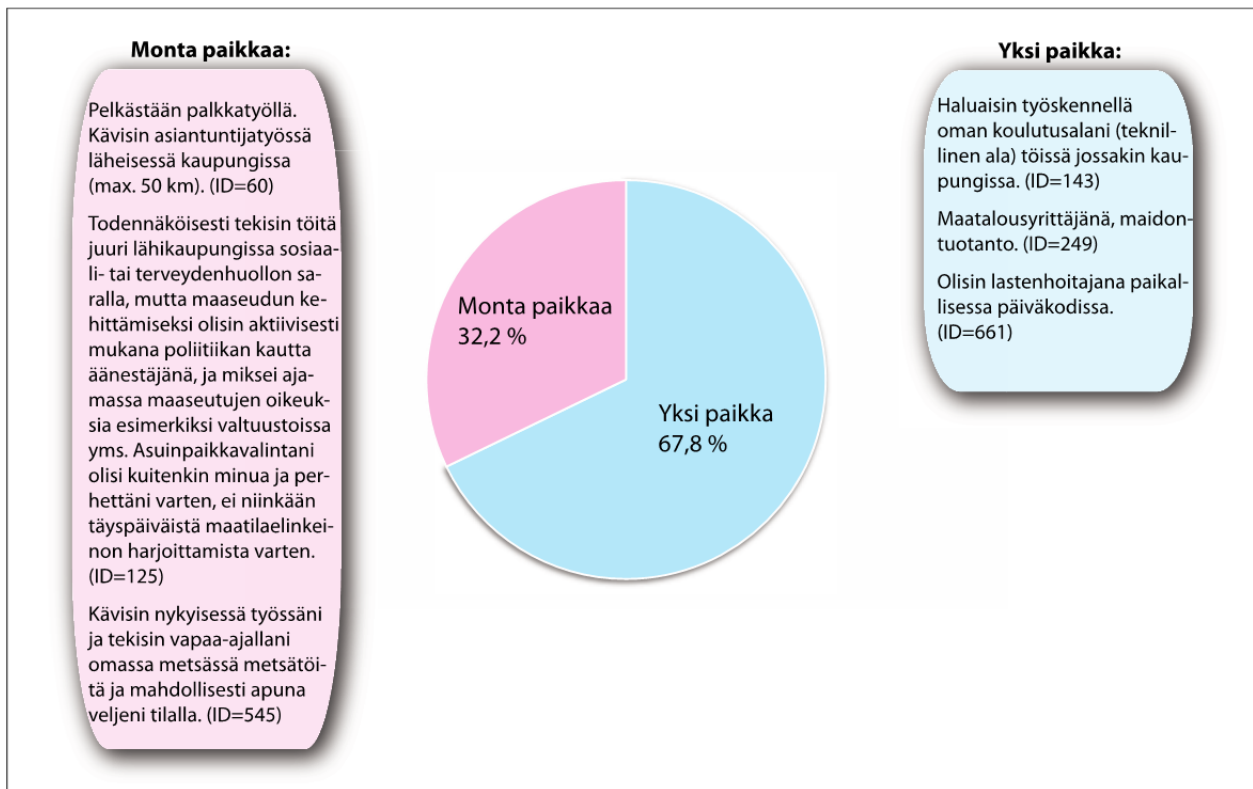
Kuva 28. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: tärkein erityissisältö.

Unelmatulevaisuuden toimeentulo rakentui kahden työn varaan joka viidennellä nuorella. Koska osassa vastauksissa oli yhtäaikaaisesti useita erityispiirteitä (esim. etätyö ja kaksi työtä), vastaukset tyypiteltiin vielä erikseen usean työn ja usean paikan osalta. Vähintään kaksi työtä sisältyi 19,3 prosenttiin vastauksista (kuva 29). Usein toimeentulo perustui päätyöhön ja johonkin pienimuotoisempaan toimintaan, jolla oli erityinen merkitys (paikkasidos, harrastus, omavaraisuus, luovuus, itsensä toteuttaminen, arvot). Monen työn tekemisellä oli kuvausten perusteella hyvin harvoin lähtökohtana riittävän ansiotason saavuttaminen. Valtaosa nuorista (80,7 %) tekisi kuitenkin vain yhtä työtä; tähän luokkaan on tyypitelty kaikki ne vastaukset, joissa ei ole mainittu useita toimeentulolähteitä. Yhteen työhön liittyi usein asiantuntemuksen ja koulutuksen hyödyntäminen. *Mikäli nuorten unelmatulevaisuudet toteutuvat, joka viides tekee useaa työtä pääasiassa muusta kuin taloudellisesta syystä.*

Kuva 29. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: kaksi työtä.

Unelmatulevaisuuden toimeentulo rakentui kahden paikan varaan joka kolmannella nuorella. Koska osassa vastauksissa oli yhtäaikaaisesti useita erityispiirteitä (esim. etätyö ja kaksi työtä), vastaukset tyypiteltiin vielä erikseen usean työn ja usean paikan osalta. Vähintään kaksi paikkaa sisältyi 32,2 prosenttiin vastauksista (kuva 30). Yleensä työ oli tällöin keskuksessa ja asunto maaseudulla eli kyseessä oli pendelöinti, työssäkäynti keskuksessa. Valtaosalla nuorista (67,8 %) toimeentulon hankkiminen perustuisi kuitenkin vain yhteen paikkaan joka maalla tai kaupungissa; tähän luokkaan on tyypitelty kaikki ne vastaukset, joissa ei ole mainittu useita paikkoja. Yhteen paikkaan liittyi usein asiantuntemuksen ja koulutuksen hyödyntäminen, työn saatavuus tai työn laatuun sisältyvä paikkasidos (esim. maidontuotanto). *Mikäli nuorten unelmatulevaisuudet toteutuvat, joka kolmas nuori liikkuu vähintään kahden paikan välillä toimeentuloa hankkiessaan.*

Kuva 30. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: kaksi paikkaa.

Asumisresepti

Yli puolet nuorista sijoitti unelmansa kaupunkien läheiselle maaseudulle. Yleisesti ottaen asumisreseptiä koskevat unelmat oli määritelty paljon täsmällisemmin kuin toimeentuloreseptiä koskevat unelmat. Tyypiteltyjen avoimien vastausten perusteella selvästi suosituin unelmatulevaisuuden sijainti olisi kaupunkien läheisellä maaseudulla, jonne sen sijoitti noin 54 % vastaajista. Kaupunkimaisessa ympäristössä haluaisi asua noin 22 %, syvällä maaseudulla 15 % ja maaseudun erikokoisissa keskuksissa noin 6 % nuorista aikuisista (kuva 31, liite 4). Kaupunkien läheisen maaseudun osuus on noin 10 prosenttiyksikköä suurempi ja kaupunkien osuus saman verran pienempi kuin nykyisessä asutusrakenteessa (asumisratkaisun osalta tulokset koskevat koko perusjoukkoa, koska tuloksissa ovat mukana myös ne, jotka eivät nimenomaisesti halua asua maaseudulla). Unelmien toteutuminen merkitsisi kaupunkiseutujen hajautumista, kun yli puolet tulevista aikuisista haluaa asua lähellä palveluita ja lähellä luontoa. Muiden maaseutualueiden osuus unelmista on hieman pienempi kuin niiden osuus nykyisestä väestöstä (21 % vs. 23 %). On kuitenkin syytä huomata, että aluejaot unelmissa ja väestöosuuksissa eivät ole täysin samoja. Noin 4 % vastauksista oli sellaisia, että niitä ei kyetty kiinnittämään mihinkään erityiseen alueeseen. *Nuorten asumisunelmien toteutuminen suuntaisi siis kehitystä kohti kaupunkiseutujen hajautumista ja maaseutuasutuksen säilymistä.*

Kuva 31. Oman unelmatulevaisuuden asumisreseptin sisältö: sijainti.

Erityisesti rauha, palvelut, luonto ja yhteydet määrittävät sijaintia. Unelmatulevaisuuden asuinpaikan sijaintia kuvaavista laadullisista määreistä yleisin oli oma rauha, joka hahmottui tärkeimmäksi sijaintimääreeksi 16 prosentissa vastauksista (kuva 32, liite 4). Oman rauhan ohella asuinpaikalta haluttiin yleisesti myös palveluiden läheisyyttä (13 %), luonnonläheisyyttä (10 %) ja hyviä yhteyksiä (7 %). Nämä kaikki toteutuvat kohtuullisen hyvin kaupunkien läheisellä maaseudulla, mikä selittää osaltaan sen suosiota sijaintipaikkana. Vajaat 7 % vastaajista määritteli oman rauhan ja yksityisyyden naapureiden kautta, kun he halusivat naapureiden olevan riittävän kaukana. Hieman pienempi osuus vastaajista (6 %) piti tärkeänä, että naapurit ovat riittävän lähellä. Yhteensä 9 % vastaajista piti tärkeimpänä sijaintimääränä veden läheisyyttä. Lähes 30 % nuorista ei määritellyt unelmatulevaisuutensa sijaintia niin yksityiskohtaisesti, että se olisi sisältänyt laadullisia määreitä. Noin 35 % nuorista määritteli siis asumisreseptinsä sisältöä ensisijaisesti luonnon ja fyysisen tilan kautta, noin 21 % palvelui-

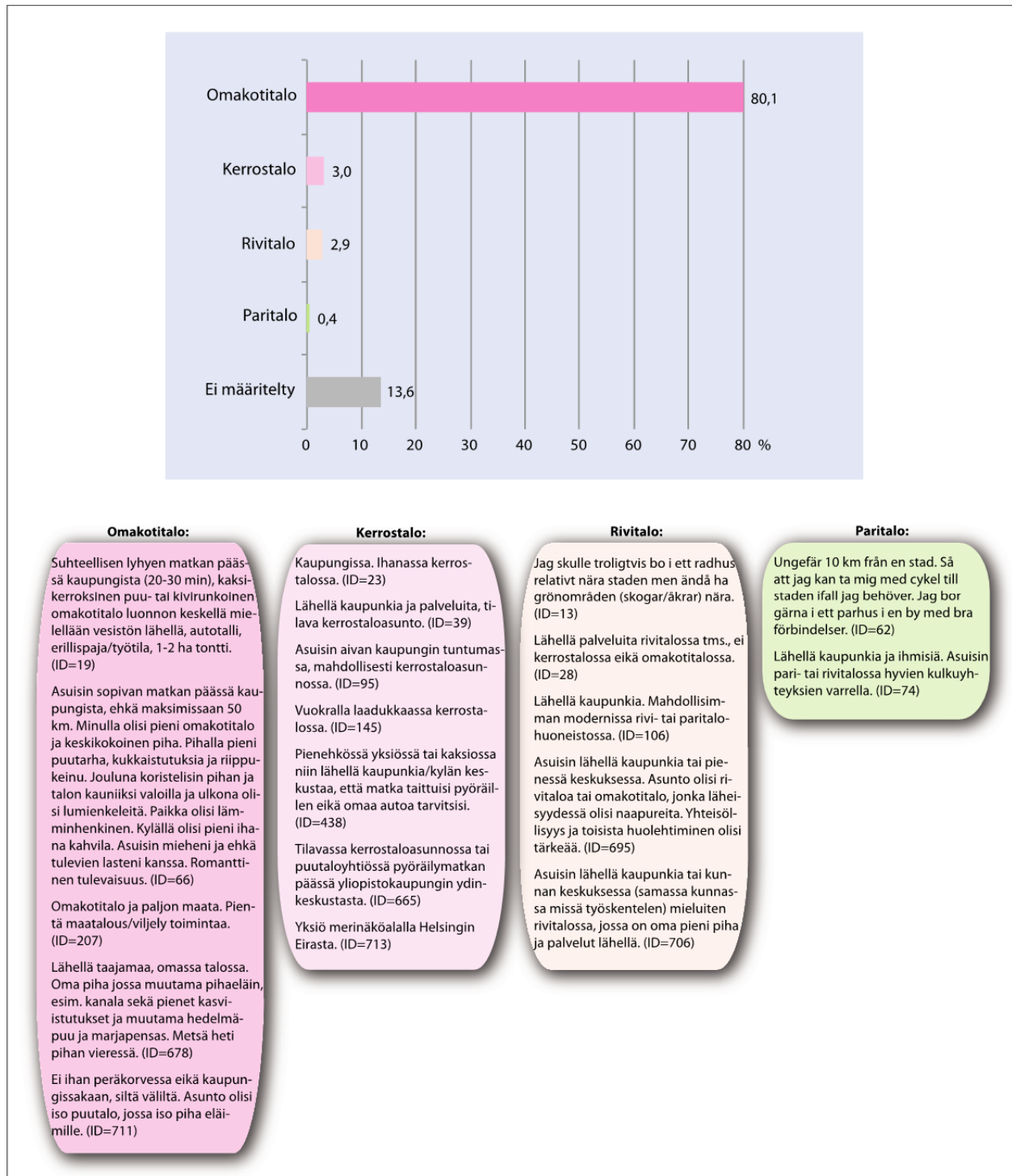
den ja saavutettavuuden kautta, noin 13 % muiden ihmisten kautta ja vajaa kolmannes ei sisällyttänyt siihen lainkaan laadullisia määreitä.

Kuva 32. Oman unelmatulevaisuuden asumisreseptin sisältö: sijainnin tärkein määre.

Omakotitalo oli ylivoimaisesti suosituin asumismuoto nuorten unelmatulevaisuuksissa. Noin 80 prosentilla nuorista asumisresepti sisälsi omakotitalon (kuva 33, liite 4). Rivi- ja omakotitaloasumisesta unelmoi kummastakin noin 3 % vastaajista, ja noin 14 % ei kuvannut asumisunelmaansa talotyyppin tarkkuudella. Niistä, jotka määrittivät asunnon tyyppin, omakotitaloasujien osuus oli peräti 92,7 % (liite 4). Koska unel-

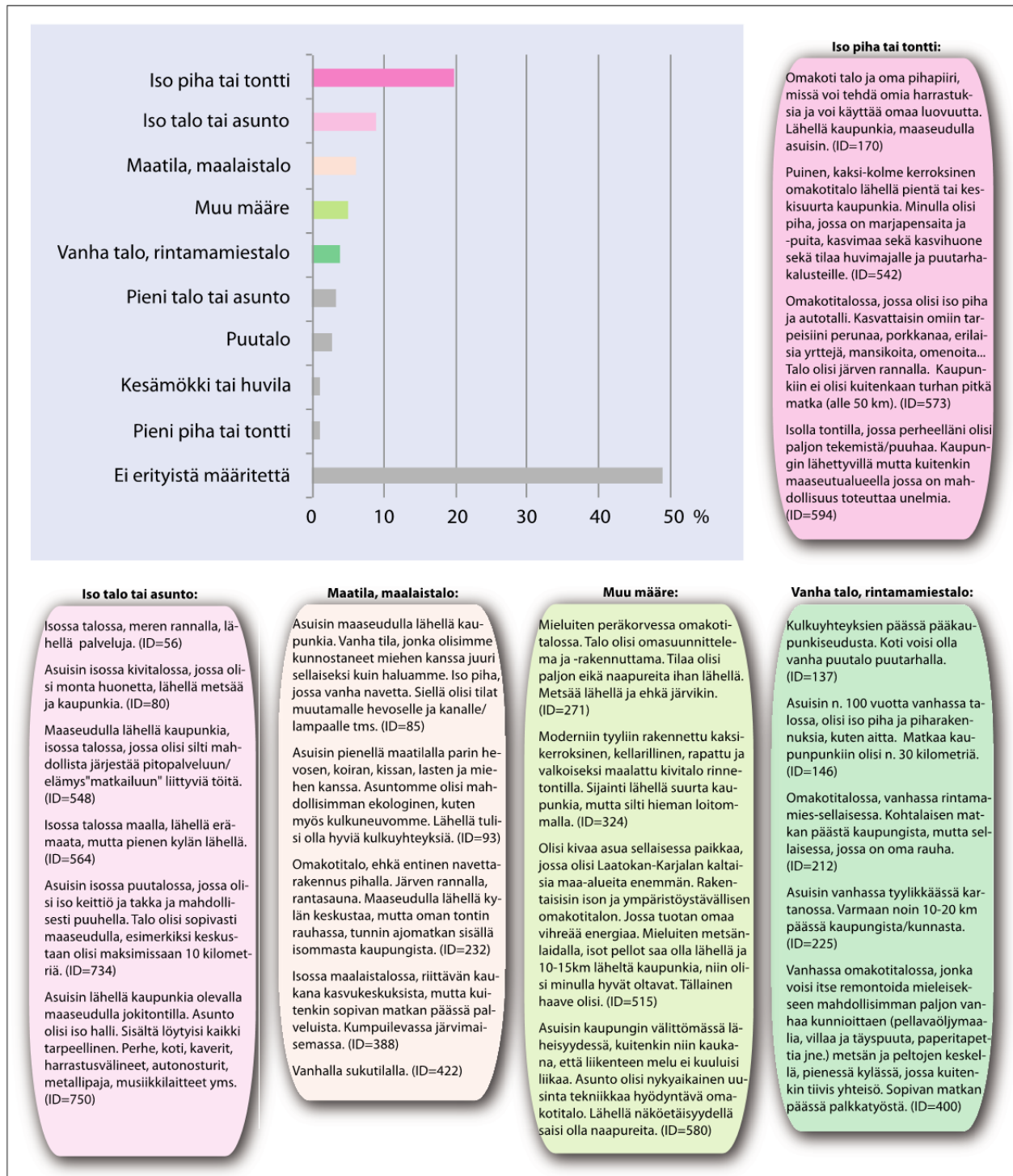
mat kuvaavat pääosin maaseudulle sijoittuvia unelmia, omakotitaloasumisen suosio ei ole yllättävää. *Omakotitaloasuminen maaseudulla on nuorten unelmissa suosittua.*

Kuva 33. Oman unelmatulevaisuuden asumisreseptin sisältö: asunto.

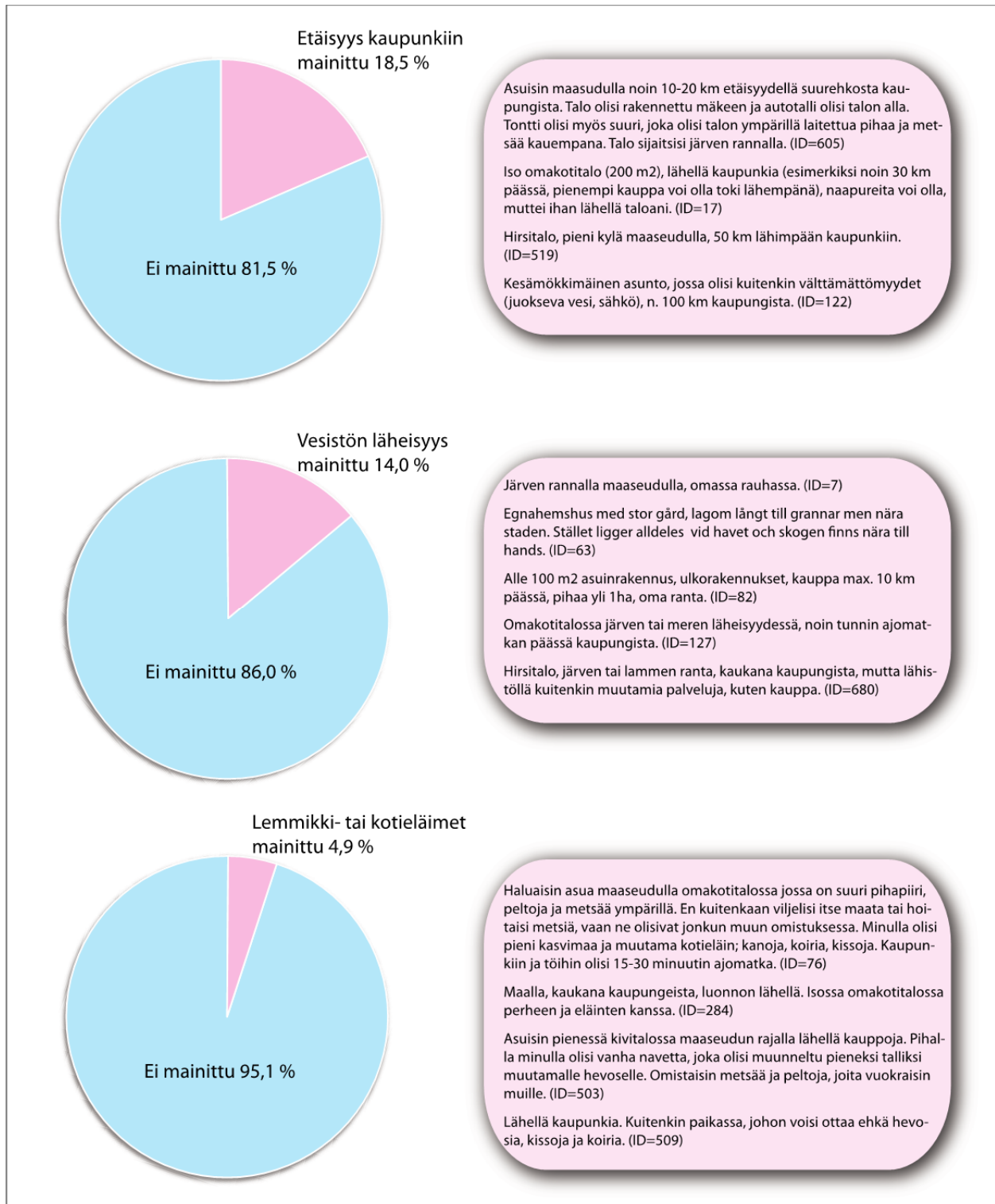
Nuoret unelmoivat erityisesti isosta pihasta, isosta asunnosta, maalaistalosta ja vanhasta talosta. Tärkeimmistä asuntoa koskevista määreistä yleisin oli iso piha tai tontti (20 % vastaajista; kuva 34, liite 4). Iso talo tai asunto oli tärkein määre noin 9 prosentilla vastaajista. Maatilasta tai maalaistalosta haaveili 6 % ja vanhasta talosta (usein rintamamiestalosta) noin 4 % vastaajista. Muutama prosentti vastaajista unelmoi myös

nimenomaan pienestä asunnosta, puutalosta, kesämökki- tai huvilamaisesta asunnosta taikka pienestä (helppo-
hoitoisesta) pihasta. Noin 5 % vastaajista kuvasi asumustaan jollakin muulla määreellä (esim. moderni, ekolo-
ginen, puulämmitteinen, itse suunniteltu, itse rakennettu) ja peräti 49 % kuvasi unelmaansa pelkällä talotyyppillä
ilman erityistä määritettä. Noin kolmannes ensisijaisista määreistä liittyi asunnon kokoon ja noin viidennes
asunnon ikään tai laatuun. *Nuorten asumisunelmien toteutuminen merkitsisi isojen pihojen/ tonttien, isojen asuntojen, maa-
laistalojen ja vanhojen rakennusten suosimista rakentamis- ja asumisvalinnoissa.*

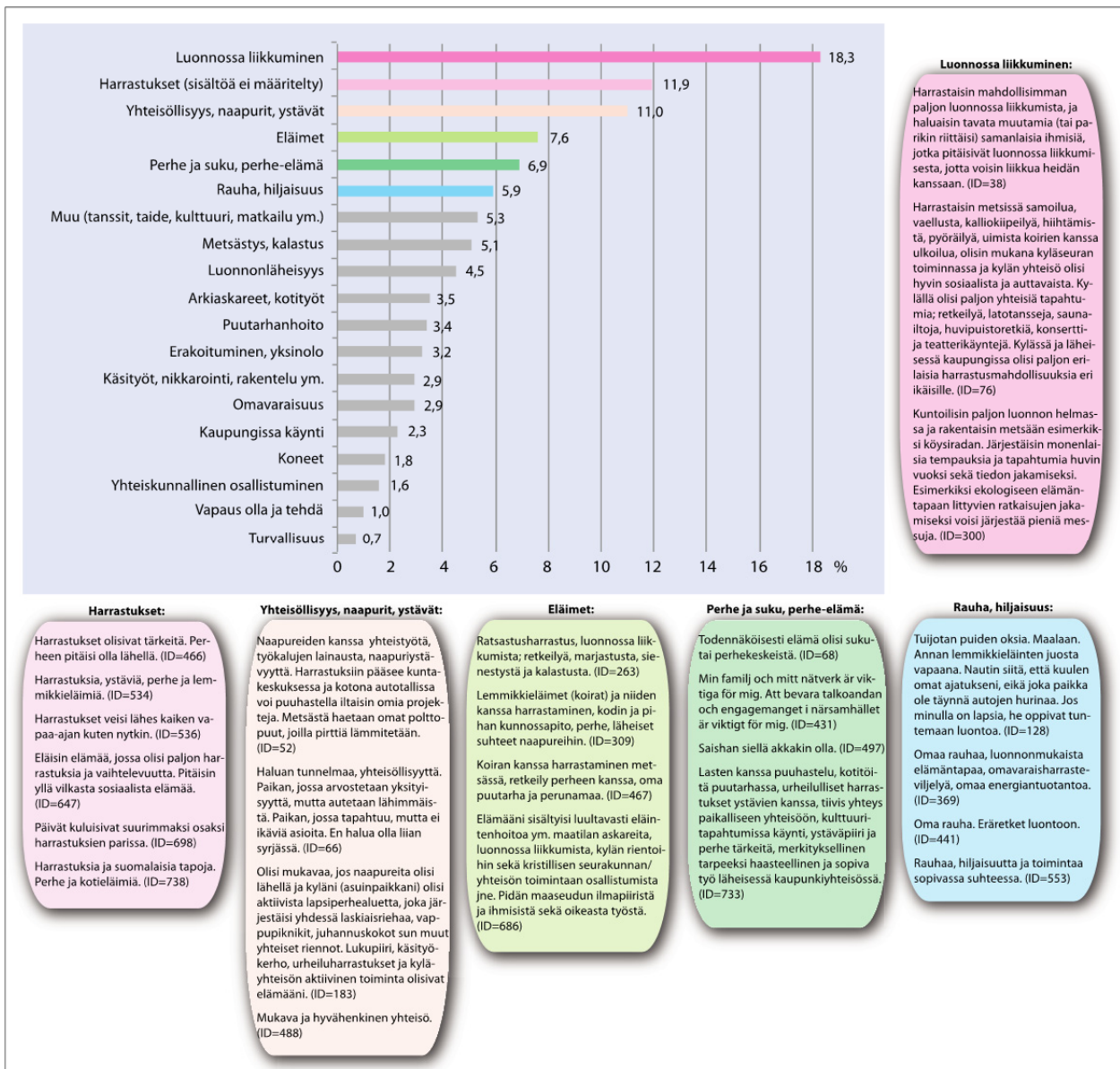
Kuva 34. Oman unelmatulevaisuuden asumisreseptin sisältö: asunnon tärkein määre.

Joka viides nuori määritteli asunnon ihanne-etäisyyden kaupunkiin tarkasti. Noin 19 % vastaajista piti etäisyyttä kaupunkiin niin keskeinä asiana asumisratkaisussaan, että mainitsi tarkan etäisyyden avoimessa vastauksessa (vaikka sitä ei kysytty). Vastausten vaihteluväli oli 5–120 kilometriä (aikana ilmoitettu etäisyys on muunneltu kilometreiksi nopeudella 60 km/tunnissa) ja keskiarvo 31 kilometriä (liite 4). Noin 14 % vastaajista mainitsi vesistön läheisyyden asumisreseptissään ja noin 5 % lemmikki- tai kotieläimet (kuva 35).

Kuva 35. Oman unelmatulevaisuuden asumisreseptin sisältö: lisätarkasteluja.

Elämäntapareseptin tärkeimpiä aineksia olivat luonnossa liikkuminen, harrastukset, tärkeät ihmiset, eläimet ja rauha. Elämäntaparesepteissä oli runsaasti aineksia. Niistä tunnistettiin sekä ensin mainittu asia (jota voidaan pitää ensin mieleen tulevana ja siksi tärkeimpänä) että kymmenen mielenkiintoisen asian esiintyminen (kyllä/ei). Yleisin tärkeimpänä pidetty asia oli luonnossa liikkuminen, jonka mainitsi ensimmäisenä elämäntapareseptin sisältönä noin 18 % nuorista (kuva 36, liite 4). Toiseksi yleisin sisältö muodostui tarkemmin määrittelemättömistä harrastuksista, jotka mainitsi noin 12 % vastaajista. Seuraavaksi yleisimpiä sisältöjä olivat yhteisöllisyys, naapurit ja ystävät (11 %), eläimet (8 %), perhe ja suku (7 %) sekä rauha ja hiljaisuus (6 %). Yli 3 % vastaajista mainitsi myös metsästyksen tai kalastuksen, luonnonläheisyyden, arkiaskareet ja kotityöt, puutarhanhoidon sekä erakoitumisen ja yksinolon elämäntapareseptinsä ensimmäisenä sisältönä. Tätä harvinaisempia (1–3 %) olivat käsityöt ja nikkarointi, omavaraisuus, kaupungissa käynti, koneet, osallistuminen, vapaus ja turvallisuus. Noin 5 % vastauksista koostui sekalaisesta joukosta harvemmin mainittuja sisältöjä (esim. tansseissa käynti, taide, kulttuuri, matkailu, monipuolinen tekeminen). Kaiken kaikkiaan noin kolmannes elämäntapareseptien tärkeimmistä sisällöistä liittyi luontoon ja maaseudun peruspiirteisiin, neljännes muihin ihmisiin ja neljännes itse tekemiseen. *Maaseutu tarjoaa siis aineksia hyvin monenlaisiin elämäntaparesepteihin, joissa korostuvat luonto, oma rauha, yhteisöllisyys ja itse tekeminen.*

Kuva 36. Oman unelmatulevaisuuden elämäntapareseptin sisältö: tärkein (ensin mainittu) sisältö.

Luonto ja yhteisöllisyys puhuttelevat yli puolta nuorista – itse tekeminen ja oman käden jälki joka neljättä. Edellä oli tarkasteltu elämäntapareseptin tärkeintä eli ensin mainittua sisältöä (kuva 36). Kun tarkastellaan sitä, onko mielenkiintoinen sisältöelementti mainittu ylipäättään elämäntapareseptissä, saadaan kattavampi kuva eri asioiden merkityksestä (kuva 37). Tällöin peräti 57 % nuorista mainitsi reseptissään luonnon ja sen mahdollistamat harrastukset. Kun yhdessä muiden kanssa olemisen ja tekemisen sisällytti reseptiinsä noin 53 % nuorista, yksinolon mainitsi 16 % nuorista; osa mainitsi molemmat. Itse tekeminen ja oman käden jälki sisältyi unelmaelämäntavan kuvaukseen 26 prosentilla vastaajista ja eläimet 21 prosentilla vastaajista. Osallistuminen erilaisten järjestöjen ja yhteisöjen toimintaan oli mukana noin prosentilla nuorista. Kaupungissa käynti asioinnin, harrastusten tai ystävien vuoksi sisältyi elämäntapareseptiin 9 prosentilla vastaajista. Jonkinasteisen omavaraisuuden tavoittelun ruuassa, energiassa tms. sisällytti elämäntapareseptiinsä noin 7 % vastaajista, koneet noin 5 % vastaajista ja lasten hyvän kasvu ympäristön noin 5 % vastaajista (kuva 37). Nämä sisällöt puhuttelevat siis paljon laajempaa osaa nuorista kuin vain tärkeimmäksi nimetyn sisältöosuuden perusteella voisi

päätellä. Jos elämäntapareseptien toteuttamismahdollisuuksiin onnistutaan tarjoamaan edellytykset luontopohjaisiin toimintoihin, yhteisöllisyyteen, itse tekemiseen, eläintenpitoon, yksinoloon, osallistumiseen ja kaupungissa käyntiin, ollaan mahdollistettu jo nuorten enemmistön mieltymysten toteutuminen.

Kuva 37. Oman unelmatulevaisuuden elämäntapareseptin sisältö: lisätarkasteluja.

Unelmatulevaisuuksien kokonaisuudet

Nuorilla on tuhansia erilaisia unelmatulevaisuuksia. Nuoret unelmoivat monenlaisista töistä, asumisympäristöistä ja elämäntavoista. Unelmien sisältölähtöisessä tyypittelyssä tunnistettiin esimerkiksi 11 erilaista toimeentulon sisältöön, 9 asunnon sijaintiin, 10 asunnon laatuun ja 19 elämäntavan sisältöön liittyvää määrettä. Näistä muodostuu jo lähes 19.000 erilaista tulevaisuutta. Nuorten unelmiin vastaaminen edellyttää siis moni-

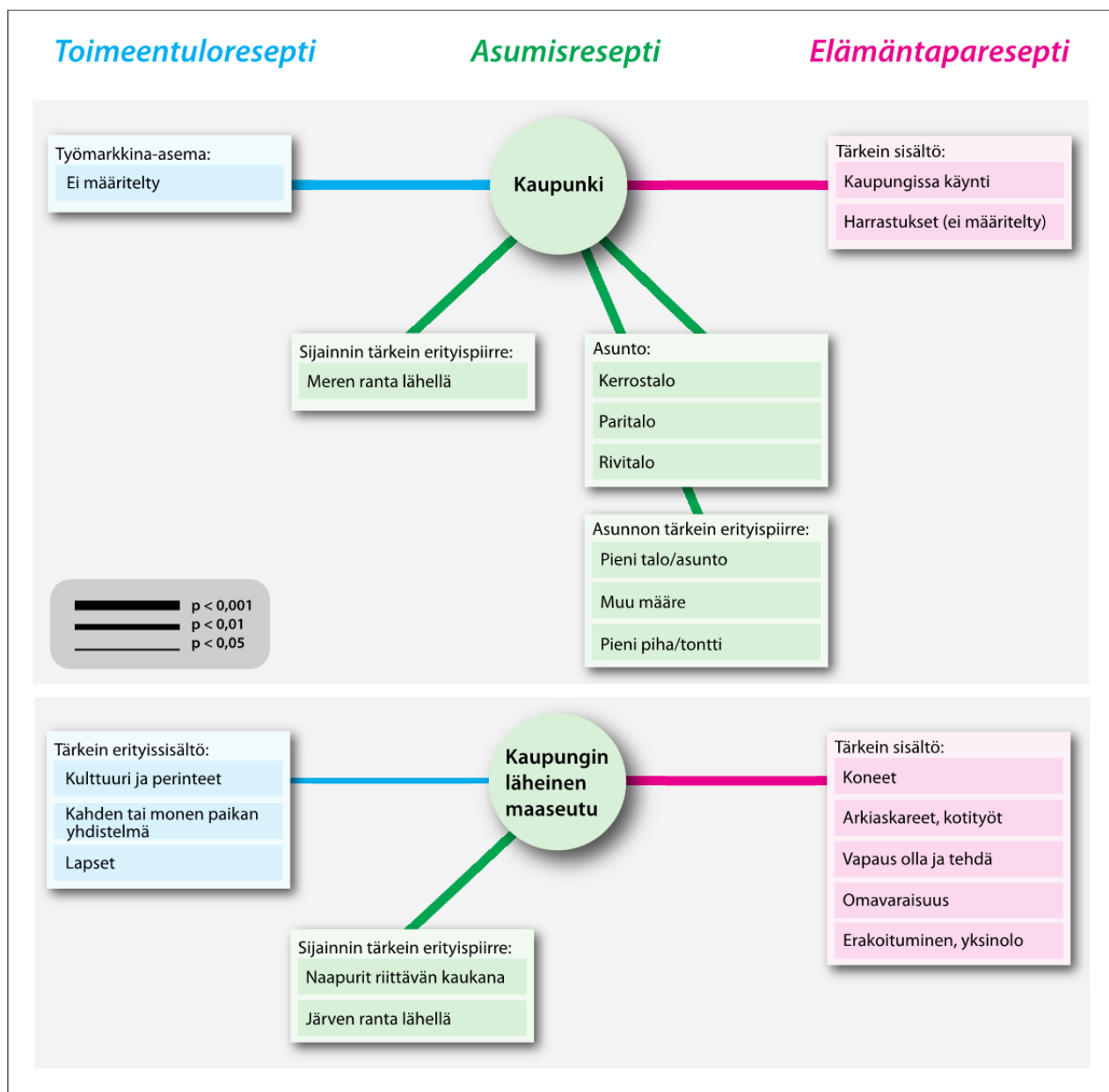
muotoisen yhteiskunnan säilyttämistä ja monenlaisten valintojen mahdollistamista. Toimeentulon, asumisen ja elämäntavan sisältöjen kirjosta muodostuu myös jossain määrin säännönmukaisia kokonaisuuksia. Näitä on tutkittu asettamalla kiintopisteeksi asumisen sijaintia koskeva valinta. Sijainnin yhteyttä toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptin sisältöihin on analysoitu riippumattomuustestauksella (χ^2 -testisuure) ja tulokset on esitetty aluetyypeittäin kuvassa 38. Havaintojen määrä oli 682–700 ja tuloksista on esitetty vain tilastollisesti merkitsevät yhteydet ($p < 0,05$); muiden kokonaisuuksien jakaumat eivät siis poikenneet merkittävästi eri aluetyypin välillä. Kustakin muuttujasta on esitetty ne luokat, joiden osuus ko. alueella on yli 10 prosenttiyksikköä kaikkien alueiden keskiarvoa suurempi. Kirkonkylät ja kylät on yhdistetty maaseudun keskuksiksi.

Kaupunkeihin sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat määrittelemätön toimeentulo, meren läheisyys, tiivis asuminen ja määrittelemättömät harrastukset. Toimeentuloreseptin osalta kaupunkeihin sijoitetut unelmatulevaisuudet eivät poikenneet merkittävästi kaikkien alueiden keskiarvosta toimialan tai työn erityisissä suhteiden, mutta työmarkkina-asemassa oli eroa. Yrittäjyyden ja palkkatyön välinen raja-ajaus jäi nimittäin kaupungeissa hämäräksi muita sijaintivaihtoehtoja useammin, mikä voi viitata siihen, että sitä ei pidetty yhtä merkittävänä kuin muilla alueilla. Asumisreseptissä kaupunkia profiloivat meren rannan läheisyys, kaupunkimaiset talotyyppit sekä asunnon ja tontin pienenä. Myös muiden asuntoon liittyvien määreiden (esim. moderni, toimiva) osuus oli kaupunkeihin sijoittuvissa tulevaisuuksissa keskimääräistä suurempi. Kaupunkien elämäntapareseptissä korostuivat kaupungissa käynti ja määrittelemättömät harrastukset eli monipuolinen palvelu- ja harrastustarjonta (kuva 38a). *Kaupungeissa erityistä on siis tarkoin määritettyä asuminen sekä toimeentulo- ja elämäntapavaihtoehtojen avoimuus.*

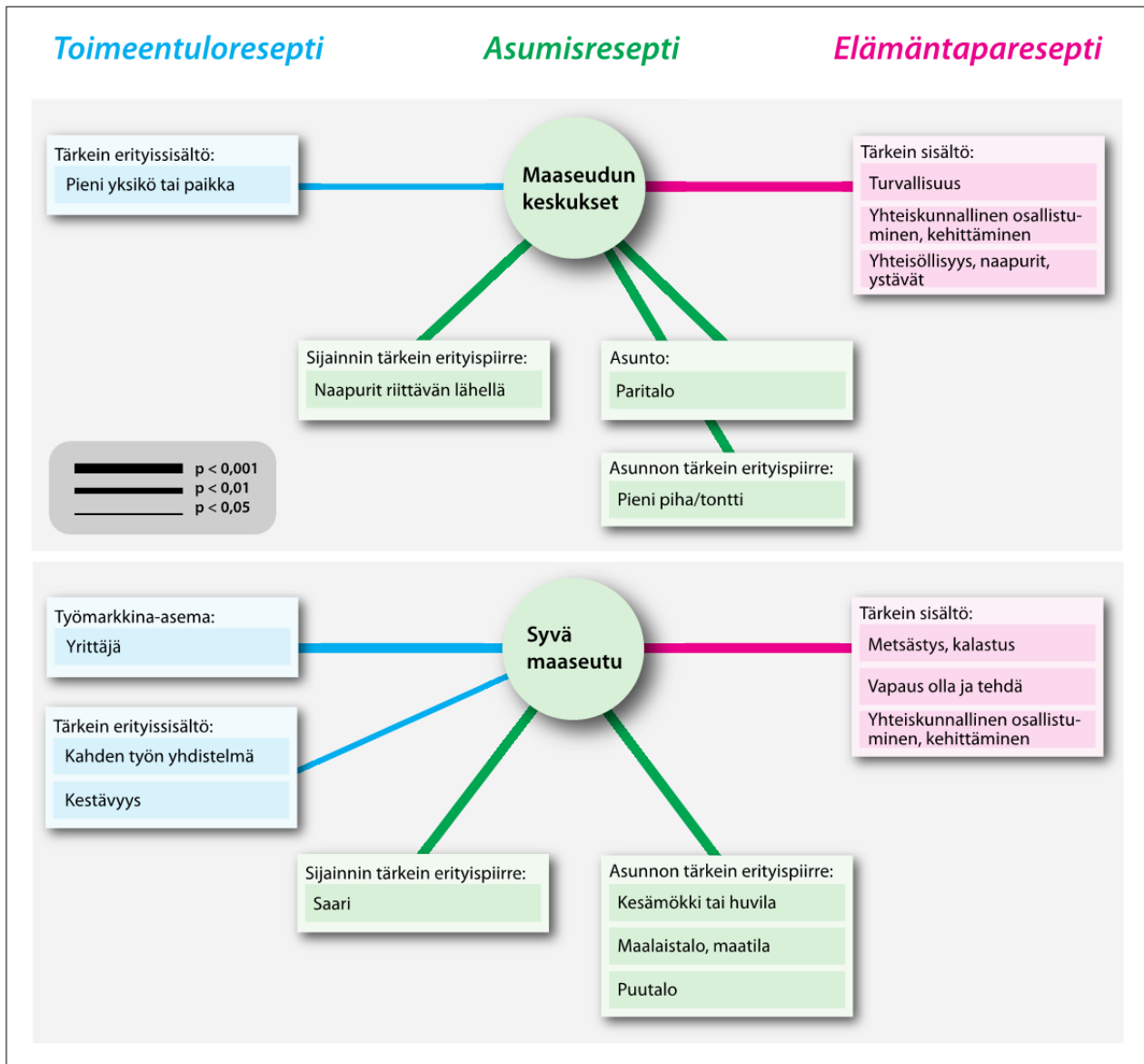
Kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat kulttuuri ja perinteet, monipaikkaisuus, lapset, yksityisyys, järven läheisyys ja monenlaiset elämäntapareseptit. Kaupunkien läheisen maaseudun toimeentuloreseptit eivät poikenneet merkittävästi keskiarvosta työmarkkina-aseman tai toimialan osalta, mutta työn sisältöä määrittivät keskimääräistä useammin kulttuuriin liittyvä työ, kahteen paikkaan perustuva työ (ml. pendelöinti) sekä lapsiin liittyvä työ (kuva 38a). Asumisreseptissä tätä aluetyypia profiloivat sijainnin kaksi piirrettä: naapureiden ”riittävä” etäisyys ja järven rannan läheisyys. Asunnon tyyppiin tai erityispiirteisiin ei liittynyt merkittäviä poikkeamia kaikkien alueiden keskiarvoista. Kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoittuvissa elämäntapareseptissä oli sen sijaan paljon juuri tälle aluetyypille ominaisia sisältöjä: koneiden kanssa puuhastelua, arkiaskareita ja kotitöitä, vapautta olla ja tehdä, omavaraisuuden tavoittelua sekä yksinoloa. *Kaupunkien läheisellä maaseudulla erityistä oli siis monipaikkainen työ ja monipuolinen puuhastelu omassa rauhassa.*

Maaseudun keskuksiin (kirkonkyläin ja kyliin) sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat työ pienessä yksikössä, yhteisöllisyys, turvallisuus ja osallistuminen. Unelmatulevaisuuksien toimeentuloreseptien työmarkkina-asemat tai toimialat maaseudun keskuksissa eivät poikenneet merkittävästi kaikkien alueiden keskiarvosta (kuva 38b). Sen sijaan työhön liitettiin keskimääräistä useammin pienenä koskeva erityisissä: työ pienessä kunnassa, pienessä yrityksessä, pienessä koulussa tms. Asumisreseptissä pidettiin sijainnin osalta keskimääräistä yleisemmin tärkeänä sitä, että naapurit olivat riittävän lähellä. Asuntona mainittiin keskimääräistä yleisemmin paritalo ja asunnon määreistä pieni piha tai tontti. Elämäntapareseptin tärkeimpänä sisältönä mainittiin usein turvallisuus, osallistuminen erilaisten organisaatioiden ja yhteisöjen toimintaan sekä yhteisöllisyys, naapureiden ja ystävien tärkeys. *Maaseudun keskuksissa erityistä oli siis pienenä ja yhteisöllisyys – läheisyyden ekonomia.*

Syvälle maaseudulle sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat yrittäjyys, monitoimisuus, puutaloasuminen, metsästys ja kalastus, vapaus ja osallistuminen. Syvän maaseudun *toimeentuloreseptit* perustuvat keskimääräistä yleisemmin yrittäjyyteen sekä sisällöltään kahden työn yhdistelmään (esim. palkkatyö + yrittäjyys) ja ympäristölliseen kestävyys. Toimialan osalta syvän maaseudun unelmat eivät poikenneet merkittävästi kaikkien alueiden keskiarvosta. *Asumisreseptin* suhteen syvällä maaseudulla unelmoitiin keskimääräistä useammin saaressa asumisesta sekä kesämökkimäisestä tai huvilamaisesta asunnosta, maatalo-asunnosta ja puutalossa asumisesta. Syvälle maaseudulle sijoittuvien unelmatulevaisuuksien *elämäntaparesepteissä* korostuivat metsästys ja kalastus, vapaus olla ja tehdä sekä osallistuminen erilaisten organisaatioiden ja yhteisöjen toimintaan. *Syvässä maaseudussa erityistä oli siis yrittäjyys, luontoon liittyvä asuminen (mökki, maatalo, puutalo), eriharrastus ja vapaus.*

Kuva 38a. Unelmatulevaisuuksien kokonaisuudet: kaupungeja ja kaupunkien läheistä maaseutua profiloivat sisällöt.

Kuva 38b. Unelmatulevaisuuksien kokonaisuudet: maaseudun keskuksia ja syvää maaseutua profiloivat sisällöt.

Aluetyypit erilaisti unelmien sisältöä huomattavasti vahvemmin kuin maantieteellinen alue.

Unelmatulevaisuuden sijaintialueen perusteella ei ollut mahdollista hahmottaa edellisenkaltaisia kokonaisuuksia, koska vain harvat unelmatulevaisuuksien sisällöt kiinnittyivät alueisiin (kuusi aluetta, ks. 4.3.2) tilastollisesti merkitsevällä tavalla. *Toimeentuloreseptin* eri ulottuvuuksissa ei ollut lainkaan merkitseviä eroja. *Asumisreseptissä* asunnon sijainnin tärkeimmällä erityispiirteellä oli yhteys unelmatulevaisuuden sijaintialueeseen ($\chi^2=79,185$, $df=54$, $p<0,05$): Uudellemaalle sijoittuvissa tulevaisuuksissa esiintyivät keskimääräistä selvästi yleisemmin hyvät yhteydet, Lounais-Suomessa ja Pohjanmaalla meren läheisyys, Sisä-Suomessa sijainti saarella ja naapureiden riittävä läheisyys sekä Itä-Suomessa naapureiden riittävä etäisyys. *Elämäntapareseptissä* luonto ja sen mahdollistamat harrastukset esiintyivät keskimääräistä yleisemmin Uudellemaalle, Lounais-Suomeen ja Lappiin sijoittuvissa tulevaisuuksissa ($\chi^2=13,047$, $df=6$, $p>0,05$) ja kaupungissa käynti Uudellemaalle sijoittuvissa tulevaisuuksissa ($\chi^2=13,465$, $df=6$, $p<0,05$).

Yhdistyvätkö nuorten taustatekijät unelmatulevaisuuksien sisältöihin? Tätä on analysoitu muutamien maaseudun kehittämiss politiikan kannalta mielenkiintoisten tekijöiden suhteen riippumattomuustestauksella (χ^2 -testisuure). Toimeentuloreseptistä on analysoitu työmarkkina-asemaa sekä toimeentulon rakentumista kahden työn tai kahden paikan varaan. Asumisreseptistä on analysoitu sijainnin ja asunnon erityispiirteitä. Elämäntapareseptistä on analysoitu kymmenen sisällön esiintymistä.

Yrittäjyys oli erityisesti miesten ja ammattikoulutuksen saaneiden unelmien toteutustapa. Unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptissä työmarkkina-asema yhdistyi tilastollisesti merkitsevällä tavalla sukupuoleen ja koulutukseen. Koska maaseudulla on kaupunkeja vähemmän palkkatyötilaisuuksia, yrittäjyys on kiinnostava sisältö. Osana unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptiä se oli yleisin miesten ja ammattikoulutuksen saaneiden keskuudessa ja harvinaisin naisten ja yliopistokoulutuksen saaneiden keskuudessa (taulukko 11). Muiden taustatekijöiden suhteen unelmatulevaisuuden perustuminen yrittäjyyteen tai palkkatyöhön ei poikennut merkittävästi kaikkien vastaajien keskiarvoista – ei myöskään maantieteellisen alueen osalta (kuusi aluetta).

Taulukko 11. Työmarkkina-aseman sisällön yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä yrittäjyyden suosio toimeentuloreseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Yrittäjyys yleisin, kun...	Yrittäjyys harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	677	8,006	4		
Asuinkunnan kuntaryhmä	693	5,981	4		
Ikäryhmä	695	3,297	2		
Sukupuoli	674	10,422**	2	Mies	Nainen
Perhesuhteet	667	1,277	2		
Lapset	668	1,151	2		
Työelämätilanne	656	10,007	6		
Koulutus (korkein suoritettu)	674	37,552***	8	Ammattikoulu	Yliopisto
Koulutus (korkein kesken)	305	16,734**	6	Ammattikoulu	Yliopisto

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Toimeentuloresepti rakentui kahden paikan varaan erityisesti työelämässä olevilla ja yliopistokoulutuksen saaneilla. Kahteen paikkaan perustuva toimeentulon hankintatapa yhdistyi tilastollisesti merkitsevällä tavalla työelämätilanteeseen ja koulutukseen. Monipaikkaisuus sisältyi erityisesti työssä käyvien ja yliopistokoulutettujen toimeentuloreseptiin – harvinaisinta se oli työttömillä ja lukion käyneillä (taulukko 12).

Taulukko 12. Kahden paikan yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio toimeentuloreseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Kaksi paikkaa yleisin, kun...	Kaksi paikkaa harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	677	0,993	2		
Asuinkunnan kuntaryhmä	693	2,476	2		
Ikäryhmä	695	1,315	1		
Sukupuoli	674	2,512	1		
Perhesuhteet	667	0,348	1		
Lapset	668	0,547	1		
Työelämätilanne	656	16,342**	3	Työssä	Työtön
Koulutus (korkein suoritettu)	674	26,561***	4	Yliopisto	Lukio
Koulutus (korkein kesken)	305	7,317	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Toimeentuloresepti rakentui kahden työn varaan erityisesti maaseutukunnissa asuvilla varttuneemmilla lapsiperheillä, joilla oli ammattikoulutus. Monitoimisuus yhdistyi tilastollisesti merkitsevällä tavalla useisiin taustatekijöihin: asuinkuntaan, ikäryhmään, perhesuhteisiin, lasten olemassaoloon ja koulutukseen. Se oli yleisintä maaseutukunnissa asuvilla ja harvinaisinta taajaan asutuissa tai kaupunkimaisissa kunnissa asuvilla. Iän suhteen yrittäjyys sisältyi unelmatulevaisuuteen yleisemmin varttuneemmilla kuin aivan nuorilla. Perheellistyminen yhdistyi yrittäjyysunelmien lisääntymiseen. Ammattikoulutuksen saaneilla yrittäjyys oli eri koulutustaustoista yleisimmin mukana unelmissa; harvinaisinta tämä oli peruskoulun käyneillä (taulukko 13).

Taulukko 13. Kahden työn yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio toimeentuloreseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Kaksi työtä yleisin, kun...	Kaksi työtä harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	677	1,493	2		
Asuinkunnan kuntaryhmä	693	10,564**	2	Maaseutumainen kunta	Taajaan asuttu tai kaupunkimainen kunta
Ikäryhmä	695	7,255**	1	25-31 vuotta	18-24 vuotta
Sukupuoli	674	0,242	1		
Perhesuhteet	667	4,404*	1	Parisuhteessa	Yksineläjä
Lapset	668	4,308*	1	On	Ei ole
Työelämätilanne	656	5,553	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	674	13,815**	4	Ammattikoulu	Peruskoulu
Koulutus (korkein kesken)	305	1,395	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Asumisreseptissä erityisesti tietyille ryhmille sijainnissa tärkeiksi asioiksi erottuivat oma rauha, hyvät yhteydet ja palveluiden läheisyys. Unelmatulevaisuuden alueellista sijaintia on analysoitu erikseen luvussa 4.3.2, joten tässä tarkastellaan vain joitain sijainnin erityispiirteitä. Erityispiirteet yhdistyivät tilastollisesti merkitsevällä tavalla asuinkuntaan, sukupuoleen, ikään, lasten olemassaoloon ja koulutukseen (taulukko 14). Taajaan asutuissa kunnissa asuvat sisällyttivät elämäntapareseptiinsä erityisen yleisesti oman rauhan. Naisilla

asuinpaikalle oli tärkeää hyvien yhteyksien olemassaolo. Parisuhteessa olevat arvostivat palveluiden läheisyyttä ja lapsiperheet sitä, että naapurit ovat riittävän kaukana. Yliopistokoulutuksen saaneille oli sijainnissa erityisen merkityksellistä palveluiden läheisyys. Erillistarkastelussa vesistön läheisyydellä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä mihinkään vastaajien taustatekijöistä, vaan se oli likimain yhtä lailla tärkeää kaikille nuorille. Maantieteellisistä alueista palveluiden läheisyys oli keskimääräistä tärkeämpää Lapissa.

Taulukko 14. Sijainnin erityispiirteiden yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio asumisreseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Merkittävin poikkeama keskimääräisestä suosiosta
Syntymäkunnan kuntaryhmä	679	23,009	14	
Asuinkunnan kuntaryhmä	695	31,158**	14	Taajaan asuttu kunta: oma rauha
Ikäryhmä	697	7,352	7	
Sukupuoli	676	24,116**	7	Naiset: hyvät yhteydet
Perhesuhteet	669	20,327**	7	Parisuhteessa: palvelut lähellä
Lapset	669	15,551*	7	On: naapurit riittävän kaukana
Työelämätilanne	658	23,948	21	
Koulutus (korkein suoritettu)	676	46,186*	28	Yliopisto: palvelut lähellä
Koulutus (korkein kesken)	304	31,907	21	

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet. Analyysiä varten järven ranta lähellä, meren ranta lähellä ja saari on yhdistetty yhdeksi luokaksi (vesistö lähellä). Merkittävin poikkeama on määritetty suurimpana erona keskiarvoon (prosenttiyksiköinä).

Asumisreseptissä tietyille ryhmille asunnossa tärkeiksi asioiksi erottuivat asunnon ja pihan koko. Asunnon erityispiirteet yhdistyivät tilastollisesti merkitsevällä tavalla vastaajien taustatekijöistä vain sukupuoleen ja perhesuhteisiin. Tilava asunto ja iso piha olivat merkityksellisiä erityisesti naisten unelmatulevaisuuksien asumisresepteissä – pieni asunto ja pieni piha taas yksieläijien asumisratkaisuihin (taulukko 15). Erillistarkastelussa asunnon tyypillä (omakotitalo, kerrostalo jne.) ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä mihinkään vastaajien taustatekijöistä. Maantieteellisistä alueista unelma omakotitalossa asumisesta oli erityisen yleinen Lapissa syntyneiden nuorten keskuudessa (91 %; $\chi^2=39,725$; $df=24$; $p<0,05$).

Taulukko 15. Asunnon erityispiirteiden yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio asumisreseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Merkittävin poikkeama keskimääräisestä suosiosta
Syntymäkunnan kuntaryhmä	679	16,948	12	
Asuinkunnan kuntaryhmä	695	9,721	12	
Ikäryhmä	697	8,201	6	
Sukupuoli	676	18,712**	6	Naiset: iso asunto, iso piha
Perhesuhteet	669	14,143*	6	Yksineläjät: pieni asunto, pieni piha
Lapset	669	12,597	6	
Työelämätilanne	658	13,206	18	
Koulutus (korkein suoritettu)	676	13,413	24	
Koulutus (korkein kesken)	304	15,665	18	

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet. Analyysiä varten iso asunto/talo ja iso piha/tontti on yhdistetty yhdeksi luokaksi (iso), samoin pieni talo/asunto ja pieni piha/tontti (pieni). Kesämökki tai huvila on yhdistetty muiden määreiden luokkaan. Merkittävin poikkeama on määritetty suurimpana erona keskiarvoon (prosenttiyksiköinä).

Elämäntapareseptissä tietyille ryhmille tärkeitä asioita olivat yhteisöllisyys, eläimet, koneet, kaupungissa käynti ja hyvä lasten kasvuympäristö – luonto, yksinolo, itse tekeminen, omavaraisuus ja osallistuminen olivat kaikille ryhmille likimain yhtä tärkeitä sisältöjä. Kymmenen elämäntapareseptissä mainitun sisällön (liite 5) yhdistymistä vastaajien taustatekijöihin analysoitiin kutakin erikseen. Näistä *yhteisöllisyys* oli selvästi keskimääräistä yleisemmin elämäntapareseptin sisältönä maaseutumaisessa kunnassa syntyneillä ja naisilla (taulukko 16). Eläimet sisältyivät erityisesti naisten (taulukko 17) ja koneet miesten elämäntaparesepteihin (taulukko 18). Kaupungeissa syntyneet ja kaupungeissa asuvat pitivät mahdollisuutta kaupungissa käymiseen merkittävänä elämäntavan sisältönä (taulukko 19). Maaseutua pitivät hyvänä lasten kasvuympäristönä hieman varttuneemmat nuoret aikuiset, joilla oli lapsia (taulukko 20). Muilla taustatekijöillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä edellä mainittujen sisältöjen yleisyyteen. Lisäksi puolet tarkastelluista sisällöistä oli sellaisia, että ne eivät yhdistyneet tilastollisesti merkitsevällä tavalla mihinkään taustatekijään, vaan olivat likimain yhtä lailla merkityksellisiä tai merkityksettömiä kaikille nuorille. Näitä olivat luonto ja luonnon mahdollistamat harrastukset, yksinolo, itse tekeminen ja oman käden jälki, omavaraisuus ja osallistuminen.

Taulukko 16. Yhteisöllisyyden (”yhdessä muiden kanssa”) yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Yhteisöllisyys yleisin, kun...	Yhteisöllisyys harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	662	6,370*	2	Maaseutumainen kunta	Taajaan asuttu kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	678	2,268	2		
Ikäryhmä	679	0,023	1		
Sukupuoli	658	19,927***	1	Nainen	Mies
Perhesuhteet	652	0,052	1		
Lapset	652	2,384	1		
Työelämätilanne	652	4,908	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	658	9,252	4		
Koulutus (korkein kesken)	298	1,107	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Taulukko 17. Eläinten yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Eläimet yleisin, kun...	Eläimet harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	662	0,654	2		
Asuinkunnan kuntaryhmä	678	2,014	2		
Ikäryhmä	679	0,035	1		
Sukupuoli	658	71,784***	1	Nainen	Mies
Perhesuhteet	652	0,062	1		
Lapset	652	1,267	1		
Työelämätilanne	652	5,584	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	658	1,704	4		
Koulutus (korkein kesken)	298	1,065	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Taulukko 18. Koneiden yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Koneet yleisin, kun...	Koneet harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	662	1,769	2		
Asuinkunnan kuntaryhmä	678	1,508	2		
Ikäryhmä	679	3,002	1		
Sukupuoli	658	36,127***	1	Mies	Nainen
Perhesuhteet	652	0,000	1		
Lapset	652	0,125	1		
Työelämätilanne	652	1,054	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	658	9,142	4		
Koulutus (korkein kesken)	298	1,542	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkisyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Taulukko 19. Kaupungissa käynnin yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Kaupungissa käynti yleisin, kun...	Kaupungissa käynti harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	662	6,702*	2	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	678	6,588*	2	Kaupunkimainen kunta	Maaseutumainen kunta
Ikäryhmä	679	0,030	1		
Sukupuoli	658	1,363	1		
Perhesuhteet	652	1,736	1		
Lapset	652	0,640	1		
Työelämätilanne	652	1,522	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	658	1,761	4		
Koulutus (korkein kesken)	298	4,377	3		

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkisyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

Taulukko 20. Hyvän lasten kasvuympäristön yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Hyvä kasvuympäristö yleisin, kun...	Hyvä kasvuympäristö harvinaisin, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	662	0,569	2		
Asuinkunnan kuntaryhmä	678	2,604	2		
Ikäryhmä	679	7,488**	1	25-31 vuotta	18-24 vuotta
Sukupuoli	658	1,209	1		
Perhesuhteet	652	2,131	1		
Lapset	652	15,881***	1	On	Ei ole
Työelämätilanne	652	6,758	3		
Koulutus (korkein suoritettu)	658	0,525	4		
Koulutus (korkein kesken)	298	4,441	3		

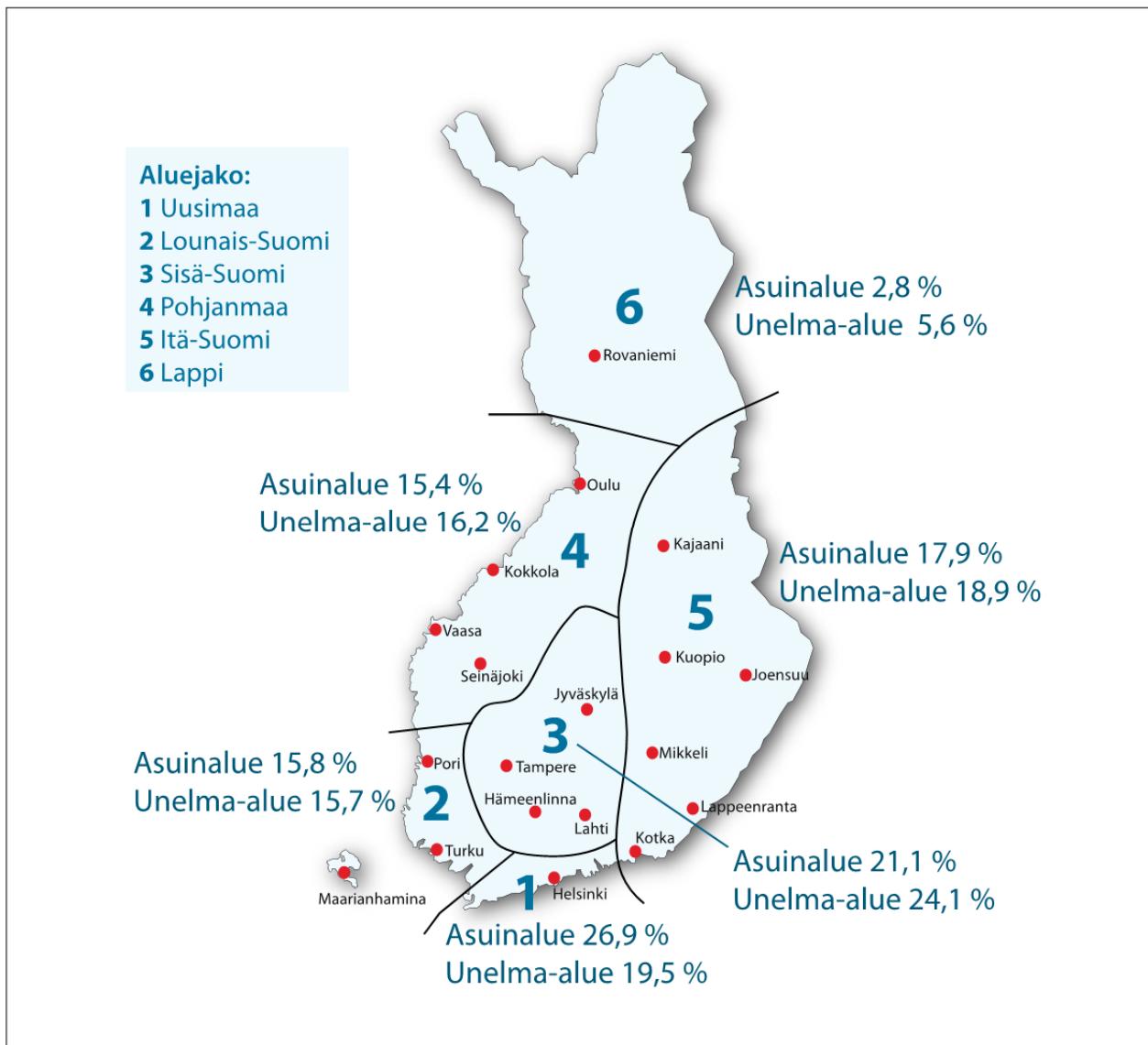
χ^2 -testisuureen tilastollinen merkisyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

4.3.2. Unelmatulevaisuuden sijainti

Nuoret sijoittivat unelmatulevaisuutensa kartalle ja keskus-syrjäseutu -jatkumolle. Vastaajat saivat sijoittaa hahmottelemansa unelmatulevaisuuden kartalle, jossa Suomi oli jaettu kuuteen alueeseen. Aluejako perustui löyhästi historiallisiin maakuntiin, koska maakunnat ja ELY-keskusten alueet olisivat olleet liian pieniä (myös tilastolliseen analyysiin) ja NUTS-alueet taas tähän tarkoitukseen käyttökelvottomia esimerkiksi epämääräisen itä-länsi -jaon vuoksi. Näin alueiksi muodostuivat 1) Uusimaa, 2) Lounais-Suomi, 3) Sisä-Suomi, 4) Pohjanmaa, 5) Itä-Suomi ja 6) Lappi. Lopuksi vastaajat saivat vielä sijoittaa unelmatulevaisuutensa keskus-syrjäseutu -jatkumolle *edellä mainitun maantieteellisen alueen sisällä*. Aluetyypijaossa käytettiin neljää luokkaa: 1) alueen keskuskaupungit, 2) kaupunkien läheinen maaseutu, 3) kirkonkylät ja kyläkeskukset sekä 4) syvä maaseutu.

Unelmatulevaisuuksien sijoittuminen eri alueille

Sisä-Suomessa ja Lapissa on vetovoimaa nuorten unelma-alueina. Unelmatulevaisuuksista noin 20 % sijoittui Uudellemaalle (kuva 39). Alueen osuus vastaajista (ja likimain perusjoukosta) oli noin 27 % eli selvästi suurempi. Lounais-Suomen osuus sekä unelmatulevaisuuksista että vastaajista oli likimain sama, noin 16 %. Kaikkien muiden alueiden osuus unelmatulevaisuuksista oli suurempi kuin niiden osuus vastaajista. Itä-Suomen ja Pohjanmaan osuus unelmatulevaisuuksista oli noin prosenttiyksikön suurempi kuin osuus vastaajista. Kaikkein suurin ero – noin kolme prosenttiyksikköä – oli Sisä-Suomessa ja Lapissa, jotka olisivat unelmien toteutuessa suurimpia ”voittaja-alueita”. Perusjoukkoon suhteutettuna noin 173.000 nuorta sijoittaa unelmatulevaisuutensa Uudellemaalle, noin 139.000 Lounais-Suomeen, noin 213.000 Sisä-Suomeen, noin 143.000 Pohjanmaalle, noin 168.000 Itä-Suomeen ja noin 49.000 Lappiin.

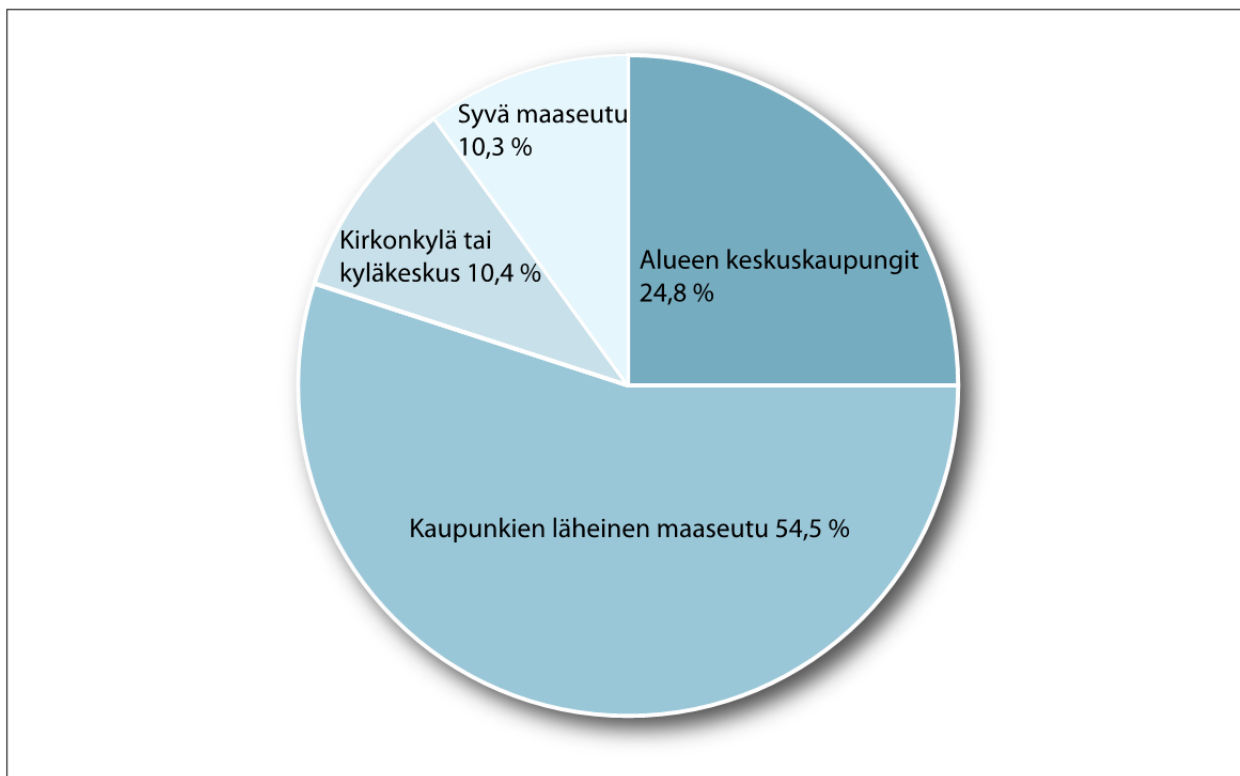

Kuva 39. Alueiden osuudet unelmatulevaisuuksista (n=718) ja vastaajista (n=748).

Unelmatulevaisuuksien sijoittuminen eri aluetyypeille

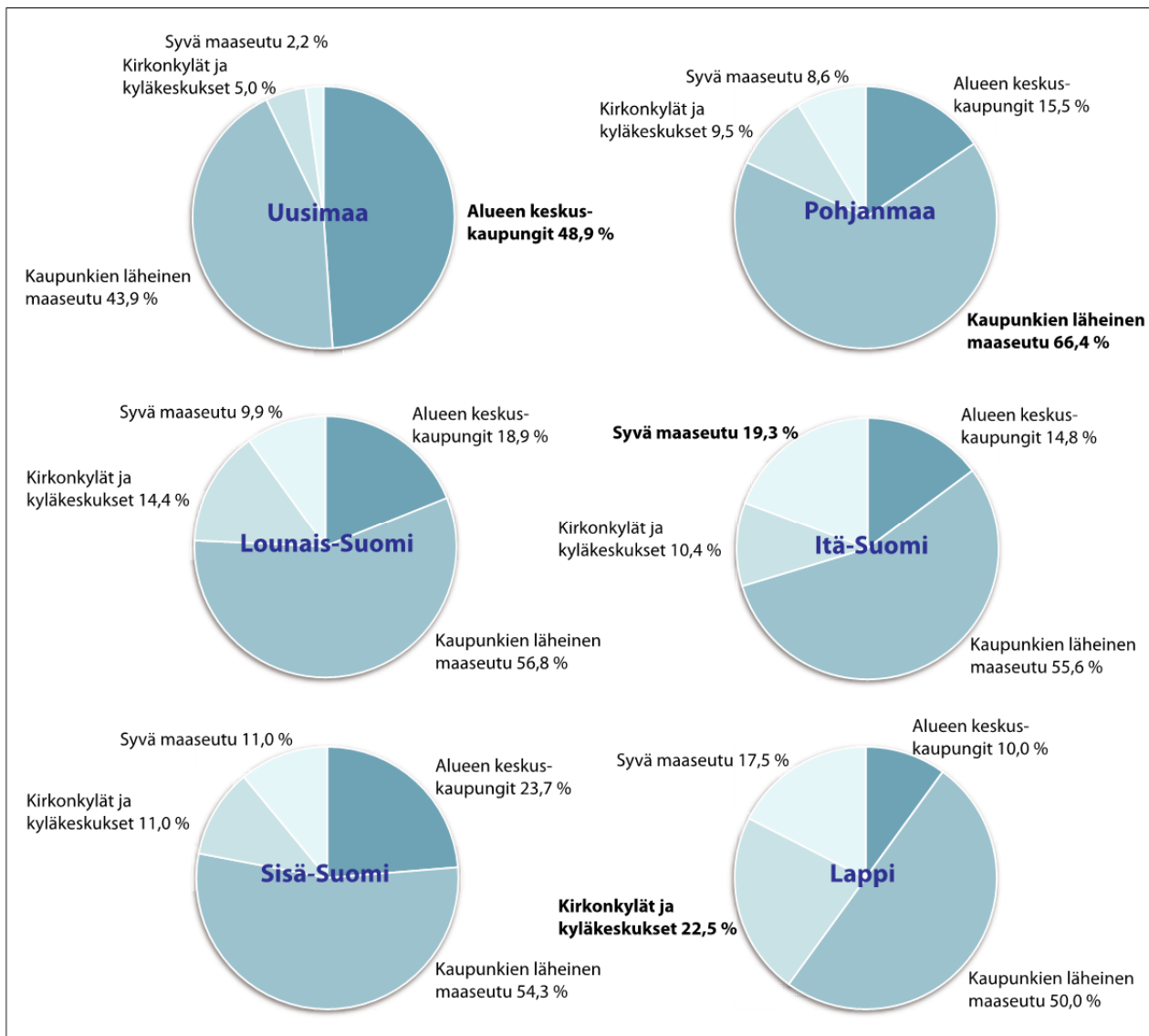
Kaupunkien läheisellä maaseudulla on vetovoimaa nuorten unelma-alueena. Selvästi suosituin unelmatulevaisuuden sijaintialuetyyppi oli kaupunkien läheinen maaseutu, jonka osuus oli noin 55 % (kuva 40). Alueen keskuskaupunkien osuus oli noin 25 %, kirkonkylien ja kyläkeskusten sekä syvän maaseudun kummankin noin 10 %. Osuudet vastaavat likimain unelmatulevaisuuksien sisältökuvauksia koskevista avoimista vastauksista tunnistettuja osuuksia. Aluetyyppien osuudet väestöstä vuonna 2012 olivat samassa järjestyksessä 45 %, 32 %, 17 % ja 6 %. Nuorten asumisunelmien toteutuminen suuntaisi kehitystä kohti kaupunkiseutujen hajautumista ja maaseutuasutuksen säilymistä. Kaupunkien ja kaupunkien läheisen maaseudun yhteinen osuus unelmista on hieman suurempi kuin niiden nykyinen osuus koko väestöstä (79 % vs. 77 %), mutta kaupunkien läheisen maaseudun osuus unelmista on selvästi sen väestöosuutta suurempi. Maaseudun keskusten ja syvän maaseudun yhteinen osuus unelmista on hieman pienempi kuin niiden nykyinen osuus väestöstä (21 % vs. 23 %), mutta maaseudun keskusten osuus unelmista on jonkin verran suurempi kuin niiden väestöosuus. Perus-

joukkoon suhteutettuna noin 220.000 nuorista sijoittaa unelmatulevaisuutensa keskustaajunkeihin, noin 482.000 kaupunkien läheiselle maaseudulle, noin 92.000 maaseudun keskuksiin ja noin 91.000 syvälle maaseudulle. On syytä huomata, että aluejaot unelmissa ja nykyisissä väestöosuuksissa eivät ole täysin samoja. Tulokset kuvaavat kuitenkin sitä, millaiset alueet nuoria puhuttelevat ja kiinnostavat.

Kuva 40. Aluetyyppien osuudet unelmatulevaisuuksista (n=738).

Eri aluetyyppien vetovoima unelma-alueina vaihtelee maantieteellisten alueiden välillä. Eri alueilla unelmatulevaisuudet sijoittuivat erityyppisille alueille ($\chi^2=86,770$; $df=15$; $p<0,001$; $n=714$). Uudellemaalle sijoittuvista unelmatulevaisuuksista lähes puolet sijoitettiin alueen keskustaajunkeihin (kuvio 41). Kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoitetun tulevaisuuden osuus oli puolestaan korkein (noin 66 %) Pohjanmaalle paikannetuissa unelmatulevaisuuksissa. Maaseudun keskusten eli kirkonkylä- ja kyläkeskusten osuus oli maantieteellisistä alueista korkein Lapissa (noin 23 %). Syvän maaseudun osuus oli korkein (noin 19 %) Itä-Suomeen sijoitetuissa unelmatulevaisuuksissa. Eri maantieteellisillä alueilla on siis erilaisia vetovoimatekijöitä, joihin unelmia kiinnitettiin. Pelkistäen on todettavissa, että *alueiden välisessä profiloitumisessa* keskustaajunki on merkittävä vetovoimatekijä vain Uudellamaalla (Helsinki), jossa sen osuus ainoana alueena ylitti maan keskiarvon (24,1 prosenttiyksikköä). Kaupunkien läheinen maaseutu oli tästä näkökulmasta vetovoimatekijä Pohjanmaalla (+11,5 prosenttiyksikköä maan keskiarvoa suurempi osuus), maaseudun keskukset Lapissa (+12,2 prosenttiyksikköä) ja syvä maaseutu Itä-Suomessa (+8,9 prosenttiyksikköä) ja Lapissa (+7,1 prosenttiyksikköä).

Kuva 41. Aluetyyppien osuudet unelmatulevaisuuksista alueittain (n=714); suurin osuus kustakin aluetyypistä lihavoitu.

Unelmatulevaisuuksien sijainnit suhteessa vastaajien taustatekijöihin

Synnyin- ja asuinalue sekä perheellistyminen yhdistyivät unelmatulevaisuuden sijaintialueeseen. Vastaajien taustatekijöistä syntymäkunta, asuinkunta, perhesuhteet ja lasten olemassaolo yhdistyivät tilastollisesti merkitseväällä tavalla unelmatulevaisuuden maantieteelliseen sijaintialueeseen (taulukko 21). Sen sijaan ikäryhmällä, sukupuolella, työelämätilanteella ja koulutuksella ei ollut merkittävää vaikutusta sijaintialueeseen. Taulukossa on esitetty myös suurimmat poikkeukset kaikkien vastaajien keskiarvoista merkitsevien yhteyksien osalta (muissa tapauksissa kaikkien luokkien jakaumat olivat lähellä keskiarvoa eli kunkin alueen suosio oli kaikille ryhmille likimain sama). Syntymäkunnan kuntaryhmän osalta merkittävin poikkeus kaikkien vastaajien keskiarvoista unelma-alueiden suosiossa oli Pohjanmaan suosio maaseutumaisessa kunnassa syntyneiden keskuudessa. Sama tilanne oli nykyisin taajaan asutussa kunnassa asuvien keskuudessa. Pohjanmaan suosio maaseutumaisessa kunnassa syntyneiden keskuudessa se noin 8 prosenttiyksikköä suurempi kuin alueen keskimääräinen suo-

sio; taajaan asutussa kunnassa asuvien keskuudessa noin 9 prosenttiyksikköä. Perhesuhteen osalta merkittävin poikkeus keskiarvosta oli yksineläjien suuri osuus Uudellemaalle unelmansa sijoittaneista (ero keskiarvoon noin +4 prosenttiyksikköä). Lasten olomassaolo yhdistyi Itä-Suomen suosioon unelma-alueena (ero keskiarvoon noin +8 prosenttiyksikköä). Taustatekijöillä oli siis merkitystä sen kannalta, minne unelmat maantieteellisesti kiinnittyivät. Kaikissa tapauksissa kysymys on myöskin osittain kotiseudun vetovoimasta, koska Pohjanmaalla on runsaasti maaseutumaisia ja taajaan asuttuja kuntia, Uudellamaalla yksineläjiä ja Itä-Suomessa lapsiperheitä – tämän vuoksi aluekytkentää on analysoitu seuraavaksi tarkemmin. Alueidenvälinen tarkastelu on mielenkiintoinen myös siksi, että unelmat vaikuttavat muun muassa muuttoliikkeeseen.

Taulukko 21. Unelmatulevaisuuden sijaintialueen yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä alueiden suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Merkittävin poikkeama keskimääräisestä suosiosta
Syntymäkunnan kuntaryhmä	694	40,340***	10	Maaseutumainen kunta: Pohjanmaa
Asuinkunnan kuntaryhmä	711	40,332***	10	Taajaan asuttu kunta: Pohjanmaa
Ikäryhmä	713	2,239	5	
Sukupuoli	716	6,909	5	
Perhesuhteet	708	14,725*	5	Yksineläjä: Uusimaa
Lapset	709	15,214**	5	On: Itä-Suomi
Työelämätilanne	699	22,332	15	
Koulutus (korkein suoritettu)	715	22,745	20	
Koulutus (korkein kesken)	328	11,252	15	

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkisyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet. Merkittävin poikkeama on määritetty suurimpana erona keskiarvoon (prosenttiyksiköinä).

Alueidenvälisessä tarkastelussa synnyinalueen vetovoima unelma-alueena on erittäin vahva – vahvin se oli Lounais-Suomessa. Omalla synnyinalueella oli merkittävää vetovoimaa unelmatulevaisuuden sijaintialueena. Saman alueajan puitteissa 56-81 % unelmatulevaisuuksista sijoittui synnyinalueelle. Suurinta synnyinseudun vetovoima oli Lounais-Suomessa ja alhaisin Uudellamaalla ja Lapissa (taulukko 22). Alueiden välisissä kiinnostuksissa uusmaalaiset, pohjalaiset ja itäsuomalaiset suuntautuivat erityisesti Sisä-Suomeen ja lappilaiset Pohjanmaalle.

Nykyisen asuinalueen vetovoima unelma-alueena oli jopa hieman synnyinaluetta vahvempi – vahvin se oli Itä-Suomessa. Nykyisen asuinalueen osuus unelmatulevaisuuksista vaihteli 59 ja 81 prosentin välillä (taulukko 22). Koko vastaajajoukossa nykyiselle asuinalueelle sijoittui hieman suurempi osa unelmista kuin synnyinalueelle (71,7 % vs. 66,7 %). Nykyisen asuinalueen osuus unelmatulevaisuuksien sijaintialueista oli suurin Itä-Suomessa ja alhaisin Uudellamaalla. Alueiden välisessä tarkastelussa korostuu Uudellamaalla asuvien kiinnostus Sisä-Suomesta. Perusjoukkoon suhteutettuna tulos tarkoittaa sitä, että alueella asuvien nuorten liäksi noin 30.000 (Lounais-Suomi, Lappi ja Uusimaa), noin 40.000 (Pohjanmaa ja Itä-Suomi) tai noin 80.000 (Sisä-Suomi) sijoittaa unelmatulevaisuutensa alueelle. Unelmiin vastaaminen ja niiden toteutumismahdollisuuksien edistäminen voisi saada liikkeelle osan tästä merkittävästä muuttopotentialista, joka vastaa keskimäärin noin 28 prosenttia alueella nykyisin asuvasta 18–30 -vuotiaiden nuorten aikuisten ikäryhmästä. Suurimmat

yksittäiset potentiaalin lähdealueet olivat Uudenmaan osalta Sisä-Suomessa, Lapin osalta Pohjanmaalla ja kaikilla muilla alueilla Uudellamaalla, jossa unelmoitiin laajasti muille alueille sijoittuvista tulevaisuuksista.

Taulukko 22. Unelmatulevaisuuden sijaintialueiden osuudet vastaajien synnyinalueittain (n=712) ja asuinalueittain (n=714), %.

	Unelma-alue:						
	Uusimaa	Lounais-Suomi	Sisä-Suomi	Pohjanmaa	Itä-Suomi	Lappi	Yhteensä
Synnyinalue:							
Uusimaa	56,4	6,7	19,0	3,1	9,2	5,5	100,0
Lounais-Suomi	7,0	81,0	8,0	2,0	1,0	1,0	100,0
Sisä-Suomi	8,6	7,8	75,0	0,9	6,9	0,9	100,0
Pohjanmaa	5,7	3,6	12,1	69,3	2,9	6,4	100,0
Itä-Suomi	9,7	1,3	15,5	3,2	67,7	2,6	100,0
Lappi	4,3	0,0	8,7	26,1	4,3	56,5	100,0
Asuinalue:							
Uusimaa	58,8	5,7	16,5	7,7	8,8	2,6	100,0
Lounais-Suomi	3,5	76,3	9,6	5,3	4,4	0,9	100,0
Sisä-Suomi	6,8	5,4	75,5	4,8	4,8	2,7	100,0
Pohjanmaa	5,5	4,5	5,5	74,5	0,0	10,0	100,0
Itä-Suomi	2,3	1,6	9,4	3,1	80,5	3,1	100,0
Lappi	0,0	0,0	5,0	10,0	10,0	75,0	100,0

Taulukossa esitetyistä tuloksista puuttuvat 15 ulkomailla syntyneen henkilön vastaukset (pieni ryhmä). Nämä sijoittivat unelmatulevaisuuteensa kaikille alueille Pohjanmaata lukuun ottamatta.

Taustatekijät määrittivät unelmatulevaisuuden aluetyyppiä huomattavasti vahvemmin kuin unelmatulevaisuuden maantieteellistä sijoittumista. Unelmatulevaisuuden sijoittumista tietynlaiselle aluetyypille määritteli tilastollisesti merkitsevällä tavalla seitsemän taustatekijää, kun maantieteellisen alueen osalta merkitseviä taustatekijöitä oli vain neljä. Nuorten tausta määrittelee siis aluetyyppiä vahvemmin kuin aluetta. Taustatekijöistä merkitsevä yhteys oli syntymäkunnalla, asuinkunnalla, sukupuolella, perhesuhteilla, lasten olemassaololla, työelämätilanteella ja koulutuksella (taulukko 23). Taulukossa on esitetty myös suurimmat poikkeukset kaikkien vastaajien keskiarvoista merkitsevien yhteyksien osalta. Maaseutumaisessa kunnassa syntyneiden keskuudessa syvän maaseudun suosio oli noin 10 prosenttiyksikköä suurempi kuin kaikkien nuorten keskuudessa (20 % vs. 10 %). Asuinkunnan osalta yhteys oli sama, mutta ero keskiarvoon vielä suurempi eli noin 23 prosenttiyksikköä. Maalla asuvien unelmat olivat siis tiukasti kiinnittyneet maaseutuun – tiukemmin kuin esimerkiksi kaupungissa asuvien kaupunkeihin. Naiset suosivat unelmissaan kaupunkien läheistä maaseutua (ero keskiarvoon noin +5 prosenttiyksikköä), samoin lapsiperheet (noin +12 prosenttiyksikköä), poissa työelämästä olevat (noin +15 prosenttiyksikköä) ja ammattikorkeakoulun suorittaneet (noin +9 prosenttiyksikköä). Perhesuhteiltaan yksineläjät suosivat alueiden keskuskaupunkeja (+7 prosenttiyksikköä). Taustatekijöillä oli siis varsin huomattava merkitys sen kannalta, minne unelmat erilaisten alueiden osalta kiinnittyivät.

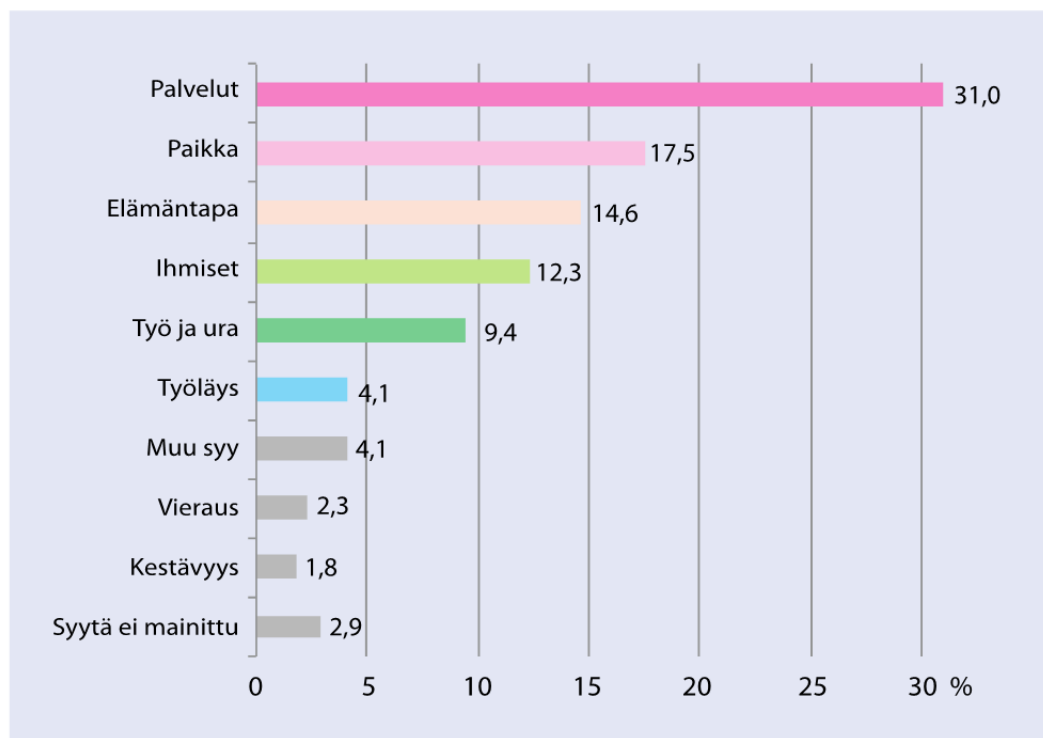
Taulukko 23. Unelmatulevaisuuden aluetyypin yhteys vastaajan taustatekijöihin sekä aluetyypin suosio elämäntapareseptissä.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Merkittävin poikkeama keskimääräisestä suosiosta
Syntymäkunnan kuntaryhmä	714	54,968***	6	Maaseutumainen kunta: syvä maaseutu
Asuinkunnan kuntaryhmä	731	97,377***	6	Maaseutumainen kunta: syvä maaseutu
Ikäryhmä	733	6,238	3	
Sukupuoli	717	10,976*	3	Nainen: kaupunkien läheinen maaseutu
Perhesuhteet	709	17,394**	3	Yksineläjä: alueen keskustaajamat
Lapset	710	20,057***	3	On: kaupunkien läheinen maaseutu
Työelämätilanne	700	23,743**	9	Poissa työelämästä: kaupunkien läheinen maaseutu
Koulutus (korkein suoritettu)	717	38,862***	12	Ammattikorkeakoulu: kaupunkien läheinen maaseutu
Koulutus (korkein kesken)	328	10,422	9	

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet. Merkittävin poikkeama on määritetty suurimpana erona keskiarvoon (prosenttiosuutena).

Maaseutu ei-toivottuna alueena

Noin 23 % nuorista ei nimenomaisesti halunnut asua maaseudulla yleisimmin palveluiden puuttumisen takia. Erilliseen kysymykseen ”en halua asua maaseudulla” vastasi 22,7 % nuorista. Avoimessa vastauksessa oli mahdollista kertoa syy. Yleisimmin mainittu tärkein (ensin mainittu) syy oli palveluiden puuttuminen (31 % vastaajista; kuva 42). Toiseksi yleisin tärkein syy oli maaseutuun paikkana liitetyt epämiellyttävät piirteet: hiljaisuus, liika rauha, syrjäisyys, kaukana kaikesta, heikot yhteydet jne. (noin 18 %). Kolmanneksi yleisin syy oli kaupunkilaisen elämäntavan vetovoima (noin 15 %). Myös ihmisiin liittyvät syyt (vähyys, vilinän puute, yksinäisyys, ahdasmielisyyt) mainittiin melko usein syinä siihen, että maaseutu ei miellytä (noin 12 %). Näiden lisäksi yksittäisinä tärkeimpinä syinä mainittiin työ ja ura (maaseudulla ei ole kiinnostavaa tai koulutusta vastaavaa työtä; noin 9 %), elämän työläisyys maaseudulla ja helppous kaupungissa (noin 4 %), maaseudun ja sen elämäntavan vieraus (noin 2 %) sekä se, että maaseudulla asuminen ei ole ympäristöllisesti kestävä (noin 2 %). Muiden syiden joukossa (noin 4 %) oli mainittu usein maaseudun yleisen vastenmielisyyden. Lisäksi noin 3 % kysymykseen vastanneista ei ollut ilmoittanut syytä siihen, miksi ei halunnut asua maaseudulla.

Palvelut:

Arvostan kaupungin palveluita, helppoja kulkuyhteyksiä, sosiaalisia kontakteja. Kuvailemanne maalainen elämäntapa kuuluu menneisyyteen ja on minulle enemmän dystopia kuin utopia. (ID=99)

Harrastukset kaupungissa, maalla hyönteisiä & kaukana kaikesta. (ID=104)

Haluan että palvelut ovat lähellä ja toimivia ja niitä on riittävästi. Nautin suuremman kaupungin tuomasta yksityisyydestä, kun kaikki ei tunne toisiaan. Kaipaen ympäri vuorokauden olevaa elämää. (ID=139)

Etäisyydet tärkeisiin palveluihin kaukana. Auto olisi välttämättöntä omistaa. (ID=297)

Palvelujen vähyys ja niiden jatkuva väheneminen. (ID=448)

Paikka:

Liian hiljaista, vähän mahdollisuuksia. (ID=129)

Syrjäisyys, kaupunkiaktiiviteettien ja ystävien kaukaisuus. (ID=220)

Pitkät välimatkat. (ID=344)

En koe maaseudun hiljaisuutta mukavana asiana, vaan kaipaen elämää ja varsinkin talvisin katuvaloja. (ID=663)

Elämäntapa:

Maaseutu on minulle lomailu- ja virkistytymispaikka kaupunkilaiselämän tueksi. (ID=213)

Ison kaupungin virikkeet tuovat energiaa ja innostusta. (ID=613)

Olen sydämeltäni kaupunkihminen. (ID=700)

Min familj har bott i städer i 4-5 generationer. *Alla* är högutbildade. Det är helt enkelt inte mitt levnadssätt. (ID=747)

Ihmiset:

En haluaisi asua maaseudulla, koska tuntisin luultavasti oloni yksinäiseksi siellä. Lisäksi oman alani työt ovat kaupungissa. (ID=79)

Kaipaen ison kaupungin ihmismäärää, mahdollisuuksia, vaihtoehtoja, niin työssä kuin vapaa-ajallakin. (ID=132)

Tunnen, että maaseudulla joutuisin selittelemään omaa olemassaoloani enemmän kuin kaupungissa. (ID=201)

Työ ja ura:

Epäilen, että mieluisten töiden löytäminen olisi vaikeaa. Pitkät työmatkat ja autoilu eivät houkuta. (ID=113)

Haikailemallani alalla ei todennäköisesti ole töitä kuin pääkaupunkiseudulla. (ID=374)

Det finns inte seriösa jobb. Det finns ingen akademisk gemenskap. Min hemort utvecklar sig bakåt, inte framåt. (ID=390)

En halua yrittäjäksi, eikä siellä varmaan muita töitä olisi. (ID=649)

Työläys:

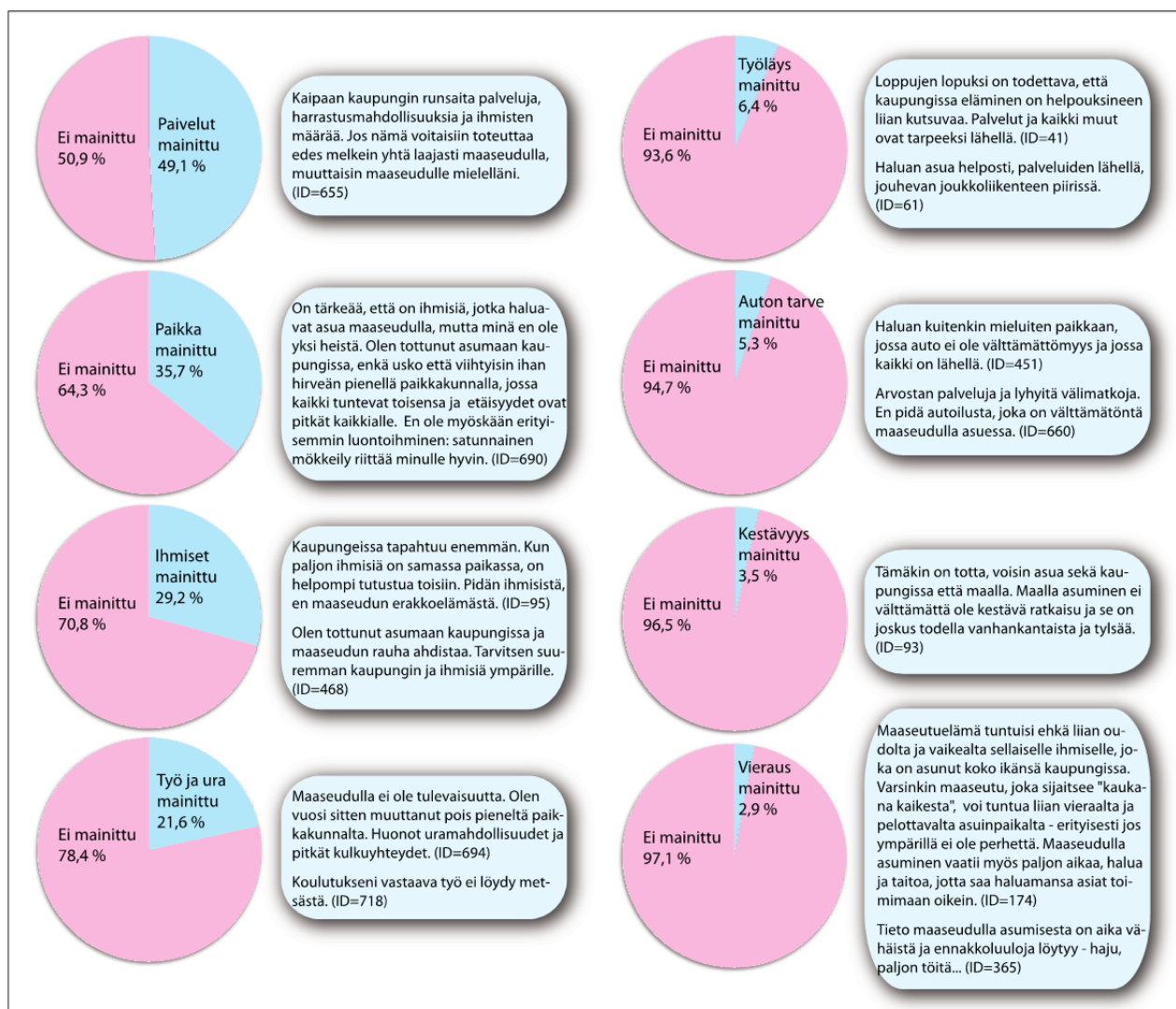
Pidän kaupungin "helppoudesta" eli kun tulee esim. töistä kotiin, niin ei ole sitten kotonaan "töitä" niin paljoa. (ID=161)

Pakolliset pihatyöt, palvelujen ja muiden ihmisten etäisyys, työn etäisyys. (ID=305)

Vapaa-ajalla en pidä kovin työläästä asumisesta, pieni kämpä kaupungissa ja ainoana "puutarhana" parveke sopisi paremmin luonteelleni. Työt jäisivät töihin ja maaseudun ihanteita voi vaalia muutoinkin kuin sijoittamalla koko elämänsä sinne. (ID=558)

Kuva 42. Syyt siihen, miksi maaseutu on epätoivottava asuinalue (n=171).

Puolet maaseutua epämieluisana asuinalueena pitävistä nuorista koki maaseudun palvelut riittämättömiksi. Edellä oli tarkasteltu tärkeintä syytä siihen, että maaseutu ei miellytä asuinpaikkana (kuva 42). Kun tarkastellaan sitä, onko tietty syy mainittu ylipäätään, saadaan kattavampi kuva eri asioiden merkityksestä (kuva 43). Lähes puolet tästä nuorisoryhmästä piti maaseudun palvelujen puutteellisuutta yhtenä syynä siihen, että ei halua asua maaseudulla. Maaseudun ominaispiirteet asuinpaikkana olivat mukana epämieluisuuden syissä noin 36 prosentilla, ihmiset noin 29 prosentilla sekä työ ja ura noin 22 prosentilla nuorista. Maaseutuelämän työläyttä piti yhtenä syynä noin 6 %, auton tarvetta noin 5 %, maaseutuelämän ympäristöllistä kestävämmyyttä noin 4 % ja maaseudun vierautta noin 3 % nuorista. Maaseutu ei puhuttele kaikkia ja näistä vastauksista on mahdollista saada kuva maaseudun heikkouksien sisällöstä tämän ikäryhmän keskuudessa.

Kuva 43. Maaseudun epätoivottavuuden syyt: lisätarkasteluja (n=171).

Maaseudun epätoivottavuus asuinalueena yhdistyi useisiin taustatekijöihin – se oli erityisen yleistä kaupunkilaisten, lapsettomien, yksineläjien, opiskelijoiden ja yliopistokoulutuksen saaneiden keskuudessa. Vastaajien taustatekijöistä syntymäkunnan ja asuinkunnan kuntatyyppi, perhesuhteet, lasten olemassaolo, työelämätilanne ja koulutus yhdistyivät tilastollisesti merkitsevällä tavalla maaseudun epämielui-

suuteen asuinalueena (taulukko 24). Kaupunkimaisessa kunnassa syntyneet ja sellaisessa asuvat pitivät keskimääräistä yleisemmin maaseutua epämieluisana asuinalueena ja samalla unelmatulevaisuuden sijaintialueena. Yksineläjät ja lapsettomat henkilöt, opiskelijat ja yliopistokoulutuksen saaneet pitivät myös keskimääräistä yleisemmin maaseutua omalta kohdaltaan epätoivottavana asuinalueena. Ikäryhmällä, sukupuolella ja kesken olevalla koulutuksella ei sen sijaan ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä epämieluisuuteen eli näissä tekijöissä eri ryhmien välillä ei ollut suuria eroja maaseudun suosiossa tai epäsuosiossa asuinalueena. Maantieteellisessä tarkastelussa (kuusi aluetta) haluttomuus asua maaseudulla oli yleisintä Uudellamaalla asuvien keskuudessa (30 %; $\chi^2=12,675$; $df=6$; $p<0,05$); synnyinalueella ei sen sijaan ollut merkitystä. Sekä synnyinalue että asuinalue vaikuttivat haluttomuuden tärkeimpään syyhyn likimain samalla tavalla: sisäsuomalaisilla syy oli elämäntapa, pohjalaisilla palvelut ja uusmaalaisilla ihmiset.

Taulukko 24. Maaseudun epätoivottavuus asuinalueena, yhteys vastaajan taustatekijöihin.

Taustatekijä	n	χ^2	df	Maaseutu yleisimmin epäsuositettu, kun...
Syntymäkunnan kuntaryhmä	727	34,505***	2	Kaupunkimainen kunta
Asuinkunnan kuntaryhmä	745	42,336***	2	Kaupunkimainen kunta
Ikäryhmä	747	2,718	1	
Sukupuoli	727	0,552	1	
Perhesuhteet	719	14,032***	1	Yksineläjä
Lapset	720	15,243***	1	Ei ole
Työelämätilanne	709	14,528**	3	Opiskelee
Koulutus (korkein suoritettu)	727	23,225***	4	Yliopisto
Koulutus (korkein kesken)	331	3,580	3	

χ^2 -testisuureen tilastollinen merkitsevyys: *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$; n = havaintojen lukumäärä; df = vapausasteet.

5. YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

5.1. Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu nuorten maaseutuun kiinnittyviä tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuskuvi-
vien aineksia tunnistettiin maaseutu-, nuoriso- ja tulevaisuudentutkimuksesta, minkä lisäksi kuvien sisältöjä
hahmoteltiin tulevaisuusverstaassa. Näiden aineistojen pohjalta laadittiin kuusi kuvitettua tulevaisuuskuva-
joiden teemoina eli perimmäisinä syinä maaseudulla asumiselle ja toimimiselle olivat *luonnonvarat, monipaikkai-
suus, oma tila, iso kehys, monitoimisuus ja juuret*. Väestötietojärjestelmästä poimitulle satunnaisotokselle 18–30
-vuotiaita nuoria laadittiin kirjeohjattu nettikysely suomeksi ja ruotsiksi. Kyselyssä he pääsivät arvioimaan an-
nettujen tulevaisuuskuvi-
vien toivottavuutta ja todennäköisyyttä omana tulevaisuutenaan. Tämän lisäksi he saivat
laatia *oman unelmatulevaisuutensa toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptit* ja sijoittaa sen kartalle ja keskus-
syrjäseutu -jatkumolle. Kyselyyn vastasi 752 nuorta, jotka edustivat hyvin noin 885.000 perusjoukkoon kuulu-
vaa henkilöä asuinalueen, iän, sukupuolen, perhesuhteiden, työelämäntilanteen ja koulutuksen osalta. Tulokset
ovat siis melko luotettavasti yleistettävissä perusjoukkoa koskeviksi.

*Kuudesta tulevaisuuskuvasta omaa taloa maaseudulla ja ”omaa reviiriä” pidettiin selvästi toi-
votuimpina ja todennäköisimpänä omana tulevaisuutena.* Tämän tulevaisuuden toimeentuloresepti noja-
si *hyvinvointiliiketoimintaan*, kun taas asumis- ja elämäntapareseptissä korostuivat *oma asunto ja sen miellyttävä lähi-
miljö: ”oma reviiri”, yksityisyys, toiminnanvapaus, maaseudun rauha, turvallisuus sekä väljä ja edullinen asuminen*. Noin 2/3
nuorista piti tätä tulevaisuuskuva-
vian erityisen toivottavana ja noin 1/3 nuorista hyvin todennäköisenä omana tu-
levaisuutenaan. Monipaikkaisuuteen nojaavaa tulevaisuuskuva-
vian piti hyvin todennäköisenä omana tulevaisuute-
naan noin 15 % ja muita tulevaisuuskuvia 7–9 % nuorista. Jokaiseen vaihtoehtoiseen tulevaisuuskuvaan löytyi
siis joukko nuoria (vähintään 7 % ikäryhmästä), joka piti sitä hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutenaan.
Vähintään yhtä tulevaisuuskuvista piti hyvin toivottavana 76 % ja hyvin todennäköisenä 48 % nuorista. Kaik-
kien tulevaisuuskuvi-
vian toivottavuus oli suurempi kuin niiden toteutumisen todennäköisyys eli niiden toteutu-
misen tiellä koettiin olevan esteitä.

*Tulevaisuuskuvi-
vian sisällöissä luonto ja rauha sekä jatkuvuus ja maaseudun paikkasidos miel-
lyttivät nuoria – yrittäjyys ja maaseutu sosiaalisena tilana eivät houkuttaneet.* Nuoret arvioivat tulevai-
suuskuvi-
vian miellyttäviä ja epämiellyttäviä puolia avoimissa vastauksissa, jotka tyypiteltiin. Tulevaisuuskuvi-
vian sisällöistä nuoria miellytti erityisesti luonto ja maaseudun rauha, joita 93 % piti miellyttävänä ja vain 7 % lialli-
suudessaan epämiellyttävinä. Tulevaisuuskuviin sisältynyttä jatkuvuutta ja paikkasidosta piti miellyttävänä 70 %
(pysyvyys, perinteet, juuret, historia) ja epämiellyttävänä 30 % (velvoittava perinne, jumiutuminen). Yli puolet
nuorista piti myös ekologisuutta (64 %) sekä vaihtelevuutta ja monimuotoisuutta (56 %) myönteisenä asiana.
Näitä asioita voidaan pitää *maaseudun tarjoamien tulevaisuuksien sisällöllisinä vahvuuksina*. Toisessa suunnassa 79 %
nuorista piti osallisuutta ja maaseudun sosiaalista tilaa epämiellyttävänä asiana (yksinäisyys, pienet piirit, lialli-

nen yhteöllisyys, ahdasmielisyys). Tulevaisuuskuvissa esitetty yrittäjyys koettiin myös laajasti epämiellyttävänä asiana (74 %; epävarmuus, riski, oma vastuu, toimeentulo-ongelmat, stressi, sitovuus, vapaa-ajan puute). Nuorten enemmistö piti myös taloutta ja voimavaroja (67 %), työn merkitystä ja kiinnostavuutta (65 %) sekä maaseutusijaintia ja maaseudun fyysistä tilaa (52 %) epämiellyttävänä asiana. Näitä voidaan pitää *maaseudun tarjoamien tulevaisuuksien sisällöllisinä heikkouksina*. On huomattavaa, että joissakin tulevaisuuksien sisältöelementeissä nuorten mieltymykset olivat vahvasti *kahtiajakautuneita*. Tällaisia mieltymysten jakajia olivat erityisesti vaihtelu, ekologia, sijainti, paikka ja yrittäjyys. Luonto taas mainittiin lähes yksinomaan miellyttävänä asiana.

Nuorten taustatekijöistä erityisesti syntymäkunta, asuinkunta ja koulutus vaikuttivat siihen, mitä tulevaisuuskuvia pidettiin todennäköisenä omana tulevaisuutena. Taustatekijöitä olivat synnyinkunnan ja asuinkunnan kuntatyyppi (kaupunkimainen, taajaan asuttu, maaseutumainen), sukupuoli, ikä, perhesuhteet, lasten olemassaolo, työelämätilanne, korkein hankittu koulutus ja korkein kesken oleva koulutus. *Luonnonvaroihin* perustuva tulevaisuus oli erityisen todennäköinen maaseudun lapsiperheiden ja ammattikoulutuksen saaneiden keskuudessa, *monipaikkaisuuteen* perustuva tulevaisuus puolestaan opiskelijoiden keskuudessa. *Omaan taloon, tilaan ja reviiriin* perustuva tulevaisuus oli erityisen todennäköinen maaseudun naisten ja lapsiperheiden sekä ammattikoulutuksen saaneiden keskuudessa. *Ison kehyksen* jäsentämä tulevaisuus oli erityisesti naisten tulevaisuus. *Monitoimisuus* oli erityisesti maaseudun lapsiperheiden ja ammattikoulutuksen saaneiden tulevaisuus, kun taas *juuret* oli todennäköinen maaseudun ihmisten ja ammattikoulutuksen saaneiden keskuudessa. Erilaisia, tunnistettavissa olevia nuorisoryhmiä puhuttelivat tulevaisuuskuvissa erilaiset asiat.

Nuorten itse hahmottamien unelmatulevaisuuksien toimeentuloresepteissä korostuivat yrittäjyys, maaseutu, asiantuntemus, luovuus, monipaikkaisuus, monitoimisuus ja etätyö. Unelmien toimeentuloratkaisuissa maaseudun vahvoja *toimialoja* olivat terveys- ja sosiaalipalvelut (13 %), ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (12 %) sekä maa-, metsä- ja kalatalous (12 %). Nykyiseen toimialarakenteeseen verrattuna menestyivät asiantuntemukseen ja luovuuteen (taiteet, viihde, virkistys) liittyvät alat, kun taas ”tavaraitehtävät” (esim. teollisuus, kuljetus, kauppa) ja hallintotehtävät menestyivät heikosti. Runsas neljännes kuvatuista tulevaisuuksista sisälsi *yrittäjyyden* toimeentulon pääasiallisena hankintatapana eli sillä on palkkatyön rinnalla edelleen merkittävä rooli nuorten maaseutuun kiinnittyvien unelmien toteuttamisessa – vaikka valmiita tulevaisuuskuvia arvioitaessa yrittäjyyteen suhtauduttiin pääosin kielteisesti. Kuvattu unelmatulevaisuus perustui usein *monipaikkaisuuteen, monitoimisuuteen tai etätyöhön*. Kahteen paikkaan nojaava työ (asuinpaikka maalla ja työpaikka keskuksessa) oli tärkeimpänä mainittu työn sisällöllinen erityispiirre 17 prosentilla nuorista. Kahden työn yhdistelmä eli usein turvallinen päätyö ja sisällöllisesti antoisia sivutyö oli toimeentulon sisällöllinen ydin 15 prosentilla nuorista. Muita tärkeimpiä erityissisältöjä olivat etätyö (10 %), työ eläinten parissa (4 %), luontoon liittyvä työ (3 %) ja työ pienessä paikassa tai yksikössä (2 %). Kun tarkastelua laajennetaan tärkeimmästä sisällöstä asian esiintymisen laajuuteen, tulokset muuttuvat siten, että unelmatulevaisuuden toimeentulo rakentui kahden paikan varaan joka kolmannella ja kahden työn varaan joka viidennellä nuorella. Tällaisista maaseudun toimeentuloratkaisuista nuoret unelmoivat.

Unelmatulevaisuuksien asumisreseptejä määrittä vahvasti kaupungin läheisyys ja omakotitaloasuminen – sisällöissä korostuivat rauha, palvelut, luonto, yhteydet, tilava asunto ja iso piha. Unelmatulevaisuuden asumisreseptit olivat huomattavasti tarkemmin määriteltyjä kuin toimeentuloreseptit. Asumis-

ratkaisun *sijainnin* tärkeimpiä määreitä olivat oma rauha (16 % nuorista), palveluiden läheisyys (13 %), luonnonläheisyys (10 %) ja hyvät yhteydet (7 %). Niinpä 54 % unelmatulevaisuuksista sijoittuikin kuvauksen perusteella kaupunkien läheiselle maaseudulle, 22 % kaupunkeihin ja 23 % syvälle maaseudulle ja maaseudun keskuksiin. *Asunnon* osalta nuoret unelmoivat erityisesti isosta pihasta tai tontista, joka oli tärkein asuntoa kuvaava määre 20 prosentilla vastaajista. Iso talo tai asunto oli tärkein määre 9 prosentilla, maatila tai maalaistalo 6 prosentilla ja vanha talo (usein rintamamiestalo) 4 prosentilla nuorista. Omakotitalo olikin asumisratkaisuna ylivertainen vaihtoehto (80 %). Näin nuoret unelmissaan haluaisivat asua.

Unelmatulevaisuuksien elämäntapareseptien tärkeimpiä aineksia olivat luonnossa liikkuminen, harrastukset, tärkeät ihmiset, eläimet ja rauha. Nuoret kuvasivat unelmien elämäntapaansa monipuolisesti. Yleisin tärkeimpänä pidetty asia oli luonnossa liikkuminen, jonka mainitsi ensimmäisenä elämäntapareseptin sisältönä 18 % nuorista. Toiseksi yleisin sisältö muodostui tarkemmin määrittelemättömistä harrastuksista, jotka mainitsi 12 % vastaajista. Seuraavaksi yleisimpiä sisältöjä olivat yhteisöllisyys, naapurit ja ystävät (11 %), eläimet (8 %), perhe ja suku (7 %) sekä rauha ja hiljaisuus (6 %). Yli 3 % vastaajista mainitsi myös metsästyksen tai kalastuksen, luonnonläheisyyden, arkiaskareet ja kotityöt, puutarhanhoidon sekä erakoitumisen ja yksinolon elämäntapareseptinsä ensimmäisenä sisältönä. Tätä harvinaisempia (1–3 %) olivat käsityöt ja nikkarointi, omavaraisuus, kaupungissa käynti, koneet, osallistuminen, vapaus ja turvallisuus. Noin 5 % vastauksista koostui sekalaisesta joukosta harvemmin mainittuja sisältöjä (esim. tansseissa käynti, taide, kulttuuri, matkailu, monipuolinen tekeminen). Kaiken kaikkiaan noin kolmannes elämäntapareseptien tärkeimmistä sisällöistä liittyi luontoon ja maaseudun peruspiirteisiin, neljännes muihin ihmisiin ja neljännes itse tekemiseen. Kun tarkasteltua laajennetaan tärkeimmästä sisällöstä asian esiintymisen laajuuteen, tulokset muuttuvat siten, että luonto ja sen mahdollistamat harrastukset sisältyivät elämäntapareseptiin 57 prosentilla, yhdessä oloinen ja tekeminen (yhteisöllisyys) 53 prosentilla, itse tekeminen ja oman käden jälki 26 prosentilla, eläimet 21 prosentilla ja yksinolo tai erakkoelämä 16 prosentilla nuorista. Tällaisista maaseudulle sijoittuvista elämäntavoista nuoret unelmoivat.

Nuorilla oli tuhansia erilaisia unelmatulevaisuuksia, mutta niistä muodostui myös tiettyjä alueita profiloivia kokonaisuuksia. Kaupunkeihin sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptin osalta määrittelemätön toimeentulo, meren läheisyys, tiivis asuminen ja määrittelemättömät harrastukset. Näissä tulevaisuuksissa erityistä on tarkoin määrittyvä asuminen sekä toimeentulo- ja elämäntapavaihtoehtojen avoimuus. Kaupunkien läheiselle maaseudulle sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat kulttuuri ja perinteet, monipaikkaisuus, lapset, yksityisyys, järven läheisyys ja monenlaiset elämäntapareseptit. Näitä tulevaisuuksia luonnehti yleisemmin monipaikkainen työ ja monipuolinen puuhastelu omassa rauhassa. Maaseudun keskuksiin (kirkonkylään ja kyliin) sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat työ pienessä yksikössä, yhteisöllisyys, turvallisuus ja osallistuminen. Pienuus ja yhteisöllisyys – läheisyyden ekonomia – luonnehti näitä tulevaisuuksia. Syvälle maaseudulle sijoitettuja unelmatulevaisuuksia profiloivat yrittäjyys, monitoimisuus, puutaloasuminen, metsästys ja kalastus, vapaus ja osallistuminen. Syvän maaseudun unelmareseptiikassa erityistä oli yrittäjyys, luontoon liittyvä asuminen (mökki, maatila, puutalo), eräharrastus ja vapaus.

Nuorten taustatekijöillä oli joitakin kytkentöjä unelmatulevaisuuksien sisältöön. Toimeentuloreseptissä esimerkiksi yrittäjyys oli erityisesti miesten ja ammattikoulutuksen saaneiden unelmien toteutustapa. Työs-

säkäynti keskuksissa oli erityisen suosittua yliopistokoulutuksen saaneiden ja työelämässä jo olevien nuorten keskuudessa. Toimeentuloresepti rakentui kahden työn varaan erityisesti maaseutukunnissa asuvilla vartuneemmilla lapsiperheillä, joilla oli ammattikoulutus. *Asuinpaikan* osalta oma rauha oli erityisen tärkeää taajaan asutussa kunnassa asuville nuorille, hyvät yhteydet naisille, palveluiden läheisyys parisuhteessa oleville, riittävä etäisyys naapureihin lapsiperheille ja palveluiden läheisyys yliopistokoulutuksen saaneille nuorille. Asunnon osalta erityisesti naiset unelmoivat isosta asunnosta ja isosta pihasta, yksineläjät puolestaan pienimuotoisesta asumisesta. *Elämäntapareseptissä* yhteisöllisyys sisältyi erityisesti maaseutumaisessa kunnassa asuvien ja naisten kuvaamiin sisältöihin, eläimet naisten ja koneet miesten elämäntaparesepteihin.

Sisä-Suomessa ja Lapissa oli vetovoimaa nuorten unelmien sijaintialueina. Nuoret saivat sijoittaa unelmansa kartalle (kuusi aluetta). Uudenmaan osuus unelmatulevaisuuksien *sijaintialueista* oli selvästi pienempi kuin alueen osuus nuorista (20 % vs. 27 %). Lounais-Suomen osuus sekä unelmista että nuorista oli suunnilleen sama, noin 16 %. Kaikkien muiden alueiden osuus unelmista oli suurempi kuin niiden osuus nuorista; suurin ero oli Sisä-Suomessa ja Lapissa. Alueidenvälisessä tarkastelussa sekä synnyinalueen että asuinalueen vetovoima unelma-alueena oli erittäin vahvaa: omalle synnyinalueelleen unelmatulevaisuutensa sijoitti 67 % ja nykyiselle asuinalueelleen 72 % nuorista. Suurinta synnyinseudun vetovoima oli Lounais-Suomessa ja alhaisinta Uudellamaalla ja Lapissa. Nykyisen asuinalueen osuus unelmatulevaisuuksien sijaintialueista oli puolestaan suurin Itä-Suomessa ja alhaisin Uudellamaalla. Koko maalla ja erityisesti synnyin- ja asuinalueella oli vetovoimaa nuorten unelmissa.

Kaupunkien läheisellä maaseudulla oli vetovoimaa nuorten unelmien sijaintialuetyypinä. Nuoret saivat sijoittaa unelmansa keskus-syrjäseutu –jatkumolle. Selvästi suosituin unelmatulevaisuuden *sijaintialuetyyppi* oli kaupunkien läheinen maaseutu, jonka osuus oli noin 55 %. Alueen keskuskaupunkien osuus oli noin 25 %, kirkonkylien ja kyläkeskusten sekä syvän maaseudun kummankin noin 10 %. Nuorten asumisunelmien toteutuminen suuntaisi kehitystä kohti kaupunkiseutujen hajautumista ja maaseutuasutuksen säilymistä.

Eri aluetyypien vetovoima unelma-alueina vaihteli maantieteellisten alueiden välillä. Esimerkiksi Uudellemaalle sijoittuvista unelmatulevaisuuksista lähes puolet sijoitettiin alueen keskuskaupunkeihin. *Alueiden välisessä profiloitumisessa* keskuskaupunki onkin merkittävä vetovoimatekijä vain Uudellamaalla (Helsinki). Kaupunkien läheinen maaseutu profiloitui vetovoimatekijäksi Pohjanmaalla, maaseudun keskukset Lapissa ja syvä maaseutu Itä-Suomessa ja Lapissa.

Nuorten taustatekijät määrittivät unelmatulevaisuuden aluetyypiiä huomattavasti vahvemmin kuin unelmatulevaisuuden maantieteellistä sijoittumista. Unelmatulevaisuuden sijoittuminen keskus-syrjäseutu –jatkumolle määrittyi huomattavasti vahvemmin nuorten taustatekijöiden kautta kuin sen maantieteellinen sijaintialue. Alueen keskuskaupunkiin unelmansa sijoittivat erityisen usein yksineläjät. Kaupunkien läheisestä maaseudusta unelmoivat erityisesti naiset, lapsiperheet, poissa työelämästä olevat ja ammattikorkeakoulun käyneet ja syvästä maaseudusta maaseutumaisessa kunnassa syntyneet ja sellaisessa asuvat nuoret.

Noin 23 % nuorista ei nimenomaisesti halunnut asua maaseudulla, yleisimmin palveluiden puuttumisen takia. Yleisimmin mainittu tärkein (ensin mainittu) syy haluttomuuteen oli palveluiden puuttuminen (31 %). Toiseksi yleisimmän tärkeimmän syyn muodistivat maaseutuun paikkana liitetyt epämiellyttävät

piirteet: hiljaisuus, liika rauha, syrjäisyys, kaukana kaikesta, heikot yhteydet jne. (18 %). Kolmanneksi yleisin syy oli kaupunkilaisen elämäntavan vetovoima (15 %). Myös ihmisiin liittyvät syyt (vähyys, vilinän puute, yksinäisyys, ahdasmielisyyss) mainittiin melko usein syinä siihen, että maaseutu ei miellytä (12 %). Näiden lisäksi yksittäisinä tärkeimpinä syinä mainittiin työ ja ura (maaseudulla ei ole kiinnostavaa tai koulutusta vastaavaa työtä; 9 %), elämän työläys maaseudulla ja helppous kaupungissa (4 %), maaseudun ja sen elämäntavan vieraus (2 %) sekä se, että maaseudulla asuminen ei ole ympärisöllisesti kestävä (2 %). Kun tarkastelua laajennetaan tärkeimmistä sisällöstä asian esiintymisen laajuuteen, tulokset muuttuvat siten, että puolet maaseutua epämieluisana asuinalueena pitävistä nuorista koki maaseudun palvelut riittämättömiksi, runsas kolmannes maaseudun paikkana epämieluisaksi, vajaa kolmannes ihmisten määrän liian pieneksi ja runsas viidennes työ- ja uramahdollisuudet liian rajallisiksi tai epäkiinnostaviksi. Maaseudun epätoivottavuus asuinalueena yhdistyi useisiin taustatekijöihin – se oli erityisen yleistä kaupunkilaisten, lapsettomien, yksineläjien, opiskelijoiden ja yliopistokoulutuksen saaneiden keskuudessa.

5.2. Johtopäätökset

Tutkimuksen tuloksista voidaan tehdä kuusi keskeistä johtopäätöstä. Ensinnäkin, ***maaseudulle sijoittuva tulevaisuus kiinnostaa nuoria***. Koko maan 18–30 -vuotiaita nuoria hyvin edustavassa kyselytutkimuksessa noin ¾ vastaajista piti jotakin maaseudulle sijoittuneista tulevaisuuskuvista hyvin toivottavana ja noin ½ vastaajista hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutena. Nuorista ¾ sijoitti unelmatulevaisuutensa maaseutualueelle. Noin neljänneistä nuorista maaseutu ei tulevaisuusvaihtoehtona kiinnosta. Yleismaailmallinen kaupungistumiskehitys ei tarkoita sitä, että kaupungistuminen jatkuisi loputtomiin, samanlaisena kaikkialla ja olisi kaikkien tulevaisuusvalinta.

Toiseksi, ***maaseutu näyttäytyy sekä asiantuntijoille että nuorille vahvasti asumis- ja elämäntaparatkaisuna***. Tutkimuskirjallisuudessa maaseudun toimeentuloratkaisuja ja varsinkin niiden tulevaisuutta oli pohdittu niukasti, mutta asumiseen ja elämäntapoihin liittyvät ratkaisut ja mieltymykset olivat laajasti esillä. Toimeentuloreseptien kehittäminen oli tulevaisuusverstaan asiantuntijoille huomattavasti haasteellisempaa ja pelkistetympää kuin asumisen ja elämäntavan teemojen ja sisältöjen hahmottelu. Nuorten kyselyssä jäsentelien unelmatulevaisuuksien toimeentuloreseptit olivat huomattavasti epämääräisempiä kuin täsmälliset asumisreseptit ja sisällöllisesti rikkaat elämäntapareseptit. Todellisuudessa maaseudun toimeentuloratkaisuissa ovat edustettuina kaikki toimialat ja niiden sisällöllinen kirjo on erittäin laaja. Lisäksi osalle maaseutualueista on tarjolla toimeentulon aineksia läheisessä keskuksessa. Esimerkkejä maaseudun toimeentulolähteiden tosiasiallisesta rikkaudesta ja niihin liittyvistä vaihtoehtoisista tulevaisuuksista tarvitaan.

Kolmanneksi, ***eri nuorisoryhmiä puhuttelevat maaseudulle sijoittuvissa tulevaisuuksissa erilaiset asiat***. Maaseudun luonto ja rauha miellyttivät hyvin suurta osaa nuorista. Vaihteleva työ, kestävä elämäntapa, maaseutusijainti, sidos paikkaan tai perinteeseen sekä yrittäjyys mahdollisuuksineen ja riskeineen puolestaan jakoivat vahvasti nuorten mieltymyksiä. Yrittäjyys puhutteli erityisesti miehiä, työssäkäynti keskuksissa hyvin koulutettuja ja monitoimisuus maaseudun ammattikoulutettuja lapsiperheitä. Omasta rauhasta ja yksityisyydestä unelmoivat tiheästi asuvat ja lapsiperheet, hyvistä yhteyksistä naiset ja palveluiden läheisyydestä perheelliset

ja hyvin koulutetut nuoret. Naiset kaipasivat isoa asuntoa ja pihaa, eläimiä ja yhteisöllisyyttä, joka sisältyi myös maaseudulla asuvien unelmiin. Nuorten aikuisten joukossa on siis runsaasti sellaisia tunnistettavissa olevia ryhmiä, joiden unelmien toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptien sisältöjä on maaseudulla tarjolla tai niitä on mahdollista lisätä taikka vahvistaa.

Neljänneksi, ***eri alueilla on unelmien kohteina erilaisia vetovoimatekijöitä***. Nuorten synnyin- ja asuinalueilla oli erityistä vetovoimaa nuorten unelmien kohteina. Helsinki oli Uudenmaan ehdoton vetovoimatekijä nuorten unelmissa; Länsi-Suomessa sellaiseksi profiloitui kaupunkien läheinen maaseutu, Itä- ja Pohjois-Suomessa syvä maaseutu ja Lapissa maaseudun keskukset. Etäisyys kaupunkiin oli erityisen merkityksellinen joko niin, että halutaan olla kaupunkien työ-, palvelu- ja elämäntapatarjonnan piirissä joko suoraan kaupungissa asuen tai maaseudulta käsin – tai sitten halutaan asua ja elää nimenomaan riittävän kaukana siitä. Kaupunkien vetovoimatekijöiksi profiloituivat toimeentulo- ja elämäntapavaihtoehtojen moninaisuus, kaupunkien läheisen maaseudun puolestaan luonto, tekemisen vapaus, oma rauha ja hyvät yhteydet. Pienet organisaatiot, turvallisuus, yhteisöllisyys ja osallistumismahdollisuudet olivat maaseudun keskusten vetovoimatekijöitä. Syvällä maaseudulla oli vetovoimaa yrittämisen, monitoimisuuden ja monipuolisuuden, maaseutumaisten asumiskäytäntöjen, vapauden ja vaikutusmahdollisuuksien saroilla. Pelkistäen kaupungeilta kaivataan säpinää ja monipuolisuutta, kaupunkien läheiseltä maaseudulta rauhaa ja yhteyksiä, maaseudun keskuksilta pienimuotoisuutta ja yhteisöllisyyttä ja syvältä maaseudulta vapautta. Eri alueilla oli siis nuorten unelmien kohteina hyvin erilaisia tekijöitä, joita on mahdollista tunnistaa ja vahvistaa.

Viidenneksi, ***tulevaisuusajattelu kiinnostaa nuoria***. Sekä arviointipaneeliin osallistuneet nuoret että kyselyyn vastanneet nuoret pitivät tulevaisuuskuvien arviointia ja hahmottelua mielenkiintoisena ja hyödyllisenä. Vastaajilta tuli jonkin verran suoraan palautetta kyselystä ja jotkut kokivat sen inspiroivana: ”Haluan sanoa että kysely oli mielenkiintoinen ja normaalisti en näitä edes täytyä mutta intouduin todella pohtimaan vastauksiani”. Nuoret tekevät monia merkittäviä valintoja, minkä vuoksi tulevaisuusajattelu ja tulevaisuustietoisuus on heille merkityksellistä. Nuoria pitäisi ruokkia tulevaisuustiedolla ja -taidolla, jotta he voisivat olla oman tulevaisuutensa tekijöitä, maaseudun ja yhteiskunnan uudistajia – ”tulevaisuustoimijoita”, kuten esipuheessa on mainosti linjattu.

Kuudenneksi, ***yhteiskunnalla on runsaasti mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten unelmatulevaisuuksien toteutumiseen*** yhteiskuntapolitiikan eri osa-alueiden kautta esimerkiksi alue-, maaseutu-, elinkeino-, koulutus- ja tulevaisuuspolitiikalla. Näitä mahdollisuuksia pohditaan seuraavaksi tutkimuksen johtopäätösten pohjalta hahmottuvissa politiikkasuosituksissa.

5.3. Suositukset

Maaseudun elinvoimaisuus perustuu sen kilpailukykyyn liiketoiminta- ja asumisympäristönä. Kaupunkien läheinen maaseutu voi hyödyntää kilpailuetuaan keskuksen läheisenä viihtyisänä asuinympäristönä, mutta syvällä maaseudulla täytyy olla myös kilpailukykyistä liiketoimintaa. Unelmistaan motivoituneet nuoret ovat tärkeä ryhmä maaseudun kilpailukykyyn parantamisessa, jos he voivat samalla parantaa omaa hyvinvointiaan. Unelmiin vastaaminen kannattaa. Nuorten näkökulmasta unelmien toteuttaminen vaatii halua, kykyä ja mahdollisuutta.

Tutkimuksen johtopäätöksistä voidaan johtaa kolme politiikkasuositusta. Ensinnäkin, **kuva maaseudulla tarjolla olevista asumis- ja elämäntaparesepteistä sekä erityisesti toimeentuloresepteistä kaipaakirkastamista, rikastamista ja tulevaisuusorientaatiota.** Tutkijat, asiantuntijat, päättäjät, hallinto ja nuoret näyttävät tunnistavan heikosti maaseudun toimeentuloreseptien suuren kirjon. Puhe maaseudusta on usein puhetta taantumisesta ja menneisyydestä, vaikka moderni tietoliikenne kytkee maaseudun kaikkialle ja kaikki luonnonvarat sijaitsevat maaseudulla. Osalle nuorista maaseutu oli vieras ja pelottava paikka, osalle taantumuksen tyyssija ja osalle mennyttä maailmaa. Missä on puhe maaseudun menestymisestä ja maaseudulla menestymisestä? Missä lymyilevät tieto, tiedonvälitys ja esimerkit nuoria kiinnostavan etätyön eduista tai biotalouden luomista huomisen mahdollisuuksista maaseudulla? Mitä oppikirjoissa kerrotaan maaseudusta? Vastaako maaseutuun liittyvien toimijoiden tiedotuspolitiikka ja yhteiskunnan koulutuspolitiikka maaseudun moninaisuuden todellisuutta ja tulevaisuutta? *Halu* syntyy kiinnostuksesta, innostuksesta ja oivaltamisesta.

Toiseksi, **yrittäjyys- ja tulevaisuusvalmiuksien parantaminen voimaannuttaa nuoret tulevaisuustoimijoiksi ja unelmiensa toteuttajiksi.** Maaseudulla on vähemmän palkkatyötilaisuuksia kuin keskuksissa eli yrittäjyys on maaseudun elinvoimaisuuden kulmakivi. Yrittäjyys on (liike)toimintamahdollisuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä, tuntemattomaan kiinnittymistä omalla riskillä, omalla vapaudella ja omalla reseptillä. Yrittäjyys perustuu tulevaisuusajatteluun. Omassa unelmatulevaisuudessaan moni nuori haaveili omatoimisuudesta, oman käden jäljestä, omasta vapaudesta ja yrittäjyydestä, vaikka melko realistisissa valmiissa tulevaisuuskuvissa yrittäjyyden epävarmuus arveluttikin monia. Yrittäjien yhteiskunnallista asemaa pitäisi parantaa. Kokonaan uudenlaisia lähestymistapoja ja malleja yrittäjyys- ja tulevaisuuskasvatukseen pitäisi tarjota kaikilla koulutusfoorumeilla. Maaseudulla on lukemattomia mahdollisuuksia yrittäjyyskasvatukseen sitomiseen elävään elämään ja esimerkiksi maatilat ovat monipuolisia mutta täysin alihyödynnettyjä oppimisympäristöjä. Tulevaisuuskasvatuksessa hahmotellaan ja otetaan haltuun vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Perehtykö jokainen nuori opintojensa aikana, ennen ratkaisevia työelämä- ja asumisvalintojaan sataan erilaiseen maaseudun yrittäjä- tai tulevaisuustarinaan ja osaan niistä myös paikan päällä? Valmentako yhteiskunta nuoria henkilökohtaisen tulevaisuuden haltuunottoon? Yhteiskunta voi myönteisen ajattelun, esimerkkien ja valmiuksien parantamisen kautta voimaannuttaa nuoria tulevaisuustoimijoiksi, yhteiskunnan ja maaseudun uudistajiksi ja omista unelmistaan hyvinvointia ammentaviksi kansalaisiksi. *Kyky* syntyy ymmärryksestä, itseluottamuksesta ja osaamisesta.

Kolmanneksi, **yhteiskunta voi eri tasoilla mahdollistaa nuorille tuhansia erilaisia tulevaisuuksia ja samalla vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta.** *Kaupungeilta* nuoret kaipasivat säpinää ja monipuolisuutta, mitä ne jo tarjoavatkin niille nuorille, jotka haluavat asua kaupungeissa. *Kaupunkien läheiseltä maaseudulta* nuoret kaipasivat rauhaa ja yhteyksiä. Neljä viidestä nuoresta piti toivottavana tulevaisuutta omassa talossa, omalla tontilla, oman reviiirin rauhassa. Hajallaan 30 kilometrin säteellä keskusta-kaupungeista luonnon helmassa olevat isot tontit puuhapalstoineen sekä kunnossa oleva tieverkko ja julkinen liikenne tarjoavat vastineen monen nuoren unelmiin. Kun maaseudun asuntojen ja liikenteen käyttämä energia perustuvat tulevaisuudessa uusiutuviin energialähteisiin, hajautettu yhdyskuntarakenne ei ole ympäristörasite. Kaupungit voivat hajautua kestävästi puutarhakaupungeiksi, joissa toteutuvat palveluiden läheisyys, yksityisyys, yhteisöllisyys, luonnonläheisyys, viihtyisyys, omatoimisuus ja kestävyys. Alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksella eri muodoissaan (esim. mahdollistava kaavoitus, rakennusjärjestykset) on mahdollista edistää tällaista kehitystä ja vastata nuorten toiveisiin.

Maaseudun keskuksilta nuoret kaipasivat pienimuotoisuutta ja yhteisöllisyyttä, läheisyyden ekonomiaa. Maaseudun keskusten vahvuudet ovat pienissä yksiköissä, tutuissa ihmisissä, turvallisuudentunteessa ja vaikutusmahdollisuuksissa. Hajautettu monitasoinen koulu- ja palveluverkko, pienten kuntien ja pienyritysten toimintaedellytysten turvaaminen ja paikallisdemokratian vahvistaminen ovat yhteiskuntapolitiikan keinoja näihin unelmiin vastaamiseksi. Kunnat ja kuntapolitiikka ovat avainasemassa. *Syvältä maaseudulta* nuoret kaipasivat vapautta. Syvällä maaseudulla pitää saada asua missä siellä missä haluaa (myös kesämökissä) ja tehdä sitä mitä haluaa ja millä kykenee tulemaan toimeen. Syvä maaseutu on mahdollisuuksien maa – the land of opportunities. Sen toimeentuloresepteissä korostuivatkin yrittäjyys ja monitoimisuus. Syvälle maaseudulle elintärkeitä liiketoimintamahdollisuuksia voidaan lisätä tehostamalla perinteistä elinkeino- ja maaseudun kehittämissä politiikkaa (esim. byrokratian purku maaseutu- ja ympäristöhallinnossa, investointeihin tähtäävät yritys- ja hanketuet, kokeilut) ja niiden hyödyntämistä luomalla Suomeen puuttuva yrittäjyyspolitiikka (esim. yrittäjien sosiaaliturvan uudistaminen, pienyritysten työnantajavelvoittajien eriyttäminen suuryrityksistä, uusi yrittäjyyskasvatus ja -koulutus). Kullakin alueella on hyvä tunnistaa, millaisia nuorisoryhmiä alueen sisältö puhuttelee ja pyrkii vahvistamaan alueen vahvuuksia ja vetovoimatekijöitä – koska kaikenlaiset alueet puhuttelivat joitakin nuorisoryhmiä. Missä on se kunta, jossa ei ole hyvä asua ja yrittää vaan jotain ihan muuta? Kuinka moni maakunta, kunta tai kylä tarjoaa kymmenen reseptiä hyvään elämään ja näille aidon valahtoisin vastineen? Alueet voisivat tarjota nuorille nykyistä monipuolisempia ja täsmällisempiä tarttumapintoja oman erityisen toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptin toteuttamiseen ja yhteiskuntaa turvata asumisen vapauden. *Mahdollisuus* syntyy unelmien tiellä olevien esteiden poistamisesta.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, P. (2005). *Merkitystalous*. Helsinki: Kirjapaja.
- Aapola, S., Gonick, M. & Harris, A. (2005). *Young Femininity: Girlhood, Power and Social Change*. Hampshire, UK: Palgrave MacMillan.
- Aho, S. & Ilola, H. (2002). Hyvien osajien aluepreferenssit ja liikkuvuus. Lapin vetovoima -tutkimusprojektin raportti. Tutkimusraportteja ja selvityksiä B39. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50 (2), 179–211.
- Ajzen, I. (2001). Nature and Operation of Attitudes. *Annual Review of Psychology* 52 (1), 27–58.
- Ajzen, I. (2002). Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology* 32 (4), 665–683.
- Aldred, R. (2011). From community participation to organizational therapy? World Cafe and Appreciative Inquiry as research methods. *Community Development Journal* 46 (1), 57–71.
- Aldrich, H. E. & Ruef, M. (2006). *Organizations Evolving*. Second Edition. London: Sage.
- Archer, M. S. (2000). *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arkes, H. R. & Blumer, C. (1985). The Psychology of Sunk Cost. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 35 (1), 124–140.
- Arrow, K. J. (1986). Rationality of Self and Others in an Economic System. *Journal of Business* 59 (4:2), 385–399.
- Autio, M. & Paju, P. (2005). Johdanto: Osta itsellesi elämä? Teoksessa Autio, M. & Paju, P. (toim.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 62. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 32. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes*. Helsinki, 6–12.
- Autio, M. & Wilska, M. (2003). Vihertävät tytöt, vastuuttomat pojat: nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3–18.
- Baker, T. & Nelson, R. E. (2005). Creating Something from Nothing: Resource Construction through Entrepreneurial Bricolage. *Administrative Science Quarterly* 50 (3), 329–366.
- Baumol, W. J. & Willig, R. D. (1981). Fixed Costs, Sunk Costs, Entry Barriers, and Sustainability of Monopoly. *Quarterly Journal of Economics* 96 (3), 405–431.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- Bell, W. (1997). *Foundations of Futures Studies: History, Purposes, and Knowledge*. New Brunswick: Transaction Publishers.

- Bhaskar, R. (1978). On the Possibility of Social Scientific Knowledge and the Limits of Naturalism. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 8 (1), 1–28.
- Bhaskar, R. (1986). *Scientific Realism and Human Emancipation*. London: Verso.
- Bird, B. (1988). Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case for Intention. *Academy of Management Review* 13 (3), 442–453.
- Child, J. (1972). Organizational Structure, Environment and Performance: The Role of Strategic Choice. *Sociology* 6 (1), 1–22.
- Child, J. (1997). Strategic Choice in the Analysis of Action, Structure, Organizations and Environment: Retrospect and Prospect. *Organization Studies* 18 (1), 43–76.
- Coleman, J. S. (1986). Social Theory, Social Research, and a Theory of Action. *American Journal of Sociology* 91 (6), 1309–1335.
- Constant, E. W. II (2002). Why Evolution Is a Theory about Stability: Constraint, Causation, and Ecology in Technological Change. *Research Policy* 31 (8-9), 1241–1256.
- Cooksey, R. W. (1996). *Judgment Analysis. Theory, Methods, and Applications*. San Diego, CA: Academic Press.
- Dahlsröm, M. (1996). Young Women in a Male Periphery: Experiences from the Scandinavian North. *Journal of Rural Studies* 12 (3), 259–271.
- David, P. A. (2005). Path Dependence in Economic Processes: Implications for Policy Analysis in Dynamical System Contexts. In Dopfer, K. (Ed.) *The Evolutionary Foundations of Economics*. Cambridge: Cambridge University Press, 151–194.
- Dutta, D. K. & Thornhill, S. (2008). The Evolution of Growth Intentions: Toward a Cognition-Based Model. *Journal of Business Venturing* 23 (3), 307–332.
- EVA (2009). *EVA:n globaalit skenaariot: Tulevaisuuden pelikentät*. Elinkeinoelämän valtuuskunta ja Capful, Helsinki.
- Frey, B. S. & Eichenberger, R. (1989). Anomalies and Institutions. *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 145 (3), 423–437.
- Gartner, W. B., Bird, B. J. & Starr, J. A. (1992). Acting As If: Differentiating Entrepreneurial From Organizational Behavior. *Entrepreneurship Theory & Practice* 16 (1), 13–31.
- Haukkala, T. (2011). *Monipaikkaisuus: ilmiö ja tulevaisuus*. Selvityksiä 54. Sitra, Helsinki.
- Heggen, K. (2000). Marginalisation: On the Fringe of the Periphery – Youth as a Risky Life Stage? *Young* 8 (2), 45–62.
- Heinonen, J. (2012). *The Impacts of Urban Structure and the Related Consumption Patterns on the Carbon Emissions of an Average Consumer*. Doctoral Dissertations 25/2012. Aalto University, Helsinki.
- Heinonen, J. & Junnila, S. (2011). Implications of urban structure on carbon consumption in metropolitan areas. *Environmental Research Letters* 6 (1), 1–9.

- Heinonen, S. (2001). Uudet suunnat maaseudun tulevaisuudelle. Tulevaisuussarja 7. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki.
- Heinonen, S., Kurki, S., Kuusi, O., Ruotsalainen, J., Salminen, H. & Viherä, M.-L. (2013). Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) Miten tutkimme tulevaisuuksia? Kolmas, uudistettu painos. Acta Futura Fennica 5. Helsinki: Tulevaisuuden tutkimuksen seura, 321–334.
- Heinonen, S. & Westerlund, L. (toim.) (2009). Tulevaisuussignaalien satoa 2009. eJulkaisuja 16/2009. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku.
- Hienonen, K. (2011). Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa: Trendianalyysi. Selvityksiä 52. Sitra, Helsinki.
- Homans, G. C. (1964). Bringing Men Back In. American Sociological Review 29 (6), 809–818.
- House, R. J., & Shamir, B. (1993). Toward the Integration of Transformational, Charismatic, and Visionary Theories. In Chemers, M. M. & Ayman, R. (Eds.) Leadership Theory and Research: Perspectives and Directions. San Diego, CA: Academic Press, 81–107.
- Hyryläinen, T., Pylkkänen, P. & Suutari, T. (2012). Miten maaseutu vastaa tulevaisuuden kysyntään? Maaseutu Suomi-strategiassa -työpajaproessin tuloksia. Selvityksiä 67. Sitra, Helsinki.
- Hyryläinen, T. & Rannikko, P. (2000). Sosiaalinen pääoma ja paikallinen kehittäminen. Teoksessa Hyryläinen, T. & Rannikko, P. (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka: Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Tampere: Vastapaino, 189–200.
- Ilmonen, M., Hirvonen, J. & Manninen, R. (2005). Nuorten asuminen 2005. Suomen ympäristö 812, Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Jansson, K. M. & Terluin, I. J. (2009). Alternative Futures of Rural Areas in the EU. Report 2009-057. LEI Wageningen UR, The Hague.
- Joas, H. (1996). The Creativity of Action, translated by Jeremy Gaines and Paul Keast. Chicago: University of Chicago Press.
- Johannisson, B. (1987). Anarchists and Organizers: Entrepreneurs in a Network Perspective. International Journal of Management & Organization 17 (1), 49–63.
- Jukarainen, P. & Tuhkunen, A. (2004). Imagosta identiteettiin: Raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia. Teoksessa Paju, P. (toim.) Samaan aikaan toisaalla...nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolut, vuosikirja IV. Nuorisoiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 94–105.
- Jungk, R. & Müllert, N. (1987). Tulevaisuusverstaat. Karkkila: Waskipaino.
- Kamppinen, M. & Malaska, P. (2004). Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen. Teoksessa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) Tulevaisuudentutkimus: Perusteet ja sovellukset. Toinen, korjattu painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 55–115.
- Kierkegaard, S. (1938). The Journals of Søren Kierkegaard (kääntänyt A. Dru). Oxford University Press, London.

- Kokkonen, E. (2010). Hajautettu biotalous – väylä vihreään tulevaisuuteen: Yhteenveto Sitran hajautettua biotaloutta koskevasta round-table työpajasta. *Selvityksiä* 38. Sitra, Helsinki.
- Kolvereid, L. (1996). Prediction of Employment Status Choice Intentions. *Entrepreneurship Theory & Practice* 21 (1), 47–57.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Second edition. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Krueger, N. & Carsrud, A. (1993). Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behaviour. *Entrepreneurship & Regional Development* 5 (4), 315–330.
- Kuhmonen, T. & Kuhmonen, I. (2014). Maaseudun alueidenkäytön tulevaisuuskuvat. Tutu-julkaisuja 1/2014. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Turku.
- Kuhmonen, T. & Niittykangas, H. (2008). *Maaseudun tulevaisuus: ajattelun käsikirja*. Helsinki: Maahenki.
- Kuosa, T. (2012). *The Evolution of Strategic Foresight: Navigating Public Policy Making*. Farnham: Gower.
- Kupari, T. (2011). Omaa kotia etsimässä: Nuorten asuminen 2010. *Suomen ympäristö* 1/2011. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Kurikka, P. (2000). Hällä väliä? Nuorten Suomi 2001 -tutkimuksia 5. Kuntaliitto, Helsinki.
- Kytö, H. & Aatola, L. (2006). Muuttuva maallemuuttaja. Maallemuuttajien elämäntavat ja maallemuuton mukanaan tuomat muutokset. *Julkaisuja* 3/2006. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Laitinen, M. & Pohjonen, A. (2001). ”Ei tää niin syrjässä”. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkyllissä. *Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja* B37. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Laszlo, E. (1996). *Evolution: The General Theory*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Lehtola, I. (2007). Maaseudun toimintaympäristön muutos ja liikkuminen: Kirjallisuuskatsaus. *Selvityksiä* 18/2007. Tiehallinto, Helsinki.
- Levin, I. M. (2000). Vision Revisited: Telling the Story of the Future. *Journal of Applied Behavioral Science* 36 (1), 91–107.
- Lukes, S. (1973). *Individualism*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lähteenmaa, J. (2006). Kotipaikka maaseudulla. Nuorten näkökulmia idästä, lännestä ja etelästä. Teoksessa: Wilska, T.-A. & Lähteenmaa, J. (toim.) *Kultainen nuoruus: Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Verkkojulkaisusarja. Nuorisotutkimusseura, Helsinki. Saatavilla: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kultainen_nuoruus.pdf. Viitattu: 5.3.2013.
- Mahoney, J. (2000). Path Dependence in Historical Sociology. *Theory and Society* 29 (4), 507–548.
- Malaska, P. 1991. Economic and Social Evolution: The Transformational Dynamics Approach. In Laszlo, E. (Ed.) *The New Evolutionary Paradigm*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.
- Mannermaa, M. (1999). Tulevaisuuden hallinta. Skenaariot strategiyöskentelyssä. WSOY, Porvoo.
- Mannermaa, M. (2004). *Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus*. Helsinki: WSOY.

- Mannermaa, M. (2008). *Jokuveli: Elämä ja vaikuttaminen ubiikkiyhteiskunnassa*. Helsinki: WSOYpro.
- Mintzberg, H. (1973). *The Nature of Managerial Work*. New York: Harper & Row.
- Mintzberg, H., Raisinghani, D. & Théorêt, A. (1976). The Structure of “Unstructured” Decision Processes. *Administrative Science Quarterly* 21 (2), 246–275.
- Mokka, R., Neuvonen, A., Riala, M., Vassinen, S., Alanen, O., Kaskinen, T., & Åman, P. (2009). Työ ei ole vain työtä: Hyvän Työn Manifesti 2009. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavilla: http://www.tem.fi/files/22595/hyvan_tyon_manifesti_2009.pdf. Viitattu 5.4.2013.
- Morrissey, G. L. (1992). *Creating Your Own Future*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Mosakowski, E. (1997). Strategy Making under Causal Ambiguity: Conceptual Issues and Empirical Evidence. *Organization Science* 8 (4), 414–442.
- Myllylä, Y. (2005). Maaseudun tulevaisuus ja klusterit: Arviointia Delfoi-menetelmällä. Rahoitetut tutkimukset 10/2005. Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki.
- Myllyniemi, S. (2007). Perusarvot puntarissa: Nuorisobarometri 2007. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 79. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 37. Helsinki.
- Myllyniemi, S. (2008). Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 88. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 39. Helsinki.
- Myllyniemi, Sami (2009). Taidekohtia: Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 97. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 41. Helsinki.
- Mäntylä, M. & Lindqvist, P. (2004). Onnelaa etsimässä: Läheisyyden ekonomia alueiden menestystekijänä. *Julkaisu* 112. Levón instituutti, Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Niemi, J. & Ahlstedt, J. (2014). Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. *Julkaisu* 115. Maa- ja elintalouden tutkimuskeskus, taloustutkimus, Helsinki.
- Nieminen-Sundell, R. (2011). *Maisema on, työ puuttuu*. Sitra, Helsinki.
- Nivalainen, S. (2008). Työelämään astuvien, perheikäisten ja työelämästä irtautuvien muutto: Ketkä muuttavat maaseudulle? *Työpäperi* 107. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Nurmela, J. (2013). Tulevaisuusverstaas ja uusia ”verstashenkisiä” tulevasuuden muovaamisen menetelmiä. Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* Kolmas uudistettu painos. *Acta Futura Fennica* No 5. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki, 213–217.
- Oksa, J. (1994). Maaseudun uusi rakenne. Teoksessa Oksa, J. (toim.) *Syrjäisen maaseudun uudet kerrostumat*. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 110. Joensuun yliopisto, Joensuu, 9–18.
- Ollila, A. (2004). Luonto Lapissa, menestys muruina maailmalla: alueet lappilaisten nuorten tulevaisuuskuvissa. Teoksessa Paju, P. (toim.) *Samaan aikaan toisaalla...nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi*. Nuorten elinolut, vuosikirja IV. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 84–93.
- Ollila, A. (2008). Kerrottu tulevaisuus: Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 76. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto, Rovaniemi.

- Paakkunainen, K. (2007). Alkaisinko yrittäjäksi? Tutkimus nuorten yrittäjäyyspoliittisista kirjoituksista ja asenteista. Verkkojulkaisu 11. Nuorisotutkimusseura, Helsinki. Saatavilla: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/yritys.pdf>. Viitattu: 22.3.2013
- Parsons, T. (1968). *The Structure of Social Action: A study in Social Theory with Special Reference to a Group of Recent European Writers. With a New Introduction.* Vols 1-2. New York: Free Press.
- Paunikallio, M. (1997). Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä. Sarja B:17. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Paunikallio, M. (2000). Maaseudun voimavara: Nuorten halu osallistua kotikuntansa kehittämiseen. Sarja B:19. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Pekkanen, J., Maijala, O., Piispanen E., Lehtonen, H. (1997). Maaseudun kilpailukykyisyys asuin ympäristönä: Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu. Julkaisusarja B74. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos, Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H.-M. (2014). Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2/2014, Alueiden kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Pozzebon, M. (2004). The Influence of a Structurationist View on Strategic Management Research. *Journal of Management Studies* 41 (2), 247–272.
- Pöyliö, S. & Suopajarvi, L. (2005). Perusturva ja punainen tupa: Nuorten osaajien työtä ja asuin ympäristöä koskevat odotukset. *Työpoliittinen tutkimus* 275. Työministeriö, Helsinki.
- Rannikko, P. (2000). Kehittämishanke paikallisen identiteetin muovaajana. Teoksessa Hyryläinen, T. & Rannikko, P. (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka: Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Tampere: Vastapaino, 143–165.
- Raunio, M. (2001). Asuin- ja elinympäristön laatu kaupunkiseutujen kilpailuetuna. Sotaraute, M. & Mustikkamäki, N. (toim.) Alueiden kilpailukyvyyn kahdeksan elementtiä. Acta 137. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Rikkonen, P., & Tapio, P. (2009). Future prospects of alternative agro-based bioenergy use in Finland – Constructing scenarios with quantitative and qualitative Delphi data. *Technological forecasting & Social Change* 76 (7), 978–990.
- Ronstadt, R. (1988). The Corridor Principle. *Journal of Business Venturing* 3 (1), 31–40.
- Ronstadt, R. (2007). Corridor Principle: käytäväperiaate. Teoksessa Laukkanen, M. (toim.) Kasvuyritys. Helsinki: Talentum, 71–81.
- Rubin, A. (2000). Growing Up in Social Transition: In Search of Late modern Identity. *Annales Universitatis Turkuensis. Ser. B. Tom. 234. Humaniora.* University of Turku, Turku.
- Sarasvathy, S. D. (2001). Causation and Effectuation: Toward a Theoretical Shift from Economic Inevitability to Entrepreneurial Contingency. *Academy of Management Review* 26 (2), 243–263.
- Sayer, A. (2000). *Realism and Social Science.* London: Sage.
- Sell, A. (2007). Pätkätyöttömyys ja nuorten aikuisten muuttuvat elämäntyyli. *Nuorisotutkimus* 25 (1), 3–18.

- Seppänen, E. (2008). Nuorten tulevaisuuskuvat. Sitra, Helsinki.
- Shackle, G. L. S. (1955). *Uncertainty in Economics and Other Reflections*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Simon, H. A. (1955). A Behavioral Model of Rational Choice. *Quarterly Journal of Economics* 69 (1), 99–118.
- Simon, H. A. (1957). *Models of Man, Social and Rational: Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting*. New York: John Wiley & Sons.
- Sitra (2009). *Kansallinen luonnonvarastrategia: Älykkäästi luonnon voimin*. Sitra, Helsinki.
- Smith, M. (1993). *Changing Course*. San Diego: Pfeiffer & Company.
- Soininen, A. (1998). ”Ihan jumiks en kyllä heittävy!” – Tutkimus Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista. Teoksessa Helve, H. (toim.) *Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet*. Nuorisotutkimus 2000 -julkaisuja 5/98. Nuorisotutkimusseura, Helsinki, 7–53.
- Soininen, A. (2002). To a Town with a Better Future: Young People and Their Future Orientations in the Bar-ents Region. Verkkojulkaisu. Nuorisotutkimusverkosto. Saatavilla: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Soininen_To%20a%20Town%20with%20a%20better%20Future.PDF. Viitattu 28.3.2013.
- Strandell, A. (1999). *Asukasbarometri 1998: Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä*. Suomen ympäristö 343. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- TEM (2010). Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous: Valtioneuvoston luonnonvaraselonteko edus-kunnalle. Julkaisuja 69/2010. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Toivonen, T. (2002). Nuoret ja maaseutu: Näkemyksiä maaseudusta, yrittäjyydestä, osallistumisesta, vaikuttamisesta ja tulevaisuudesta. Sarja B:28. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Tuhkunen, A. (2002). Ideal Life and Proud Feelings in the North. *Young* 10 (3–4), 42–60.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tuorila, H. (2006). ”Täällä maalla on hyvä asua”. Kokemukset maaseudusta uutena asuinympäristönä. Julkaisu- ja 4/2006. Kuluttajatutkimuskeskus, Kerava.
- Tuppurainen, S. (2009). Muistio nuorten työelämäasenteista ja -arvoista sekä toimenpiteistä nuorten työllisyyden edistämiseksi. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 100. Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja 42. Helsinki. Saatavilla: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/tyoelamaasenteet.pdf>. Viitattu: 25.3.2013.
- Van der Helm, R. (2009). The Vision Phenomenon: Towards a Theoretical Underpinning of Visions of the Future and the Process of Envisioning. *Futures* 41 (2), 96–104.
- Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) (2003). *Miten tutkimme tulevaisuutta? Toinen, uudistettu painos*. Acta Futura Fennica 5. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki.

- Varho, V., & Tapio, P. (2013). Combining the qualitative and quantitative with the Q2 scenario technique – The case of transport and climate. *Technological Forecasting & Social Change* 80 (4), 611–630.
- Viinamäki, L. (1999). Periodielämää? Tutkimus vuonna 1966 syntyneiden ylitorniolaisten opiskelu- ja työssäkäyntireiteistä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 26. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Von Neumann, J. & Morgenstern, O. (1953). *Theory of Games and Economic Behavior*. Third Edition. Princeton: Princeton University Press.
- VTT (2012). *Low Carbon Finland 2050: VTT Clean Energy Technology Strategies for Society*. VTT Visions 2. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Espoo.
- Weick, K.E. (1989). Theory Construction as Disciplined Imagination. *Academy of Management Review* 14 (4), 516–531.
- Weick, K.E. (2002). Puzzles in Organizational Learning: An Exercise in Disciplined Imagination. *British Journal of Management* 13, 7-15.
- Wheelwright, V. (2005). *Personal Futures: Foresight & Futures Studies for Individuals*. Personal Futures Network, Harlingen, Texas.
- Wheelwright, V. (2009). Futures for Everyone. *Journal of Futures Studies* 13 (4), 91–104.
- Wilenius, M. & Kurki, S. (2012). *Surfing the Sixth Wave: Exploring the Next 40 Years of Global Change*. eBook 10/2012. Finland Futures Research Centre, University of Turku, Turku.
- YTR (2006). *Suomen maaseutu 2015: Maaseudun kehittämistyön toimintaympäristön tulevaisuus*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Helsinki.

Liite 1. Kyselylomake.

Nuorten tulevaisuuskuvat ja maaseutu

Hei!

Kysymme aluksi muutamia taustatietoja. Tämän jälkeen esitämme kuusi kuvitettua tulevaisuuskuvaa, joita voit arvioida rasti ruutuun -menetelmällä. Lopuksi saat vapaasti hahmotella oman unelmatulevaisuutesi. Mutustele ja maistele vuorollaan kutakin tulevaisuuskuvaa, sulje silmäsi ja kuvittele itsesi kuvan sisälle. Vastaa sitten kysymyksiin.

Kyselyssä on 9 sivua ja siihen vastaaminen kestää noin 20 minuuttia. Muista täyttää lopussa olevat tiedot, jos mielit saada **mahdollisen palkinnon vaivannäöstäsi**. Yhteystietosi on saatu tutkimuskäyttöä varten Väestötietojärjestelmästä. Käsitlemme vastauksia anonyymeinä: kenenkään vastauksia ei julkisteta. Teemme töitä luottamuksellisuuden periaatetta ja tutkijan eettisiä normeja noudattaen.

Vastaa mieluiten heti, niin asia ei unohdu - mutta viimeistään 30.11. mennessä! Jos Sinulla on kysyttävää, ota yhteyttä: tutkimusjohtaja Tuomas Kuhmonen, tuomas.kuhmonen@utu.fi, 050 5911959.

Arvostamme vastaustasi ja käyttämäsi aikaa tutkimuksemme hyväksi!

Yhteistyöterveisin Tuomas ja Liisa Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta Turun yliopistosta

Lisätietoja tutkimushankkeesta on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen sivuilla:
<http://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/tutkimus/hankkeet/Sivut/nuttu.aspx>.

Kuvalähteet: Tutkijoiden omat kuvat; MMM/Mavi Martina Motzbäuchel, Contum Oy, Lietso Oy; Puukkopaja Jouko Pirppu; Tulila Oy; Freedigitalphotos; Wikimedia Commons

Sivu 1/9

Nuorten tulevaisuuskuvat ja maaseutu

Aluksi kysymme hieman taustatietoja, jotta osaamme arvioida tuloksia:

Syntymäkunta:

Nykyinen asuinkunta:

Syntymävuosi:

Sukupuoli: ☐ nainen
☐ mies

Perhesuhteet: ☐ yksineläjä
☐ parisuhteessa

Lapset: ☐ ei lapsia
☐ vain alle kouluikäisiä lapsia
☐ kouluikäisiä lapsia

Työelämätilanne: ☐ opiskelen
☐ olen työssä; jos niin
☐ palkansaajana
☐ yrittäjänä
☐ olen työtön
☐ olen poissa työelämästä (asevelvollisuus, lasten kotihoito tms.)

Koulutus:

peruskoulu	☐ suoritettu	☐ menossa
lukio	☐ suoritettu	☐ menossa
ammattikoulu/oppisopimus	☐ suoritettu	☐ menossa
ammattikorkeakoulu	☐ suoritettu	☐ menossa
yliopisto	☐ suoritettu	☐ menossa

Sivu 2/9

TULEVAISUUS N:O 1

Ammennan toimeentulon luonnonvaroista: pelloista, metsistä, riistasta, maan ja veden antimesta. Korjaan luonnon tuottamaa satoa maanviljelijänä, metsurina, kalastajana tai vaikkapa luonnontuotteiden jatkojalostajana. Toimintaani rajaa ja rytmittää luonnon kiertokulku. Ansioni riippuvat omista yrittäjäntaidoistani ja ahkeruudestani, mutta myös luonnon vaihtelevasta tuotosta. Tämän lisäksi yhteiskunta puuttuu elinkeinoni harjoittamisen ehtoihin raskaalla kädellä, mikä ottaa joskus päähän.

Asun keskellä luontoa ja elinpiiriini on laaja ja väljä. Pidän maaseudun ilmapiiristä ja luonnon rauhasta. Elän luonnosta ja elän luonnossa. Saan olla tekemässä luonnon, koneiden ja ehkä eläintenkin kanssa. Kypsyvän viljan tuoksu, metsän humina tai moottorin murina ovat minulle hyviä miellaläläkkeitä, aitoja asioita. Olen tullut tähän ammattiin oman kiinnostukseni tai harrastukseni myötä. Oman työni jälki näkyy. Saan soveltaa kekseliäisyyttäni työn haasteisiin päivittäin.

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava	Erittäin toivottava
-3 -2 -1 0 +1 +2 +3	
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen	Erittäin todennäköinen
-3 -2 -1 0 +1 +2 +3	
☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 3/9

TULEVAISUUS N:O 2

Jaan elämäni usean paikan välillä. Paikkojen erilaisuus on itse asiassa elämäni keskeinen rikkaus. Monipaikkaisuudessa voi olla mukana myös toimeentulemisen pakkoa, jotta saan koulutustani vastaavaa työtä. Teen työtä maaseudulta käsin ja siellä asuen. Pystyn näin hyödyntämään koulutustani, etenemään urallani ja yhdistämään joustavasti työn ja yksityiselämän. Työni voi olla etättyötä tai asiantuntijatyötä, jota teen eri paikoissa. Voin olla vaikkapa tutkija, neuvoja, kouluttaja, eläinlääkäri tai tietyn tehtävän erityisosaaja.

Liikun paljon eri keskusten ja maaseudun välillä. Minulla saattaa olla jokin tietty paikka ja kiintopiste, joka on elämänlaatuni kannalta merkityksellinen ja josta en halua luopua. Siellä voivat olla esim. perhe, ystävät, harrastukset ja luonto. Teen uhrauksia "paikkariippuvuuden" vuoksi ja matkustan paljon. Paikkojen moninaisuus tuo kuitenkin mukanaan mukavaa vaihtelua, uusia ajatuksia, inspiraatiota ja jopa luovuuden puuskaa. Maalla ja matkalla sielu lepää. "Olen tiellä taas.."

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava				Erittäin toivottava			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen				Erittäin todennäköinen			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 4/9

TULEVAISUUS N:O 3

Asun maaseudun rauhassa ikiomassa talossani. Hankin eläntöni joko yrittämisellä tai palkkatyöllä riippuen siitä, miten asuinpaikan ja toimeentulon yhteensovittaminen onnistuu. Työni liittyy luultavasti tavalla tai toisella ihmisten hyvinvointiin, esimerkiksi terveys-, sosiaali-, sivistys-, rakennus-, myynti-, kulttuuri- tai liikuntapalveluihin. Teen työtä luultavasti läheisessä keskuksessa.

Omassa talossani ja pihassani minulla on vapaus puuhastella ja tilaa toteuttaa itseäni. Puutarhassa riittää hoidettavaa ja mahdollisilla kotieläimillä on hyvät oltavat. Itse tekeminen on hieno juttu, mutta joskus myös vähän pakko. Naapurit ovat riittävän kaukana ja yksityisytyeni on taattu. Kukaan ei puutu siihen, mitä teen "omalla reviirilläni". Voin vaikuttaa elinympäristöni monin tavoin: rakentaa vapaasti, muokata pihasta mieleiseksi ja osallistua vaikkapa kylän kehittämiseen. Jos minulla on lapsia, heidän on turvallista ja virikkeellistä kasvaa tällaisessa ympäristössä ja lähellä luontoa. Minulla on varaa isoon asuntoon ja laajaan elinpiiriin, koska maalla asuminen on edullista.

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava				Erittäin toivottava			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen				Erittäin todennäköinen			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 5/9

TULEVAISUUS N:O 4

Toimeentuloni syntyy maaseudulla, mutta se on osa isompaa viitekehystä. Haluan vastata omalla panoksellaan ihmiskunnan suuriin haasteisiin ja ongelmiin. Tuottamalla luomuruokaa, bioenergiaa, luontoon perustuvia terveys- tai sosiaalipalveluita, ympäristöpalveluita tai muita suoritteita yhteistyössä muiden kanssa toimin vastuullisesti ja kestävästi. Tätä kautta työni saa erityisen merkityksen ja vaikuttaa sekä ympäristöön että muiden ihmisten hyväksi.

Toteutan työssäni sekä ekologisessa ja samalla edullisessa asumisessani kohtuullisuuden periaatetta. Terve nuukuus on hyvä. Vähemmällä voi saada enemmän. Mietin oman tekemiseni laajempaa merkitystä suurten kotimaisten ja kansainvälisten ongelmien valossa. Se antaa minulle tyydytystä ja kannustaa, koska tunnen kantavani samalla vastuuta ja tekeväni merkityksellisiä asioita. Lähiruoka, lähenergia, lähihyteistö, lähidemokratia sekä muut lähellä olevat asiat ovat minulle erittäin tärkeitä, koska omat valintani ovat osa suurempaa ratkaisua. Erilaisten yhteisöjen jäsenenä vaikutan siten sekä lähellä että kaukana.

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava				Erittäin toivottava			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen				Erittäin todennäköinen			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 6/9

TULEVAISUUS N:O 5

Kokoon toimeentuloni useista lähteistä ja teen monenlaisia töitä. Saan käyttää päästäni ja käsiäni vaihtelevissa töissä harjoittamalla monenlaista liiketoimintaa. Työn sisällön vaihtelu tuo mielekkyyttä elämään ja särvintä pöytään. Yrittäjyyskärpänen on saattanut purastaa minua. Tieto- ja asiantuntijatyö, maa- ja metsätalous, pienimuotoinen yritystoiminta, ympäristöhoito, palvelutyö – palanen sieltä ja toinen täältä, mahdollisesti kausiluonteisesti. Osaamisen moninaisuus vaatii jatkuvaa oppimista; samalla se on kuitenkin mahdollisuus itsensä toteuttamiselle ja ammatilliselle kehittämiselle. Entiset harrastukset ja erityisen mielenkiinnon kohteet ovat merkityksellisiä, koska ne ovat hyödyksi työssä.

Asun todennäköisesti syvällä maaseudulla. Koen työni ja elämäni monimuotoisuuden suurena rikkautena, vaikka sen taustalla olisi myös toimeentulon pakko. Arvostan monipuolisuutta: olen mieluummin hyvä monessa asiassa kuin erinomainen yhdessä. Maaseudulla asuminen on minulle arvovalinta. Se on myös turvapaikka epävarmassa maailmassa.

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava				Erittäin toivottava			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen				Erittäin todennäköinen			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 7/9

TULEVAISUUS N:O 6

Olen "juurityöläinen": jatkan työssäni jotain perinteistä toimintaa, jolla on oma historiansa. Pidän yllä suvun tai perheen perinnettä tai olen löytänyt etsimällä puitteet, joissa voin luoda uutta perinnettä tuleville sukupolville jatkettavaksi. Luon, tallennan ja uudistan merkityksellisiä perinteitä. Ansioni tulee luultavasti yrittäjän työstä, johon liittyy mahdollisesti aiemmilta sukupolvilta periytyvää osaamista: maanviljely, käsityöläisyys, perinnerakentaminen, perinneruokien valmistaminen, maaseutu-kulttuurin vaaliminen museon, matkailun tai pitopalvelun muodossa tms.

Asuinmiljöönä on minulle erittäin merkityksellinen ja rakas: rakennus, pihapiiri, läheisyys ja niiden historia tarinoineen. Aikaan ja paikkaan kiinnittyminen on tärkeä osa identiteettiäni. Maaseudun ilmapiiri on minulle henkistä ravintoa ja haluan pitää yllä sen imagon parhaita puolia. Vanhan korjaaminen on ekologista ja perinteinen toiminta kunnioittaa luontoa. Juurten vaaliminen ja uusien kasvattaminen on osa minua. Ympäristölläni oleva paikallisyhteisö on minulle voimavara.

1) Kuinka toivottava tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätoivottava				Erittäin toivottava			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

2) Kuinka todennäköinen tällainen tulevaisuus olisi Sinulle?

Erittäin epätodennäköinen				Erittäin todennäköinen			
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

3) Mikä asia tulevaisuuskuvassa miellyttää Sinua erityisesti?

4) Entä mistä asiasta tulevaisuuskuvassa et pidä?

Sivu 8/9

OMA UNELMA TULEVAISUUDESTA MAASEUDULLA

Edellä esitetyissä tulevaisuuskuvissa oli luultavasti jotain juuri sinua puhuttelevaa ja jotain sinun unelmiisi täysin sopimatonta. Pohdi vielä lopuksi sellaista maaseudulle sijoittuvaa tulevaisuutta, joka olisi sinun unelmiesi täyttymys. Jäsennä se vastaamalla lyhyesti kolmeen kysymykseen:

1) Millä tulisit toimeen – miten ansaitisit elantosi?

2) Miten ja missä asuisit – millaisessa asunnossa, millaisessa paikassa, millaisella maaseudulla: lähellä kaupunkia vai peräkorvessa?

3) Miten eläisit – millaisia merkityksellisiä asioita elämäsi maaseudulla sisältäisi: harrastuksia, erakkoelämää, tietynlaisia yhteisöjä, tekemistä, kokemista, elämyksiä jne.?

☐ En halua asua maaseudulla. Kerro lyhyesti, miksi et:

Valitse lopuksi paikka, jossa **unelmiesi tulevaisuus luultavasti toteutuisi**.

1) Valitse ensin alue:

- ☐ 1 Helsinki ja Uusimaa
- ☐ 2 Länsi-Suomi
- ☐ 3 Sisä-Suomi
- ☐ 4 Pohjanmaa
- ☐ 5 Itä-Suomi
- ☐ 6 Pohjois-Suomi

2) Millaisessa paikassa asuisit edellä valitsemallasi alueella:

- ☐ Alueen keskuskaupungeissa
- ☐ Kaupunkien läheisellä maaseudulla
- ☐ Kirkonkylässä tai kyläkeskuksessa
- ☐ Syvällä maaseudulla

KIITOS!

Olet kahlannut läpi koko kyselyn. Vähemmästäkin nuupahtaa. **Mutta älä huoli.** Haluamme korvata ponnistelusi. Arvomme kaikkiin kysymyksiin vastanneiden kesken seuraavat palkinnot:
* Nokia Lumia 920 * Apple iPad * Samsung Galaxy S3.

Pistä alle nimesi ja postisoihteesi, niin luukku saattaa kolahtaa, jos onni on myötä (emme käytä näitä tietoja muuhun):

Sivu 9/9

Liite 2. Kyselylomakkeen arviointi

A. Testiryhmän rakenne

Taulukko. Kyselylomakkeen testiryhmän rakenne sukupuolen, asuinpaikan ja iän suhteen.

	Henkilö A	Henkilö B	Henkilö C	Henkilö D	Henkilö E	Henkilö F	Henkilö G	Henkilö H
Mies		x		x		x		
Nainen	x		x		x		x	x
Maalainen	x	x	x					x
Kaupunkilainen				x	x	x	x	
18-24	x	x	x					
25-30				x	x	x	x	x

B. Arvioinnin tulokset

1. Oliko kysely mielestäsi **sopivan pituinen** (= jaksoit hyvin vastata kaikkiin kohtiin)?

Jos se oli mielestäsi liian pitkä, mitä jättäisit pois?

- ”Mielestäni kysely oli sopivan pituinen ja kaikkiin kysymyksiin jaksoi vastata hyvin koska niitä ei ollut liikaa” (Henkilö C)
- ”Kysely oli sopivan pituinen, jos se olisi ollut yhtään pidempi, olisi keskittyminen saattanut herpaantua.” (Henkilö E)
- ”Sopiva oli, reippaasti jaksoin vastata kaikkiin kysymyksiin” (Henkilö F)
- ”Oli minusta oikein sopivan pituinen. En ehtinyt kyllästyä.” (Henkilö A)
- ”Sopivan pitkä oli (20 min).” (Henkilö H)
- ”On sopiva, vastaaminen kesti n. 14 minuuttia” (Henkilö G)
- ”Kysely oli ihan sopivan mittainen. Helpotti tuskaa kun alareunasta pystyi näkemään että sivuja on kokonaisuudessaan vain 9. Vastaamisaikani oli 15 min eli sopiva aika.” (Henkilö D)
- ”Kysely oli sopivan pituinen” (Henkilö B)

2. Ovatko **tulevaisuuskuvien tekstit** mielestäsi ymmärrettäviä, selkeitä ja helppolukuisia?

Jos ei niin, kirjaa kohdat, jotka tökkäsivät pahiten (mainitse myös kuvan numero)?

- ”Mielestäni tekstit olivat selkeitä ja teksti oli hauskan ”värikästä”. Tulevaisuuskuvaan nro: 4:ään oli vaikein vastata. En tiedä johtuiko se siitä että se oli vähiten minulle sopiva...” (Henkilö C)
- ”Olivat hyvää ja rikasta suomenkieltä.” (Henkilö E)
- ”tekstit ovat mielestäni selkeitä. Helppolukuisuutta parantaisi, mikäli tekstien fontti olisi aavistuksen isompi, mutta en osaa sanoa, miten tämä pohjaa toimii kun se on oikeassa formaatissa. Tämä ei kuitenkaan ollut mielestäni suuri ongelma” (Henkilö F)
- ”Tekstit olivat minusta selkeitä. Ensimmäinen teksti voisi minusta olla vähän ”hillitympi.” (ottaa päähän & kypsyvän viljan tuoksu...) - Tuntui että se vähän ohjaili vastausta.” (Henkilö A)
- ”Tulevaisuus nro 5, lause joka alkaa ”entiset harrastukset ...” saattaa olla noiden entisten harrastusten osalta vaikeasti ymmärrettävä. Tulevaisuus nro 4: hieman tautologiaa isomman viitekehyk-

sen osalta. Tulevaisuus nro 3: ”Palvelen asiakkaita...” – voisiko korjata yksinkertaisesti, että ”teen työtä”? Vaikka palveluammatit ovat yleisiä, tämä käy käytännössä kaikille kaupunkien läheisellä maaseudulla asuville, mutta tuolla lauseella voidaan turhaan karkottaa tästä tulevaisuudesta esim. teollisuuden työntekijät tai kaltaiseni tutkijat. Samassa tulevaisuudessa, kohta ”rakentaa ilman kaa-voja”: monelle nuorelle aika kaukainen asia tämä kaavoituskysymys, ja toisaalta jos vastaaja on ns. perillä, hän ymmärtää, että harvassa alkaa olla se kaupunkien läheinen maaseutu, jossa tuo on enää mahdollista (pitää olla kai vaihtoehtoja myös niille vastaajille, joille todennäköisin maaseutu on juuri kaupungin läheinen maaseutu). Tulevaisuus nro 2: Lause ”Minulla saattaa olla jokin tietty paikka ja kiintopiste, joka on elämänlaatuni kannalta merkityksellinen (esim. perhe, ystävät, harrastukset, luonto) ja josta en halua luopua.” ei ole selvää, mihin suluissa olevat viittaavat (kiintopisteeseen?)” (Henkilö H)

- ”Ovat selkeitä” (Henkilö G)

- ”Ihan hyvin ymmärrettäviä. Toki hieman ehkä lähellä toisiaan. Mutta kokonaisuudessaan hyviä.” (Henkilö D)

- ”Tekstit olivat kaikki suhteellisen helppolukuisia” (Henkilö B)

3. Ovatko **tulevaisuuskuviin liitetyt kysymykset** mielestäsi helposti vastattavia, ymmärrettäviä ja selkeitä? Jos ei, kerro miksi?

- ”Tarpeeksi selkeitä mielestäni” (Henkilö C)

- ”Olivat helppoja ja selkeitä vastattavia.” (Henkilö E)

- ”Välillä oli vaikea vastata, kun en osannut oikein millään tavalla samaistua kysymysten kuvailemiin tilanteisiin. Vastaamista kuitenkin helpotti, kun aina oli mahdollista poimia tekstistä jokin konkreettinen asia vastaukseksi avoimiin kysymyksiin. Ehkä jos se ei olisi niin helppoa, voisi saada toisenlaisia vastauksia paremmin.” (Henkilö F)

- ”Kysymyksiin oli minusta yleisesti helppo vastata. Ensimmäisen kysymyksen toivottava/todennäköinen kysymyksiin vastaaminen tunti aluksi vähän hankalalta. Sitten kun pääsi eteenpäin - että pystyi vertailemaan kuvia keskenään - se kävi helpommaksi. Lopulta kävin sitten vielä kaikki kysymykset vielä uudestaan läpi. Joidenkin tulevaisuuskuviin kohdalla tunsin kuitenkin että en vaan löytänyt niistä mitään erityisen hyvää tai huonoa - koko tulevaisuuskuva ei vaan kiinnostanut minua tai herättänyt tunteita mihinkään suuntaan. Vastasin silti kysymyksiin jotakin...” (Henkilö A)

- ”Toinen vapaa kysymys, ”et pidä”: voisiko muotoilla, että ”ei sovi minulle”? ” (Henkilö H)

- ”On helppo vastata, itseäni ei ainakaan häiritse mikään” (Henkilö G)

- ”Oli helppo vastata. Konkreettisesti erittäin helppo koska ei tarvinnut mitään hiiriä yms vaan nuolinäppäimillä pärjäsi vallan mainiosti. Myös skaala (7) oli riittävän laaja. Toki aina on hieman hämmästyttävää kun on mahdollisuus valita keskeltä. Helpottaa laiskan täyttäjän hommaa.” (Henkilö D)

- ”Kysymykset olivat selkeitä.” (Henkilö B)

4. Ovatko **taustatietoihin** (sivu 2) liittyvät kysymykset mielestäsi ymmärrettäviä ja selkeitä? Jos ei, kerro miksi?

- ”S. 2 oli selkeä, mutta arvioitu vastausaika ehkä vähän metsässä... itselläni meni puolisen tuntia kun luin kaikki kohdat muutamaan kertaan ja pohdin vastauksia ja kuitenkin en vastannut kamlan pitkin lausein” (Henkilö C)

- ”Kyllä olivat.” (Henkilö E)

- ”Mielestäni ”syntymäkunta” ei ”syntymäkotikunta”.

- ”Perhesuhteissa olisin hämmilläni kahdesta vastausvaihtoehdosta, jos haluaisinkin vastata esim. ”leski” tms. ”Jos lapsia:” on mielestäni epäselvä. Itse muotoilisin esim. ”Onko sinulla lapsia”? a) ei ole, b) vain alle kouluikäisiä, c) jotkut/(kaikki) lapsistani on aloittanut koulun. Voiko olla tilannetta, jossa edes peruskoulu ei olisi suoritettuna?” (Henkilö F)

- ”Olivat selkeitä.” (Henkilö A)

- ”Kysymykset ok, mutta ei ammattiasemaan liittyvää kysymystä? (Aika antaisi periksi) Pitäisikö lapset-kohdassa olla vaihtoehto ei lapsia – vain alle kouluikäisiä – kouluikäisiä (ihmiset on yllättävän tyhmiä vastatessaan kysymyksiin)” (Henkilö H)
- ”Ovat selkeitä, helppo rastia” (Henkilö G)
- ”Täysin ymmärrettäviä.” (Henkilö D)
- ”Taustatietoja koskevat kysymykset ovat todella selkeitä.” (Henkilö B)

5. Olivatko **tulevaisuuskuvien kuvat** mielestäsi tekstejä tukevia ja mielikuvien muodostamista helpottavia?

- ”Kuvia oli paljon ja se teki vastaamisesta mielenkiintoisempaa” (Henkilö C)
- ”Kyllä olivat, vaikka en kiinnittänytkaan niihin erityistä huomiota.” (Henkilö E)
- ”Muuten oli hyvä, mutta tuo kohdan neljä äiti maa oli vähän hämmentävä mulle.” (Henkilö F)
- ”Vitosen kuvat olivat vähän rakeisia. Lehmän silmät oli vähän hämmentävät. Se on vaan väsynyt, ei saamassa epilepsiakohtausta! :)” (Henkilö A)
- ”Kuvat hyviä, ainut tuo opettajakuva – opettajien harvemmin tarvitsee tehdä kausityötä. Alussa paljon syksykuvia, mutta sinällään hyviä kyllä.” (Henkilö H)
- ”Kyllä, ne helpottivat nimenomaan mielikuvien syntyä. Kuvat tukevat tekstejä. Kohdassa ”Tulevaisuus n:o 4” taustalla oleva maapallo antoi ensi näkemältä oletuksen, että tulevaisuuskuva sisältäisi matkustelua ja että asuinpaikka olisi kaupunki.” (Henkilö G)
- ”Yllättävän hyviä ja jopa piristäviä.” (Henkilö D)
- ”Kuvat ovat mukava lisä ja helpottavat mielikuvien luomista, eivät kuitenkaan pakollisia.” (Henkilö B)

6. Tässä versiossa kyselyn **viimeisestä sivusta** on esitetty kaksi eri vaihtoehtoista mallia (vaihtoehto 1 ja vaihtoehto 2). Kumpaan niistä oli sinun mielestäsi helpompi vastata?

- ”Vaihtoehto 1 oli helpompi vastata, mutta toisaalta samat asiat voivat paljastua jo aiemmin kyselystä...” (Henkilö C)
- ”Ensimmäiseen oli helpompi vastata, koska siinä sai käyttää aiempien kysymyksien herättelemää mielikuvitusta maalla asumisesta sekä koota edellisten vastaustensa antia. Tästä syystä kysymyksiin viimeisellä (vaihtoehto 1 siis) sivulla oli mielekästä vastata.” (Henkilö E)
- ”Kummassakin oli se kyselyn ylivoimaisesti vaikein kysymys: ”miten eläisit”. Muuten tykkäsin enemmän vaihtoehto ykkösestä. (Mulle nuo monivalintojen asetetut rajat on vaikeita.)” (Henkilö F)
- ”Ööö, molemmat oli minusta helppoja, mutta 1 pidin enemmän - sain sanottua kaiken minkä halusinkin.” (Henkilö A)
- ”Eka vaihtoehto tasapainoisempi, mutta kartta antaisi paljon hyvää lisäinformaatiota. Tosin mielestäni alueet kannattaisi rajata ikään kuin heimojen perusteella tähän tapaan: Uusimaa/Helsinki – Häme (Keski-Suomi, Pirkanmaa, Päijät-Häme) – Lounais-Suomi (Varsinais-Suomi ja Satakunta) – Pohjanmaa (koko rannikkoseutu) – Itä-Suomi (Savot, Karjalat, Kainuu) – Pohjois-Suomi (Lappi ja Koillismaa). Tällaiset rajaukset luontevampia, nykyisten suuralueiden sisällä todella isoja eroja (esim. Pohjanmaa vs. Keski-Suomi, toisaalta Etelä-Suomi epäluonteva rajausta)” (Henkilö H)
- ”Vaihtoehto 1 oli itselleni mieluisempi, mutta vaihtoehtoon 2 oli helpompi vastata” (Henkilö G)
- ”Omasta mielestäni vaihtoehto kakkoseen oli helpompi vastata.” (Henkilö D)
- ”Vaihtoehtoon 2 on helpompi vastata, mutta 1. on enemmän mukautettavissa omiin mieltymyksiin” (Henkilö B)

Liite 3. Unelmatulevaisuuden toimeentuloresepti

Taulukko. Oman unelmatulevaisuuden toimeentuloreseptin sisältö: tyypittelyn tulos.

Tyypittelyperuste	n	% (1)	% (2)	% (3)
Työmarkkina-asema:				
Yrittäjä	188	26,9	28,7	10,5
Palkansaaja	468	67,0	71,3	89,5
Ei määriteltävissä	42	6,0	..	..
Toimiala:				
Maatalous, metsätalous ja kalatalous	82	11,7	17,3	3,5
Kaivostoiminta ja louhinta	0	0,0	0,0	0,2
Teollisuus	21	3,0	4,4	14,2
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto, jäähdytysliiketoiminta	11	1,6	2,3	0,5
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto yms.	2	0,3	0,4	0,4
Rakentaminen	22	3,2	4,6	6,6
Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	15	2,1	3,2	12,0
Kuljetus ja varastointi	7	1,0	1,5	6,0
Majoitus- ja ravitsemustoiminta	24	3,4	5,1	3,5
Informaatio ja viestintä	25	3,6	5,3	3,7
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	0	0,0	0,0	2,0
Kiinteistöalan toiminta	6	0,9	1,3	0,9
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	85	12,2	17,9	5,6
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	10	1,4	2,1	6,3
Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	14	2,0	2,9	5,1
Koulutus	24	3,4	5,1	7,2
Terveys- ja sosiaalipalvelut	92	13,2	19,4	16,0
Taiteet, viihde ja virkistys	24	3,4	5,1	1,8
Muu palvelutoiminta	11	1,6	2,3	2,9
Kotitalouksien toiminta työnantajana	0	0,0	0,0	0,0
Kansainvälisten organisaatioiden toiminta	0	0,0	0,0	0,0
Toimiala tuntematon	223	31,9	..	1,3
Unelman tärkein erityissisältö:				
Etätyö	66	9,5	13,7	..
Eläimet	26	3,7	5,4	..
Lapset	10	1,4	2,1	..
Kahden työn yhdistelmä	104	14,9	21,6	..
Luonto	20	2,9	4,1	..
Kestävyys	10	1,4	2,1	..
Kulttuuri ja perinteet	8	1,1	1,7	..
Kahden tai monen paikan yhdistelmä	115	16,5	23,9	..
Pieni yksikkö tai paikka	15	2,1	3,1	..
Hyödyksi muille	12	1,7	2,5	..
Jokin muu	96	13,8	19,9	..
Ei erityistä määritettä	216	30,9	..	..
Unelma rakentuu kahden työn varaan:				
Ei	563	80,7	..	..
Kyllä	135	19,3	..	..
Unelma rakentuu kahden paikan varaan:				
Ei	473	67,8	..	..
Kyllä	225	32,2	..	..
Yhteensä	698	100,0	100,0	100,0

Jakaumista % (1) tarkoittaa kaikkien vastausten jakaumaa, % (2) niiden vastausten jakaumaa, joissa on tunnistettavissa erityinen sisältö, ja % (3) kaikkien työllisten jakaumaa vuonna 2012 (Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto). Toimiala perustuu Tilastokeskuksen toimialaluokitukseen (TOL 2008).

Liite 4. Unelmatulevaisuuden asumisresepti

Taulukko. Oman unelmatulevaisuuden asumisresepin sisältö: tyypittelyn tulos.

Tyypittelyperuste	n	% (1)	% (2)	% (3)
Sijainti:*)				
Kaupunki	159	21,5	22,3	31,7
Kaupungin läheinen maaseutu	401	54,1	56,2	44,8
Kirkonkylä	10	1,3	1,4	6,1
Kylä	33	4,5	4,6	sis. ed.
Syvä maaseutu	111	15,0	15,5	17,3
Ei määriteltävissä	27	3,6	..	..
Sijainnin tärkein erityispiirre:				
Järven ranta lähellä	31	4,4	6,5	..
Meren ranta lähellä	16	2,3	3,4	..
Saari	16	2,3	3,4	..
Oma rauha	115	16,4	24,1	..
Naapurit riittävän kaukana	46	6,6	9,6	..
Naapurit riittävän lähellä	42	6,0	8,8	..
Palvelut lähellä	94	13,4	19,7	..
Hyvät yhteydet	50	7,1	10,5	..
Luonto lähellä	67	9,6	14,0	..
Ei erityistä määritettä	223	29,7	..	..
Asunto:				
Omakotitalo	561	80,1	92,7	50,5
Rivitalo	20	2,9	3,3	13,2
Kerrostalo	21	3,0	3,5	34,7
Paritalo	3	0,4	0,5	1,5**)
Ei määritelty	95	13,6	..	..
Asunnon tärkein erityispiirre:				
Iso talo/asunto	61	8,7	17,0	..
Pieni taso/asunto	23	3,3	6,4	..
Iso piha/tontti	138	19,7	38,5	..
Pieni piha/tontti	7	1,0	2,0	..
Puutalo	19	2,7	5,3	..
Maalaistalo, maatila	42	6,0	11,7	..
Vanha talo (esim. rintamamiestalo)	26	3,7	7,3	..
Kesämökki tai huvila	8	1,1	2,2	..
Muu määre	34	4,9	9,5	..
Ei erityistä määritettä	342	48,9	..	..
Vesistön läheisyys mainittu:				
Ei	602	86,0	..	..
Kyllä	98	14,0	..	..
Lemmikki- tai kotieläimet mainittu:				
Ei	666	95,1	..	..
Kyllä	34	4,9	..	..
Etäisyys kaupunkiin mainittu:				
Ei	613	81,5	..	..
Kyllä	139	18,5	..	..
– Vaihteluväli 5-120 km; keskiarvo 31 km (kun mainittu)				
Yhteensä	700	100,0	100,0	100,0

*) Kaupunki sisältää 41 vastaajaa, jotka ovat vastanneet kysymykseen ”en halua asua maaseudulla”. Koko maan vertailuluvuissa (3) kaupunki sisältää sisemmän kaupunkialueen; kaupunkien läheinen maaseutu sisältää ulomman kaupunkialueen, kaupungin kehysalueen ja kaupunkien läheisen maaseudun; kirkonkylät ja kyläkeskukset ovat maaseudun paikalliskeskuksia; syvä maaseutu vastaa ydinmaaseutua ja harvaan asuttua maaseutua.

**) ”Muu rakennus”.

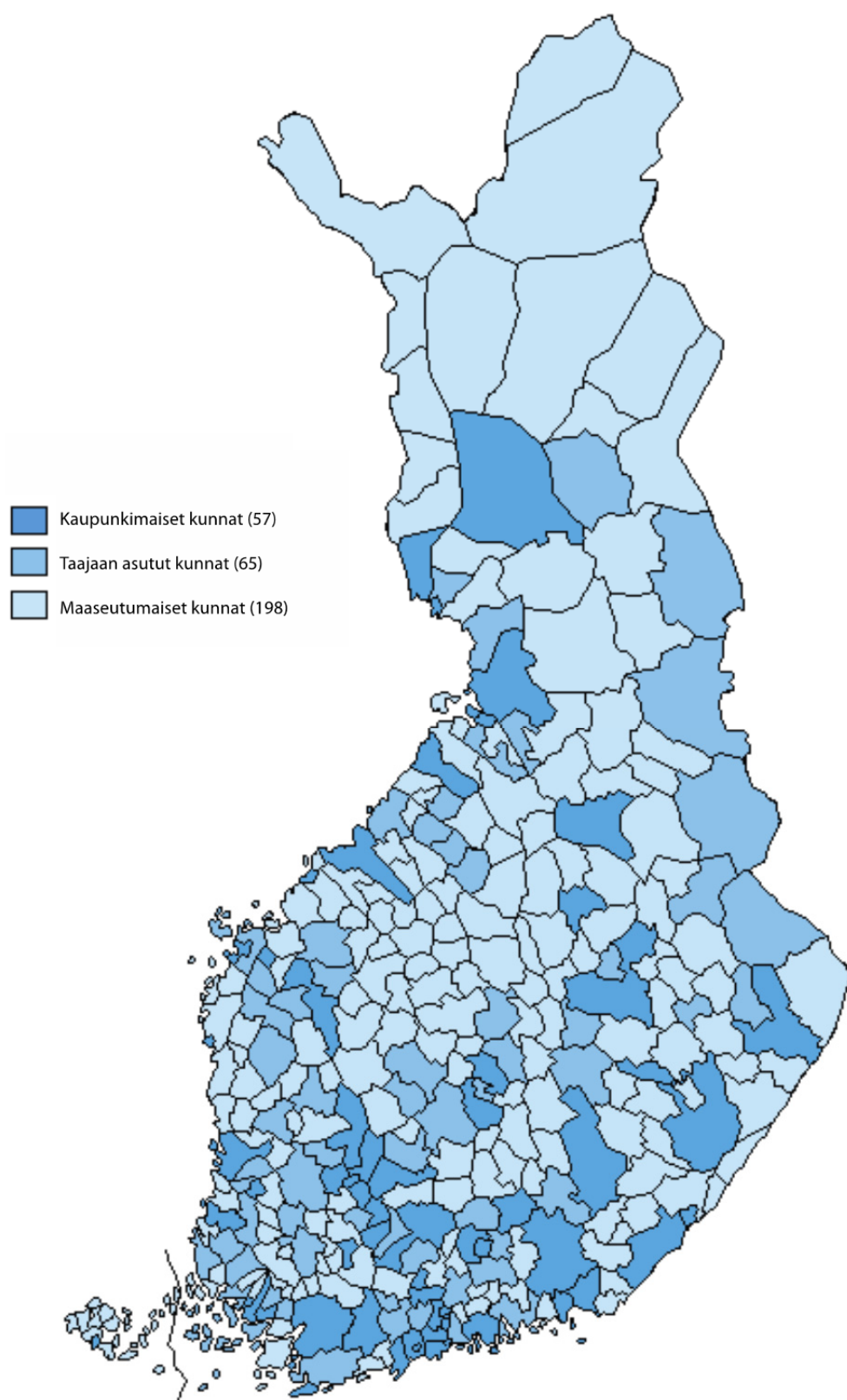
Jakaumista % (1) tarkoittaa kaikkien vastausten jakaumaa, % (2) niiden vastausten jakaumaa, joissa on tunnistettavissa erityinen sisältö, ja % (3) kaikkien suomalaisten jakaumaa vuonna 2012 (paikkatietopohjainen aluetyyppi; SYKE) tai 2013 (talotyyppi; Tilastokeskus).

Liite 5. Unelmatulevaisuuden elämäntaparesepti

Taulukko. Oman unelmatulevaisuuden elämäntapareseptin sisältö: tyypittelyn tulos.

Tyypittelyperuste	n	%
Tärkein (ensin mainittu) sisältö:		
Luonnonläheisyys	31	4,5
Rauha, hiljaisuus	40	5,9
Vapaus olla ja tehdä	7	1,0
Turvallisuus	5	0,7
Erakoituminen, yksinolo	22	3,2
Yhteisöllisyys, naapurit, ystävät	75	11,0
Perhe ja suku, perhe-elämä	47	6,9
Arkisaskareet, kotityöt	24	3,5
Puutarhanhoito	23	3,4
Omavaraisuus	20	2,9
Luonnossa liikkuminen	125	18,3
Metsästys, kalastus	35	5,1
Eläimet	52	7,6
Käsityöt, nikkarointi, rakentelu yms.	20	2,9
Koneet	12	1,8
Kaupungissa käynti	16	2,3
Yhteiskunnallinen osallistuminen, kehittäminen	11	1,6
Harrastukset (sisältöä ei määritelty)	81	11,9
Muu (tanssit, taide, kulttuuri, matkailu, monipuolisuus ym.)	36	5,3
Luonto ja luonnon mahdollistamat harrastukset mainittu:		
Ei	294	43,1
Kyllä	388	56,9
Yksinolo mainittu:		
Ei	575	84,3
Kyllä	107	15,7
Yhdessä muiden kanssa mainittu:		
Ei	323	47,4
Kyllä	359	52,6
Itse tekeminen ja oman käden jälki mainittu:		
Ei	505	74,0
Kyllä	177	26,0
Omavaraisuus mainittu:		
Ei	636	93,3
Kyllä	46	6,7
Eläimet mainittu:		
Ei	539	79,0
Kyllä	143	21,0
Koneet mainittu:		
Ei	647	94,9
Kyllä	35	5,1
Osallistuminen järjestöjen toimintaan mainittu:		
Ei	612	89,7
Kyllä	70	10,3
Kaupungissa käynti mainittu:		
Ei	621	91,1
Kyllä	61	8,9
Hyvä lasten kasvuympäristö mainittu:		
Ei	650	95,3
Kyllä	32	4,7
Yhteensä	682	100,0

Liite 6. Tilastollinen kuntaryhmitys 2013 (Lähde: Tilastokeskus)

Tuomas Kuhmonen, Liisa Luoto ja Jenny Turunen

NUORTEN TULEVAISUUSKUVAT MAASEUDUN KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHTANA

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu nuorten maaseutuun liittyviä tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuskuvien aineksia ammennettiin kirjallisuudesta ja tulevaisuusverstaasta. Satunnaisesti poimittu otos 18–30 -vuotiaita nuoria aikuisia koko maasta arvioi kuuden tulevaisuuskuvan toivottavuutta ja todennäköisyyttä omana tulevaisuutenaan. Lisäksi he laativat oman unelmatulevaisuutensa toimeentulo-, asumis- ja elämäntapareseptit ja kiinnittivät sen johonkin alueeseen. Maaseutu kiinnosti nuoria: kolme neljästä nuoresta piti yhtä maaseudulle sijoittuvista tulevaisuuskuvista erityisen toivottavana ja puolet hyvin todennäköisenä omana tulevaisuutenaan. Nuorilla oli tuhansia erilaisia unelmatulevaisuuksia. Erilaisia nuorisoryhmiä puhuttelivat tulevaisuuksien erilaiset sisällöt ja erilaisilla alueilla oli omat vahvuutensa nuorten unelma-alueina. Kolme neljästä nuoresta sijoitti unelmatulevaisuutensa maaseutualueelle. Unelmatulevaisuuksissa kaupungeilta kaivataan säpinää ja monipuolisuutta, kaupunkien läheiseltä maaseudulta rauhaa ja yhteyksiä, maaseudun keskuksilta pienimuotoisuutta ja yhteisöllisyyttä ja syvältä maaseudulta vapautta. Yhteiskunnan on mahdollista vastata nuorten unelmiin ruokkimalla nuoria tulevaisuustiedolla, voimaannuttamalla heitä tulevaisuustoimijoina ja edistämällä politiikan keinoin unelmien toteuttamismahdollisuuksia käytännössä. Maaseudulla on unelmien sijainnin ja sisällön osalta paljon tarjottavaa myös nuorille.

ISBN 978-952-249-285-2 (kirja)

ISBN 978-952-249-286-9 (pdf)

ISSN 1797-1284

Aikaisempia Tutu-julkaisuja

- 1/2014 Kuhmonen, Tuomas & Kuhmonen, Irene: Maaseudun alueidenkäytön tulevaisuuskuvat. 77 s.
- 1/2013 Laakso, Kimmo & Ahokas, Ira: Viranomaiset ja elinkeinoelämä samassa veneessä – Miten parannamme tiedonkulkua suuronnettomuustilanteissa ja niihin varautumisessa? 97 s.
- 1/2012 Kuhmonen, Tuomas: Maatilayritysten strategiat ja innovaatiot. 56 s.
- 1/2011 Linturi, Hannu & Rubin, Anita: Toinen koulu, toinen maailma. Oppimisen tulevaisuus 2030. 171 s.
- 2/2010 Ahvenainen, Marko & Hietanen, Olli: Matkalla biokauteen – Miten verkottunut bioketju punotaan? Case Varsinais-Suomi. 58 s.
- 1/2010 Ahvenainen, Marko – Heinonen Sirkka & Hietanen, Olli: Suunnittelu- ja konsulttialan skenaariot 2020. Suunnittelu- ja konsulttialan kehitys, toimintaedellytysten arviointi ja kilpailukyyn parantaminen -hankkeen loppuraportti. 36 s.